Shri Shiva Mahapuranam 5 Uma Samhita

శ్రీశివమహాపురాణమ్ ౫ ఉమాసంహితా

Document Information

Text title : shivapurANam 5 umAsaMhitA

File name : shivapurANam5umAsaMhitA.itx

Category : shiva, purANa, shivapurANa

Location : doc_purana

Proofread by : Revathy Rajaraman and team members Uma Mahesh, Jayalakshmi Jayaraman, Malati Shekar, Meenakshi Premanand, Lata Murali, Sornavalli K, K C Swaminathan, Gayathri Veda

Latest update : January 23, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 22, 2026

sanskritdocuments.org

శ్రీశివమహాపురాణమ్ ౫ ఉమాసంహితా

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥ పఞ్చమీ ఉమాసంహితా

౫.౧. ప్రథమోఽధ్యాయః । ఋష్ణోపమన్యుసంవాదే స్వగతివర్ణనమ్ ।

యో ధత్తే భువనాని సత్త్వగుణవాన్సృష్టా రజఃసంశ్రయః
సంహర్తా తమసాన్వితో గుణవతీం మాయామతీత్య స్థితః ।
సత్యానన్దమనన్తబోధమమలం బ్రహ్మాదిసంజ్ఞాస్పదం
నిత్యం సత్త్వసమన్వయాదధిగతం పూర్ణం శివం ధీమహి ॥ ౧॥

ఋషయ ఊచుః ।
సూత సూత మహాప్రాజ్ఞ వ్యాసశిష్య నమోఽస్తు తే ।
చతుర్థీ కోటిరుద్రాఖ్యా శ్రావితా సంహితా త్వయా ॥ ౨॥

అథోమాసంహితాన్తఃస్థనానాఖ్యానసమన్వితమ్ ।
బ్రూహి శమ్భోశ్చరిత్రం వై సామ్బస్య పరమాత్మనః ॥ ౩॥

సూత ఉవాచ ।
మహర్షయః శౌనకాద్యాః శృణుత ప్రేమతః శుభమ్ ।
శాఙ్కరం చరితం దివ్యం భుక్తిముక్తిప్రదం పరమ్ ॥ ౪॥

ఇతీదృశం పుణ్యప్రశ్నం పృష్టవాన్ మునిసత్తమః ।
వ్యాసః సనత్కుమారం వై శైవం సచ్చరితం జగౌ ॥ ౫॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
వాసుదేవాయ యత్ప్రోక్తముపమన్యుమహర్షిణా ।
తదుచ్యతే మయా వ్యాస చరితం హి మహేశితుః ॥ ౬॥

పురా పుత్రార్థమగమత్కైలాసం శఙ్కరాలయమ్ ।
వసుదేవసుతః కృష్ణస్తపస్తప్తుం శివస్య హి ॥ ౭॥

అత్రోపమన్యుం సన్దృష్ట్వా తపన్తం శృఙ్గ ఉత్తమే ।
ప్రణమ్య భక్త్యా స మునిం పర్యపృచ్ఛత్కృతాఞ్జలిః ॥ ౮॥

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ।
ఉపమన్యో మహాప్రాజ్ఞ శైవప్రవర సన్మతే ।
పుత్రార్థమగమం తప్తుం తపోఽత్ర గిరిశస్య హి ॥ ౯॥

బ్రూహి శఙ్కరమాహాత్మ్యం సదానన్దకరం మునే ।
యచ్ఛ్రుత్వా భక్తితః కుర్యాం తప ఐశ్వరముత్తమమ్ ॥ ౧౦॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య వాసుదేవస్య ధీమతః ।
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా హ్యుపమన్యుః స్మరన్ శివమ్ ॥ ౧౧॥

ఉపమన్యురువాచ ।
శృణు కృష్ణ మహాశైవ మహిమానం మహేశితుః ।
యమద్రాక్షమహం శమ్భోర్భక్తివర్ధనముత్తమమ్ ॥ ౧౨॥

తపఃస్థోఽహం సమద్రాక్షం శఙ్కరం చ తదాయుధాన్ ।
పరివారం సమస్తం చ విష్ణ్వాదీనమరాదికాన్ ॥ ౧౩॥

త్రిభిరంశైః శోభమానమజస్రసుఖమవ్యయమ్ ।
ఏకపాదం మహాదంష్ట్రం సజ్వాలకవలైర్ముఖైః ॥ ౧౪॥

ద్విసహస్రమయూఖానాం జ్యోతిషాతివిరాజితమ్ ।
సర్వాస్త్రప్రవరాబాధమనేకాక్షం సహస్రపాత్ ॥ ౧౫॥

యశ్చ కల్పాన్తసమయే విశ్వం సంహరతి ధ్రువమ్ ।
నావధ్యో యస్య చ భవేత్త్రైలోక్యే సచరాచరే ॥ ౧౬॥

మహేశ్వరభుజోత్సృష్టం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ।
నిర్దదాహ ద్రుతం కృత్స్నం నిమేషార్ధాన్న సంశయః ॥ ౧౭॥

తపఃస్థో రుద్రపార్శ్వస్థం దృష్టవానహమవ్యయమ్ ।
గుహ్యమస్త్రం పరం చాస్య న తుల్యమధికం క్వచిత్ ॥ ౧౮॥

యత్తచ్ఛూలమితి ఖ్యాతం సర్వలోకేషు శూలినః ।
విజయాభిధమత్యుగ్రం సర్వశస్త్రాస్త్రనాశకమ్ ॥ ౧౯॥

దారయేద్యన్మహీం కృత్స్నాం శోషయేద్యన్మహోదధిమ్ ।

పాతయేదఖిలం జ్యోతిశ్చక్రం యన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౦॥

యౌవనాశ్వో హతో యేన మాన్ధాతా సబలః పురా ।
చక్రవర్తీ మహాతేజాస్త్రైలోక్యవిజయో నృపః ॥ ౨౧॥

దర్పావిష్టో హైహయశ్చ నిఃక్షిప్తో లవణాసురః ।
శత్రుఘ్నం నృపతిం యుద్ధే సమాహూయ సమన్తతః ॥ ౨౨॥

తస్మిన్దైత్యే వినష్టే తు రుద్రహస్తే గతం తు యత్ ।
తచ్ఛూలమితి తీక్ష్ణాగ్రం సన్త్రాసజననం మహత్ ॥ ౨౩॥

త్రిశిఖాం భృకుటీం కృత్వా తర్జయన్తమివ స్థితమ్ ।
విధూమ్రానలసఙ్కాశం బాలసూర్యమివోదితమ్ ॥ ౨౪॥

సర్పహస్తమనిర్దేశ్యం పాశహస్తమివాన్తకమ్ ।
పరశుం తీక్ష్ణధారం చ సర్వాద్యైశ్చ విభూషితమ్ ॥ ౨౫॥

కల్పాన్తదహనాకారం తథా పురుషవిగ్రహమ్ ।
యత్తద్భార్గవరామస్య క్షత్రియాన్తకరం రణే ॥ ౨౬॥

రామో యద్బలమాశ్రిత్య శివదత్తశ్చ వై పురా ।
త్రిఃసప్తకృత్వో స క్షత్రం దదాహ హృషితో మునిః ॥ ౨౭॥

సుదర్శనం తథా చక్రం సహస్రవదనం విభుమ్ ।
ద్విసహస్రభుజం దేవమద్రాక్షం పురుషాకృతిమ్ ॥ ౨౮॥

ద్విసహస్రేక్షణం దీప్తం సహస్రచరణాకులమ్ ।
కోటిసూర్యప్రతీకాశం త్రైలోక్యదహనక్షమమ్ ॥ ౨౯॥

వజ్రం మహోజ్జ్వలం తీక్ష్ణం శతపర్వమనుత్తమమ్ ।
మహాధనుః పినాకం చ సతూణీరం మహాద్యుతిమ్ ॥ ౩౦॥

శక్తిం ఖడ్గం చ పాశం చ మహాదీప్తం సమాఙ్కుశమ్ ।
గదాం చ మహతీం దివ్యామన్యాన్యస్త్రాణి దృష్టవాన్ ॥ ౩౧॥

తథా చ లోకపాలానామస్త్రాణ్యేతాని యాని చ ।
అద్రాక్షం తాని సర్వాణి భగవద్రుద్రపార్శ్వతః ॥ ౩౨॥

సవ్యదేశే తు దేవస్య బ్రహ్మా లోకపితామహాః ।
విమానం దివ్యమాస్థాయ హంసయుక్తం మనోఽనుగమ్ ॥ ౩౩॥

వామపార్శ్వే తు తస్యైవ శఙ్ఖచక్రగదాధరః ।
వైనతేయం సమాస్థాయ తథా నారాయణః స్థితః ॥ ౩౪॥

స్వాయమ్భువాద్యా మనవో భృగ్వాద్యా ఋషయస్తథా ।
శక్రాద్యా దేవతాశ్చైవ సర్వ ఏవ సమం యయుః ॥ ౩౫॥

స్కన్దః శక్తిం సమాదాయ మయూరస్థః సఘణ్టకః ।
దేవ్యాః సమీపే సన్తస్థౌ ద్వితీయ ఇవ పావకః ॥ ౩౬॥

నన్దీ శూలం సమాదాయ భవాగ్రే సమవస్థితః ।
సర్వభూతగణాశ్చైవ మాతరో వివిధాః స్థితాః ॥ ౩౭॥

తేఽభివాద్య మహేశానం పరివార్య సమన్తతః ।
అస్తువన్వివిధైః స్తోత్రైర్మహాదేవం తదా సురాః ॥ ౩౮॥

యత్కిఞ్చిత్తు జగత్యస్మిన్దృశ్యతే శ్రూయతేఽథవా ।
తత్సర్వం భగవత్పార్శ్వే నిరీక్ష్యాహం సువిస్మితః ॥ ౩౯॥

సుమహద్ధైర్యమాలమ్బ్య ప్రాఞ్జలిర్వివిధైః స్తవైః ।
పరమానన్దసమ్మగ్నోఽభూవం కృష్ణాహమధ్వరే ॥ ౪౦॥

సమ్ముఖే శఙ్కరం దృష్ట్వా బాష్పగద్గదయా గిరా ।
అపూజయం సువిధివదహం శ్రద్ధాసమన్వితః ॥ ౪౧॥

భగవానథ సుప్రీతః శఙ్కరః పరమేశ్వరః ।
వాణ్యా మధురయా ప్రీత్యా మామాహ ప్రహసన్నివ ॥ ౪౨॥

న విచాలయితుం శక్యో మయా విప్ర పునః పునః ।
పరీక్షితోఽసి భద్రం తే భవాన్భక్త్యాన్వితో దృఢః ॥ ౪౩॥

తస్మాత్తే పరితుష్టోఽస్మి వరం వరయ సువ్రత ।
దుర్లభం సర్వదేవేషు నాదేయం విద్యతే తవ ॥ ౪౪॥

స చాహం తద్వచః శ్రుత్వా శమ్భోః సత్ప్రేమసంయుతమ్ ।
దేవం తం ప్రాఞ్జలిర్భూత్వాబ్రువం భక్తానుకమ్పినమ్ ॥ ౪౫॥

ఉపమన్యురువాచ ।
భగవన్యది తుష్టోఽసి యది భక్తిః స్థిరా మయి ।
తేన సత్యేన మే జ్ఞానం త్రికాలవిషయం భవేత్ ॥ ౪౬॥

ప్రయచ్ఛ భక్తిం విపులాం త్వయి చావ్యభిచారిణీమ్ ।
సాన్వయస్యాపి నిత్యం మే భూరి క్షీరౌదనం భవేత్ ॥ ४९॥

మమాస్తు తవ సాన్నిధ్యం నిత్యం చైవాశ్రమే విభో ।
తవ భక్తేషు సఖ్యం స్యాదన్యోఽన్యేషు సదా భవేత్ ॥ ४८॥

ఏవముక్తో మయా శమ్భుర్విహస్య పరమేశ్వరః ।
కృపాదృష్ట్యా నిరీక్ష్యాశు మాం స ప్రాహ యదూద్వహ ॥ ४९॥

శ్రీశివ ఉవాచ ।
ఉపమన్యో మునే తాత వర్జితస్త్వం భవిష్యసి ।
జరామరణజైర్దోషైః సర్వకామాన్వితో భవ ॥ ×०॥

మునీనాం పూజనీయశ్చ యశోధనసమన్వితః ।
శీలరూపగుణైశ్వర్యం మత్ప్రసాదాత్పదే పదే ॥ ×१॥

క్షీరోదసాగరస్యైవ సాన్నిధ్యం పయసాం నిధేః ।
తత్ర తే భవితా నిత్యం యత్ర యత్రేచ్ఛసే మునే ॥ ×२॥

అమృతాత్మకం తత్క్షీరం యావత్సంయామ్యహం తతే తతః ।
ఇమం వైవస్వతం కల్పం పశ్యసే బన్ధుభిః సహ ॥ ×३॥

త్వద్గోత్రం చాక్షయం చాస్తు మత్ప్రసాదాత్సదైవ హి ।
సాన్నిధ్యమాశ్రమే తేఽహం కరిష్యామి మహామునే ॥ ×४॥

మద్భక్తిః సుస్థిరా చాస్తు సదా దాస్యామి దర్శనమ్ ।
స్మృతశ్చ భవతా వత్స ప్రియస్త్వం సర్వథా మమ ॥ ××॥

యథాకామసుఖం తిష్ఠ నోత్కణ్ఠాం కర్తుమర్హసి ।
సర్వం ప్రపూర్ణతాం యాతు చిన్తితం నాత్ర సంశయః ॥ ×६॥

ఉపమన్యురువాచ ।
ఏవముక్త్వా స భగవాన్ సూర్యకోటిసమప్రభః ।
మహేశానో వరాన్ దత్త్వా తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ×७॥

ఏవం దృష్టో మయా కృష్ణ పరివారసమన్వితః ।
శఙ్కరః పరమేశానో భుక్తిముక్తిప్రదాయకః ॥ ×८॥

శమ్భునా పరమేశేన యదుక్తం తేన ధీమతా ।
తదవాప్తం చ మే సర్వం దేవదేవ సమాధినా ॥ ×९॥

ప్రత్యక్షం చైవ తై జాతాన్ గన్ధర్వాప్సరసస్తథా ।
ఋషీన్విద్యాధరాంశ్చైవ పశ్య సిద్ధాన్వ్యవస్థితాన్ ॥ ౬౦॥

పశ్య వృక్షాన్మనోరమ్యాన్ స్నిగ్ధపత్రాన్సుగన్ధినః ।
సర్వర్తుకుసుమైర్యుక్తాన్సదాపుష్పఫలాన్వితాన్ ॥ ౬౧॥

సర్వమేతన్మహాబాహో శఙ్కరస్య మహాత్మనః ।
ప్రసాదాద్దేవదేవస్య విశ్వం భావసమన్వితమ్ ॥ ౬౨॥

మమాస్తి త్వఖిలం జ్ఞానం ప్రసాదాత్ శూలపాణినః ।
భూతం భవ్యం భవిష్యం చ సర్వం జానామి తత్త్వతః ॥ ౬౩॥

తమహం దృష్టవాన్దేవమపి దేవాః సురేశ్వరాః ।
యం న పశ్యన్త్యనారాధ్య కోఽన్యో ధన్యతరో మయా ॥ ౬౪॥

షడ్వింశకమితి ఖ్యాతం పరం తత్త్వం సనాతనమ్ ।
ఏవం ధ్యాయన్తి విద్వాంసో మహత్పరమమక్షరమ్ ॥ ౬×॥

సర్వం తత్త్వవిధానజ్ఞః సర్వతత్త్వార్థదర్శనః ।
స ఏవ భగవాన్ దేవః ప్రధానపురుషేశ్వరః ॥ ౬౬॥

యో నిజాద్దక్షిణాత్పార్శ్వాద్ బ్రహ్మాణం లోకకారణమ్ ।
వామాదపస్యసృజద్విష్ణుం లోకరక్షార్థమీశ్వరః ॥ ౬౭॥

కల్పాన్తే చైవ సమ్ప్రాప్తేఽసృజద్ రుద్రం హృదః ప్రభుః ।
తతః సమహరత్కృత్స్నం జగత్థ్సావరజఙ్గమమ్ ॥ ౬౮॥

యుగాన్తే సర్వభూతాని సంవర్తక ఇవానలః ।
కాలో భూత్వా మహాదేవో గ్రసమానః స తిష్ఠతి ॥ ౬౯॥

సర్వజ్ఞః సర్వభూతాత్మా సవర్భూతభవోద్భవః ।
ఆస్తే సర్వగతో దేవో దృశ్యైః సర్వైశ్చ దైవతైః ॥ ౭౦॥

అతస్త్వం పుత్రలాభాయ సమారాధయ శఙ్కరమ్ ।
శీఘ్రం ప్రసన్నో భవితా శివస్తే భక్తవత్సలః ॥ ౭౧॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కృష్ణోపమన్యుసంవాదే స్వగతివర్ణనం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః ॥ ×.౧॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥

॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨. ద్వితీయోఽధ్యాయః । సనత్కుమారవ్యాససంవాదే ఉపమన్యూపదేశః ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇత్యాకర్ణ్య మునేర్వాక్యముపమన్యోర్మహాత్మనః ।
జాతభక్తిర్మహాదేవే కృష్ణః ప్రోవాచ తం మునిమ్ ॥ ౧॥

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ।
ఉపమన్యో మునే తాత కృపాం కురు మమోపరి ।
యే యే శివం సమారాధ్య కామానాపుశ్చ తాన్వద ॥ ౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇత్యాకర్ణ్యోపమన్యుః స మునిఃశైవవరో మహాన్ ।
కృష్ణవాక్యం సుప్రశస్య ప్రత్యువాచ కృపానిధిః ॥ 3॥

ఉపమన్యురువాచ ।
యైర్యైర్భవారాధనతః ప్రాప్తో హృత్కామ ఏవ హి ।
తాంస్తాన్ భక్తాన్ ప్రవక్ష్యామి శృణు త్వం వై యదూద్వహ ॥ ౪॥

శర్వాత్సర్వామరైశ్వర్యం హిరణ్యకశిపుః పురా ।
వర్షాణాం దశలక్షాణి సోఽలభచ్చన్ద్రశేఖరాత్ ॥ ×॥

తస్యాథ పుత్రప్రవరో నన్దనో నామ విశ్రుతః ।
స చ శర్వవరాదిన్ద్రం వర్షాయుతమయోధయత్ ॥ ౬॥

విష్ణుచక్రం చ తద్ ఘోరం వజ్రమాఖణ్డలస్య చ ।
శీర్ణం పురాభవత్కృష్ణ తదజ్ఞేషు మహాహవే ॥ ౭॥

న శస్త్రాణి వహన్త్యజ్ఞే ధర్మతస్తస్య ధీమతః ।
గ్రహాస్యాతిబలస్యాజౌ చక్రవజ్రముఖాన్యపి ॥ ౮॥

అర్ద్యమానాశ్చ విబుధా గ్రహేణ సుబలీయసా ।
దేవదత్తవరా జఘ్నురసురేన్ద్రాన్ సురా భృశమ్ ॥ ౯॥

తుష్టో విద్యుత్ప్రభస్యాపి త్రైలోక్యేశ్వరతామదాత్ ।
శతవర్షసహస్రాణి సర్వలోకేశ్వరో భవః ॥ ౧౦॥

తథా పుత్రసహస్రాణామయుతం చ దదౌ శివః ।

మమ చానుచరో నిత్యం భవిష్యస్యబ్రవీదితి ॥ ౧౧॥

కుశద్వీపే శుభం రాజ్యమదదాద్భగవాన్ భవః ।
స తస్మై శఙ్కరః ప్రీత్యా వాసుదేవ ప్రహృష్టధీః ॥ ౧౨॥

ధాత్రా సృష్టః శతమఖో దైత్యో వర్షశతం పురా ।
తపః కృత్వా సహస్రం తు పుత్రాణామలభద్భవాత్ ॥ ౧౩॥

యాజ్ఞవల్క్య ఇతి ఖ్యాతో గీతో వేదేషు వై మునిః ।
ఆరాధ్య స మహాదేవం ప్రాప్తవాన్ జ్ఞానముత్తమమ్ ॥ ౧౪॥

వేదవ్యాసస్తు యో నామ్నా ప్రాప్తవానతులం యశః ।
సోఽపి శఙ్కరమారాధ్య త్రికాలజ్ఞానమాప్తవాన్ ॥ ౧౫॥

ఇన్ద్రేణ వాలఖిల్యాస్తే పరిభూతాస్తు శఙ్కరాత్ ।
లేభిరే సోమహర్తారం గరుడం సర్వదుర్జయమ్ ॥ ౧౬॥

ఆపః ప్రనష్టాః సర్వాశ్చ పూర్వరోషాత్కపర్దినః ।
శర్వం సమకపాలేన దేవైరిష్ట్వాః ప్రవర్తితాః ॥ ౧౭॥

అత్రేర్భార్యా చానసూయా త్రీణి వర్షశతాని చ ।
ముశలేషు నిరాహారా సుప్త్వా శర్వాత్తతః సుతాన్ ॥ ౧౮॥

దత్తాత్రేయం మునిం లేభే చన్ద్రం దుర్వాససం తథా ।
గఙ్గాం ప్రవర్తయామాస చిత్రకూటే పతివ్రతా ॥ ౧౯॥

వికర్ణశ్చ మహాదేవం తథా భక్తసుఖావహమ్ ।
ప్రసాద్య మహతీం సిద్ధిమాప్తవాన్ మధుసూదన ॥ ౨౦॥

చిత్రసేనో నృపః శమ్భుం ప్రసాద్య దృఢభక్తిమాన్ ।
సమస్తనృపభీతిభ్యోఽభయం ప్రాపాతులం చ కమ్ ॥ ౨౧॥

శ్రీకరో గోపికాసూనుర్నృపపూజావిలోకనాత్ ।
జాతభక్తిర్మహాదేవే పరమాం సిద్ధిమాప్తవాన్ ॥ ౨౨॥

చిత్రాఙ్గదో నృపసుతః సీమన్తిన్యాః పతిర్వరే ।
శివానుగ్రహతో మగ్నో యమునాయాం మృతో న హి ॥ ౨౩॥

స చ తత్ఖాలయం గత్వా తన్మైత్రీం ప్రాప్య సువ్రతః ।
ఆయాతః స్వగృహం ప్రీతో నానాధనసమన్వితః ॥ ౨౪॥

సీమన్తినీ ప్రియా తస్య సోమవ్రతపరాయణా ।
శివానుగ్రహతః కృష్ణ లేభే సౌభాగ్యముత్తమమ్ ॥ ౨౪॥

తత్ప్రభావాద్ వ్రతే తస్మిన్నేకో ద్విజసుతః పురా ।
కశ్చిత్త్రీత్వం గతో లోభాత్కృతదారాకృతిశ్చలాత్ ॥ ౨౬॥

చఞ్చుకా పుంశ్చలీ దుష్టా గోకర్ణే ద్విజతః పురా ।
శ్రుత్వా ధర్మకథాం శమ్భోర్భక్త్యా ప్రాప పరాం గతిమ్ ॥ ౨౮॥

స్వస్త్రీనుగ్రహతః పాపీ బిన్దుగో చఞ్చుకాపతిః ।
శ్రుత్వా శివపురాణం స సద్గతిం ప్రాప శాఙ్కరీమ్ ॥ ౨౮॥

పిఙ్గలా గణికా ఖ్యాతా మదరాహ్వో ద్విజాధమః ।
శైవమృషభమభ్యర్చ్య లేభాతే సద్గతిం చ తౌ ॥ ౨౯॥

మహానన్దాభిధా కశ్చిద్వైశ్యా శివపదారతా ।
దృఢాత్పణాత్సుప్రసాద్య శివం లేభే చ సద్గతిమ్ ॥ ౩౦॥

కైకేయీ ద్విజబాలా చ సాదరాహ్వా శివవ్రతా ।
పరమం హి సుఖం ప్రాప శివేశవ్రతధారణాత్ ॥ ౩౧॥

విమర్షణశ్చ నృపతిః శివభక్తిం విధాయ వై ।
గతిం లేభే పరాం కృష్ణ శివానుగ్రహతః పురా ॥ ౩౨॥

దుర్జనశ్చ నృపః పాపీ బహుస్త్రీలమ్పటః ఖలః ।
శివభక్త్యా శివం ప్రాప నిర్లిప్తః సర్వకర్మసు ॥ ౩౩॥

సస్త్రీకః శమ్బరో నామ్నా శఙ్కరశ్చ శివవ్రతీ ।
చితాభస్మరతో భక్త్యా లేభే తద్గతిముత్తమామ్ ॥ ౩౪॥

సౌమినీ నామ చాణ్డాలీ సమ్పూజ్యాజ్ఞానతో హి సా ।
లేభే శైవీం గతిం కృష్ణ శఙ్కరానుగ్రహాత్పరాత్ ॥ ౩౫॥

మహాకాలాభిధో వ్యాధః కిరాతః పరహింసకః ।
సమభ్యర్చ్య శివం భక్త్యా లేభే సద్గతిముత్తమామ్ ॥ ౩౬॥

దుర్వాసా మునిశార్దూలః శివానుగ్రహతః పురా ।
తస్తార స్వమతం లోకే శివభక్తిం విముక్తిదామ్ ॥ ౩౭॥

కౌశికశ్చ సమారాధ్య శఙ్కరం లోక శఙ్కరమ్ ।
బ్రాహ్మణోఽభూత్త్రియశ్చ ద్వితీయ ఇవ పద్మభూః ॥ ౩౮॥

శివమభ్యర్చ్య సద్భక్త్యా విరఞ్చిః శైవసత్తమః ।
అభూత్సర్గకరః కృష్ణ సర్వలోకపితామహః ॥ ౩౯॥

మార్కణ్డేయో మునివరశ్చిరఞ్జీవీ మహాప్రభుః ।
శివభక్తవరః శ్రీమాన్ శివానుగ్రహతో హరే ॥ ౪౦॥

దేవేన్ద్రో హి మహాశైవస్త్రైలోక్యం బుభుజే పురా ।
శివానుగ్రహతః కృష్ణ సర్వదేవాధిపః ప్రభుః ॥ ౪౧॥

బలిపుత్రో మహాశైవః శివానుగ్రహతో వశీ ।
బాణో బభూవ బ్రహ్మాణ్డనాయకః సకలేశ్వరః ॥ ౪౨॥

హరిః శక్తిశ్చ సద్భక్త్యా దధీచశ్చ మహేశ్వరః ।
శివానుగ్రహతోఽభూవంస్తథా రామో హి శాఙ్కరః ॥ ౪౩॥

కణాదో భార్గవశ్చైవ గురుర్గౌతమ ఏవ చ ।
శివభక్త్యా బభూవుస్తే మహాప్రభవ ఈశ్వరాః ॥ ౪౪॥

శాకల్యః శంసితాత్మా చ నవవర్షశతాన్యపి ।
భవమారాధయామాస మనోయజ్ఞేన మాధవ ॥ ౪×॥

తుతోష భగవానాహ గ్రన్థకర్తా భవిష్యసి ।
వత్సాక్షయా చ తే కీర్తిస్త్రైలోక్యే ప్రభవిష్యతి ॥ ౪౬॥

అక్షయం చ కులం తేఽస్తు మహర్షిభిరలఙ్కృతమ్ ।
భవిష్యసి ఋషిశ్రేష్ఠ సూత్రకర్తా సుతస్తతః ॥ ౪౭॥

ఇత్యేవం శఙ్కరాత్ప్రాప వరం మునివరః స వై ।
త్రైలోక్యే వితతశ్చాసీత్పూజ్యశ్చ యదునన్దన ॥ ౪౮॥

సావర్ణిరితి విఖ్యాత ఋషిరాసీత్కృతే యుగే ।
ఇహ తేన తపస్తప్తం షష్టివర్షశతాని చ ॥ ౪౯॥

తమాహ భగవాన్ రుద్రః సాక్షాత్తుష్టోఽస్మి తేఽనఘ ।
గ్రన్థకృల్లోకవిఖ్యాతో భవితాస్యజరామరః ॥ ×౦॥

ఏవంవిధో మహాదేవః పుణ్యపూర్వతరైస్తతః ।
సమర్చితః శుభాన్ కామాన్ ప్రదదాతి యథేప్సితాన్ ॥ ××॥

ఏకేనైవ ముఖేనాహం వక్తుం భగవతో గుణాః ।
యే సన్తి తాన్న శక్నోమి హ్యపి వర్షశతైరపి ॥ ×.౨॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సనత్కుమారవ్యాససంవాదే ఉపమన్యూపదేశో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥ ×.౨॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.3. తృతీయోఽధ్యాయః । కృష్ణాదిశివభక్తోద్ధారణ శివమాహాత్మ్యవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య సోఽబ్రవీత్తం మహామునిమ్ ।
విస్మయం పరమం గత్వోపమన్యుం శాన్తమానసమ్ ॥ ౧॥

వాసుదేవ ఉవాచ ।
ధన్యస్త్వమసి విప్రేన్ద్ర కస్త్వాం స్తోతుమలం కృతీ ।
యస్య దేవాదిదేవస్తే సాన్నిధ్యం కురుతే శ్రమే ॥ ౨॥

దర్శనం మునిశార్దూల దద్యాత్స భగవాన్ శివః ।
అపి తావన్మమాప్యేవం ప్రసాదం వా కరోత్వసౌ ॥ ౩॥

ఉపమన్యురువాచ ।
అచిరేణైవ కాలేన మహాదేవం న సంశయః ।
తస్యైవ కృపయా త్వం వై ద్రక్ష్యసే పురుషోత్తమ ॥ ౪॥

షోడశే మాసి సువరాన్ ప్రాప్స్యసి త్వం మహేశ్వరాత్ ।
సపత్నీకాత్కథం నో దాస్యతే దేవో వరాన్వరే ॥ ×॥

పూజ్యోఽసి దైవతైః సర్వైః శ్లాఘనీయః సదా గుణైః ।
జాప్యం తేఽహం ప్రవక్ష్యామి శ్రద్ధధానాయ చాచ్యుత ॥ ౬॥

తేన జపప్రభావేణ సత్యం ద్రక్ష్యసి శఙ్కరమ్ ।
ఆత్మతుల్యబలం పుత్రం లభిష్యసి మహేశ్వరాత్ ॥ ౭॥

జపో నమః శివాయేతి మన్త్రరాజమిమం హరే ।
సర్వకామప్రదం దివ్యం భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్ ॥ ౮॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవం కథయతస్తస్య మహాదేవాశ్రితాః కథాః ।
దినాన్యష్టౌ ప్రయాతాని ముహూర్తమివ తాపస ॥ ౯॥

నవమే తు దినే ప్రాప్తే మునినా స చ దీక్షితః ।
మన్త్రమధ్యాపితం శార్వమాథర్వశిరసం మహత్ ॥ ౧౦॥

దణ్డీ ముణ్డీ చ సద్యోఽసౌ బభూవ సుసమాహితః ।
పాదాఙ్గుష్ఠోద్ధృతతనుస్తేపే చోర్ధ్వభుజస్తథా ॥ ౧౧॥

సమ్ప్రాప్తే షోడశే మాసి సన్తుష్టః పరమేశ్వరః ।
పార్వత్యా సహితః శమ్భుర్దదౌ కృష్ణాయ దర్శనమ్ ॥ ౧౨॥

పార్వత్యా సహితం దేవం త్రినేత్రం చన్ద్రశేఖరమ్ ।
బ్రహ్మద్యైః స్తూయమానం తు పూజితం సిద్ధకోటిభిః ॥ ౧౩॥

దివ్యమాల్యామ్బరధరం భక్తినమ్రైః సురాసురైః ।
ప్రణతం చ విశేషేణ నానాభూషణభూషితమ్ ॥ ౧౪॥

సర్వాశ్చర్యమయం కాన్తం మహేశమజమవ్యయమ్ ।
నానాగణాన్వితం తుష్టం పుత్రాభ్యాం సంయుతం ప్రభుమ్ ॥ ౧×॥

శ్రీకృష్ణః ప్రాఞ్జలిర్దృష్ట్వా విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ।
ఈదృశం శఙ్కరం ప్రీతః ప్రణనామ మహోత్సవః ॥ ౧౬॥

నానావిధైః స్తుతిపదైర్వాఙ్మయేనార్చయత్తదా ।
సహస్రనామ్నా దేవేశం తుష్టావ నతకన్ధరః ॥ ౧౭॥

తతో దేవాః సగన్ధర్వా విద్యాధరమహోరగాః ।
ముముచుః పుష్పవృష్టిం చ సాధువాదాన్ మనోనుగాన్ ॥ ౧౮॥

పార్వత్యాశ్చ ముఖం దృష్ట్వా భగవాన్ భక్తవత్సలః ।
ఉవాచ కేశవం తుష్టో రుద్రశ్చాథ మహేశ్వరః ॥ ౧౯॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ ।
కృష్ణ జానామి భక్తం త్వాం మయి నిత్యం దృఢవ్రతమ్ ।
వృణీష్వ త్వం వరాన్ మత్తః పుణ్యాంస్త్రైలోక్యదుర్లభాన్ ॥ ౨౦॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కృష్ణః ప్రాఞ్జలిరాదరాత్ ।

ప్రాహ సర్వేశ్వరం శమ్భుం సుప్రణమ్య పునః పునః ॥ ౨౧॥

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ।
దేవదేవ మహాదేవ యాచేఽహం హ్యుత్తమాన్ వరాన్ ।
త్వత్తోఽష్టప్రమితాన్నాథ త్వయోద్దిష్టాన్ మహేశ్వర ॥ ౨౨॥

తవ ధర్మే మతిర్నిత్యం యశశ్చాప్రచలం మహత్ ।
త్వత్సామీప్యం స్థిరా భక్తిస్త్వయి నిత్యం మమాస్త్వితి ॥ ౨౩॥

స్త్రీణాం మమ దశాద్యానాం పుత్రాః శమ్భో భవన్తు వై ।
వధ్యాశ్చ రిపవః సర్వే సఙ్గ్రామే బలదర్పితాః ॥ ౨౪॥

అపమానో భవేన్నైవ క్వచిన్మే శత్రుతః ప్రభో ।
యోగినామపి సర్వేషాం భవేయమతివల్లభః ॥ ౨౫॥

ఇత్యష్టౌ సువరాన్దేహి దేవదేవ నమోఽస్తు తే ।
సర్వేశ్వరస్త్వమేవాసి మత్ప్రభుశ్చ విశేషతః ॥ ౨౬॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా తమాహ భగవాన్ భవః ।
సర్వం భవిష్యతీత్యేవం పునః తం ప్రాహ శూలధృక్ ॥ ౨౭॥

సామ్భో నామ మహావీర్యః పుత్రస్తే భవితా బలీ ।
ఘోరసంవర్తకాదిత్యః శప్తో మునిభిరేవ చ ॥ ౨౮॥

మానుషో భవితాసీతి స తే పుత్రో భవిష్యతి ।
యద్యచ్చ ప్రార్థితం కిఞ్చిత్తత్తత్సర్వం లభస్వ వై ॥ ౨౯॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవం లబ్ధ్వా వరాన్ సర్వాన్ శ్రీకృష్ణః పరమేశ్వరాత్ ॥
నానావిధాభిర్బహ్వీభిః స్తుతిభిః సమతోషయత్ ॥ ౩౦॥

తమాహాథ శివా తుష్టా పార్వతీ భక్తవత్సలా ।
వాసుదేవం మహాత్మానం శమ్భుభక్తం తపస్వినమ్ ॥ ౩౧॥

పార్వత్యువాచ ।
వాసుదేవ మహాబుద్ధే కృష్ణ తుష్టాస్మి తేఽనఘ ।
గృహాణ మత్తశ్చ వరాన్ మనోజ్ఞాన్ భువి దుర్లభాన్ ॥ ౩౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।

ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్యాః పార్వత్యాః స యదూద్వహః ।
ఉవాచ సుప్రసన్నాత్మా భక్తియుక్తేన చేతసా ॥ 33॥

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ।
దేవి త్వం పరితుష్టాసి చేద్దదాసి వరాన్హి మే ।
తపసానేన సత్యేన బ్రాహ్మణాన్ ప్రతి మాస్మభూత్ ॥ 3౪॥

ద్వేషః కదాచిద్భద్రం తు పూజయేయం ద్విజాన్ సదా ।
తుష్టౌ చ మాతాపితరౌ భవేతాం మమ సర్వదా ॥ 3×॥

సర్వభూతేష్వానుకూల్యం భజేయం యత్ర తత్రగః ।
కులే ప్రభృతిరుచితా మమాస్తు తవ దర్శనాత్ ॥ 3౬॥

తర్పయేయం సురేన్ద్రాదీన్దేవాన్ యజ్ఞశతేన తు ।
యతీనామతిథీనాం చ సహస్రాణ్యథ సర్వదా ॥ 3౭॥

భోజయేయం సదా గేహే శ్రద్ధాపూతం తు భోజనమ్ ।
బాన్ధవైః సహ ప్రీతిస్తు నిత్యమస్తు సునిర్వృతిః ॥ 3౮॥

దేవి భార్యాసహస్రాణాం భవేయం ప్రాణవల్లభః ।
అక్షీణా కామ్యతా తాసు ప్రసాదాత్తవ శాఙ్కరి ॥ 3౯॥

ఆసాం చ పితరో లోకే భవేయుః సత్యవాదినః ।
ఇత్యాద్యాః సువరాః సన్తు ప్రసాదాత్తవ పార్వతి ॥ ౪౦॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దేవీ తం చాహ విస్మితా ।
ఏవమస్త్వితి భద్రం తే శాశ్వతీ సర్వకామదా ॥ ౪౧॥

తస్మింస్తాంశ్చ వరాన్ దత్త్వా పార్వతీపరమేశ్వరౌ ।
తత్రైవాన్తశ్చ దధతుః కృత్వా కృష్ణస్య సత్కృపామ్ ॥ ౪౨॥

కృష్ణః కృతార్థమాత్మానమమన్యత మునీశ్వర ।
ఉపమన్యోర్మునేరాశు ప్రాపాశ్రమమనుత్తమమ్ ॥ ౪3॥

ప్రణమ్య శిరసా తత్ర తం మునిం కేశిహా తతః ।
తథా వృత్తం చ తస్మై తత్ సమాచష్టోపమన్యవే ॥ ౪౪॥

స చ తం ప్రాహ కోఽన్యః స్యాచ్ఛర్వాద్దేవాజ్జనార్దన ।
మహాదానపతిర్లోకే క్రోధే వాతీవ దుఃసహః ॥ ౪×॥

జ్ఞానే తపసి వా శౌర్యే స్థైర్యే వా పద ఏవ చ ।
శృణు శమ్భోస్తు గోవింద దేవైశ్వర్యం మహాయశాః ॥ ౪౬॥

తచ్ఛ్రుత్వా శ్రద్ధయా యుక్తోఽభవచ్ఛమ్భోస్తు భక్తిమాన్ ।
పప్రచ్ఛ శివమాహాత్మ్యం స తం ప్రాహ మునీశ్వరః ॥ ౪౭॥

ఉపమన్యురువాచ ।
భగవాన్ శఙ్కరః పూర్వం బ్రహ్మలోకే మహాత్మనా ।
స్తుతో నామసహస్రేణ తణ్డినా బ్రహ్మయోగినా ॥ ౪౮॥

సాఙ్ఖ్యాః పఠన్తి తద్దీతం విస్తీర్ణం చ నిఘణ్టువత్ ।
దుర్జ్ఞానం మానుషాణాం తు స్తోత్రం తత్సర్వకామదమ్ ॥ ౪౯॥

స్మరన్నిత్యం శఙ్కరం త్వం గచ్ఛ కృష్ణ గృహం సుఖీ ।
భవిష్యసి సదా తాత శివభక్తగణాగ్రణీః ॥ ×౦॥

ఇత్యుక్తస్తం నమస్కృత్య వాసుదేవో మునీశ్వరమ్ ।
మనసా సంస్మరన్ శమ్భుం కేశవో ద్వారకాం యయౌ ॥ ×౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవం కృష్ణః సమారాధ్య శఙ్కరం లోకశఙ్కరమ్ ।
కృతార్థోఽభూన్మునిశ్రేష్ఠ సర్వాజేయోఽభవత్తథా ॥ ×౨॥

తథా దాశరథీ రామః శివమారాధ్య భక్తితః ।
కృతార్థోఽభూన్మునిశ్రేష్ఠ విజయీ సర్వతోఽభవత్ ॥ ×౩॥

తపస్తప్త్వాతివిపులం పురా రామో గిరౌ మునే ।
శివాద్ధనుః శరం చాపం జ్ఞానం వై పరముత్తమమ్ ॥ ×౪॥

రావణం సగణం హత్వా సేతుం బద్ధ్వామ్బుసాం నిధౌ ।
సీతాం ప్రాప్య గృహం యాతో బుభుజే నిఖిలాం మహీమ్ ॥ ××॥

తథా చ భార్గవో రామో హ్యారాధ్య తపసా విభుమ్ ।
నిరీక్ష్య దుఃఖితః శర్వాత్పితరం క్షత్రియైర్హతమ్ ॥ ×౬॥

తీక్ష్ణం స పరశుం లేభే నిర్దదాహ చ తేన తాన్ ।
త్రిఃసప్తకృత్వః క్షత్రాంశ్చ ప్రసన్నాత్పరమేశ్వరాత్ ॥ ×౮॥

అజేయశ్చామరశ్చైవ సోఽద్యాపి తపసాం నిధిః ।
లిఙ్గార్చనరతో నిత్యం దృశ్యతే సిద్ధచారణైః ॥ ×౯॥

మహేన్ద్రపర్వతే రామః స్థితస్తపసి తిష్ఠతి ।
కల్పాన్తే పునరేవాసావృషిస్థానమవాప్స్యతి ॥ ౫౯॥

అసితస్యానుజః పూర్వం పీడయా కృతవాంస్తపః ।
మూలగ్రాహేణ విశ్వస్య దేవలో నామ తాపసః ॥ ౬౦॥

పురన్దరేణ శప్తస్తు తపస్వీ యశ్చ సుస్థిరమ్ ।
అధర్మ్యం ధర్మమలభల్లిఙ్గమారధ్య కామదమ్ ॥ ౬౧॥

చాక్షుషస్య మనోః పుత్రో మృగోఽభూత్తు మరుస్థలే ।
వసిష్ఠశాపాద్ గృత్సమదో దణ్డకారణ్య ఏకలః ॥ ౬౨॥

హృదయే సంస్మన్ భక్త్యా ప్రణవేన యుతం శివమ్ ।
తస్మాన్మృత్యుముఖాకారో గణో మృగముఖోఽభవత్ ॥ ౬౩॥

అజరామరతాం నీతస్తీర్త్వా శాపం పునశ్చ సః ।
శఙ్కరేణ కృతః ప్రీత్యా నిత్యం లమ్బోదరానుగః ॥ ౬౪॥

గార్గ్యాయ ప్రదదౌ శర్వో మోక్షం చ భువి దుర్లభమ్ ।
కామచారీ మహాక్షేత్రం కాలజ్ఞానం మహర్ధిమత్ ॥ ౬౫॥

చతుష్పాదం సరస్వత్యాః పారగత్వం చ శాశ్వతమ్ ।
న తుల్యం చ సహస్రం తు పుత్రాణాం ప్రదదౌ శివః ॥ ౬౬॥

వేదవ్యాసం తు యోగీన్ద్రం పుత్రం తుష్టః పినాక ధృక్ ।
పరాశరాయ చ దదౌ జరామృత్యువివర్జితమ్ ॥ ౬౭॥

మాణ్డవ్యః శఙ్కరేణైవ జీవం దత్త్వా విసర్జితః ।
వర్షాణాం దశ లక్షాణి శూలాగ్రాదవరోపితః ॥ ౬౮॥

దరిద్రో బ్రాహ్మణః కశ్చిన్నిక్షిప్య గురవేశ్మని ।
పుత్రం తు గాలవం యశ్చ పూర్వమాసీద్ గృహాశ్రమీ ॥ ౬౯॥

గుప్తో వా మునిశాలాయాం భిక్షురాయాతి తద్గృహమ్ ।
భార్యామువాచ యః కశ్చిదవశ్యం నిర్ధనో యతః ॥ ౭౦॥

స తు వాచ్యో భవత్యా చ న దృశ్యన్త ఇతి ప్రియః ।
అతిథేరాగతస్యాపి కిం దాస్యామి గృహే వసన్ ॥ ౭౧॥

కదాచిదతిథిః కశ్చిత్క్షుత్తృషాక్షామతర్షితః ।
తామువాచ స భర్తా తే క్వ గతశ్చేతి తం చ సా ॥ ౭౨॥

ప్రాహ భర్తా మదీయస్తు సామ్ప్రతం న చ దృశ్యతే ।
స ఋషిస్తామువాచేదం జ్ఞాత్వా దివ్యేన చక్షుషా ॥ ౭౩॥

గృహస్థితః ప్రతిచ్ఛన్నస్తత్రైవ స మృతో ద్విజః ।
విశ్వామిత్రాభ్యనుజ్ఞాతస్తత్పుత్రో గాలవస్తథా ॥ ౭౪॥

గృహమాగత్య మాతుః స శ్రుత్వా శాపం సుదారుణమ్ ।
ఆరాధ్య శఙ్కరం దేవం పూజాం కృత్వా తు శామ్భవీమ్ ॥ ౭×॥

గృహాదసౌ వినిష్క్రాన్తః సస్మరన్ శఙ్కరం హృదా ।
అథ తం తనయం దృష్ట్వా పితా తం ప్రాహ సాఞ్జలిమ్ ॥ ౭౬॥

మహాదేవప్రసాదాచ్చ కృతకృత్యోఽస్మి కృత్యతః ।
ధనవాన్ పుత్రవాంశ్చైవ మృతోఽహం జీవితః పునః ॥ ౭౭॥

ఇతి వః కథితమశేషం నాహం శక్తః సమాసతో వ్యాసాత్ ।
వక్తుం శమ్భోశ్చ గుణాన్ శేషస్యాపి న ముఖాని స్యుః ॥ ౭౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కృష్ణాదిశివభక్తోద్ధారణ
శివమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః ॥ ×.౩॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪. చతుర్థోఽధ్యాయః । శివమాయాప్రభావవర్ణనమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
తాత తాత మహాభాగ ధన్యస్త్వం హి మహామతే ।
అద్భుతేయం కథా శమ్భోః శ్రావితా పరభక్తిదా ॥ ౧॥

పునర్బ్రూహి కథాం శమ్భోర్వ్యాసప్రశ్నానుసారతః ।
సర్వజ్ఞస్త్వం వ్యాసశిష్యః శివతత్త్వవిచక్షణః ॥ ౨॥

సూత ఉవాచ ।
ఏవమేవ గురుర్వ్యాసః పృష్టవాన్ మేఽజసమ్భవమ్ ।

సనత్కుమారం సర్వజ్ఞం శివభక్తం మునీశ్వరమ్ ॥ ౩॥

వ్యాస ఉవాచ ।
సనత్కుమార సర్వజ్ఞ శ్రావితేయం శుభా కథా ।
శఙ్కరస్య మహేశస్య నానాలీలావిహారిణః ॥ ౪॥

పునర్బ్రూహి మహాదేవమహిమానం విశేషతః ।
శ్రద్ధా చ మహతీ శ్రోతుం మమ తాత ప్రవర్ధతే ॥ ×॥

మహిమ్నా యేన శమ్భోస్తు యే యే లోకే విమోహితాః ।
మాయయా జ్ఞానమాహృత్య నానాలీలావిహారిణః ॥ ౬॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
శృణు వ్యాస మహాబుద్ధే శాఙ్కరీం సుఖదాం కథామ్ ।
యస్యాః శ్రవణమాత్రేణ శివే భక్తిః ప్రజాయతే ॥ ౭॥

శివః సర్వేశ్వరో దేవః సర్వాత్మా సర్వదర్శనః ।
మహిమ్నా తస్య సర్వం హి వ్యాప్తం చ సకలం జగత్ ॥ ౮॥

శివస్యైవ పరా మూర్తిర్బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరాత్మికా ।
సర్వభూతాత్మభూతాఖ్యా త్రిలిఙ్గాలిఙ్గరూపిణీ ॥ ౯॥

దేవానాం యోనయశ్చాష్టౌ మానుషీ నవమీ చ యా ।
తిరశ్చాం యోనయః పఞ్చ భవన్త్యేవం చతుర్దశ ॥ ౧౦॥

భూతా వా వర్తమానా వా భవిష్యాశ్చైవ సర్వశః ।
శివాత్సర్వే ప్రవర్తన్తే లీయన్తే వృద్ధిమాగతాః ॥ ౧౧॥

బ్రహ్మేన్ద్రోపేన్ద్రచన్ద్రాణాం దేవదానవభోగినామ్ ।
గన్ధర్వాణాం మనుష్యాణామన్యేషాం వాపి సర్వశః ॥ ౧౨॥

బన్ధుర్మిత్రమథాచార్యో రక్షన్నేతార్థవాన్ గురుః ।
కల్పద్రుమోఽథ వా భ్రాతా పితా మాతా శివో మతః ॥ ౧౩॥

శివః సర్వమయః పుంసాం స్వయం వేద్యః పరాత్పరః ।
వక్తుం న శక్యతే యశ్చ పరం చానుపరం చ యత్ ॥ ౧౪॥

తన్మాయా పరమా దివ్యా సర్వత్ర వ్యాపినీ మునే ।
తదధీనం జగత్సర్వం సదేవాసురమానుషమ్ ॥ ౧×॥

కామేన స్వసహాయేన ప్రబలేన మనోభువా ।

సర్వః ప్రధర్షితో వీరో విష్ణ్వాదిప్రబలోఽపి హి ॥ ౧౬॥

శివమాయాప్రభావేణాభూద్ధరిః కామమోహితః ।
పరస్త్రీధర్షణం చక్రే బహువారం మునీశ్వర ॥ ౧౭॥

ఇన్ద్రస్త్రిదశపో భూత్వా గౌతమస్త్రీమోహితః ।
పాపం చకార దుష్టాత్మా శాపం ప్రాప మునేస్తదా ॥ ౧౮॥

పావకోఽపి జగచ్ఛ్రేష్ఠో మోహితః శివమాయయా ।
కామాధీనః కృతో గర్వాత్తతస్తైవ చోద్ధృతః ॥ ౧౯॥

జగత్ప్రాణోఽపి గర్వేణ మోహితః శివమాయయా ।
కామేన నిర్జితో వ్యాస చక్రేఽన్యస్త్రీరతిం పురా ॥ ౨౦॥

చణ్డరశ్మిస్తు మార్తణ్డో మోహితః శివమాయయా ।
కామాకులో బభూవాశు దృష్ట్వాశ్వీం హయరూపధృక్ ॥ ౨౧॥

చన్ద్రశ్చ మోహితః శమ్భోర్మాయయా కామసఙ్కులః ।
గురుపత్నీం జహారాథ యుతస్తైవ చోద్ధృతః ॥ ౨౨॥

పూర్వం తు మిత్రావరుణౌ ఘోరే తపసి సంస్థితౌ ।
మోహితౌ తావపి మునీ శివమాయావిమోహితౌ ॥ ౨౩॥

ఉర్వశీం తరుణీం దృష్ట్వా కాముకౌ సమ్బభూవతుః ।
మిత్రః కుమ్భే జహౌ రేతో వరుణోఽపి తథా జలే ॥ ౨౪॥

తతః కుమ్భాత్సముత్పన్నో వసిష్ఠో మిత్రసమ్భవః ।
అగస్త్యో వరుణాజ్జాతో వడవాగ్నిసమద్యుతిః ॥ ౨౫॥

దక్షశ్చ మోహితః శమ్భోర్మాయయా బ్రహ్మణః సుతః ।
భ్రాతృభిః స భగిన్యాం వై భోక్తుకామోఽభవత్పురా ॥ ౨౬॥

బ్రహ్మా చ బహువారం హి మోహితః శివమాయయా ।
అభవద్భోక్తుకామశ్చ స్వసుతాయాం పరాసు చ ॥ ౨౭॥

చ్యవనోఽపి మహాయోగీ మోహితః శివమాయయా ।
సుకన్యయా విజహ్రే స కామాసక్తో బభూవ హ ॥ ౨౮॥

కశ్యపః శివమాయాతో మోహితః కామసఙ్కులః ।
యయాచే కన్యకాం మోహాద్దన్వనో నృపతేః పురా ॥ ౨౯॥

గరుడః శాణ్డిలీం కన్యాం నేతుకామః సుమోహితః ।
విజ్ఞాతస్తు తయా సద్యో దగ్ధపక్షో బభూవ హ ॥ ౩౦॥

విభాణ్డకో మునిర్నారీం దృష్ట్వా కామవశం గతః ।
ఋష్యశృఙ్గసుతస్తస్య మృగ్యాం జాతః శివాజ్ఞయా ॥ ౩౧॥

గౌతమశ్చ మునిః శమ్భోర్మాయామోహితమానసః ।
దృష్ట్వా శారద్వతీం నగ్నాం రరామ క్షుభితస్తయా ॥ ౩౨॥

రేతః స్కన్నం దధార స్వం ద్రోణ్యాం చైవ స తాపసః ।
తస్మాచ్చ కలశాజ్జాతో ద్రోణః శస్త్రభృతాం వరః ॥ ౩౩॥

పరాశరో మహాయోగీ మోహితః శివమాయయా ।
మత్స్యోదర్యా చ చిక్రీడే కుమార్యా దాశకన్యయా ॥ ౩౪॥

విశ్వామిత్రో బభూవాథ మోహితః శివమాయయా ।
రేమే మేనకయా వ్యాస వనే కామవశం గతః ॥ ౩౫॥

వసిష్ఠేన విరోధం తు కృతవాన్దుష్టచేతనః ।
పునః శివప్రసాదాచ్చ బ్రాహ్మణోఽభూత్స ఏవ వై ॥ ౩౬॥

రావణో వైశ్రవాః కామీ బభూవ శివమాయయా ।
సీతాం జహ్రే కుబుద్ధిస్తు మోహితో మృత్యుమాప చ ॥ ౩౭॥

బృహస్పతిర్మునివరో మోహితః శివమాయయా ।
భ్రాతృపత్న్యా వశీ రేమే భరద్వాజస్తతోఽభవత్ ॥ ౩౮॥

ఇతి మాయాప్రభావో హి శఙ్కరస్య మహాత్మనః ।
వర్ణితస్తే మయా వ్యాస కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ౩౯॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం శివమాయాప్రభావవర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః ॥ ×.౪॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

××. పఞ్చమోఽధ్యాయః । మహాపాతకవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
యే పాపనిరతా జీవా మహానరకహేతవః ।
భగవంస్తాన్ సమాచక్ష్వ బ్రహ్మపుత్ర నమోఽస్తు తే ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
యే పాపనిరతా జీవా మహానరకహేతవః ।
తే సమాసేన కథ్యన్తే సావధానతయా శృణు ॥ ౨॥

పరస్త్రీద్రవ్యసఙ్కల్పశ్చేతసానిష్టచిన్తనమ్ ।
అకార్యాభినివేశశ్చ చతుర్ధా కర్మ మానసమ్ ॥ ౩॥

అవిబద్ధప్రలాపత్వమసత్యం చాప్రియం చ యత్ ।
పరోక్షతశ్చ పైశున్యం చతుర్ధా కర్మ వాచికమ్ ॥ ౪॥

అభక్ష్యభక్షణం హింసా మిథ్యాకార్యనివేశనమ్ ।
పరస్వానాముపాదానం చతుర్ధా కర్మ కాయికమ్ ॥ ×॥

ఇత్యేతద్ ద్వాదశవిధం కర్మ ప్రోక్తం త్రిసాధనమ్ ।
అస్య భేదాన్ పునర్వక్ష్యే యేషాం ఫలమనన్తకమ్ ॥ ౬॥

యే ద్విషన్తి మహాదేవం సంసారార్ణవతారకమ్ ।
సుమహత్పాతకం తేషాం నిరయార్ణవగామినామ్ ॥ ౭॥

యే శివజ్ఞానవక్తారం నిన్దన్తి చ తపస్వినమ్ ।
గురూన్ పితౄనథోన్మత్తాస్తే యాన్తి నిరయార్ణవమ్ ॥ ౮॥

శివనిన్దా గురోర్నిన్దా శివజ్ఞానస్య దూషణమ్ ।
దేవద్రవ్యాపహరణం ద్విజద్రవ్యవినాశనమ్ ॥ ౯॥

హరన్తి యే చ సమ్మూఢాశ్శివజ్ఞానస్య పుస్తకమ్ ।
మహాన్తి పాతకాన్యాహురనన్తఫలదాని షట్ ॥ ౧౦॥

నాభినన్దన్తి యే దృష్ట్వా శివపూజాం ప్రకల్పితామ్ ।
న నమన్త్యర్చితం దృష్ట్వా శివలిఙ్గం స్తువన్తి న ॥ ౧౧॥

యథేష్టచేష్టా నిఃశఙ్కాః సన్తిష్ఠన్తే రమన్తి చ ।
ఉపచారవినిర్ముక్తాః శివాగ్రే గురుసన్నిధౌ ॥ ౧౨॥

స్థానసంస్కారపూజాం చ యే న కుర్వన్తి పర్వసు ।

విధివద్వా గురూణాం చ కర్మయోగవ్యవస్థితాః ॥ ౧౩॥

యే త్యజన్తి శివాచారం శివభక్తాన్ద్విషన్తి చ ।
అసమ్భావ్య శివజ్ఞానం యేఽధీయన్తే లిఖన్తి చ ॥ ౧౪॥

అన్యాయతః ప్రయచ్ఛన్తి శృణ్వన్త్యుచ్చారయన్తి చ ।
విక్రీడన్తి చ లోభేన కుజ్ఞాననియమేన చ ॥ ౧౫॥

అసంస్కృతప్రదేశేషు యథేష్టం స్థాపయన్తి చ ।
శివజ్ఞానకథాక్షేపం యః కృత్వాన్యత్ప్రభాషతే ॥ ౧౬॥

న బ్రవీతి చ యః సత్యం న ప్రదానం కరోతి చ ।
అశుచిర్వాఽశుచిస్థానే యః ప్రవక్తి శృణోతి చ ॥ ౧౭॥

గురుపూజామకృత్వైవ యః శాస్త్రం శ్రోతుమిచ్ఛతి ।
న కరోతి చ శుశ్రూషామాజ్ఞాం చ భక్తిభావతః ॥ ౧౮॥

నాభినన్దతి తద్వాక్యముత్తరం చ ప్రయచ్ఛతి ।
గురుకర్మణ్యసాధ్యం యత్తదుపేక్షాం కరోతి చ ॥ ౧౯॥

గురుమార్తమశక్తం చ విదేశం ప్రస్థితం తథా ।
వైరిభిః పరిభూతం వా యః సన్త్యజతి పాపకృత్ ॥ ౨౦॥

తద్భార్యాపుత్రమిత్రేషు యశ్చావజ్ఞాం కరోతి చ ।
ఏవం సువాచకస్యాపి గురోర్ధర్మానుదర్శినః ॥ ౨౧॥

ఏతాని ఖలు సర్వాణి కర్మాణి మునిసత్తమ ।
సుమహత్పాతకాన్యాహుః శివనిన్దాసమాని చ ॥ ౨౨॥

బ్రహ్మఘ్నశ్చ సురాపశ్చ స్తేయీ చ గురుతల్పగః ।
మహాపాతకినస్త్వేతే తత్సంయోగీ చ పఞ్చమః ॥ ౨౩॥

క్రోధాల్లోభాద్భయాద్ ద్వేషాద్బ్రాహ్మణస్య వధే తు యః ।
మర్మాన్తికం మహాదోషముక్త్వా స బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౨౪॥

బ్రాహ్మణం యః సమాహూయ దత్త్వా యశ్చాదదాతి చ ।
నిర్దోషం దూషయేద్యస్తు స నరో బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౨౫॥

యశ్చ విద్యాభిమానేన నిన్దేజయతి సుద్విజమ్ ।
ఉదాసీనం సభామధ్యే బ్రహ్మహా స ప్రకీర్తితః ॥ ౨౬॥

మిథ్యాగుణైర్య ఆత్మానం నయత్యుత్కర్షతాం బలాత్ ।
గుణానపి నిరుద్వాస్య స చ వై బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౨౭॥

గవాం వృషాభిభూతానాం ద్విజానాం గురుపూర్వకమ్ ।
యః సమాచరతే విఘ్నం తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్ ॥ ౨౮॥

దేవద్విజగవాం భూమిం ప్రదత్తాం హరతే తు యః ।
ప్రనష్టామపి కాలేన తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్ ॥ ౨౯॥

దేవద్విజస్వహరణమన్యాయేనార్జితం తు యత్ ।
బ్రహ్మహత్యాసమం జ్ఞేయం పాతకం నాత్ర సంశయః ॥ ౩౦॥

అధీత్య యో ద్విజో వేదం బ్రహ్మజ్ఞానం శివాత్మకమ్ ।
యది త్యజతి యో మూఢః సురాపానస్య తత్సమమ్ ॥ ౩౧॥

యత్కిఞ్చిద్ధి వ్రతం గృహ్య నియమం యజనం తథా ।
సన్త్యాగః పఞ్చయజ్ఞానాం సురాపానస్య తత్సమమ్ ॥ ౩౨॥

పితృమాతృపరిత్యాగః కూటసాక్ష్యం ద్విజానృతమ్ ।
ఆమిషం శివభక్తానామభక్ష్యస్య చ భక్షణమ్ ॥ ౩౩॥

వనే నిరపరాధానాం ప్రాణినాం చాపఘాతనమ్ ।
ద్విజార్థం ప్రక్షిపేత్సాధుర్న ధర్మార్థం నియోజయేత్ ॥ ౩౪॥

గవాం మార్గే వనే గ్రామే యైశ్చైవాగ్నిః ప్రదీయతే ।
ఇతి పాపాని ఘోరాణి బ్రహ్మహత్యాసమాని చ ॥ ౩౫॥

దీనసర్వస్వహరణం నరస్త్రీగజవాజినామ్ ।
గోభూరజతవస్త్రాణామౌషధీనాం రసస్య చ ॥ ౩౬॥

చన్దనాగరుకర్పూరకస్తూరీపట్టవాససామ్ ।
విక్రయస్త్వవిపత్తౌ యః కృతో జ్ఞానాద్ ద్విజాతిభిః ॥ ౩౭॥

హస్తన్యాసాపహరణం రుక్మస్తేయసమం స్మృతమ్ ।
కన్యానాం వరయోగ్యానామదానం సదృశే వరే ॥ ౩౮॥

పుత్రమిత్రకలత్రేషు గమనం భగినీషు చ ।
కుమారీసాహసం ఘోరమద్యపస్త్రీనిషేవణమ్ ॥ ౩౯॥

సవర్ణాయాశ్చ గమనం గురుభార్యాసమం స్మృతమ్ ।
మహాపాపాని చోక్తాని శృణు త్వముపపాతకమ్ ॥ ౪౦॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మహాపాతకవర్ణనం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః ॥ ౫.౫॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౫.౬. షష్ఠోఽధ్యాయః । పాపభేదవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ద్విజద్రవ్యాపహరణమపి దాయవ్యతిక్రమః ।
అతిమానోఽతికోపశ్చ దామ్భికత్వం కృతఘ్నతా ॥ ౧॥

అత్యన్తవిషయాసక్తిః కార్పణ్యం సాధుమత్సరమ్ ।
పరదారాభిగమనం సాధుకన్యాసు దూషణమ్ ॥ ౨॥

పరివిత్తిః పరివేత్తా యయా చ పరివిద్యతే ।
తయోర్దానం చ కన్యాయాస్తయోరేవ చ యాజనమ్ ॥ ౩॥

శివాశ్రమతరూణాం చ పుష్పారామవినాశనమ్ ।
యః పీడామాశ్రమస్థానామాచరేదల్పికామపి ॥ ౪॥

సభృత్యపరివారస్య పశుధాన్యధనస్య చ ।
కుప్యధాన్యపశుస్తేయమపాం వ్యాపావనం తథా ॥ ౫॥

యజ్ఞారామతడాగానాం దారాపత్యస్య విక్రయమ్ ।
తీర్థయాత్రోపవాసానాం వ్రతోపనయకర్మణామ్ ॥ ౬॥

స్త్రీధనాన్యుపజీవన్తి స్త్రీభిరత్యన్తనిర్జితాః ।
అరక్షణం చ నారీణాం మాయయా స్త్రీనిషేవణమ్ ॥ ౭॥

కాలాగతాప్రదానం చ ధాన్యవృద్ధ్యుపసేవనమ్ ।
నిన్దితాచ్చ ధనాదానం పణ్యానాం కూటజీవనమ్ ॥ ౮॥

విషమారణమన్త్రాణాం సతతం వృషవాహనమ్ ।
ఉచ్చాటనాభిచారం చ ధాన్యాదానం భిషక్క్రియా ॥ ౯॥

జిహ్వాకామోపభోగార్థం యస్యారమ్భాః సుకర్మసు ।

మూలేనాధ్యాపకో నిత్యం వేదజ్ఞానాదికం చ యత్ ॥ ౧౦॥

బ్రాహ్మ్యాదివ్రతసన్త్యాగశ్చాన్యాచారనిషేవణమ్ ।
అసచ్ఛాస్త్రాధిగమనం శుష్కతర్కావలమ్బనమ్ ॥ ౧౧॥

దేవాగ్నిగురుసాధూనాం నిన్దా యా బ్రాహ్మణస్య చ ।
ప్రత్యక్షం వా పరోక్షం వా రాజ్ఞాం మణ్డలినామపి ॥ ౧౨॥

ఉత్సన్నపితృదేవేజ్యాః స్వకర్మత్యాగినశ్చ యే ।
దుఃశీలా నాస్తికాః పాపాః సదా వాసత్యవాదినః ॥ ౧౩॥

పర్వకాలే దివా వాప్సు వియోనౌ పశుయోనిషు ।
రజస్వలాయా యోనౌ చ మైథునం యః సమాచరేత్ ॥ ౧౪॥

స్త్రీపుత్రమిత్రసమ్పాప్తే ఆశాచ్ఛేదకరాశ్చ యే ।
జనస్యాప్రియవక్తారః క్రూరాః సమయభేదినః ॥ ౧౫॥

భేత్తా తడాగకూపానాం విక్రతారో రసస్య చ ।
ఏకపఙ్క్తిస్థితానాం చ పాకభేదం కరోతి యః ॥ ౧౬॥

ఇత్యేతైః స్త్రీనరాః పాపైరుపపాతకినః స్మృతాః ।
యుక్తా ఏభిస్తథాన్యేఽపి శృణు తాంస్తు బ్రవీమి తే ॥ ౧౭॥

యే గోబ్రాహ్మణకన్యానాం స్వామిమిత్రతపస్వినామ్ ।
వినాశయన్తి కార్యాణి తే నరా నారకాః స్మృతాః ॥ ౧౮॥

పరస్త్రియాభితప్యన్తే యే పరద్రవ్యసూచకాః ।
పరద్రవ్యహరా నిత్యం తౌలమిథ్యానుసారకాః ॥ ౧౯॥

ద్విజదుఃఖకరా యే చ ప్రహారం చోద్ధరన్తి యే ।
సేవన్తే తు ద్విజాః శూద్రాం సురాం బధ్నన్తి కామతః ॥ ౨౦॥

యే పాపనిరతాః క్రూరాః యేఽపి హింసాప్రియా నరాః ।
వృత్త్యర్థం యేఽపి కుర్వన్తి దానయజ్ఞాదికాః క్రియాః ॥ ౨౧॥

గోష్ఠాగ్నిజలరథ్యాసు తరుచ్ఛాయానగేషు చ ।
త్యజన్తి యే పురీషాద్యానారామాయతనేషు చ ॥ ౨౨॥

లజ్జాశ్రమప్రాసాదేషు మద్యపానరతాశ్చ యే ।
కృతకేలిభుజఙ్గాశ్చ రన్ధ్రాన్వేషణతత్పరాః ॥ ౨౩॥

వంశేష్టకాశిలాకాష్ఠైః శ్వభ్రైశ్చ శఙ్కుభిరేవ చ ।
యే మార్గమనురున్ధన్తి పరసీమాం హరన్తి యే ॥ ౨౪॥

కూటశాసనకర్తారః కూటకర్మక్రియారతాః ।
కూటపాకాన్నవస్త్రాణాం కూటసంవ్యవహారిణః ॥ ౨౫॥

ధనుషః శస్త్రశల్యానాం కర్తా యః క్రయవిక్రయీ ।
నిర్దయోఽతీవ భృత్యేషు పశూనాం దమనశ్చ యః ॥ ౨౬॥

మిథ్యా ప్రవదతో వాచ ఆకర్ణయతి యః శనైః ।
స్వామిమిత్రగురుద్రోహీ మాయావీ చపలః శఠః ॥ ౨౭॥

యే భార్యాపుత్రమిత్రాణి బాలవృద్ధకృశాతురాన్ ।
భృత్యానతిథిబన్ధూంశ్చ త్యక్త్వాశ్నన్తి బుభుక్షితాన్ ॥ ౨౮॥

యః స్వయం మిష్టమశ్నాతి విప్రేభ్యో న ప్రయచ్ఛతి ।
వృథాపాకః స విజ్ఞేయో బ్రహ్మవాదిషు గర్వితః ॥ ౨౯॥

నియమాన్ స్వయమాదాయ యే త్యజన్త్యజితేన్ద్రియాః ।
ప్రవ్రజ్యావాసితా యే చ హరస్యాస్యప్రభేదకాః ॥ ౩౦॥

యే తాడయన్తి గాం క్రూరా దమయన్తే ముహుర్ముహుః ।
దుర్బలాన్యే న పుష్ణన్తి సతతం యే త్యజన్తి చ ॥ ౩౧॥

పీడయన్త్యతిభారేణాసహన్తం వాహయన్తి చ ।
యోజయన్త్యకృతాహారాన్న విముఞ్చన్తి సంయతాన్ ॥ ౩౨॥

యే భారక్షతరోగార్తాన్ గోవృషాంశ్చ క్షుధాతురాన్ ।
న పాలయన్తి యత్నేన గోఘ్నాస్తే నారకాః స్మృతాః ॥ ౩౩॥

వృషాణాం వృషణాన్యే చ పాపిష్ఠా గాలయన్తి చ ।
వాహయన్తి చ గాం వన్ధ్యాం మహానారకినో నరాః ॥ ౩౪॥

ఆశయా సమనుప్రాప్తాన్ క్షుత్తృష్ణాశ్రమకర్శితాన్ ।
అతిథీంశ్చ తథానాథాన్ స్వతన్త్రాన్ గృహమాగతాన్ ॥ ౩౫॥

అన్నాభిలాషాన్ దీనాన్వా బాలవృద్ధకృశాతురాన్ ।
నానుకమ్పన్తి యే మూఢాస్తే యాన్తి నరకార్ణవమ్ ॥ ౩౬॥

గృహేష్వర్థా నివర్తన్తే శ్మశానాదపి బాన్ధవాః ।

సుకృతం దుష్కృతం చైవ గచ్ఛన్తమనుగచ్ఛతి ॥ ౩౬॥

అజావికో మాహిషికః సాముద్రో వృషలీపతిః ।
శూద్రవత్క్షత్రవృత్తిశ్చ నారకీ స్యాద్ ద్విజాధమః ॥ ౩౮॥

శిల్పినః కారవో వైద్యా హేమకారా నృపధ్వజాః ।
భృతకాః కూటసంయుక్తాః సర్వే తే నారకాః స్మృతాః ॥ ౩౯॥

యశ్చోచితమతిక్రమ్య స్వేచ్ఛయైవాహరేత్కరమ్ ।
నరకే పచ్యతే సోఽపి యోఽపి దణ్డరుచిర్నరః ॥ ౪౦॥

ఉత్కోచకై రుచిక్రీతైస్తస్కరైశ్చ ప్రపీడ్యతే ।
యస్య రాజ్ఞః ప్రజా రాష్ట్రే పచ్యతే నరకేషు సః ॥ ౪౧॥

యే ద్విజాః పరిగృహ్ణన్తి నృపస్యాన్యాయవర్తినః ।
తే ప్రయాన్తి తు ఘోరేషు నరకేషు న సంశయః ॥ ౪౨॥

అన్యాయాత్సముపాదాయ ద్విజేభ్యో యః ప్రయచ్ఛతి ।
ప్రజాభ్యః పచ్యతే సోఽపి నరకేషు నృపో యథా ॥ ౪౩॥

పారదారికచౌరాణాం చణ్డానాం విద్యతే త్వఘమ్ ।
పరదారరతస్యాపి రాజ్ఞో భవతి నిత్యశః ॥ ౪౪॥

అచౌరం చౌరవత్పశ్యేచ్చౌరం వాచౌరరూపిణమ్ ।
అవిచార్య నృపస్తస్మాద్ ఘాతయన్నరకం వ్రజేత్ ॥ ౪×॥

ఘృతతైలాన్నపానాని మధుమాంససురాసవమ్ ।
గుడేక్షుశాకదుగ్ధాని దధిమూలఫలాని చ ॥ ౪౬॥

తృణం కాష్ఠం పత్రపుష్పమౌషధం చాత్మభోజనమ్ ।
ఉపానత్ఛత్రశకటమాసనం చ కమణ్డలుమ్ ॥ ౪౭॥

తామ్రసీసత్రపుః శస్త్రం శఙ్ఖాద్యం చ జలోద్భవమ్ ।
వాద్యం చ వైణవం చాన్యద్గృహోపస్కరణాని చ ॥ ౪౮॥

ఔర్ణకార్పాసకౌశేయపట్టసూత్రోద్భవాని చ ।
స్థూలసూక్ష్మాణి వస్త్రాణి యే లోభాద్ధి హరన్తి చ ॥ ౪౯॥

ఏవమాదీని చాన్యాని ద్రవ్యాణి వివిధాని చ ।
నరకేషు ధ్రువం యాన్తి చాపహృత్యాల్పకాని చ ॥ ×౦॥

తద్వా యద్వా పరద్రవ్యమపి సర్షపమాత్రకమ్ ।
అపహృత్య నరా యాన్తి నరకం నాత్ర సంశయః ॥ ×౧॥

ఏవమాద్యైర్నరః పాపైరుత్క్రాన్తిసమనన్తరమ్ ।
శరీరయాతనార్థాయ సర్వాకారమవాప్నుయాత్ ॥ ×౨॥

యమలోకం వ్రజన్త్యేతే శరీరేణ యమాజ్ఞయా ।
యమదూతైర్మహాఘోరైర్నీయమానాః సుదుఃఖితాః ॥ ×౩॥

దేవతిర్యఙ్మనుష్యాణామధర్మనిరతాత్మనామ్ ।
ధర్మరాజః స్మృతః శాస్తా సుఘోరైర్వివిధైర్వధైః ॥ ×౪॥

నియమాచారయుక్తానాం ప్రమాదాత్స్ఖలితాత్మనామ్ ।
ప్రాయశ్చిత్తైర్గురుః శాస్తా న బుధైరిష్యతే యమః ॥ ××॥

పారదారికచౌరాణామన్యాయవ్యవహారిణామ్ ।
నృపతిః శాసకః ప్రోక్తః ప్రచ్ఛన్నానాం స ధర్మ్మరాట్ ॥ ×౬॥

తస్మాత్ కృతస్య పాపస్య ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ।
నాభుక్తస్యాన్యథా నాశః కల్పకోటిశతైరపి ॥ ×౭॥

యః కరోతి స్వయం కర్మ కారయేచ్చానుమోదయేత్ ।
కాయేన మనసా వాచా తస్య పాపగతిః ఫలమ్ ॥ ×౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం పాపభేదవర్ణనం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః ॥ ×.౬॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౭. సప్తమోఽధ్యాయః । నరకలోకమార్గయమదూతస్వరూపవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
అథ పాపైర్నరా యాన్తి యమలోకం చతుర్విధైః ।
సన్త్రాసజననం ఘోరం వివశాః సర్వదేహినః ॥ ౧॥

గర్భస్థైర్జాయమానైశ్చ బాలైస్తరుణమధ్యమైః ।
స్త్రీపున్నపుంసకైర్జీవైర్జాతవ్యం సర్వజన్తుషు ॥ ౨॥

శుభాశుభఫలం చాత్ర దేహినాం సంవిచార్యతే ।
చిత్రగుప్తాదిభిః సర్వైః వసిష్ఠప్రముఖైస్తథా ॥ ౩॥

న కేచిత్ప్రాణినః సన్తి యే న యాన్తి యమక్షయమ్ ।
అవశ్యం హి కృతం కర్మ భోక్తవ్యం తద్విచార్యతామ్ ॥ ౪॥

తత్ర యే శుభకర్మాణః సౌమ్యచిత్తా దయాన్వితాః ।
తే నరా యాన్తి సౌమ్యేన పూర్వం యమనికేతనమ్ ॥ ×॥

యే పునః పాపకర్మాణః పాపా దానవివర్జితాః ।
తే ఘోరేణ పథా యాన్తి దక్షిణేన యమాలయమ్ ॥ ౬॥

షడశీతిసహస్రాణి యోజనానామతీత్య తత్ ।
వైవస్వతపురం జ్ఞేయం నానారూపమవస్థితమ్ ॥ ౭॥

సమీపస్థమివాభాతి నరాణాం పుణ్యకర్మణామ్ ।
పాపినామతిదూరస్థం యథా రౌద్రేణ గచ్ఛతామ్ ॥ ౮॥

తీక్ష్ణకణ్టకయుక్తేన శర్కరావిచితేన చ ।
క్షురధారానిభైస్తీక్ష్ణైః పాషాణై రచితేన చ ॥ ౯॥

క్వచిత్పఙ్కేన మహతా జలౌకాభిశ్చ సఙ్కులైః ।
లోహసూచినిభైర్దంశైః సమ్పన్నేన పథా క్వచిత్ ॥ ౧౦॥

తటప్రాయాతివిషమైః పర్వతైర్వృక్షసఙ్కులైః ।
ప్రతప్తాఙ్గారయుక్తేన యాన్తి మార్గేణ దుఃఖితాః ॥ ౧౧॥

క్వచిద్విషమగర్తైశ్చ క్వచిల్లోష్టైః సుదుష్కరైః ।
సుతప్తబాలుకాభిశ్చ తథా తీక్ష్ణైశ్చ శఙ్కుభిః ॥ ౧౨॥

అనేకశాఖావితతైర్వ్యాప్తం వంశవనైః క్వచిత్ ।
కష్టేన తమసా మార్గేణానాలమ్బేన కుత్రచిత్ ॥ ౧౩॥

అయఃశృఙ్గాటకైస్తీక్ష్ణైః క్వచిద్దావాగ్నినా పునః ।
క్వచిత్తప్తశిలాభిశ్చ క్వచిద్వ్యాప్తం హిమేన చ ॥ ౧౪॥

క్వచిద్వాలుకయా వ్యాప్తమాకణ్ఠాన్తైః ప్రవేశయా ।
క్వచిద్దుష్టామ్బునా వ్యాప్తం క్వచిచ్చ కరిషాగ్నినా ॥ ౧×॥

క్వచిత్ సిహైర్వ్యాకైర్వ్యాఘ్రైర్మశకైశ్చ సుదారుణైః ।

క్వచిన్మహాజలౌకాభిః క్వచిచ్చాజగరైస్తథా ॥ ౧౬॥

మక్షికాభిశ్చ రౌద్రాభిః క్వచిత్ సర్పైర్విషోల్బణైః ।
మత్తమాతఙ్గయూథైశ్చ బలోన్మత్తైః ప్రమాథిభిః ॥ ౧౭॥

పన్థానముల్లిఖద్భిశ్చ సూకరైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రిభిః ।
తీక్ష్ణశృఙ్గైశ్చ మహిషైః సర్వభూతైశ్చ శ్వాపదైః ॥ ౧౮॥

డాకినీభిశ్చ రౌద్రాభిర్వికరాలైశ్చ రాక్షసైః ।
వ్యాధిభిశ్చ మహాఘోరైః పీడ్యమానా వ్రజన్తి హి ॥ ౧౯॥

మహాధూలివిమిశ్రేణ మహాచణ్డేన వాయునా ।
మహాపాషాణవర్షేణ హన్యమానా నిరాశ్రయాః ॥ ౨౦॥

క్వచిద్విద్యుత్ప్రపాతేన దహ్యమానా వ్రజన్తి చ ।
మహతా బాణవర్షేణ విధ్యమానాశ్చ సర్వతః ॥ ౨౧॥

పతద్భిర్వజ్రపాతైశ్చ ఉల్కాపాతైశ్చ దారుణైః ।
ప్రదీప్తాఙ్గారవర్షేణ దహ్యమానాశ్చ సన్తి హి ॥ ౨౨॥

మహతా పాంసువర్షేణ పూర్యమాణా రుదన్తి చ ।
మహామేఘరవైర్ఘోరైస్త్రస్యన్తే చ ముహుర్ముహుః ॥ ౨౩॥

నిశితాయుధవర్షేణ భిద్యమానాశ్చ సర్వతః ।
మహాక్షారామ్బుధారాభిః సిచ్యమానా వ్రజన్తి చ ॥ ౨౪॥

మహీశితేన మరుతా రూక్షేణ పరుషేణ చ ।
సమన్తాద్ బాధ్యమానాశ్చ శుష్యన్తే సఙ్కుచన్తి చ ॥ ౨౫॥

ఇత్థం మార్గేణ రౌద్రేణ పాథేయరహితేన చ ।
నిరాలమ్బేన దుర్గేణ నిర్జలేన సమన్తతః ॥ ౨౬॥

విషమేణైవ మహతా నిర్జనాపాశ్రయేణ చ ।
తమోరూపేణ కష్టేన సర్వదుష్టాశ్రయేణ చ ॥ ౨౭॥

నీయన్తే దేహినః సర్వే యే మూఢాః పాపకర్మిణః ।
యమదూతైర్మహాఘోరైస్తదాజ్ఞాకారిభిర్బలాత్ ॥ ౨౮॥

ఏకాకినః పరాధీనా మిత్రబన్ధువివర్జితాః ।
శోచన్తః స్వాని కర్మాణి రుదన్తశ్చ ముహుర్ముహుః ॥ ౨౯॥

ప్రేతా భూత్వా వివస్త్రాశ్చ శుష్కకణ్ఠౌష్ఠతాలుకాః ।
అసౌమ్యా భయభీతాశ్చ దహ్యమానాః క్షుధాన్వితాః ॥ 30॥

బద్ధాః శృఙ్ఖలయా కేచిదుత్తా నపాదకా నరాః ।
కృష్యన్తే కృష్యమాణాశ్చ యమదూతైర్బలోత్కటైః ॥ 3౧॥

ఉరసాధోముఖాశ్చాన్యే ఘృష్యమాణాః సుదుఃఖితాః ।
కేశపాశనిబద్ధేన సఙ్కృష్యన్తే చ రజ్జునా ॥ 3౨॥

లలాటే చాఙ్కుశేనాన్యే భిన్నా దుష్యన్తి దేహినః ।
ఉత్తానాః కణ్టకపథా క్వచిదఙ్గారవర్త్మనా ॥ 33॥

పశ్చాద్ బాహునిబద్ధాశ్చ జఠరేణ ప్రపీడితాః ।
పూరితాః శృఙ్ఖలాభిశ్చ హస్తయోశ్చ సుకీలితాః ॥ 3౪॥

గ్రీవాపాశేన కృష్యన్తే ప్రయాన్త్యన్యే సుదుఃఖితాః ।
జిహ్వాఙ్కుశప్రవేశేన రజ్జ్వాకృష్యన్త ఏవ తే ॥ 3×॥

నాసాభేదేన రజ్జ్వా చ త్వాకృష్యన్తే తథాపరే ।
భిన్నాః కపోలయో రజ్జ్వా కృష్యన్తేఽన్యే తథౌష్ఠయోః ॥ 3౬॥

ఛిన్నాగ్రపాదహస్తాశ్చ ఛిన్నకర్ణోష్ఠనాసికాః ।
సఞ్ఛిన్నశిశ్నవృషణాః ఛిన్నభిన్నాఙ్గసన్ధయః ॥ 3౭॥

ఆభిద్యమానాః కునైశ్చ భిద్యమానాశ్చ సాయకైః ।
ఇతశ్చేతశ్చ ధావన్తః క్రన్దమానా నిరాశ్రయాః ॥ 3౮॥

ముద్గరైర్లోహదణ్డైశ్చ హన్యమానా ముహుర్ముహుః ।
కణ్టకైర్వివిధైర్ఘోరైర్జ్వలనార్కసమప్రభైః ॥ 3౯॥

భిన్దిపాలైర్విభిద్యన్తే స్రవతః పూయశోణితమ్ ।
శకృతా కృమిదిగ్ధాశ్చ నీయన్తే వివశా నరాః ॥ ౪0॥

యాచమానాశ్చ సలిలమన్నం వాపి బుభుక్షితాః ।
ఛాయాం ప్రార్థయమానాశ్చ శీతార్తాశ్చానలం పునః ॥ ౪౧॥

దానహీనాః ప్రయాన్త్యేవం ప్రార్థయన్తః సుఖం నరాః ।
గృహీతదానపాథేయాః సుఖం యాన్తి యమాలయమ్ ॥ ౪౨॥

ఏవం న్యాయేన కష్టేన ప్రాప్తాః ప్రేతపురం యదా ।

ప్రజ్ఞాపితాస్తతో దూతైర్నివేశ్యన్తే యమాగ్రతః ॥ ४३॥

తత్ర యే శుభకర్మాణస్తాంస్తు సమ్మానయేద్యమః ।
స్వాగతాసనదానేన పాద్యార్ఘ్యేణ ప్రియేణ చ ॥ ४४॥

ధన్యా యూయం మహాత్మానో నిగమోదితకారిణః ।
యైశ్చ దివ్యసుఖార్థాయ భవద్భిః సుకృతం కృతమ్ ॥ ४×॥

దివ్యం విమానమారుహ్య దివ్యస్త్రీభోగభూషితమ్ ।
స్వర్గం గచ్ఛధ్వమమలం సర్వకామసమన్వితమ్ ॥ ४౬॥

తత్ర భుక్త్వా మహాభోగానన్తే పుణ్యస్య సఙ్క్షయాత్ ।
యత్కిఞ్చిదల్పమశుభం పునస్తదిహ భోక్ష్యథ ॥ ४౮॥

ధర్మాత్మానో నరా యే చ మిత్రభూతా ఇవాత్మనః ।
సౌమ్యం ముఖం ప్రపశ్యన్తి ధర్మరాజనమేవ చ ॥ ४౮॥

యే పునః క్రూరకర్మాణస్తే పశ్యన్తి భయానకమ్ ।
దంష్ట్రాకరాలవదనం భృకుటీకుటిలేక్షణమ్ ॥ ४౯॥

ఊర్ధ్వకేశం మహాశ్మశ్రుమూర్ధ్వప్రస్ఫురితాధరమ్ ।
అష్టాదశభుజం క్రుద్ధం నీలాఞ్జనచయోపమమ్ ॥ ×०॥

సర్వాయుధోద్ధృతకరం సర్వదణ్డేన తర్జయన్ ।
మహామహిషమారూఢం దీప్తాగ్నిసమలోచనమ్ ॥ ×౧॥

రక్తమాల్యామ్బరధరం మహామేరుమివోచ్ఛ్రితమ్ ।
ప్రలయామ్బుదనిర్ఘోషం పిబన్నివ మహోదధిమ్ ॥ ×౨॥

గ్రసన్తమివ శైలేన్ద్రముద్గిరన్తమివానలమ్ ।
మృత్యుశ్చైవ సమీపస్థః కాలానలసమప్రభః ॥ ×३॥

కాలశ్చాఞ్జనసఙ్కాశః కృతాన్తశ్చ భయానకః ।
మారీ చోగ్రమహామారీ కాలరాత్రిశ్చ దారుణా ॥ ×४॥

వివిధా వ్యాధయః కుష్ఠా నానారూపా భయావహాః ।
శక్తిశూలాఙ్కుశధరాః పాశచక్రాసిపాణయః ॥ ××॥

వజ్రతుణ్డధరా రౌద్రాః క్షురతూణధనుర్ధరాః ।
నానాయుధధరాః సర్వే మహావీరా భయఙ్కరాః ॥ ×౬॥

అసఙ్ఖ్యాతా మహావీరాః కాలాఞ్జనసమప్రభాః ।
సర్వాయుధోద్యతకరా యమదూతా భయానకాః ॥ ×౭॥

అనేన పరిచారేణ వృతం తం ఘోరదర్శనమ్ ।
యమం పశ్యన్తి పాపిష్ఠాశ్చిత్రగుప్తం చ భీషణమ్ ॥ ×౮॥

నిర్భర్త్సయతి చాత్యన్తం యమస్తాన్పాపకర్మణః ।
చిత్రగుప్తశ్చ భగవాన్ ధర్మవాక్యైః ప్రబోధయేత్ ॥ ×౯॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం నరకలోకమార్గయమదూతస్వరూపవర్ణన
నామ సప్తమోఽధ్యాయః ॥ ×.౭॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౮. అష్టమోఽధ్యాయః । నరకలోకవర్ణనమ్ ।

చిత్రగుప్త ఉవాచ ।
భో భో దుష్కృతకర్మాణః పరద్రవ్యాపహారకాః ।
గర్వితా రూపవీర్యేణ పరదారావమర్దకాః ॥ ౧॥

యత్ స్వయం క్రియతే కర్మ తదిదం భుజ్యతే పునః ।
తత్కిమాత్మోపఘాతార్థం భవద్భిర్దుష్కృతం కృతమ్ ॥ ౨॥

ఇదానీం కిం ప్రలప్యధ్వం పీడ్యమానాః స్వకర్మభిః ।
భుజ్యన్తాం స్వాని కర్మాణి నాస్తి దోషో హి కస్యచిత్ ॥ ౩॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవం తే పృథివీపాలాః సమ్ప్రాప్తాస్తత్సమీపతః ।
స్వకీయైః కర్మభిఘోరైర్దుష్కర్మబలదర్పితాః ॥ ౪॥

తానపి క్రోధసంయుక్తశ్చిత్రగుప్తో మహాప్రభుః ।
సంశిక్షయతి ధర్మజ్ఞో యమరాజానుశిక్షయా ॥ ×॥

చిత్రగుప్త ఉవాచ ।
భో భో నృపా దురాచారాః ప్రజావిధ్వంసకారిణః ।
అల్పకాలస్య రాజ్యస్య కృతే కిం దుష్కృతం కృతమ్ ॥ ౬॥

రాజ్యభోగేన మోహేన బలాదన్యాయతః ప్రజాః ।
యద్దణ్డితాః ఫలం తస్య భుజ్యతామధునా నృపాః ॥ ౭॥

క్వ తద్రాజ్యం కలత్రం చ యదర్థమశుభం కృతమ్ ।
తత్సర్వం సమ్పరిత్యజ్య యూయమేకాకినః స్థితాః ॥ ౮॥

పశ్యామి తద్బలం నష్టం యేన విధ్వంసితాః ప్రజాః ।
యమదూతైర్యోజ్యమానా అధునా కీదృశం భవేత్ ॥ ౯॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవం బహువిధైర్వాక్యైరుపలబ్ధా యమేన తే ।
స్వాని కర్మాణి శోచన్తి తూష్ణీం తిష్ఠన్తి పార్థివాః ॥ ౧౦॥

ఇతి కర్మ సముద్దిశ్య నృపాణాం ధర్మరాడ్ యమః ।
తత్పాపపఙ్కశుద్ధ్యర్థమిదం దూతాన్ బ్రవీతి చ ॥ ౧౧॥

యమరాజ ఉవాచ ।
భో భోశ్చణ్డ మహాచణ్డ గృహీత్వా నృపతీన్బలాత్ ।
నియమేన విశుద్యధ్వం క్రమేణ నరకాగ్నిషు ॥ ౧౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తతః శీఘ్రం సమాదాయ నృపాన్ సఙ్గృహ్య పాదయోః ।
భ్రామయిత్వా తు వేగేన నిక్షిప్యోర్ధ్వం ప్రగృహ్య చ ॥ ౧౩॥

సర్వప్రాయేణ మహతాతీవ తప్తే శిలాతలే ।
ఆస్ఫాలయన్తి తరసా వజ్రేణేవ మహాద్రుమాన్ ॥ ౧౪॥

తతః స రక్తం శ్రోత్రేణ స్రవతే జర్జరీకృతః ।
నిఃసంజ్ఞః స తదా దేహీ నిశ్చేష్టః సమ్ప్రజాయతే ॥ ౧౫॥

తతః స వాయునా స్పృష్టః స తైరుజ్జీవితః పునః ।
తతః పాపవిశుద్ధ్యర్థం క్షిపన్తి నరకార్ణవే ॥ ౧౬॥

అష్టావింశతిసఙ్ఖ్యాభిః క్షిత్యధః సప్తకోటయః ।
సప్తమస్య తలస్యాన్తే ఘోరే తమసి సంస్థితః ॥ ౧౭॥

ఘోరాఖ్యా ప్రథమా కోటిః సుఘోరా తదధః స్థితా ।
అతిఘోరా మహాఘోరా ఘోరరూపా చ పఞ్చమీ ॥ ౧౮॥

షష్ఠీ తలాతలాఖ్యా చ సప్తమీ చ భయానకా ।

అష్టమీ కాలరాత్రిశ్చ నవమీ చ భయోత్కటా ॥ ౧౯॥

దశమీ తదధశ్చణ్డా మహాచణ్డా తతోఽప్యధః ।
చణ్డకోలాహలా చాన్యా ప్రచణ్డా చణ్డనాయికా ॥ ౨౦॥

పద్మా పద్మావతీ భీతా భీమా భీషణనాయికా ।
కరాలా వికరాలా చ వజ్రా వింశతిమా స్మృతా ॥ ౨౧॥

త్రికోణా పఞ్చకోణా చ సుదీర్ఘా చాఖిలార్తిదా ।
సమా భీమబలాభోగ్రా దీప్తప్రాయేతి చాష్టమీ ॥ ౨౨॥

ఇతి తే నామతః ప్రోక్తా ఘోరా నరకకోటయః ।
అష్టావింశతిరేవైతాః పాపానాం యాతనాత్మికాః ॥ ౨౩॥

తాసాం క్రమేణ విజ్ఞేయాః పఞ్చ పఞ్చైవ నాయకాః ।
ప్రత్యేకం సర్వకోటీనాం నామతః సన్నిబోధత ॥ ౨౪॥

రౌరవః ప్రథమస్తేషాం రుదన్తే యత్ర దేహినః ।
మహారౌరవపీడాభిర్మహాన్తోఽపి రుదన్తి చ ॥ ౨౫॥

తతః శీతం తథా చోష్ణం పఞ్చాద్యా నాయకాః స్మృతాః ।
సుఘోరః సుమహాతీక్ష్ణస్తథా సఞ్జీవనః స్మృతః ॥ ౨౬॥

మహాతమో విలోమశ్చ విలోపశ్చాపి కణ్టకః ।
తీవ్రవేగః కరాలశ్చ వికరాలః ప్రకమ్పనః ॥ ౨౭॥

మహావక్రశ్చ కాలశ్చ కాలసూత్రః ప్రగర్జనః ।
సూచీముఖః సునేతిశ్చ ఖాదకః సుప్రపీడనః ॥ ౨౮॥

కుమ్భీపాకసుపాకౌ చ క్రకచశ్చాతిదారుణః ।
అఙ్గారరాశిభవనం మేదోఽసృక్పూహితస్తతః ॥ ౨౯॥

తీక్ష్ణతుణ్డశ్చ శకునిర్మహాసంవర్తకః క్రతుః ।
తప్తజన్తుః పజ్కలేపః ప్రతిమాంసస్తపూద్భవః ॥ ౩౦॥

ఉచ్ఛ్వాసః సునిరుచ్ఛ్వాసో సుదీర్ఘః కూటశాల్మలిః ।
దురిష్టః సుమహావాదః ప్రవాహః సుప్రతాపనః ॥ ౩౧॥

తతో మేఘో వృషః శాల్మః సింహవ్యాఘ్రగజాననాః ।
శ్వసూకరాజమహిషఘూకకోకవృకాననాః ॥ ౩౨॥

గ్రాహకుమ్భిననక్రాఖ్యాః సర్పకూర్మాఖ్యవాయసాః ।
గృధ్రోలూకహలౌకాఖ్యాః శార్దూలక్రథకర్కటాః ॥ 33॥

మణ్డూకః పూతివక్త్రాశ్చ రక్తాక్షః పూతిమృత్తికాః ।
కణధూమ్రస్తథాగ్నిశ్చ కృమిగన్ధివపుస్తథా ॥ 3౪॥

అగ్నీధ్రశ్చాప్రతిష్ఠశ్చ రుధిరాభః శ్వభోజనః ।
లాలాభక్షాన్త్రభక్షౌ చ సర్వభక్షః సుదారుణః ॥ 3×॥

కణ్టకః సువిశాలశ్చ వికటః కటపూతనః ।
అమ్బరీషః కటాహశ్చ కష్టా వైతరణీ నదీ ॥ 3౬॥

సుతప్తలోహశయన ఏకపాదః ప్రపూరణః ।
అసితాలవనం ఘోరమస్థిభఙ్గైః సుపూరణః ॥ 3౭॥

విలాతసోఽసయన్త్రోపి కూటపాశః ప్రమర్దనః ।
మహాచూరర్ణోఽసుచూర్ణోఽపి తప్తలోహమయం తథా ॥ 3౮॥

పర్వతః క్షురధారా చ తథా యమలపర్వతః ।
మూత్రవిష్ఠాశ్రుకూపశ్చ క్షారకూపశ్చ శీతలః ॥ 3౯॥

ముసలోలూఖలం యన్త్రం శిలాశకటలాఙ్గలమ్ ।
తాలపత్రాసిగహనం మహాశకటమణ్డపమ్ ॥ ४०॥

సమ్మోహమస్థిభఙ్గశ్చ తప్తశ్చలమయోగుడమ్ ।
బహుదుఃఖం మహాక్లేశః కశ్మలం సమలం మలాత్ ॥ ४౧॥

హాలాహలో విరూపశ్చ స్వరూపశ్చ యమానుగః ।
ఏకపాదస్త్రిపాదశ్చ తీవ్రశ్చాచీవరం తమః ॥ ४౨॥

అష్టావింశతిరిత్యేతే క్రమశః పఞ్చపఞ్చకమ్ ।
కోటీనామానుపూర్వ్యేణ పఞ్చ పఞ్చైవ నాయకాః ॥ ४3॥

రౌరవాయ ప్రబోధ్యన్తే నరకాణాం శతం స్మృతమ్ ।
చత్వారింశచ్చ తత్ప్రోక్తం మహానరకమణ్డలమ్ ॥ ४४॥

ఇతి తే వ్యాస సమ్ప్రోక్తా నరకస్య స్థితిర్మయా ।
ప్రసఙ్ఖ్యానాచ్చ వైరాగ్యం శృణు పాపగతిం చ తామ్ ॥ ४×॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం నరకలోకవర్ణనం నామాష్టమోఽధ్యాయః ॥ ×.౮॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౯. నవమోఽధ్యాయః । నరకగతివర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏషు పాపాः ప్రపచ్యన్తే శోష్యన్తే నరకాగ్నిషు ।
యాతనాభిర్విచిత్రాభిరాస్వకర్మక్షయాద్ భృశమ్ ॥ ౧॥

స్వమలప్రక్షయాద్యద్వదగ్నౌ ధాస్యన్తి ధాతవः ।
తత్ర పాపక్షయాత్పాపా నరాः కర్మానురూపతः ॥ ౨॥

సుగాఢం హస్తయోర్బద్ధ్వా తతः శృఙ్ఖలయా నరాः ।
మహావృక్షాగ్రశాఖాసు లమ్బ్యన్తే యమకిఙ్కరైः ॥ 3॥

తతస్తే సర్వయత్నేన క్షిప్తా దోలన్తి కిఙ్కరైः ।
దోమ్యన్తశ్చాతివేగేన విసంజ్ఞా యాన్తి యోజనమ్ ॥ ౪॥

అన్తరిక్షస్థితానాం చ లోహభారశతం పునः ।
పాదయోర్బధ్యతే తేషాం యమదూతైర్మహాబలైः ॥ ×॥

తేన భారేణ మహతా ప్రభృశం తాడితా నరాः ।
ధ్యాయన్తి స్వాని కర్మాణి తూష్ణీం తిష్ఠన్తి నిశ్చలాः ॥ ౬॥

తతోఽఙ్కశైరగ్నివర్ణైర్లోహదణ్డైశ్చ దారుణైः ।
హన్యన్తే కిఙ్కరైర్ఘోరైः సమన్తాత్పాపకర్మణः ॥ ౭॥

తతः క్షారేణ దీప్తేన వహ్నేరపి విశేషతः ।
సమన్తతः ప్రలిప్యన్తే తీవ్రేణ తు పునः పునः ॥ ౮॥

ద్రుతేనాత్యన్తలిప్తేన కృత్తాఙ్గా జర్జరీకృతాः ।
పునర్విదార్య చాఙ్గాని శిరసः ప్రభృతి క్రమాత్ ॥ ౯॥

వృన్తాకవత్పచ్యన్తే తప్తలోహకటాహకైः ।
విష్ఠాపూర్ణే తథా కూపే కృమీణాం నిచయే పునः ॥ ౧౦॥

మేదోఽసృక్పూయపూర్ణాయాం వాప్యాం క్షిప్యన్తి తే పునः ।

భక్ష్యన్తే కృమిభిస్తీక్ష్ణైర్లోహతుణ్డైశ్చ వాయసైః ॥ ౧౧॥

శ్వభిర్దంశైర్వృకైర్వ్యాఘ్రై రౌద్రైశ్చ వికృతాననైః ।
పచ్యన్తే మత్స్యవచ్చాపి ప్రదీప్తాఙ్గారరాశిషు ॥ ౧౨॥

భిన్నాః శూలైః సుతీక్ష్ణైశ్చ నరాః పాపేన కర్మణా ।
తైలయన్త్రేషు చాక్రమ్య ఘోరైః కర్మభిరాత్మనః ॥ ౧౩॥

తిలా ఇవ ప్రపీడ్యన్తే చక్రాఖ్యే జనపిణ్డకాః ।
భ్రజ్యన్తే చాతపే తప్తలోహభాణ్డేష్వనేకధా ॥ ౧౪॥

తైలపూర్ణకటాహేషు సుతప్తేషు పునఃపునః ।
బహుధా పచ్యతే జిహ్వా ప్రపీడ్యోరసి పాదయోః ॥ ౧౫॥

యాతనాశ్చ మహత్యోఽత్র శరీరస్యాతి సర్వతః ।
నిఃశేషనరకేష్వేవం క్రమన్తి క్రమశో నరాః ॥ ౧౬॥

నరకేషు చ సర్వేషు విచిత్రా యమయాతనాః ।
యామ్యైశ్చ దీయతే వ్యాస సర్వాఙ్గేషు సుకష్టదాః ॥ ౧౭॥

జ్వలదఙ్గారమాదాయ ముఖమాపూర్య తాడ్యతే ।
తతః క్షారేణ దీప్తేన తామ్రేణ చ పునఃపునః ॥ ౧౮॥

ఘృతేనాత్యన్తతప్తేన తదా తైలేన తన్ముఖమ్ ।
ఇతస్తతః పీడయిత్వా భృశమాపూర్య హన్యతే ॥ ౧౯॥

విష్ఠాభిః కృమిభిశ్చాపి పూర్యమాణాః క్వచిత్ క్వచిత్ ।
పరిష్వజన్తి చాత్యుగ్రాం ప్రదీప్తాం లోహశాల్మలీమ్ ॥ ౨౦॥

హన్యన్తే పృష్ఠదేశే చ పునర్దీప్తైర్మహాఘనైః ।
దన్తురేణాదికుణ్ఠేన క్రకచేన బలీసయా ॥ ౨౧॥

శిరఃప్రభృతి పీడ్యన్తే ఘోరైః కర్మభిరాత్మజైః ।
ఖాద్యన్తే చ స్వమాంసాని పీయతే శోణితం స్వకమ్ ॥ ౨౨॥

అన్నం పానం న దత్తం యైః సర్వదా స్వాత్మపోషకైః ।
ఇక్షువత్తే ప్రపీడ్యన్తే జర్జరీకృత్య ముద్గరైః ॥ ౨౩॥

అసితాలవనే ఘోరే ఛిద్యన్తే ఖణ్డశస్తతః ।
సూచీభిర్భిన్నసర్వాఙ్గాః తప్తశూలాగ్రరోపితాః ॥ ౨౪॥

సఞ్చాల్యమానా బహుశః క్లిశ్యన్తే న మ్రియన్తి చ ।
తథా చ తచ్ఛరీరాణి సుఖదుఃఖసహాని చ ॥ ౨౪॥

దేహోదుత్పాట్య మాంసాని భిద్యన్తే శ్వైశ్చ ముద్గరైః ।
దన్తురాకృతిభిర్ఘోరైర్యమదూతైర్బలోత్కటైః ॥ ౨౬॥

నిరుచ్ఛ్వాసే నిరుచ్ఛ్వాసాస్తిష్ఠన్తి నరకే చిరమ్ ।
ఉత్తాడ్యన్తే తథోచ్ఛ్వాసే వాలుకాసదనే నరాః ॥ ౨౬॥

రౌరవే రోదమానాశ్చ పీడ్యన్తే వివిధైర్వధైః ।
మహారౌరవపీడాభిర్మహాన్తోఽపి రుదన్తి చ ॥ ౨౮॥

పక్ష్మ వక్త్రే గుదే ముణ్డే నేత్రయోశ్చైవ మస్తకే ।
నిహన్యన్తే ఘనైస్తీక్ష్ణైః సుతప్తైర్లోహశఙ్కుభిః ॥ ౨౯॥

సుతప్తవాలుకాయాం తు ప్రయోజ్యన్తే ముహుర్ముహుః ।
జన్తుపఙ్కే భృశం తప్తే క్షిప్తాః క్రన్దన్తి విస్వరమ్ ॥ ౩౦॥

కుమ్భీపాకేషు పచ్యన్తే తప్తతైలేషు వై మునే ।
పాపినః క్రూరకర్మాణోఽసహ్యేషు సర్వథా పునః ॥ ౩౧॥

లాలాభక్షేషు పాపాస్తే పాత్యన్తే దుఃఖదేషు వై ।
నానాస్థానేషు చ తథా నరకేషు పునఃపునః ॥ ౩౨॥

సూచీముఖే మహాక్లేశే నరకే పాత్యతే నరః ।
పాపీ పుణ్యవిహీనశ్చ తాడ్యతే యమకిఙ్కరైః ॥ ౩౩॥

లోహకుమ్భే వినిఃక్షిప్తాః శ్వసన్తశ్చ శనైః శనైః ।
మహాగ్నినా ప్రపచ్యన్తే స్వపాపైరేవ మానవాః ॥ ౩౪॥

దృఢం రజ్జ్వాదిభిర్బద్ధ్వా ప్రపీడ్యన్తే శిలాసు చ ।
క్షిప్యన్తే చాన్ధకూపేషు దశ్యన్తే భ్రమరైర్భృశమ్ ॥ ౩౫॥

కృమిభిర్భిన్నసర్వాఙ్గాః శతశో జర్జరీకృతాః ।
సుతీక్ష్ణక్షారకూపేషు క్షిప్యన్తే తదనన్తరమ్ ॥ ౩౬॥

మహాజ్వాలేఽత్ర నరకే పాపాః క్రన్దన్తి దుఃఖితాః ।
ఇతశ్చేతశ్చ ధావన్తి దహ్యమానాస్తదర్చిషా ॥ ౩౭॥

పృష్ఠే చానీయ తుణ్డాభ్యాం విన్యస్తస్కన్ధయోర్జితే ।
తయోర్మధ్యేన వాకృష్య బాహుపృష్ఠేన గాఢతః ॥ ౩౮॥

బద్ధాః పరస్పరం సర్వే సుభృశం పాశరజ్జుభిః ।
బద్ధపిణ్డాస్తు దృశ్యన్తే మహాజ్వాలే తు యాతనాః ॥ ౩౯॥

రజ్జుభిర్వేష్టితాశ్చైవ ప్రలిప్తాః కర్దమేన చ ।
కఠినతుషవహ్నౌ చ పచ్యన్తే న మ్రియన్తి చ ॥ ౪౦॥

సుతీక్ష్ణచరితాస్తే హి కర్కశాసు శిలాసు చ ।
ఆస్ఫాల్య శతశః పాపాః పచ్యన్తే తృణవత్తతః ॥ ౪౧॥

శరీరాభ్యన్తరగతైః ప్రభూతైః కృమిభిర్నరాః ।
భక్ష్యన్తే తీక్ష్ణవదనైరాత్మదేహక్షయాద్ భృశమ్ ॥ ౪౨॥

కృమిణాం నిచయే క్షిప్తాః పూయమాంసాస్థిరాశిషు ।
తిష్ఠన్త్యుద్విగ్నహృదయాః పర్వతాభ్యాం నిపీడితాః ॥ ౪౩॥

తప్తేన వజ్రలేపేన శరీరమనులిప్యతే ।
అధోముఖోర్ధ్వపాదశ్చ తాతప్యన్తే స్మ వహ్నినా ॥ ౪౪॥

వదనాన్తఃప్రవిన్యస్తాం సుప్రతప్తామయోగదామ్ ।
తే ఖాదన్తి పరాధీనాస్తైస్తాడ్యన్తే చ ముద్గరైః ॥ ౪౫॥

ఇత్థం వ్యాస కుకర్మాణో నరకేషు పచన్తి హి ।
వర్ణయామి వివర్ణత్వం తేషాం తత్త్వాయ కర్మణామ్ ॥ ౪౬॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సామాన్యతో నరకగతివర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః ॥ ౫.౯॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౫.౧౦. దశమోఽధ్యాయః । నరకగతిభోగవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
మిథ్యాగమం ప్రవృత్తస్తు ద్విజిహ్వాఖ్యం చ గచ్ఛతి ।
జిహ్వార్ధకోశవిస్తీర్ణహలైస్తీక్ష్ణైః ప్రపీడ్యతే ॥ ౧॥

నిర్భర్త్సయతి యః క్రూరో మాతరం పితరం గురుమ్ ।

విష్ఠాభిః కృమిమిశ్రాభిర్ముఖమాపూర్య హన్యతే ॥ ౨॥

యే శివాయతనారామవాపీకూపతడాగకాన్ ।
విద్రవన్తి ద్విజస్థానం నరాస్తత్ర రమన్తి చ ॥ ౩॥

కామాయోద్వర్తనాభ్యఙ్గ స్నానపానామ్బుభోజనమ్ ।
క్రీడనం మైథునం ద్యూతమాచరన్తి మదోద్ధతాః ॥ ౪॥

పేచిరే వివిధైర్ధోరైరిక్షుయన్త్రాదిపీడనైః ।
నిరయాగ్నిషు పచ్యన్తే యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ×॥

తేన తేనైవ రూపేణ తాడ్యన్తే పారదారికాః ।
గాఢమాలిఙ్గ్య తే నారీం సుతప్తాం లోహనిర్మితామ్ ॥ ౬॥

పూర్వాకారాశ్చ పురుషాః ప్రజ్వలన్తి సమన్తతః ।
దుశ్చారిణీం స్త్రియం గాఢమాలిఙ్గన్తి రుదన్తి చ ॥ ౭॥

యే శృణ్వన్తి సతాం నిన్దాం తేషాం కర్ణప్రపూరణమ్ ।
అగ్నివర్ణైరయఃకీలైస్తప్తైస్తామ్రాదినిర్మితైః ॥ ౮॥

త్రపుసీసారకూటాద్భిః క్షీరేణ చ పునఃపునః ।
సుతప్తతీక్ష్ణతైలేన వజ్రలేపేన వా పునః ॥ ౯॥

క్రమాదాపూర్య కర్ణాంస్తు నరకేషు చ యాతనాః ।
అనుక్రమేణ సర్వేషు భవన్త్యేతాః సమన్తతః ॥ ౧౦॥

సర్వేన్ద్రియాణామప్యేవం క్రమాత్పాపేన యాతనాః ।
భవన్తి ఘోరాః ప్రత్యేకం శరీరేణ కృతేన చ ॥ ౧౧॥

స్పర్శదోషేణ యే మూఢాః స్పృశన్తి చ పరస్త్రియమ్ ।
తేషాం కరోఽగ్నివర్ణాభిః పాంసుభిః పూర్యతే భృశమ్ ॥ ౧౨॥

తేషాం క్షారాదిభిః సర్వైః శరీరమనులిప్యతే ।
యాతనాశ్చ మహాకష్టాః సర్వేషు నరకేషు చ ॥ ౧౩॥

కుర్వన్తి పిత్రోర్భ్రుకుటిం కరనేత్రాణి యే నరాః ।
వక్త్రాణి తేషాం సాన్తాని కీర్యన్తే శఙ్కుభిర్దృఢమ్ ॥ ౧౪॥

యైరిన్ద్రియైర్నరా యే చ వికుర్వన్తి పరస్త్రియమ్ ।
ఇన్ద్రియాణి చ తేషాం వై వికుర్వన్తి తథైవ చ ॥ ౧×॥

పరదారాంశ్చ పశ్యన్తి లుబ్ధాः స్తబ్ధేన చక్షుషా ।
సూచీభిశ్చాగ్నివర్ణాభిస్తేషాం నేత్రప్రపూరణమ్ ॥ ౧౬॥

క్షారాద్యైశ్చ క్రమాత్సర్వా ఇహైవ యమయాతనాः ।
భవన్తి మునిశార్దూల సత్యం సత్యం న సంశయః ॥ ౧౭॥

దేవాగ్నిగురువిప్రేభ్యశ్చానివేద్య ప్రభుఙ్క్తే ।
లోహకీలశతైస్తప్తైస్తజ్జిహ్వాస్యం చ పూర్యతే ॥ ౧౮॥

యే దేవారామపుష్పాణి లోభాత్సఙ్గృహ్య పాణినా ।
జిఘ్రన్తి చ నరా భూయః శిరసా ధారయన్తి చ ॥ ౧౯॥

ఆపూర్యతే శిరస్తేషాం తప్తైర్లోహస్య శఙ్కుభిः ।
నాసికా చాతిబహులైస్తతः క్షారాదిభిర్భృశమ్ ॥ ౨౦॥

యే నిన్దన్తి మహాత్మానం వాచకం ధర్మదేశికమ్ ।
దేవాగ్నిగురుభక్తాంశ్చ ధర్మశాస్త్రం చ శాశ్వతమ్ ॥ ౨౧॥

తేషాముదరసి కణ్ఠే చ జిహ్వాయాం దన్తసన్ధిషు ।
తాలున్యోష్ఠే నాసికాయాం మూర్ధ్ని సర్వాఙ్గసన్ధిషు ॥ ౨౨॥

అగ్నివర్ణాస్తు తప్తాశ్చ త్రిశాఖా లోహశఙ్కవः ।
ఆఖిద్యన్తే చ బహుశः స్థానేష్వేతేషు ముద్గరైः ॥ ౨౩॥

తతः క్షారేణ దీప్తేన పూర్యతే హి సమన్తతः ।
యాతనాశ్చ మహత్యో వై శరీరస్యాతి సర్వతः ॥ ౨౪॥

అశేషనరకేష్వేవ క్రమన్తి క్రమశः పునः ।
యే గృహ్ణన్తి పరద్రవ్యం పద్భ్యాం విప్రం స్పృశన్తి చ ॥ ౨౫॥

శివోపకరణం గాం చ జ్ఞానాదిలిఖితం చ యత్ ।
హస్తపాదాదిభిస్తేషామాపూర్యన్తే సమన్తతः ॥ ౨౬॥

నరకేషు చ సర్వేషు విచిత్రా బహుయాతనాः ।
భవన్తి బహుశः కష్టాः పాణిపాదసముద్భవాः ॥ ౨౭॥

శివాయతనపర్యన్తే దేవారామేషు కుత్రచిత్ ।
సముత్సృజన్తి యే పాపాः పురీషం మూత్రమేవ చ ॥ ౨౮॥

తేషాం శిశ్నం సవృషణం చూర్ణ్యతే లోహముద్గరైः ।

సూచీభిరగ్నివర్ణాభిస్తథా త్వాపూర్యతే పునః ॥ ౨౯॥

తతః క్షౌరేణ మహతా తీవ్రేణ చ పునః పునః ।
ద్రుతేన పూర్యతే గాఢం గుదే శిశ్నే చ దేహినః ॥ ౩౦॥

మనః సర్వేన్ద్రియాణాం చ యస్మాద్దుఃఖం ప్రజాయతే ।
ధనే సత్యపి యే దానం న ప్రయచ్ఛన్తి తృష్ణయా ॥ ౩౧॥

అతిథిం చావమన్యన్తే కాలే ప్రాప్తే గృహాశ్రమే ।
తస్మాత్తే దుష్కృతం ప్రాప్య గచ్ఛన్తి నిరయేఽశుచౌ ॥ ౩౨॥

యేఽన్నం దత్త్వా హి భుఞ్జన్తి న శ్వభ్యః సహ వాయసైః ।
తేషాం చ వివృతం వక్త్రం కీలకద్వయతాడితమ్ ॥ ౩౩॥

కృమిభిః ప్రాణిభిశ్చాగ్ర్యైర్లోహతుణ్డైశ్చ వాయసైః ।
ఉపద్రవైర్బహువిధైరుగ్రైరన్తః ప్రపీడ్యతే ॥ ౩౪॥

శ్యామశ్చ శబలశ్చైవ యమమార్గానురోధకౌ ।
యౌ స్తస్తాభ్యాం ప్రయచ్ఛామి తౌ గృహ్ణీతామిమం బలిమ్ ॥ ౩౫॥

యే వా వరుణవాయవ్యా యామ్యా నైరృత్యవాయసాః ।
వాయసాః పుణ్యకర్మాణస్తే ప్రగృహ్ణన్తు మే బలిమ్ ॥ ౩౬॥

శివామభ్యర్చ్య యత్నేన హుత్వాగ్నౌ విధిపూర్వకమ్ ।
శైవైర్మన్త్రైర్బలిం యే చ దదన్తే న చ తే యమమ్ ॥ ౩౭॥

పశ్యన్తి త్రిదివం యాన్తి తస్మాద్దద్యాద్దినేదినే ।
మణ్డలం చతురస్రం తు కృత్వా గన్ధాదివాసితమ్ ॥ ౩౮॥

ధన్యన్తర్యర్థమీశాన్యాం ప్రాచ్యామిన్ద్రాయ నిఃక్షిపేత్ ।
యామ్యాం యమాయ వారుణ్యాం సుదక్షోమాయ దక్షిణే ॥ ౩౯॥

పితృభ్యస్తు వినిఃక్షిప్య ప్రాచ్యామర్యమణం తతః ।
ధాతుశ్చైవ విధాతుశ్చ ద్వారదేశే వినిఃక్షిపేత్ ॥ ౪౦॥

శ్వభ్యశ్చ శ్వపతిభ్యశ్చ వయోభ్యో విక్షిపేద్భువి ।
దేవైః పితృమనుష్యైశ్చ ప్రేతైర్భూతైః సగుహ్యకైః ॥ ౪౧॥

వయోభిః కృమికీటైశ్చ గృహస్థశ్చోపజీవ్యతే ।
స్వాహాకారః స్వధాకారో వషట్కారస్తృతీయకః ॥ ౪౨॥

హన్తకారస్తథైవాన్యో ధేన్వాः స్తనచతుష్టయమ్ ।
స్వాహాకారం స్తనం దేవాः స్వధాం చ పితరస్తథా ॥ ४३॥

వషట్కారం తథైవాన్యే దేవా భూతేశ్వరాస్తథా ।
హన్తకారం మనుష్యాశ్చ పిబన్తి సతతం స్తనమ్ ॥ ४४॥

యస్త్వేతాం మానవో ధేనుం శ్రద్ధయా హ్యనుపూర్వికామ్ ।
కరోతి సతతం కాలే సాగ్నిత్వాయోపకల్పతే ॥ ४×॥

యస్తాం జహాతి వాస్వస్థస్తామిస్రే స తు మజ్జతి ।
తస్మాద్ధత్వా బలిం తేభ్యో ద్వారస్థశ్చిన్తయేత్క్షణమ్ ॥ ४౬॥

క్షుధార్తమతిథిం సమ్యగేకగ్రామనివాసినమ్ ।
భోజయేత్తం శుభాన్నేన యథాశక్త్యాత్మభోజనాత్ ॥ ४౭॥

అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే ।
స తస్మై దుష్కృతం దత్త్వా పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥ ४౮॥

తతోఽన్నం ప్రియమేవాశ్నన్నరः శృఙ్ఖలవాన్ పునः ।
జిహ్వావేగేన విద్ధోఽత్ర చిరం కాలం స తిష్ఠతి ॥ ४౯॥

యతస్తస్మాంసముద్ధృత్య తిలమాత్రప్రమాణతः ।
ఖాదితుం దీయతే తేషాం భిత్త్వా చైవ తు శోణితమ్ ॥ ×०॥

నిఃశేషతः కశాభిస్తు పీడ్యతే క్రమశः పునः ।
బుభుక్షయాతికష్టం హి తథాచాతిపిపాసయా ॥ ×౧॥

ఏవమాద్యా మహాఘోరాः యాతనాः పాపకర్మణామ్ ।
అన్తే యత్ప్రతిపన్నం హి తత్సజ్ఞేపేణ సంశృణు ॥ ×౨॥

యः కరోతి మహాపాపం ధర్మం చరతి వై లఘు ।
ధర్మం గురుతరం వాపి తథావస్థే తయోः శృణు ॥ ×३॥

సుకృతస్య ఫలం నోక్తం గురుపాపప్రభావతः ।
న మినోతి సుఖం తత్ర భోగైర్బహుభిరన్వితः ॥ ×४॥

తథోద్విగ్నోఽతిసన్తప్తో న భక్ష్యైర్మన్యతే సుఖమ్ ।
అభావాదగ్రతోఽన్యస్య ప్రతికల్పం దినే దినే ॥ ××॥

పుమాన్యో గురుధర్మాపి సోపవాసో యథా గృహీ ।

విత్తవాన్న విజానాతి పీడాం నియమసంస్థితః ॥ ౫౬॥

తాని పాపాని ఘోరాణి సన్తి యైశ్చ నరో భువి ।
శతధా భేదమాప్నోతి గిరిర్వజ్రహతో యథా ॥ ౫౭॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం నరకగతిభోగవర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః ॥ ౫.౧౦॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౫.౧౧. ఏకాదశోఽధ్యాయః । అన్నదానమాహాత్మ్యవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
కృతపాపా నరా యాన్తి దుఃఖేన మహతాన్వితాః ।
యమమార్గే సుఖం యైశ్చ తాన్ధర్మాన్వద మే ప్రభో ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
అవశ్యం హి కృతం కర్మ భోక్తవ్యమవిచారతః ।
శుభాశుభమథో వక్ష్యే తాన్ధర్మాన్ సుఖదాయకాన్ ॥ ౨॥

అత్ర యే శుభకర్మాణః సౌమ్యచిత్తా దయాన్వితాః ।
సుఖేన తే నరా యాన్తి యమమార్గం భయావహమ్ ॥ ౩॥

యః ప్రదద్యాద్ ద్విజేన్ద్రాణాముపానత్కాష్ఠపాదుకే ।
స నరోఽశ్వేన మహతా సుఖం యాతి యమాలయమ్ ॥ ౪॥

ఛత్రదానేన గచ్ఛన్తి యథా ఛత్రేణ దేహినః ।
శిబికాయాః ప్రదానేన తద్రథేన సుఖం వ్రజేత్ ॥ ౫॥

శయ్యాసనప్రదానేన సుఖం యాతి సువిశ్రమమ్ ।
ఆరామచ్ఛాయాకర్తారో మార్గే వా వృక్షరోపకాః ।
వ్రజన్తి యమలోకం చ ఆతపేఽతి గతక్లమాః ॥ ౬॥

యాన్తి పుష్పకయానేన పుష్పారామకరా నరాః ।
దేవాయతనకర్తారః క్రీడన్తి చ గృహోదరే ॥ ౭॥

కర్తారశ్చ తథా యే చ యతీనామాశ్రమస్య చ ।

అనాథమణ్డపానాం తు క్రీడన్తి చ గృహోదరే ॥ ౮॥

దేవాగ్నిగురువిప్రాణాం మాతాపిత్రోశ్చ పూజకాః ।
పూజ్యమానా నరా యాన్తి కాముకేన యథాసుఖమ్ ॥ ౯॥

ద్యోతయన్తో దిశః సర్వా యాన్తి దీపప్రదాయినః ।
ప్రతిశ్రయప్రదానేన సుఖం యాన్తి నిరామయాః ॥ ౧౦॥

విశ్రామ్యమాణా గచ్ఛన్తి గురుశుశ్రూషకా నరాః ।
ఆతోద్యవిప్రదాతారః సుఖం యాన్తి స్వకే గృహే ॥ ౧౧॥

సర్వకామసమృద్ధేన యథా గచ్ఛన్తి గోప్రదాః ।
అత్ర దత్తాన్నపానాని తాన్యాప్నోతి నరః పథి ॥ ౧౨॥

పాదశౌచప్రదానేన సజలేన పథా వ్రజేత్ ।
పాదాభ్యఙ్గం చ యః కుర్యాదశ్వపృష్ఠేన గచ్ఛతి ॥ ౧౩॥

పాదశౌచం తథాభ్యఙ్గం దీపమన్నం ప్రతిశ్రయమ్ ।
యో దదాతి సదా వ్యాస నోపసర్పతి తం యమః ॥ ౧౪॥

హేమరత్నప్రదానేన యాతి దుర్గాణి నిస్తరన్ ।
రౌప్యానడుత్ప్రదానేన యమలోకం సుఖేన సః ॥ ౧౫॥

ఇత్యేవమాదిభిర్దానైః సుఖం యాన్తి యమాలయమ్ ।
స్వర్గే తు వివిధాన్భోగాన్ ప్రాప్నువన్తి సదా నరాః ॥ ౧౬॥

సర్వేషామేవ దానానామన్నదానం పరం స్మృతమ్ ।
సద్యః ప్రీతికరం హ్యాద్యం బలబుద్ధివివర్ధనమ్ ॥ ౧౭॥

నాన్నదానసమం దానం విద్యతే మునిసత్తమ ।
అన్నాద్భవన్తి భూతాని తదభావే మ్రియన్తి చ ॥ ౧౮॥

రక్తం మాంసం వసా శుక్రం క్రమాదన్నాత్ప్రవర్ధతే ।
శుక్రాద్భవన్తి భూతాని తస్మాదన్నమయం జగత్ ॥ ౧౯॥

హేమరత్నాశ్వనాగేన్ద్రైర్నారీస్రక్చన్దనాదిభిః ।
సమస్తైరపి సమ్ప్రాప్తైర్న రమన్తి బుభుక్షితాః ॥ ౨౦॥

గర్భస్థా జాయమానాశ్చ బాలవృద్ధాశ్చ మధ్యమాః ।
ఆహారమభికాఙ్క్షన్తి దేవదానవరాక్షసాః ॥ ౨౧॥

క్షుధా నిఃశేషరోగాణాం వ్యాధిః శ్రేష్ఠతమః స్మృతః ।
స చాన్నౌషధిలేపేన నశ్యతీహ న సంశయః ॥ ౨౨॥

నాస్తి క్షుధాసమం దుఃఖం నాస్తి రోగః క్షుధాసమః ।
నాస్త్యరోగసమం సౌఖ్యం నాస్తి క్రోధసమో రిపుః ॥ ౨౩॥

అన్న ఏవ మహత్పుణ్యమన్నదానే ప్రకీర్తితమ్ ।
తథా క్షుధాగ్నినా తప్తా మ్రియన్తే సర్వదేహినః ॥ ౨౪॥

అన్నదః ప్రాణదః ప్రోక్తః ప్రాణదశ్చాపి సర్వదః ।
తస్మాదన్నప్రదానేన సర్వదానఫలం లభేత్ ॥ ౨×॥

యస్యాన్నపానపుష్టాఙ్గాః కురుతే పుణ్యసఞ్చయమ్ ।
అన్నప్రదాతుస్తస్యార్ధం కర్తుశ్చార్ధం న సంశయః ॥ ౨౬॥

త్రైలోక్యే యాని రత్నాని భోగస్త్రీవాహనాని చ ।
అన్నదానప్రదః సర్వమిహాముత్ర చ తల్లభేత్ ॥ ౨౭॥

ధర్మార్థకామమోక్షాణాం దేహః పరమసాధనమ్ ।
తస్మాదన్నేన పానేన పాలయేద్దేహమాత్మనః ॥ ౨౮॥

అన్నమేవ ప్రశంసన్తి సర్వమన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ ।
అన్నేన సదృశం దానం న భూతం న భవిష్యతి ॥ ౨౯॥

అన్నేన ధార్యతే సర్వం విశ్వం జగదిదం మునే ।
అన్నమూర్జస్కరం లోకే ప్రాణా హ్యన్నే ప్రతిష్ఠితాః ॥ ౩౦॥

దాతవ్యం భిక్షవే చాన్నం బ్రాహ్మణాయ మహాత్మనే ।
కుటుమ్బం పీడయిత్వాపి హ్యాత్మనో భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౩౧॥

విదదాతి నిధిశ్రేష్ఠం యో దద్యాదన్నమర్థినే ।
బ్రాహ్మణాయార్తరూపాయ పారలౌకికమాత్మనః ॥ ౩౨॥

అర్చయేద్భూతిమన్విచ్ఛన్కాలే ద్విజముపస్థితమ్ ।
శ్రాన్తమధ్వని వృత్త్యర్థం గృహస్థో గృహమాగతమ్ ॥ ౩౩॥

అన్నదః పూజయేద్ వ్యాస సుశీలస్తు విమత్సరః ।
క్రోధముత్పతితం హిత్వా దివి చేహ మహత్సుఖమ్ ॥ ౩౪॥

నాభినన్దేదధిగతం న ప్రణుద్యాత్కథఞ్చన ।
అపి శ్వపాకే శుని వా నాన్నదానం ప్రణశ్యతి ॥ ౩×॥

శ్రాన్తాయాదృష్టపూర్వాయ హ్యన్నమధ్వని వర్తతే ।
యో దద్యాదపరిక్లిష్టః స సమృద్ధిమవాప్నుయాత ॥ ౩౬॥

పితౄన్ దేవాంస్తథా విప్రానతిథీంశ్చ మహామునే ।
యో నరః ప్రీణయత్యన్నైః తస్య పుణ్యఫలం మహత్ ॥ ౩౭॥

అన్నం పానం చ శూద్రేఽపి బ్రాహ్మణే చ విశిష్యతే ।
న పృచ్ఛేద్గోత్రచరణం స్వాధ్యాయం దేశమేవ చ ॥ ౩౮॥

భిక్షితో బ్రాహ్మణేనేహ దద్యాదన్నం చ యః పుమాన్ ।
స యాతి పరమం స్వర్గం యావదాభూతసమ్ప్లవమ్ ॥ ౩౯॥

అన్నదస్య చ వృక్షాశ్చ సర్వకామఫలాన్వితాః ।
భవన్తీహ యథా విప్రా హర్షయుక్తాస్తిథిష్టపే ॥ ౪౦॥

అన్నదానేన యే లోకాః స్వర్గే విరచితా మునే ।
అన్నదాతుర్మహాదివ్యాస్తాన్ శృణుష్వ మహామునే ॥ ౪౧॥

భవనాని ప్రకాశన్తే దివి తేషాం మహాత్మనామ్ ।
నానాసంస్థానరూపాణి నానాకామాన్వితాని చ ॥ ౪౨॥

సర్వకామఫలాశ్చాపి వృక్షా భవనసంస్థితాః ।
హేమవాప్యః శుభాః కూపా దీర్ఘికాశ్చైవ సర్వశః ॥ ౪౩॥

ఘోషయన్తి చ పానాని శుభాన్యథ సహస్రశః ।
భక్ష్యభోజ్యమయాఃశైలా వాసాంస్యాభరణాని చ ॥ ౪౪॥

క్షీరం స్రవన్త్యః సరితస్తథైవాజ్యస్య పర్వతాః ।
ప్రాసాదాః పాణ్డురాభాసాః శయ్యాశ్చ కనకోజ్జ్వలాః ॥ ౪౫॥

తానన్నదాశ్చ గచ్ఛన్తి తస్మాదన్నప్రదో భవేత్ ।
యదీచ్ఛేదాత్మనో భవ్యమిహ లోకే పరత్ర చ ॥ ౪౬॥

ఏతే లోకాః పుణ్యకృతామన్నదానాం మహాప్రభాః ।
తస్మాదన్నం విశేషేణ దాతవ్యం మానవైర్ధ్రువమ్ ॥ ౪౭॥

అన్నం ప్రజాపతిః సాక్షాదన్నం విష్ణుః స్వయం హరః ।
తస్మాదన్నసమం దానం న భూతం న భవిష్యతి ॥ ౪౮॥

కృత్వాపి సుమహత్పాపం యః పశ్చాదన్నదో భవేత్ ।

విముక్తః సర్వపాపేభ్యః స్వర్గలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౪౯॥

అన్నపానాశ్వగోవస్త్రశయ్యాచ్ఛత్రాసనాని చ ।
ప్రేతలోకే ప్రశస్తాని దానాన్యష్టౌ విశేషతః ॥ ×౦॥

ఏవం దానవిశేషేణ ధర్మరాజపురం నరః ।
యస్మాద్యాతి విమానేన తస్మాద్దానం సమాచరేత్ ॥ ×౧॥

ఏతదాఖ్యానమనఘమన్నదానప్రభావతః ।
యః పఠేత్పాఠయేదన్యాన్స సమృద్ధః ప్రజాయతే ॥ ×౨॥

శృణుయాచ్ఛ్రావయేచ్ఛ్రద్ధే బ్రాహ్మణాన్యో మహామునే ।
అక్షయ్యమన్నదానం చ పితౄణాముపతిష్ఠతి ॥ ×౩॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం అన్నదానమాహాత్మ్యవర్ణనం నామైకాదశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧౧॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౧౨. ద్వాదశోఽధ్యాయః । తపోమాహాత్మ్యవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
పానీయదానం పరమం దానానాముత్తమం సదా ।
సర్వేషాం జీవపుఞ్జానాం తర్పణం జీవనం స్మృతమ్ ॥ ౧॥

ప్రపాదానమతః కుర్యాత్ సుస్నేహాదనివారితమ్ ।
జలాశ్రయవినిర్మాణం మహానన్దకరం భవేత్ ॥ ౨॥

ఇహ లోకే పరే వాపి సత్యం సత్యం న సంశయః ।
తస్మాద్వాపీశ్చ కూపాంశ్చ తడాగాన్ కారయేన్నరః ॥ ౩॥

అర్ధం పాపస్య హరతి పురుషస్య వికర్మణః ।
కూపః ప్రవృత్తపానీయః సుప్రవృత్తస్య నిత్యశః ॥ ౪॥

సర్వం తారయతే వంశం యస్య ఖాతే జలాశయే ।
గావః పిబన్తి విప్రాశ్చ సాధవశ్చ నరాః సదా ॥ ×॥

నిదాఘకాలే పానీయం యస్య తిష్ఠత్యవారితమ్ ।

సుదుర్గం విషమం కృచ్ఛ్రం న కదాచిదవాప్యతే ॥ ౬॥

తడాగానాం చ వక్ష్యామి కృతానాం యే గుణాః స్మృతా ।
త్రిషు లోకేషు సర్వత్ర పూజితో యస్తడాగవాన్ ॥ ౭॥

అథవా మిత్రసదనే మైత్రం మిత్రార్తివర్జితమ్ ।
కీర్తిసఞ్జననం శ్రేష్ఠం తడాగానాం నివేశనమ్ ॥ ౮॥

ధర్మస్యార్థస్య కామస్య ఫలమాహుర్మనీషిణః ।
తడాగః సుకృతో యేన తస్య పుణ్యమనన్తకమ్ ॥ ౯॥

చతుర్విధానాం భూతానాం తడాగః పరమాశ్రయః ।
తడాగాదీని సర్వాణి దిశన్తి శ్రియముత్తమామ్ ॥ ౧౦॥

దేవా మనుష్యా గన్ధర్వాః పితరో నాగరాక్షసాః ।
స్థావరాణి చ భూతాని సంశ్రయన్తి జలాశయమ్ ॥ ౧౧॥

ప్రావృడ్ఋతౌ తడాగే తు సలిలం యస్య తిష్ఠతి ।
అగ్నిహోత్రఫలం తస్య భవతీత్యాహ చాత్మభూః ॥ ౧౨॥

శరత్కాలే తు సలిలం తడాగే యస్య తిష్ఠతి ।
గోసహస్రఫలం తస్య భవేన్నైవాత్ర సంశయః ॥ ౧౩॥

హేమన్తే శిశిరే చైవ సలిలం యస్య తిష్ఠతి ।
స వై బహుసువర్ణస్య యజ్ఞస్య లభతే ఫలమ్ ॥ ౧౪॥

వసన్తే చ తథా గ్రీష్మే సలిలం యస్య తిష్ఠతి ।
అతిరాత్రాశ్వమేధానాం ఫలమాహుర్మనీషిణః ॥ ౧౫॥

మునే వ్యాసాథ వృక్షాణాం రోపణే చ గుణాన్ శృణు ।
ప్రోక్తం జలాశయఫలం జీవప్రీణనముత్తమమ్ ॥ ౧౬॥

అతీతానాగతాన్ సర్వాన్ పితృవంశాంస్తు తారయేత్ ।
కాన్తారే వృక్షరోపీ యస్తస్మాద్ వృక్షాంస్తు రోపయేత్ ॥ ౧౭॥

తత్ర పుత్రా భవన్త్యేతే పాదపా నాత్ర సంశయః ।
పరం లోకం గతః సోఽపి లోకానాప్నోతి చాక్షయాన్ ॥ ౧౮॥

పుష్పైః సురగణాన్ సర్వాన్ ఫలైశ్చాపి తథా పితౄన్ ।
ఛాయయా చాతిథీన్ సర్వాన్ పూజయన్తి మహీరుహాః ॥ ౧౯॥

కిన్నరోరగరక్షాంసి దేవగన్ధర్వమానవాః ।
తథైవర్షిగణాశ్చైవ సంశ్రయన్తి మహీరుహాన్ ॥ ౨౦॥

పుష్పితాః ఫలవన్తశ్చ తర్పయన్తీహ మానవాన్ ।
ఇహ లోకే పరే చైవ పుత్రాస్తే ధర్మతః స్మృతాః ॥ ౨౧॥

తడాగకృద్ వృక్షరోపీ చేష్టయజ్ఞశ్చ యో ద్విజః ।
ఏతే స్వర్గాన్న హీయన్తే యే చాన్యే సత్యవాదినః ॥ ౨౨॥

సత్యమేవ పరం బ్రహ్మ సత్యమేవ పరం తపః ।
సత్యమేవ పరో యజ్ఞః సత్యమేవ పరం శ్రుతమ్ ॥ ౨౩॥

సత్యం సుప్తేషు జాగర్తి సత్యం చ పరమం పదమ్ ।
సత్యేనైవ ధృతా పృథ్వీ సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨౪॥

తపో యజ్ఞశ్చ పుణ్యం చ దేవర్షిపితృపూజనే ।
ఆపో విద్యా చ తే సర్వే సర్వం సత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨౫॥

సత్యం యజ్ఞస్తపో దానం మన్త్రా దేవీ సరస్వతీ ।
బ్రహ్మచర్యం తథా సత్యమోఙ్కారః సత్యమేవ చ ॥ ౨౬॥

సత్యేన వాయురభ్యేతి సత్యేన తపతే రవిః ।
సత్యేనాగ్నిర్దహతి స్వర్గః సత్యేన తిష్ఠతి ॥ ౨౭॥

పాలనం సర్వవేదానాం సర్వతీర్థావగాహనమ్ ।
సత్యేన వహతే లోకే సర్వమాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౨౮॥

అశ్వమేధసహస్రం చ సత్యం చ తులయా ధృతమ్ ।
లక్షాణి క్రతవశ్చైవ సత్యమేవ విశిష్యతే ॥ ౨౯॥

సత్యేన దేవాః పితరో మానవోరగరాక్షసాః ।
ప్రీయన్తే సత్యతః సర్వే లోకాశ్చ సచరాచరాః ॥ ౩౦॥

సత్యమాహుః పరం ధర్మం సత్యమాహుః పరం పదమ్ ।
సత్యమాహుః పరం బ్రహ్మ తస్మాత్సత్యం సదా వదేత్ ॥ ౩౧॥

మునయః సత్యనిరతాస్తపస్తప్త్వా సుదుశ్చరమ్ ।
సత్యధర్మరతాః సిద్ధాః తతః స్వర్గం చ తే గతాః ॥ ౩౨॥

అప్సరోగణసంఘైర్వివిమానైః పరిమాతృభిః ।

వక్తవ్యం చ సదా సత్యం న సత్యాద్విద్యతే పరమ్ ॥ 33॥

అగాధే విపులే సిద్ధే సత్యతీర్థే శుచిహ్రదే ।
స్నాతవ్యం మనసా యుక్తం స్థానం తత్పరమం స్మృతమ్ ॥ 3౪॥

ఆత్మార్థే వా పరార్థే వా పుత్రార్థే వాపి మానవాః ।
అనృతం యే న భాషన్తే తే నరాః స్వర్గగామినః ॥ 3×॥

వేదా యజ్ఞాస్తథా మన్త్రాః సన్తి విప్రేషు నిత్యశః ।
నౌ భాన్త్యపి హ్యసత్యేషు తస్మాత్సత్యం సమాచరేత్ ॥ 3౬॥

వ్యాస ఉవాచ ।
తపసో మే ఫలం బ్రూహి పునరేవ విశేషతః ।
సర్వేషాం చైవ వర్ణానాం బ్రాహ్మణానాం తపోధన ॥ 3౭॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ప్రవక్ష్యామి తపోఽధ్యాయం సర్వకామార్థసాధకమ్ ।
సుదుశ్చరం ద్విజాతీనాం తన్మే నిగదతః శృణు ॥ 3౮॥

తపో హి పరమం ప్రోక్తం తపసా విద్యతే ఫలమ్ ।
తపోరతా హి యే నిత్యం మోదన్తే సహ దైవతైః ॥ 3౯॥

తపసా ప్రాప్యతే స్వర్గస్తపసా ప్రాప్యతే యశః ।
తపసా ప్రాప్యతే కామస్తపః సర్వార్థసాధనమ్ ॥ ४०॥

తపసా మోక్షమాప్నోతి తపసా విన్దతే మహత్ ।
జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పత్తిః సౌభాగ్యం రూపమేవ చ ॥ ४౧॥

నానావిధాని వస్తూని తపసా లభతే నరః ।
తపసా లభతే సర్వం మనసా యద్యదిచ్ఛతి ॥ ४౨॥

నాతప్తతపసో యాన్తి బ్రహ్మలోకం కదాచన ।
నాతప్తతపసాం ప్రాప్యః శఙ్కరః పరమేశ్వరః ॥ ४3॥

యత్కార్యం కిఞ్చిదాస్థాయ పురుషస్తపతే తపః ।
తత్సర్వం సమవాప్నోతి పరత్రేహ చ మానవః ॥ ४४॥

సురాపః పరదారీ చ బ్రహ్మహా గురుతల్పగః ।
తపసా తరతే సర్వం సర్వతశ్చ విముచ్యతి ॥ ४×॥

అపి సర్వేశ్వరః స్థాణుర్విష్ణుశ్చైవ సనాతనః ।
బ్రహ్మా హుతాశనః శక్రో యే చాన్యే తపసాన్వితాః ॥ ४८॥

అష్టాశీతిసహస్రాణి మునీనామూర్ధ్వరేతసామ్ ।
తపసా దివి మోదన్తే సమేతా దైవతైః సహ ॥ ४९॥

తపసా లభ్యతే రాజ్యం స చ శక్రః సురేశ్వరః ।
తపసాపాలయత్సర్వమహన్యహని వృత్రహా ॥ ४७॥

సూర్యాచన్ద్రమసౌ దేవౌ సర్వలోకహితే రతౌ ।
తపసైవ ప్రకాశన్తే నక్షత్రాణి గ్రహాస్తథా ॥ ४८॥

న చాస్తి తత్సుఖం లోకే యద్వినా తపసా కిల ।
తపసైవ సుఖం సర్వమితి వేదవిదో విదుః ॥ ×०॥

జ్ఞానం విజ్ఞానమారోగ్యం రూపవత్త్వం తథైవ చ ।
సౌభాగ్యం చైవ తపసా ప్రాప్యతే సర్వదా సుఖమ్ ॥ ×१॥

తపసా సృజ్యతే విశ్వం బ్రహ్మా విశ్వం వినా శ్రమమ్ ।
పాతి విష్ణుర్హరోఽప్యత్తి ధత్తే శేషోఽఖిలాం మహీమ్ ॥ ×२॥

విశ్వామిత్రో గాధిసుతస్తపసైవ మహామునే ।
క్షత్రియోఽథాభవద్విప్రః ప్రసిద్ధం త్రిభవే త్విదమ్ ॥ ×३॥

ఇత్యుక్తం తే మహాప్రాజ్ఞ తపోమాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।
శృణ్వధ్యయనమాహాత్మ్యం తపసోఽధికముత్తమమ్ ॥ ×४॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం తపోమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥ ×.१२॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.१३. త్రయోదశోఽధ్యాయః । పురాణమాహాత్మ్యవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తపస్తపతి యోఽరణ్యే వన్యమూలఫలాశనః ।
యోఽధీతే ఋచమేకాం హి ఫలం స్యాత్తత్సమం మునే ॥ १॥

శ్రుతేరధ్యయనాత్పుణ్యం యదాప్నోతి ద్విజోత్తమః ।
తదధ్యాపనతశ్చాపి ద్విగుణం ఫలమశ్నుతే ॥ ౨॥

జగద్యథా నిరాలోకం జాయతేఽశశిభాస్కరమ్ ।
వినా తథా పురాణం హ్యాధ్యేయమస్మాన్మునే సదా ॥ ౩॥

తప్యమానం సదాజ్ఞానాన్నిరయే యోఽపి శాస్త్రతః ।
సమ్బోధయతి లోకం తం తస్మాత్ పూజ్యః పురాణగః ॥ ౪॥

సర్వేషాం చైవ పాత్రాణాం మధ్యే శ్రేష్ఠః పురాణవిత్ ।
పతనాత్ త్రాయతే యస్మాత్ తస్మాత్పాత్రముదాహృతమ్ ॥ ×॥

మర్త్యబుద్ధిర్న కర్తవ్యా పురాణజ్ఞే కదాచన ।
పురాణజ్ఞః సర్వవేత్తా బ్రహ్మా విష్ణుర్హరో గురుః ॥ ౬॥

ధనం ధాన్యం హిరణ్యం చ వాసాంసి వివిధాని చ ।
దేయం పురాణవిజ్ఞాయ పరత్రేహ చ శర్మణే ॥ ౭॥

యో దదాతి మహాప్రీత్యా పురాణజ్ఞాయ సజ్జనః ।
పాత్రాయ శుభవస్తూని స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౮॥

మహీం గాం వా స్యన్దనాంశ్చ గజానశ్వాంశ్చ శోభనాన్ ।
యః ప్రయచ్ఛతి పాత్రాయ తస్య పుణ్యఫలం శృణు ॥ ౯॥

అక్షయాన్సర్వకామాంశ్చ పరత్రేహ చ జన్మని ।
అశ్వమేధమఖస్యాపి స ఫలం లభతే పుమాన్ ॥ ౧౦॥

మహీం దదాతి యస్తస్మై కృష్టాం ఫలవతీం శుభామ్ ।
స తారయతి వై వంశ్యాన్దశ పూర్వాన్ దశాపరాన్ ॥ ౧౧॥

ఇహ భుక్త్వాఖిలాన్ కామానన్తే దివ్యశరీరవాన్ ।
విమానేన చ దివ్యేన శివలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౧౨॥

న యజ్ఞైస్తుష్టిమాయాన్తి దేవాః ప్రోక్షణకైరపి ।
బలిభిః పుష్పపూజాభిర్యథా పుస్తకవాచనైః ॥ ౧౩॥

శమ్భోరాయతనే యస్తు కారయేద్ధర్మపుస్తకమ్ ।
విష్ణోరర్కస్య కస్యాపి శృణు తస్యాపి తత్ఫలమ్ ॥ ౧౪॥

రాజసూయాశ్వమేధానాం ఫలమాప్నోతి మానవః ।
సూర్యలోకం చ భిత్త్వాశు బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౧×॥

స్థిత్వా కల్పశతాన్యత్ర రాజా భవతి భూతలే ।
భుఙ్క్తే నిష్కణ్టకం భోగాన్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౧౬॥

అశ్వమేధసహస్రస్య యత్ఫలం సముదాహృతమ్ ।
తత్ఫలం సమవాప్నోతి దేవాగ్రే యో జపం చరేత్ ॥ ౧౭॥

ఇతిహాసపురాణాభ్యాం శమ్భోరాయతనే శుభే ।
నాన్యత్ప్రీతికరం శమ్భోస్తథాన్యేషాం దివౌకసామ్ ॥ ౧౮॥

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కార్యం పుస్తకవాచనమ్ ।
తథాస్య శ్రవణం ప్రేమ్ణా సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౧౯॥

పురాణశ్రవణాత్ శమ్భోర్నిష్పాపో జాయతే నరః ।
భుక్త్వా భోగాన్ సువిపులాన్ శివలోకమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦॥

రాజసూయేన యత్పుణ్యమగ్నిష్టోమశతేన చ ।
తత్పుణ్యం లభతే శమ్భోః కథాశ్రవణమాత్రతః ॥ ౨౧॥

సర్వతీర్థావగాహేన గవాం కోటిప్రదానతః ।
తత్ ఫలం లభతే శమ్భోః కథాశ్రవణతో మునే ॥ ౨౨॥

యే శృణ్వన్తి కథాం శమ్భోః సదా భువనపావనీమ్ ।
తే మనుష్యా న మన్తవ్యా రుద్రా ఏవ న సంశయః ॥ ౨౩॥

శృణ్వతాం శివసత్కీర్తిం సతాం కీర్తయతాం చ తామ్ ।
పాదామ్బుజరజాంస్యేవ తీర్థాని మునయో విదుః ॥ ౨౪॥

గన్తుం నిఃశ్రేయసం స్థానం యేఽభివాఞ్ఛన్తి దేహినః ।
కథాం పౌరాణికీం శైవీం భక్త్యా శృణ్వన్తు తే సదా ॥ ౨౫॥

కథాం పౌరాణికీం శ్రోతుం యద్యశక్తః సదా భవేత్ ।
నియతాత్మా ప్రతిదినం శృణుయాద్వా ముహూర్తకమ్ ॥ ౨౬॥

యది ప్రతిదినం శ్రోతుమశక్తో మానవో భవేత్ ।
పుణ్యమాసాదిషు మునే శృణుయాచ్ఛుక్లరీం కథామ్ ॥ ౨౭॥

శైవీం కథాం హి శృణ్వానః పురుషో హి మునీశ్వర ।
స నిస్తరతి సంసారం దగ్ధ్వా కర్మమహాటవీమ్ ॥ ౨౮॥

కథాం శైవీం ముహూర్తం వా తదర్ధం వా క్షణం చ వా ।
యే శృణ్వన్తి నరా భక్త్యా న తేషాం దుర్గతిర్భవేత్ ॥ ౨౯॥

యత్పుణ్యం సర్వదానేషు సర్వయజ్ఞేషు వా మునే ।
శమ్భోః పురాణశ్రవణాత్తత్ఫలం నిశ్చలం భవేత్ ॥ ౩౦॥

విశేషతః కలౌ వ్యాస పురాణశ్రవణాదృతే ।
పరో ధర్మో న పుంసాం హి ముక్తిధ్యానపరః స్మృతః ॥ ౩౧॥

పురాణశ్రవణం శమ్భోర్నామసఙ్కీర్తనం తథా ।
కల్పద్రుమఫలం రమ్యం మనుష్యాణాం న సంశయః ॥ ౩౨॥

కలౌ దుర్మేధసాం పుంసాం ధర్మాచారోజ్ఝితాత్మనామ్ ।
హితాయ విదధే శమ్భుః పురాణాఖ్యం సుధారసమ్ ॥ ౩౩॥

ఏకోఽజరామరః స్యాద్యై పిబన్నేవామృతం పుమాన్ ।
శమ్భోః కథామృతాపానాత్ కులమేవాజరామరమ్ ॥ ౩౪॥

యా గతిః పుణ్యశీలానాం యజ్వినాం చ తపస్వినామ్ ।
సా గతిః సహసా తాత పురాణశ్రవణాత్ఫలు ॥ ౩౫॥

జ్ఞానావాప్తిర్యదా న స్యాద్యోగశాస్త్రాణి యత్నతః ।
అధ్యేతవ్యాని పౌరాణం శాస్త్రం శ్రోతవ్యమేవ చ ॥ ౩౬॥

పాపం సఞ్జీయతే నిత్యం ధర్మశ్చైవ వివర్ధతే ।
పురాణశ్రవణాజ్జ్ఞానీ న సంసారం ప్రపద్యతే ॥ ౩౭॥

అతఏవ పురాణాని శ్రోతవ్యాని ప్రయత్నతః ।
ధర్మార్థకామలాభాయ మోక్షమార్గాప్తయే తథా ॥ ౩౮॥

యజ్ఞైర్దానైస్తపోభిస్తు యత్ఫలం తీర్థసేవయా ।
తత్ఫలం సమవాప్నోతి పురాణశ్రవణాన్నరః ॥ ౩౯॥

న భవేయుః పురాణాని ధర్మమార్గేక్షణాని తు ।
యద్యత్ర యద్ వ్రతీ స్థాతా కోఽత్ర పారత్రికీం కథామ్ ॥ ౪౦॥

షడ్వింశతి పురాణానాం మధ్యేఽప్యేకం శృణోతి యః ।
పఠేద్వా భక్తియుక్తస్తు స ముక్తో నాత్ర సంశయః ॥ ౪౧॥

అన్యో న దృష్టః సుఖదో హి మార్గః

పురాణమార్గో హి సదా వరిష్ఠః ।
శాస్త్రం వినా సర్వమిదం న భాతి
సూర్యేణ హీనా ఇవ జీవలోకాః ॥ ౪౨॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం పురాణమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః ॥ ౫.౧౩॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౫.౧౪. చతుర్దశోఽధ్యాయః । సామాన్యదానవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
శస్తాని ఘోరదానాని మహాదానాని నిత్యశః ।
పాత్రేభ్యస్తు ప్రదేయాని ఆత్మానం తారయన్తి చ ॥ ౧॥

హిరణ్యదానం గోదానం భూమిదానం ద్విజోత్తమ ।
గృహ్ణన్తో వై పవిత్రాణి తారయన్తి స్వమేవ తమ్ ॥ ౨॥

సువర్ణదానం గోదానం పృథివీదానమేవ చ ।
ఏతాని శ్రేష్ఠదానాని కృత్వా పాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౩॥

తులాదానాని శస్తాని గావః పృథ్వీ సరస్వతీ ।
ద్వే తు తుల్యబలే శస్తే హ్యధికా చ సరస్వతీ ॥ ౪॥

నిత్య హ్యనుడుహో గావచ్ఛత్రం వస్త్రముపానహౌ ।
దేయాని యాచమానేభ్యః పానమన్నం తథైవ చ ॥ ౫॥

సఙ్కల్పవిహితో యోఽర్థో బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదీయతే ।
అర్థిభ్యోఽపీడితేభ్యశ్చ మనస్వీ తేన జాయతే ॥ ౬॥

కనకం చ తిలా నాగాః కన్యా దాసీ గృహం రథః ।
మణయః కపిలా గావో మహాదానాని వై దశ ॥ ౭॥

గృహీత్వైతాని సర్వాణి బ్రాహ్మణో జ్ఞానవిత్సదా ।
వదాన్యాంస్తారయేత్సద్యో హ్యాత్మానం చ న సంశయః ॥ ౮॥

సువర్ణం యే ప్రయచ్ఛన్తి నరాః శుద్ధేన చేతసా ।

దేవతాస్తం ప్రయచ్ఛన్తి సమన్తాదితి మే శ్రుతమ్ ॥ ౯॥

అగ్నిర్వా దేవతాః సర్వాః సువర్ణం చ హుతాశనః ।
తస్మాత్ సువర్ణం దత్త్వా చ దత్తాః స్యుః సర్వదేవతాః ॥ ౧౦॥

పృథ్వీదానం మహాశ్రేష్ఠం సర్వకామఫలప్రదమ్ ।
సౌవర్ణం చ విశేషేణ యత్కృతం పృథునా పురా ॥ ౧౧॥

దీయమానాం ప్రపశ్యన్తి పృథ్వీం రుక్మసమన్వితామ్ ।
సర్వపాపవినిర్ముక్తాస్తే యాన్తి పరమాం గతిమ్ ॥ ౧౨॥

అథాన్యచ్చ ప్రవక్ష్యామి దానం సర్వోత్తమం మునే ।
కాన్తారం యన్న పశ్యన్తి యమస్య బహుదుఃఖదమ్ ॥ ౧౩॥

కుర్యాత్ కాన్తారదానం హి విధినా శుద్ధమానసః ।
న్యాయార్జితేన ద్రవ్యేణ విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ ౧౪॥

తిలప్రస్థమయీం కృత్వా ధేనుం సర్వగుణాన్వితామ్ ।
ధేనువత్సం సువర్ణం చ సుదివ్యం సర్వలక్షణమ్ ॥ ౧౫॥

పద్మమష్టదలం కృత్వా కుఙ్కుమాక్తాక్షతైః శుభైః ।
పూజయేత్తత్ర రుద్రాదీన్సర్వాన్దేవాన్సుభక్తితః ॥ ౧౬॥

ఏవం సమ్పూజ్య తాం దద్యాద్ బ్రాహ్మణాయ స్వశక్తితః ।
సరత్నాం సహిరణ్యాం చ సర్వాభరణభూషితామ్ ॥ ౧౭॥

తతో నక్తం సమశ్నీయాద్దీపాన్ దద్యాత్తు విస్తరాత్ ।
కార్తిక్యామితి కర్తవ్యం పూర్ణిమాయాం ప్రయత్నతః ॥ ౧౮॥

ఏవం యః కురుతే సమ్యగ్విధానేన స్వశక్తితః ।
యమమార్గభయం ఘోరం నరకం చ న పశ్యతి ॥ ౧౯॥

కృత్వా పాపాన్యశేషాణి సబన్ధుః ససుహృజ్జనః ।
దివి సఙ్క్రీడతే వ్యాస యావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశ ॥ ౨౦॥

విధితో గోశ్చ దానం వై సర్వోత్తమమిహ స్మృతమ్ ।
న తేన సదృశం వ్యాస పరం దానం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౨౧॥

ప్రయచ్ఛతే యః కపిలాం సవత్సాం స్వర్ణశృఙ్గికామ్ ।
కాంస్యపాత్రాం రౌప్యఖురాం సర్వలక్షణలక్షితామ్ ॥ ౨౨॥

తైస్తైర్గుణైః కామదుఘా భూత్వా సా గౌరుపైతి తమ్ ।
ప్రదాతారం నరం వ్యాస పరత్రేహ చ జన్మని ॥ ౨౩॥

యద్యదిష్టతమం లోకే తదస్తి దయితం గృహే ।
తత్తద్ గుణవతే దేయం తదేవాక్షయమిచ్ఛతా ॥ ౨౪॥

తులాపురుషదానం హి దానానాం దానముత్తమమ్ ।
తులాసంరోహణం కార్యం యదీచ్ఛేచ్ఛ్రేయ ఆత్మనః ॥ ౨౫॥

యత్కృత్వా ముచ్యతే పాపైర్వధబన్ధకృతోద్భవైః ।
తులాదానం మహత్పుణ్యం సర్వపాపక్షయఙ్కరమ్ ॥ ౨౬॥

కృత్వా పాపాన్యశేషాణి తులాదానం కరోతి యః ।
సర్వైస్తు పాతకైర్ముక్తః స దివం యాత్యసంశయమ్ ॥ ౨౭॥

పాపం కృతం యద్దివసే నిశాయాం
ద్విసన్ధ్యయోర్మధ్యదినే నిశాన్తే ।
కాలత్రయే కాయమనోవచోభిః
తులాపుమాన్వై తదపాకరోతి ॥ ౨౮॥

బాలేన వృద్ధేన మయా హి యూనా
విజానతా జ్ఞానపరేణ పాపమ్ ।
తత్సర్వమేవాశు కృతం మదీయం
తులాపుమాన్ వై హరతు స్మరారిః ॥ ౨౯॥

పాత్రే ప్రయుక్తం ద్రవిణం మయాద్య
ప్రమాణపూర్ణం నిహితం తులాయామ్ ।
తేనైవ సార్ధం తు మమావశేషం
కృతాకృతం యత్సుకృతం సమేతు ॥ ౩౦॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏవముచ్చార్య తం దద్యాత్ ద్విజేభ్యః సర్వదా హితః ।
నైకస్యాపి ప్రదాతవ్యం న నిస్తారస్తతో భవేత్ ॥ ౩౧॥

దదాత్యేవం తు యో వ్యాస తులాపురుషముత్తమమ్ ।
హత్వా పాపం దివ్యం తిష్ఠేద్యావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశ ॥ ౩౨॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సామాన్యదానవర్ణనం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥ ౪.౧౪॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౪.౧౫. పఞ్చదశోఽధ్యాయః । పాతాలలోకవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
యేనైకేన హి దత్తేన సర్వేషాం ప్రాప్యతే ఫలమ్ ।
దానానాం తన్మమాఖ్యాహి మానుషాణాం హితార్థతః ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
శృణు కాలే ప్రదత్తాద్వై ఫలం విన్దన్తి మానవాః ।
ఏకస్మాదపి సర్వేషాం దానానాం తద్వదామి తే ॥ ౨॥

దానానాముత్తమం దానం బ్రహ్మాణ్డం ఖలు మానవైః ।
దాతవ్యం ముక్తికామైస్తు సంసారోత్తారణాయ వై ॥ ౩॥

బ్రహ్మాణ్డే సకలే దత్తే యత్ఫలం లభతే నరః ।
తదేకభావాదాప్నోతి సప్తలోకాధిపో భవేత్ ॥ ౪॥

యావచ్చన్ద్రదివాకరౌ నభసి వా యావత్ స్థిరా మేదినీ
తావత్సోఽపి నరః స్వబాన్ధవయుతః స్వర్గౌకసామోకసి ।
సర్వేష్వేవ మనోనుగేషు కకుభిర్బ్రహ్మాణ్డదః క్రీడతే
పశ్చాద్యాతి పదం సుదుర్లభతరం దేవైర్ముదే మాధవమ్ ॥ ౫॥

వ్యాస ఉవాచ ।
భగవన్ బ్రహి బ్రహ్మాణ్డం యత్ప్రమాణం యదాత్మకమ్ ।
యదాధారం యథాభూతం యేన మే ప్రత్యయో భవేత్ ॥ ౬॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
మునే శృణు ప్రవక్ష్యామి యదుత్పేధం తు విస్తరమ్ ।
బ్రహ్మాణ్డం తత్తు సఙ్క్షేపాచ్ఛ్రుత్వా పాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౭॥

యత్తత్కారణమవ్యక్తం వ్యక్తం శివమనామయమ్ ।
తస్మాత్సఞ్జాయతే బ్రహ్మా ద్విధాభూతాద్ధి కాలతః ॥ ౮॥

బ్రహ్మాణ్డం సృజతి బ్రహ్మా చతుర్దశభవాత్మకమ్ ।
తద్వచ్మి క్రమతస్తాత సమాసాచ్ఛృణు యత్నతః ॥ ౯॥

పాతాలాని తు సప్తైవ భువనాని తథోర్ధ్వతః ।
ఉచ్ఛ్రాయో ద్విగుణస్తస్య జలమధ్యే స్థితస్య చ ॥ ౧౦॥

తస్యాధారః స్థితో నాగః స చ విష్ణుః ప్రకీర్తితః ।
బ్రహ్మణో వచసాం హేతోర్బిభర్తి సకలం త్విదమ్ ॥ ౧౧॥

శేషస్యాస్య గుణాన్ వక్తుం న శక్తా దేవదానవాః ।
యోఽనన్తః పఠ్యతే సిద్ధైర్దేవర్షిగణపూజితః ॥ ౧౨॥

శిరః సహస్రయుక్తస్య స సర్వా విద్యోతయన్దిశః ।
ఫణామణిసహస్రేణ స్వస్తికామలభూషణః ॥ ౧౩॥

మదాఘూర్ణితనేత్రోఽసౌ సాగ్నిః శ్వేత ఇవాచలః ।
స్రగ్వీ కిరీటీ హ్యాభాతి యః సదైవైకకుణ్డలః ॥ ౧౪॥

సాభ్రగఙ్గాప్రవాహేణ శ్వేతశైలోపశోభితః ।
నీలవాసా మదోద్రిక్తః కైలాసాద్రిరివాపరః ॥ ౧౫॥

లాఙ్గలాసక్తహస్తాగ్రో బిభ్రన్ముసలముత్తమమ్ ।
యోఽర్చ్యతే నాగకన్యాభిః స్వర్ణవర్ణాభిరాదరాత్ ॥ ౧౬॥

సఙ్కర్షణాత్మకో రుద్రో విషానలశిఖోజ్జ్వలః ।
కల్పాన్తే నిష్క్రమన్తే యదవక్త్రేభ్యోఽగ్నిశిఖా ముహుః ।
దగ్ధ్వా జగత్త్రయం శాన్తా భవన్తీత్యనుశుశ్రుమః ॥ ౧౭॥

ఆస్తే పాతాలమూలస్థః సశేషః క్షితిమణ్డలమ్ ।
బిభర్త్యవపృష్ఠే భూతేశః శేషోఽశేషగుణార్చితః ॥ ౧౮॥

తస్య వీర్యప్రభావశ్చ సాకాఙ్క్షైస్త్రిదశైరపి ।
న హి వర్ణయితుం శక్యః స్వరూపం జ్ఞాతుమేవ వా ॥ ౧౯॥

ఆస్తే కుసుమమాలేవ ఫణామణిశిఖారుణా ।
యస్యైషా సకలా పృథ్వీ కస్తద్వీర్యం వదిష్యతి ॥ ౨౦॥

యదా విజృమ్భతేఽనన్తో మదాఘూర్ణితలోచనః ।
తదా చలతి భూరేషా సాద్రితోయాధికాననా ॥ ౨౧॥

దశసాహస్రమేకైకం పాతాలం మునిసత్తమ ।
అతలం వితలం చైవ సుతలం చ రసాతలమ్ ॥ ౨౨॥

తలం తలాతలం చాగ్ర్యం పాతాలం సప్తమం మతమ్ ।
భూమేరధఃసప్తలోకా ఇమే జ్ఞేయా విచక్షణైః ॥ ౨౩॥

ఉచ్చ్రాయో ద్విగుణశ్చైషాం సర్వేషాం రత్నభూమయః ।
రత్నవన్తోఽథ ప్రాసాదా భూమయో హేమసమ్భవాః ॥ ౨౪॥

తేషు దానవదైతేయా నాగానాం జాతయస్తథా ।
నివసన్తి మహానాగా రాక్షసా దైత్యసమ్భవాః ॥ ౨×॥

ప్రాహ స్వర్గసదోమధ్యే పాతాలానీతి నారదః ।
స్వర్లోకాదతి రమ్యాణి తేభ్యోఽసావాగతో దివి ॥ ౨౬॥

నానాభూషణభూషాశ్చ మణయో యత్ర సుప్రభాః ।
ఆహ్లాదకారిణఃశుభ్రాఃపాతాలం కేన తత్సమమ్ ॥ ౨౭॥

పాతాలే కస్య న ప్రీతిరితశ్చేతశ్చ శోభితే ।
దేత్యదానవకన్యాభిర్విముక్తస్యాభిజాయతే ॥ ౨౮॥

దివార్కరశ్మయో యత్ర న భవన్తి విధోర్నిశి ।
న శీతమాతపో యత్ర మణితేజోఽత్ర కేవలమ్ ॥ ౨౯॥

భక్ష్యభోజ్యాన్నపానాని భుజ్యన్తే ముదితైర్భృశమ్ ।
యత్ర న జ్ఞాయతే కాలో గతోఽపి మునిసత్తమ ॥ ౩౦॥

పుంస్కోకిలరుతం యత్ర పద్మాని కమలాకరాః ।
నద్యఃసరాంసి రమ్యాణి మనోజ్ఞాన్యమ్బరాణి చ ॥ ౩౧॥

భూషణాన్యతిశుభ్రాణి గన్ధాఢ్యం చానులేపనమ్ ।
వీణావేణుమృదఙ్గానాం స్వనా గేయాని చ ద్విజ ॥ ౩౨॥

దైత్యోరగైశ్చ భుజ్యన్తే పాతాలే వై సుఖాని చ ।
తపసా సమవాప్నోతి దానవైఃసిద్ధమానవైః ॥ ౩౩॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం బ్రహ్మాణ్డకథనే పాతాలలోకవర్ణనం నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧×॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥

॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౧౬. షోడశోఽధ్యాయః । నరకోద్ధారవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తేషాం మూర్ధోపరిష్టాద్వై నరకాంస్తాన్ శ్రుణుష్వ చ ।
మత్తో మునివరశ్రేష్ఠ పచ్యన్తే యత్ర పాపినః ॥ ౧॥

రౌరవః శూకరో రోధస్తాలో విషసనస్తథా ।
మహాజ్వాలస్తప్తకుమ్భో లవణోఽపి విలోహితః ॥ ౨॥

వైతరణీ పూయవహా కృమిశః కృమిభోజనః ।
అసిపత్రవనం ఘోరం లాలాభక్షశ్చ దారుణః ॥ ౩॥

తథా పూయవహః ప్రాయో వన్హిజ్వాలో హ్యధఃశిరాః ।
సన్దంశః కాలసూత్రశ్చ తమశ్చావీచిరోధనః ॥ ౪॥

శ్వభోజనోఽథ రుష్టశ్చ మహారౌరవశాల్మలీ ।
ఇత్యాద్యా బహవస్తత్ర నరకా దుఃఖదాయకాః ॥ ×॥

పచ్యన్తే తేషు పురుషాః పాపకర్మరతాస్తు యే ।
క్రమాద్వక్ష్యే తు తాన్ వ్యాస సావధానతయా శృణు ॥ ౬॥

కూటసాక్ష్యం తు యో వక్తి వినా విప్రాన్ సురాంశ్చ గాః ।
సదానృతం వదేద్యస్తు స నరో యాతి రౌరవమ్ ॥ ౭॥

భ్రూణహా స్వర్ణహర్తా చ గోరోధీ విశ్వఘాతకః ।
సురాపో బ్రహ్మహన్తా చ పరద్రవ్యాపహారకః ॥ ౮॥

యస్తత్సఙ్గీ స వై యాతి మృతో వ్యాస గురోర్వ్యధాత్ ।
తప్తకుమ్భే స్వసుర్మాతుర్గోశ్చైవ దుహితుస్తథా ॥ ౯॥

సాధ్వ్యా విక్రయకృచ్చాథ వార్ధకీ కేశవిక్రయీ ।
తప్తలోహేషు పచ్యన్తే యశ్చ భక్తం పరిత్యజేత్ ॥ ౧౦॥

అవమన్తా గురూణాం యః పశ్చాద్భోక్తా నరాధమః ।
దేవదూషయితా చైవ దేవవిక్రయికశ్చ యః ॥ ౧౧॥

అగమ్యగామీ యశ్చాన్తే యాతి సప్తబలం ద్విజ ।
చౌరో గోఘ్నో హి పతితో మర్యాదాదూషకస్తథా ॥ ౧౨॥

దేవద్విజపితృద్వేష్టా రత్నదూషయితా చ యః ।
స యాతి కృమిభక్షం వై కృమీనత్తి దురిష్టికృత్ ॥ ౧౩॥

పితృదేవసురాన్ యస్తు పర్యశ్నాతి నరాధమః ।
లాలాభక్షం స యాత్యజ్ఞో యః శాస్త్రకూటకృన్నరః ॥ ౧౪॥

యశ్చాన్త్యజేన సంసేవ్యో హ్యసద్గ్రాహీ తు యో ద్విజః ।
అయాజ్యయాజకశ్చైవ తథైవాభక్ష్యభక్షకః ॥ ౧×॥

రుధిరౌఘే పతన్త్యేతే సోమవిక్రయిణశ్చ యే ।
మధుహా గ్రామహా యాతి క్రూరాం వైతరణీం నదీమ్ ॥ ౧౬॥

నవయౌవనమత్తాశ్చ మర్యాదాభేదినశ్చ యే ।
తే కృమ్యం యాన్త్యశౌచాశ్చ కులటాజీవినశ్చ యే ॥ ౧౭॥

అసిపత్రవనం యాతి వృక్షచ్ఛేదీ వృథైవ యః ।
క్షురభ్రకా మృగవ్యాధా వహ్నిజ్వాలే పతన్తి తే ॥ ౧౮॥

భ్రష్టాచారో హి యో విప్రః క్షత్రియో వైశ్య ఏవ చ ।
యాత్యన్తే ద్విజ తత్రైవ యః శ్వపాకేషు వహ్నిదః ॥ ౧౯॥

వ్రతస్య లోపకా యే చ స్వాశ్రమాద్విచ్యుతాశ్చ యే ।
సన్దంశయాతనామధ్యే పతన్తి భృశదారుణే ॥ ×.౧౬.౨౦॥

వీర్యం స్వప్నేషు స్కన్దేయుర్యే నరా బ్రహ్మచారిణః ।
పుత్రా నాధ్యాపితా యైశ్చ తే పతన్తి శ్వభోజనే ॥ ౨౧॥

ఏతే చాన్యే చ నరకాః శతశోఽథ సహస్రశః ।
యేషు దుష్కృతకర్మాణః పచ్యన్తే యాతనాగతాః ॥ ౨౨॥

తథైవ పాపాన్యేతాని తథాన్యాని సహస్రశః ।
భుజ్యన్తే యాని పురుషైర్నరకాన్తరగోచరైః ॥ ౨౩॥

వర్ణాశ్రమవిరుద్ధం చ కర్మ కుర్వన్తి యే నరాః ।
కర్మణా మనసా వాచా నిరయే తు పతన్తి తే ॥ ౨౪॥

అధఃశిరోభిర్దృశ్యన్తే నారకా దివి దైవతైః ।
దేవానధోముఖాన్ సర్వానధః పశ్యన్తి నారకాః ॥ ౨×॥

స్థావరాః కృమయోఽబ్జాశ్చ పక్షిణః పశవో నరాః ।
ధార్మికాస్త్రిదశాస్తద్వన్మోక్షిణశ్చ యథాక్రమమ్ ॥ ౨౬॥

యావన్తో జన్తవః స్వర్గే తావన్తో నరకౌకసః ।
పాపకృద్యాతి నరకం ప్రాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖః ॥ ౨౭॥

గురూణి గురుభిశ్చైవ లఘూని లఘుభిస్తథా ।
ప్రాయశ్చిత్తాని కాలేయ మనుః స్వాయమ్భువోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౮॥

యాని తేషామశేషాణాం కర్మాణ్యుక్తాని తేషు వై ।
ప్రాయశ్చిత్తమశేషేణ హరానుస్మరణం పరమ్ ॥ ౨౯॥

ప్రాయశ్చిత్తం తు తస్యైకం యస్య పుంసః ప్రజాయతే ।
కృతే పాపేఽనుతాపోఽపి శివసంస్మరణం పరమ్ ॥ ౩౦॥

మాహేశ్వరమవాప్నోతి మధ్యాహ్నాదిషు సంస్మరన్ ।
ప్రాతర్నిశి చ సన్ధ్యాయాం క్షీణపాపో భవేన్నరః ॥ ౩౧॥

ముక్తిం ప్రయాతి స్వర్గం వా సమస్తక్లేశసఙ్క్షయమ్ ।
శివస్య స్మరణాదేవ తస్య శమ్భోరుమాపతేః ॥ ౩౨॥

పాపన్తరాయో విప్రేన్ద్ర జపహోమార్చనాది చ ।
భవత్యేవ న కుత్రాపి త్రైలోక్యే మునిసత్తమ ॥ ౩౩॥

మహేశ్వరే మతిర్యస్య జపహోమార్చనాదిషు ।
యత్పుణ్యం తత్కృతం తేన దేవేన్ద్రత్వాదికం ఫలమ్ ॥ ౩౪॥

పుమాన్న నరకం యాతి యః స్మరేద్ భక్తితో మునే ।
అహర్నిశం శివం తస్మాత్ స క్షీణాశేషపాతకః ॥ ౩౫॥

నరకస్వర్గసంజ్ఞే వై పాపపుణ్యే ద్విజోత్తమ ।
యయోస్త్యేకం తు దుఃఖాయాన్యత్సుఖాయోద్భవాయ చ ॥ ౩౬॥

తదేవ ప్రీతయే భూత్వా పునర్దుఃఖాయ జాయతే ।
తత్స్మాద్దుఃఖాత్మకం నాస్తి న చ కిఞ్చిత్సుఖాత్మకమ్ ॥ ౩౭॥

మనసః పరిణామోఽయం సుఖదుఃఖోపలక్షణః ।
జ్ఞానమేవ పరం బ్రహ్మ జ్ఞానం తత్త్వాయ కల్పతే ॥ ౩౮॥

జ్ఞానాత్మకమిదం విశ్వం సకలం సచరాచరమ్ ।
పరవిజ్ఞానతః కిఞ్చిత్ విద్యతే న పరం మునే ॥ ౩౯॥

ఏవమేతన్మయాఖ్యాతం సర్వం నరకమణ్డలమ్ ।

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సామ్ప్రతం మణ్డలం భువః ॥ ४०॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం బ్రహ్మాణ్డవర్ణనే నరకోద్ధారవర్ణనం నామ షోడశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧౬॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౧౭. సప్తదశోఽధ్యాయః । జమ్బూద్వీపవర్షవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
పారాశర్య సుసఙ్క్షేపాచ్ఛృణు త్వం వదతో మమ ।
మణ్డలం చ భువః సమ్యక్ సప్తద్వీపాదిసంయుతమ్ ॥ ౧॥

జమ్బూః ప్లక్షః శాల్మలిశ్చ కుశః క్రౌఞ్చశ్చ శాకకః ।
పుష్కరః సప్తమః సర్వే సముద్రైః సప్తభిర్వృతాః ॥ ౨॥

లవణేక్షురసౌ సర్పిర్దధిదుగ్ధజలాశయాః ।
జమ్బుద్వీపః సమస్తానామేతేషాం మధ్యతః స్థితః ॥ ३॥

తస్యాపి మేరుః కాలేయ మధ్యే కనకపర్వతః ।
ప్రవిష్టః షోడశాధస్తాద్యోజనైస్తస్య చోచ్ఛ్రయః ॥ ४॥

చతురశీతిమానైస్తైర్ద్వాత్రింశన్మూర్ధ్ని విస్తృతః ।
భూమిపృష్ఠస్థితైలోఽయం విస్తరస్తస్య సర్వతః ॥ ×॥

మూలే షోడశసాహస్ర కర్ణికాకారసంస్థితః ।
హిమవాన్ హేమకూటశ్చ నిషధశ్చాస్య దక్షిణే ॥ ६॥

నీలః శ్వేతశ్చ శృఙ్గీ చ ఉత్తరే వర్షపర్వతాః ।
దశసాహస్రికా హ్యేతే రత్నవన్తోఽరుణప్రభాః ॥ ७॥

సహస్రమోజనోత్సేధాస్తావద్విస్తారిణశ్చ తే ।
భారతం ప్రథమం వర్షం తతః కిమ్పురుషం స్మృతమ్ ॥ ८॥

హరివర్షం తతోఽన్యద్వై మేరోర్దక్షిణతో మునే ।
రమ్యకం చోత్తరే పార్శ్వే తస్యాంశే తు హిరణ్మయమ్ ॥ ९॥

ఉత్తరే కురవశ్చైవ యథా వై భారతం తథా ।

నవసాహస్రమేకైకమేతేషాం మునిసత్తమ ॥ ౧౦॥

ఇలావృతం తు తన్మధ్యే తన్మధ్యే మేరురుచ్ఛ్రితః ।
మేరోశ్చతుర్దిశం తత్ర నవసాహస్రముచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౧౧॥

ఇలావృతమృషిశ్రేష్ఠ చత్వారశ్చాత్ర పర్వతాః ।
విష్కమ్భా రచితా మేరోర్యోజితాః పునరుచ్ఛ్రితాః ॥ ౧౨॥

పూర్వే హి మన్దరో నామ దక్షిణే గన్ధమాదనః ।
విపులః పశ్చిమే భాగే సుపార్శ్వశ్చోత్తరే స్థితః ॥ ౧౩॥

కదమ్బో జమ్బువృక్షశ్చ పిప్పలో వట ఏవ చ ।
ఏకాదశశతాయామాః పాదపా గిరికేతవః ॥ ౧౪॥

జమ్బూద్వీపస్య నామ్నో వై హేతుం శృణు మహామునే ।
విరాజన్తే మహావృక్షాస్తత్స్వభావం వదామి తే ॥ ౧౫॥

మహాగజప్రమాణాని జమ్బ్వాస్తస్యాః ఫలాని చ ।
పతన్తి భూభృతః పృష్ఠే శీర్యమాణాని సర్వతః ॥ ౧౬॥

రసేన తేషాం విఖ్యాతా తత్ర జమ్బూనదీతి వై ।
పరితో వర్తతే తత్ర పీయతే తన్నివాసిభిః ॥ ౧౭॥

న స్వేదో న చ దౌర్గన్ధ్యం న జరా చేన్ద్రియగ్రహః ।
తస్యాస్తటే స్థితానాం తు జనానాం తన్న జాయతే ॥ ౧౮॥

తీరమృత్స్నాం చ సమ్ప్రాప్య సుఖవాయువిశోషితామ్ ।
జామ్బూనదాఖ్యం భవతి సువర్ణం సిద్ధభూషణమ్ ॥ ౧౯॥

భద్రాశ్వం పూర్వతో మేరోః కేతుమాలం చ పశ్చిమే ।
వర్షే ద్వే తు మునిశ్రేష్ఠ తయోర్మధ్య ఇలావృతమ్ ॥ ౨౦॥

వనం చైత్రరథం పూర్వే దక్షిణే గన్ధమాదనః ।
విభ్రాజం పశ్చిమే తద్వదుత్తరే నన్దనం స్మృతమ్ ॥ ౨౧॥

అరుణోదం మహాభద్రం శీతోదం మానసం స్మృతమ్ ।
సరాంస్యేతాని చత్వారి దేవభోగ్యాని సర్వశః ॥ ౨౨॥

శీతాఞ్జనః కురుఙ్గశ్చ కురరో మాల్యవాంస్తథా ।
ఏకైకప్రముఖా మేరోః పూర్వతః కేసరాచలాః ॥ ౨౩॥

త్రికూటఃశిశిరశ్చైవ పతఙ్గో రుచకస్తథా ।
నిషధఃకపిలాద్యాశ్చ దక్షిణే కేసరాచలాఃll ౨౪ll

సినీవాసఃకుసుమ్భశ్చ కపిలో నారదస్తథా ।
నాగాదయశ్చ గిరయఃపశ్చిమే కేసరాచలాఃll ౨౫ll

శఙ్ఖచూడోఽథ ఋషభో హంసో నామ మహీధరః ।
కాలఞ్జరాద్యాశ్చ తథా ఉత్తరే కేసరాచలాఃll ౨౬ll

మేరోరుపరి మధ్యే హి శాతకౌమ్భం విధేఃపురమ్ ।
చతుర్దశసహస్రాణి యోజనాని చ సఙ్ఖ్యయాll ౨౭ll

అష్టానాం లోకపాలానాం పరితస్తదనుక్రమాత్ ।
యథాదిశం యథారూపం పురోఽష్టావుపకల్పితాఃll ౨౮ll

తస్యాం చ బ్రహ్మణఃపుర్యాం ప్లావయిత్వేన్దుమణ్డలమ్ ।
విష్ణుపాదవినిష్క్రాన్తా గఙ్గా పతతి వై నదీll ౨౯ll

సీతా చాలకనన్దా చ చక్షుర్భద్రా చ వై క్రమాత్ ।
సా తత్ర పతితా దిక్షు చతుర్ధా ప్రత్యపద్యతll ౩౦ll

సీతా పూర్వేణ శైలం హి నన్దా చైవ తు దక్షిణే ।
సా చక్షుఃపశ్చిమే చైవ భద్రా చోత్తరతో వ్రజేత్ll ౩౧ll

గిరీనతీత్య సకలాంశ్చతుర్దిక్షు మహాముబ్ధిమ్ ।
సా యయౌ ప్రయతా భూతా గఙ్గా త్రిపథగామినీll ౩౨ll

సునీలనిషధౌ యౌ తౌ మాల్యవద్గన్ధమాదనౌ ।
తేషాం మధ్యగతో మేరుఃకర్ణికాకారసంస్థితఃll ౩౩ll

భారతఃకేతుమాలశ్చ భద్రాశ్వఃకురవస్తథా ।
పత్రాణి లోకపద్మస్య మర్యాదాలోకపర్వతాఃll ౩౪ll

జఠరం దేవకూటశ్చ ఆయామే దక్షిణోత్తరే ।
గన్ధమాదనకైలాసౌ పూర్వపశ్చిమతో గతౌll ౩౫ll

పూర్వపశ్చిమతో మేరోర్నిషధో నీలపర్వతః ।
దక్షిణోత్తరమాయాతౌ కర్ణికాన్తర్వ్యవస్థితౌll ౩౬ll

జఠరాద్యాఃస్థితా మేరోర్యేషాం ద్వౌ ద్వౌ వ్యవస్థితౌ ।

కేసరాः పర్వతా ఏతే శ్వేతాద్యాः సుమనోరమాः ॥ ౩౬॥

శైలానామన్తరే ద్రోణ్యాः సిద్ధచారణసేవితాः ।
సురమ్యాణి తథా తాసు కాననాని పురాణి చ ॥ ౩౮॥

సర్వేషాం చైవ దేవానాం యక్షగన్ధర్వరక్షసామ్ ।
క్రీడన్తి దేవదైతేయాः శైలప్రాయేష్వహర్నిశమ్ ॥ ౩౯॥

ధర్మిణామాలయా హ్యేతే భౌమాः స్వర్గాः ప్రకీర్తితాः ।
న తేషు పాపకర్తారో యాన్తి పశ్యన్తి కుత్రచిత్ ॥ ౪౦॥

యాని కిమ్పురుషాదీని వర్షాణ్యష్టౌ మహామునే ।
న తేషు శోకో నాపత్త్యో నోద్వేగః క్షుద్భయాదికమ్ ॥ ౪౧॥

స్వస్థాः ప్రజా నిరాతఙ్కాः సర్వదుఃఖవివర్జితాः ।
దశద్వాదశవర్షాణాం సహస్రాణి స్థిరాయుషః ॥ ౪౨॥

కృతత్రేతాదికాశ్చైవ భౌమాన్యమ్భాంసి సర్వతః ।
న తేషు వర్షతే దేవస్తేషు స్థానేషు కల్పనా ॥ ౪౩॥

సప్తస్వేతేషు నద్యశ్చ సుజాతాः స్వర్ణవాలుకాः ।
శతశః సన్తి క్షుద్రాశ్చ తాసు క్రీడేచ్ఛుభో జనః ॥ ౪౪॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం బ్రహ్మాణ్డకథనే జమ్బూద్వీపవర్షవర్ణనం నామ సప్తదశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧౭॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౧౮. అష్టాదశోఽధ్యాయః । సప్తద్వీపవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
వక్ష్యేఽహం భారతం వర్షం హిమాద్రేశ్చైవ దక్షిణే ।
ఉత్తరే తు సముద్రస్య భారతీ యత్ర సంసృతిః ॥ ౧॥

నవయోజనసాహస్రో విస్తారోఽస్య మహామునే ।
స్వర్గాపవర్గయోః కర్మభూమిరేషా స్మృతా బుధైః ॥ ౨॥

అతః సమ్ప్రాప్యతే పుమ్భిః స్వర్గో నరక ఏవ చ ।

భారతస్యాపి వర్షస్య నవ భేదాన్ బ్రవీమి తే ॥ ౩॥

ఇన్ద్రద్యుమ్నః కసేరుశ్చ తామ్రవర్ణో గభస్తిమాన్ ।
నాగద్వీపస్తథా సౌమ్యో గన్ధర్వస్త్వథ వారుణః ॥ ౪॥

అయం తు నవమస్తేషాం ద్వీపః సాగరసమ్వృతః ।
యోజనానాం సహస్రం తు ద్వీపోఽయం దక్షిణోత్తరః ॥ ×॥

పూర్వే కిరాతా యస్య స్యుర్దక్షిణే యవనాః స్థితాః ।
పశ్చిమే చ తథా జ్ఞేయా ఉత్తరే హి తపస్వినః ॥ ౬॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా మధ్యే శూద్రాశ్చ భూయశః ।
ఇజ్యాయుద్ధపణాసేవా వర్తయన్తో వ్యవస్థితాః ॥ ౭॥

మహేన్ద్రో మలయః సహ్యః సుదామా చర్ష్ణపర్వతః ।
వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తాత్ర కులపర్వతాః ॥ ౮॥

వేదస్మృతిపురాణాద్యాః పారియాత్రోద్భవా మునే ।
సర్వపాపహరా జ్ఞేయా దర్శనాత్స్పర్శనాదపి ॥ ౯॥

నర్మదా సురసాద్యాశ్చ సప్తాన్యాశ్చ సహస్రశః ।
వింధ్యోద్భవా మహానద్యః సర్వపాపహరాః శుభాః ॥ ౧౦॥

గోదావరీభీమరథీతాపీప్రముఖనిమ్నగాః ।
గిరేర్వినిర్గతా ఋక్షాత్సద్యః పాపభయాపహాః ॥ ౧౧॥

సహ్యాపాదోద్భవా నద్యః కృష్ణావేణ్యాదికాస్తథా ।
కృతమాలాతామ్రపర్ణీప్రముఖా మలయోద్భవాః ॥ ౧౨॥

త్రియామా చర్షికుల్యాద్యా మహేన్ద్రప్రభవాః స్మృతాః ।
ఋషికుల్యా కుమార్యాద్యాః శుక్తిమత్పాదసమ్భవాః ॥ ౧౩॥

నానాజనపదాస్తేషు మణ్డలేషు వసన్తి వై ।
ఆసాం పిబన్తి పానీయం సరఃసు వివిధేషు చ ॥ ౧౪॥

చత్వారి భారతే వర్షే యుగాన్యాసన్ మహామునే ।
కృతాదీని న చాన్యేషు ద్వీపేషు ప్రభవన్తి హి ॥ ౧×॥

దానాని చాత్ర దీయన్తే సుకృతైశ్చాత్ర యాజ్ఞికైః ।
తపస్తపన్తి యతయః పరలోకార్థమాదరాత్ ॥ ౧౬॥

యతో హి కర్మభూరేషా జమ్బూద్వీపే మహామునే ।
అత్రాపి భారతం శ్రేష్ఠమతోఽన్యా భోగభూమయః ॥ ౧౬॥

కదాచిల్లభతే మర్త్యః సహస్రైర్మునిసత్తమ ।
అత్ర జన్మసహస్రాణాం మానుష్యం పుణ్యసఞ్చయైః ॥ ౧౮॥

స్వర్గాపవర్గాస్పదమార్గభూతే
ధన్యాస్తు తే భారతభూమిభాగే ।
గాయన్తి దేవాః కిల గీతకాని
భవన్తి భూయః పురుషాః సురాస్తే ॥ ౧౯॥

విహృత్య శమ్భోః పరమాత్మరూపే ।
ఫలాని సర్వాణి తు కర్మజాని
యాస్యామ్యహం తత్తనుతాం హి తస్య ॥ ౨౦॥

ఆప్స్యన్తి ధన్యాః ఖలు తే మనుష్యాః
సుఖైర్యుతాః కర్మణి సన్నివిష్టాః ।
జనుర్హి యేషాం ఖలు భారతేఽస్తి
తే స్వర్గమోక్షోభయలాభవన్తః ॥ ౨౧॥

లక్షయోజనవిస్తారః సమస్తపరిమణ్డలః ।
జమ్బూద్వీపో మయా ఖ్యాతః క్షారోదధిసుసంవృతః ॥ ౨౨॥

సంవేష్ట్య క్షారముదధిం శతసాహస్రసమ్మితమ్ ।
తతో హి ద్విగుణో బ్రహ్మన్ ప్లక్షద్వీపః ప్రకీర్తితః ॥ ౨౩॥

గోమన్తశ్చైవ చన్ద్రశ్చ నారదో దర్దురస్తథా ।
సోమకః సుమనాః శైలో వైభ్రాజశ్చైవ సత్తమః ॥ ౨౪॥

వర్షాచలేషు రమ్యేషు సహితాః సతతం ప్రజాః ।
వసన్తి దేవగన్ధర్వా వర్షేష్వేతేషు నిత్యశః ॥ ౨౫॥

నాధయో వ్యాధయో వాపి జనానాం తత్ర కుత్రచిత్ ।
దశ వర్షసహస్రాణి తత్ర జీవన్తి మానవాః ॥ ౨౬॥

అనుతప్తా శిఖీ చైవ పాపఘ్నీ త్రిదివా కృపా ।
అమృతా సుకృతా చైవ సప్తైవాత్ర చ నిమ్నగాః ॥ ౨౭॥

క్షుద్రనద్యస్తథా శైలాస్తత్ర సన్తి సహస్రశః ।

తాః పిబన్తి సుసంహృష్టా నదీర్జనపదాస్తు తే ॥ ౨౮॥

న తత్రాపి యుగావస్థా యథా స్థానేషు సప్తసు ।
త్రేతాయుగసమః కాలః సర్వదైవ మహామునే ॥ ౨౯॥

విప్రక్షత్రియవైశ్యాస్తే శూద్రాశ్చ మునిసత్తమ ।
కల్పవృక్షసమానస్తు తన్మధ్యే సుమహాతరుః ॥ ౩౦॥

ప్లక్షస్తన్నామసంజ్ఞో వై ప్లక్షద్వీపో ద్విజోత్తమ ।
ఇజ్యతే తత్ర భగవాన్ శఙ్కరో లోకశఙ్కరః ॥ ౩౧॥

హరిశ్చ భగవాన్ బ్రహ్మా యన్త్రైర్మన్త్రైశ్చ వైదికైః ।
సఙ్క్షేపేణ తథా భూయః శాల్మలిం త్వం నిశామయ ॥ ౩౨॥

సప్తవర్షాణి తత్రైవ తేషాం నామాని మే శృణు ।
శ్వేతోఽథ హరితశ్చైవ జీమూతో రోహితస్తథా ॥ ౩౩॥

వైకలో మానసశ్చైవ సుప్రభః సప్తమో మునే ।
శాల్మలేన తు వృక్షేణ ద్వీపః శాల్మలిసంజ్ఞకః ॥ ౩౪॥

ద్విగుణేన సముద్రేణ సతతం సంవృతః స్థితః ।
వర్షాభివ్యఞ్జకా నద్యస్తాసాం నామాని మే శృణు ॥ ౩౫॥

శుక్లా రక్తా హిరణ్యా చ చన్ద్రా శుభ్రా విమోచనా ।
నివృత్తిః సప్తమీ తాసాం పుణ్యతోయాః సుశీతలాః ॥ ౩౬॥

సప్తైవ తాని వర్షాణి చతుర్వర్ణైర్యుతాని చ ।
భగవన్తం సదా శమ్భుం యజన్తే వివిధైర్మఖైః ॥ ౩౭॥

దేవానాం తత్ర సాన్నిధ్యమతీవ సుమనోరమే ।
ఏష ద్వీపః సముద్రేణ సురోదేన సమావృతః ॥ ౩౮॥

ద్విగుణేన కుశద్వీపః సమన్తాద్ బాహ్యతః స్థితః ।
వసన్తి తత్ర దైతేయా మనుజైః సహ దానవాః ॥ ౩౯॥

తథైవ దేవగన్ధర్వా యక్షాః కిమ్పురుషాదయః ।
వర్ణాస్తత్రైవ చత్వారో నిజానుష్ఠానతత్పరాః ॥ ౪౦॥

తత్రైవ చ కుశద్వీపే బ్రహ్మాణం చ జనార్దనమ్ ।
యజన్తి చ తథేశానం సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౪౧॥

కుశేశయో హరిశ్చైవ ద్యుతిమాన్ పుష్పవాంస్తథా ।
మణిద్రుమో హేమశైలః సప్తమో మన్దరాచలః ॥ ४౨॥

నద్యశ్చ సప్త తాసాం తు నామాని శృణు తత్త్వతః ।
ధూతపాపా శివా చైవ పవిత్రా సమ్మితిస్తథా ॥ ४३॥

విద్యా దమ్భా మహీ చాన్యా సర్వపాపహరాస్త్విమాః ।
అన్యాః సహస్రశః సన్తి శుభాపో హేమవాలుకాః ॥ ४४॥

కుశద్వీపే కుశస్తమ్బో ఘృతోదేన సమావృతః ।
క్రౌఞ్చద్వీపో మహాభాగ శ్రూయతాం చాపరో మహాన్ ॥ ४×॥

ద్విగుణేన సముద్రేణ దధిమణ్డేన చావృతః ।
వర్షాచలా మహాబుద్ధే తేషాం నామాని మే శృణు ॥ ४౬॥

క్రౌఞ్చశ్చ వామనశ్చైవ తృతీయశ్చాన్ధకారకః ।
దివావృతిర్మనశ్చైవ పుణ్డరీకశ్చ దున్దుభిః ॥ ४౮॥

నివసన్తి నిరాతఙ్కా వర్షశైలేషు తేషు వై ।
సర్వసౌవర్ణరమ్యేషు సుహృద్దేవగణైః ప్రజాః ॥ ४౮॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చానుక్రమోదితాః ।
సన్తి తత్ర మహానద్యః సప్తాన్యాస్తు సహస్రశః ॥ ४౯॥

గౌరీ కుముద్వతీ చైవ సన్ధ్యా రాత్రిర్మనోజవా ।
శాన్తిశ్చ పుణ్డరీకా చ యాః పిబన్తి పయః శుభమ్ ॥ ×०॥

భగవాన్ పూజ్యతే తత్ర యోగరుద్రస్వరూపవాన్ ।
దధిమణ్డోదకశ్చాపి శాకద్వీపేన సంవృతః ॥ ×౧॥

ద్విగుణేనాద్రయః సప్త తేషాం నామాని మే శృణు ।
పూర్వే తత్రోదయగిరిర్జలధారః పరే యతః ॥ ×౨॥

పృష్ఠతోఽస్తగిరిశ్చైవ హ్యవికేశశ్చ కేసరీ ।
శాకస్తత్ర మహావృక్షః సిద్ధగన్ధర్వసేవితః ॥ ×३॥

తత్ర పుణ్యా జనపదాశ్చాతుర్వర్ణ్యసమన్వితాః ।
నద్యశ్చాత్ర మహాపుణ్యాః సర్వపాపభయాపహాః ॥ ×४॥

సుకుమారీ కుమారీ చ నలినీ వేణుకా తథా ।
ఇక్షుశ్చ రేణుకా చైవ గభస్తిః సప్తమీ తథా ॥ ××॥

అన్యాః సహస్రశస్తత్ర క్షుద్రనద్యో మహామునే ।
మహీధరాస్తథా సన్తి శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౫౬॥

ధర్మహానిర్న తేష్వస్తి స్వర్గాదాగత్య మానవాః ।
వర్షేషు తేషు పృథివీం విహరన్తి పరస్పరమ్ ॥ ౫౭॥

శాకద్వీపే తు వై సూర్యః ప్రీత్యా జనపదైః సదా ।
యథోక్తైరిజ్యతే సమ్యక్కర్మభిర్నియతాత్మభిః ॥ ౫౮॥

క్షీరోదేనావృతః సోఽపి ద్విగుణేన సమన్తతః ।
క్షీరాబ్ధిః సర్వతో వ్యాప్య పుష్కరాఖ్యేన సంవృతః ॥ ౫౯॥

ద్విగుణేన మహావర్షస్తత్ర ఖ్యాతోఽత్ర మానసః ।
యోజనానాం సహస్రాణి ఊర్ధ్వం పఞ్చాశదుచ్ఛ్రితః ॥ ౬౦॥

తాని చైవ తు లక్షాణి సర్వతో వలయాకృతిః ।
పుష్కరద్వీపవలయం మధ్యేన విభజన్నివ ॥ ౬౧॥

తేనైవ వలయాకారా ద్వీపవర్షసమాకృతిః ।
దశవర్షసహస్రాణి తత్ర జీవన్తి మానవాః ॥ ౬౨॥

నిరామయా వీతశోకా రాగద్వేషవివర్జితాః ।
అధర్మో న మతస్తేషాం న బన్ధవధకౌ మునే ॥ ౬౩॥

సత్యానృతే న తస్యాస్తాం సదైవ వసతిః సదా ।
తుల్యవేషాస్తు మనుజా హేమవర్ణైకరూపిణః ॥ ౬౪॥

వర్షశ్చాయం తు కాలేయ భౌమః స్వర్గోపమోపమః ।
సర్వస్య సుఖదః కాలో జరారోగవివర్జితః ॥ ౬౫॥

పుష్కరే ధాతకీఖణ్డే మహావీతే మహామునే ।
న్యగ్రోధం పుష్కరద్వీపే బ్రహ్మణః స్థానముత్తమమ్ ॥ ౬౬॥

తస్మిన్నివసతే బ్రహ్మా పూజ్యమానః సురాసురైః ।
స్వాదూదకేనామ్బుధినా పుష్కరః పరివేష్టితః ॥ ౬౭॥

ఏవం ద్వీపాః సముద్రైస్తు సప్త సప్తభిరావృతాః ।
ద్వీపాశ్చైవ సముద్రాశ్చ సమానా ద్విగుణైః పరైః ॥ ౬౮॥

ఉక్తాతిరిక్తతా తేషాం సముద్రేషు సమాని వై ।

పయాంసి సర్వదాల్పత్వం జాయన్తే న కదాచన ॥ ౬౯॥

స్థాలీస్థమగ్నిసంయోగాదధఃస్థం మునిసత్తమ ।
తథేన్దువృద్ధౌ సలిలమూర్ధ్వగం భవతి ధ్రువమ్ ॥ ౭౦॥

ఉదయాస్తమనే త్విన్దోర్వర్ధన్త్యాపో హ్రసన్తి చ ।
అతో న్యూనాతిరిక్తాశ్చ పక్షయోః శుక్లకృష్ణయోః ॥ ౭౧॥

అపాం వృద్ధిక్షయౌ దృష్టౌ శతశస్తు దశోత్తరమ్ ।
సముద్రాణాం మునిశ్రేష్ఠ సర్వేషాం కథితం తవ ॥ ౭౨॥

భోజనం పుష్కరద్వీపే ప్రజాః సర్వాః సదైవ హి ।
ఖణ్డస్య కుర్వతే విప్ర తత్ర స్వయముపస్థితమ్ ॥ ౭౩॥

స్వాదూదకస్య పురతో నాస్తి లోకస్య సంస్థితిః ।
సౌవర్ణీ ద్విగుణా భూమిః సర్వజన్తువివర్జితా ॥ ౭౪॥

లోకాలోకస్తతః శైలః సహస్రాణ్యచలో హి సః ।
ఉచ్ఛ్రయేణ హి తావన్తి యోజనాయుతవిస్తృతః ॥ ౭×॥

తమశ్చాణ్డకటాహేన సేయముర్వీ మహామునే ।
పఞ్చాశత్కోటివిస్తారా సద్వీపా సమహీధరా ॥ ౭౬॥

ఆధారభూతా సర్వేషాం సర్వభూతగుణాధికా ।
సేయం ధాత్రీ చ కాలేయ సర్వేషాం జగతామిలా ॥ ౭౭॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం బ్రహ్మాణ్డకథనే సప్తద్వీపవర్ణనం నామాష్టాదశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧౮॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౧౯. ఏకోనవింశోఽధ్యాయః । లోకవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
రవిచన్ద్రమసోర్యావన్మయూఖా భాసయన్తి హి ।
తావత్ప్రమాణా పృథివీ భూలోకః స తు గీయతే ॥ ౧॥

భూమేర్యోజనలక్షే తు సంస్థితం రవిమణ్డలమ్ ।

యోజనానాం సహస్రాణి సదైవ పరిసఙ్ఖ్యయా ॥ ౨॥

శశినస్తు ప్రమాణాయ జగతః పరిచక్షతే ।
రవేరూర్ధ్వం శశీ తస్థౌ లక్షయోజనసఙ్ఖ్యయా ॥ ౩॥

గ్రహాణాం మణ్డలం కృత్స్నం విధోరుపరి సంస్థితమ్ ।
సనక్షత్రం సహస్రాణి దశైవ పరితోపరి ॥ ౪॥

బుధస్తస్మాదథో కావ్యస్తస్మాద్భౌమస్య మణ్డలమ్ ।
బృహస్పతిస్తదూర్ధ్వం తు తస్యోపరి శనైశ్చరః ॥ ×॥

సప్తర్షిమణ్డలం తస్మాల్లక్షేణైకేన సంస్థితమ్ ।
ఋషిభ్యస్తు సహస్రాణాం శతాదూర్ధ్వం ధ్రువః స్థితః ॥ ౬॥

మేఢీభూతః స యస్తస్య జ్యోతిశ్చక్రస్య వై ధ్రువః ।
భూర్భువః స్వరితి జ్ఞేయం భువ ఊర్ధ్వం ధ్రువాదవాక్ ॥ ౭॥

ఏకయోజనకోటిస్తు యత్ర తే కల్పవాసినః ।
ధ్రువాదూర్ధ్వం మహర్లోకః సప్తైతే బ్రహ్మణః సుతాః ॥ ౮॥

సనకశ్చ సనన్దశ్చ తృతీయశ్చ సనాతనః ।
కపిలశ్చాసురిశ్చైవ వోఢుః పఞ్చశిఖస్తథా ॥ ౯॥

ఉపరిష్టాత్తతః శుక్రో ద్విలక్షాభ్యన్తరే స్థితః ।
ద్విలక్షయోజనం తస్మాదధః సోమసుతః స్మృతః ॥ ౧౦॥

ద్విలక్షయోజనం తస్మాదూర్ధ్వం భౌమః స్థితో మునే ।
ద్విలక్షయోజనం తస్మాదూర్ధ్వం జీవః స్థితో గురుః ॥ ౧౧॥

ద్విలక్షయోజనం జీవాదూర్ధ్వం సౌరిర్వ్యవస్థితః ।
ఏతే సప్త గ్రహాః ప్రోక్తాః స్వ స్వ రాశౌ వ్యవస్థితా ॥ ౧౨॥

రుద్రలక్షైర్యోజనతః సప్తోర్ధ్వమృషయః స్థితాః ।
విశ్వలక్షైర్యోజనతో ధ్రువస్థితిరుదాహృతా ॥ ౧౩॥

చతుర్గుణోత్తరే చార్ధే జనలోకాత్తపః స్మృతమ్ ।
వైరాజా యత్ర దేవా వై స్థితా దాహవివర్జితాః ॥ ౧౪॥

షడ్గుణేన తపోలోకాత్సత్యలోకో వ్యవస్థితః ।
బ్రహ్మలోకః స విజ్ఞేయో వసన్త్యమలచేతసః ॥ ౧×॥

సత్యధర్మరతాశ్చైవ జ్ఞానినో బ్రహ్మచారిణః ।
యద్ధామినోఽథ భూలోకాన్నివసన్తి హి మానవాః ॥ ౧౬॥

భువర్లోకే తు సంసిద్ధా మునయో దేవరూపిణః ।
స్వర్గలోకే సురాదిత్యా మరుతో వసవోఽశ్వినౌ ॥ ౧౭॥

విశ్వేదేవాస్తథా రుద్రాః సాధ్యా నాగాః ఖగాదయః ।
నవగ్రహాస్తతస్తత్ర ఋషయో వీతకల్మషాః ॥ ౧౮॥

ఏతే సప్త మహాలోకాః కాలేయ కథితాస్తవ ।
పాతాలాని చ సప్తైవ బ్రహ్మాణ్డస్య చ విస్తరః ॥ ౧౯॥

దధివృక్షఫలం యద్వద్ వృత్తిశ్చోర్ధ్వమధస్తథా ।
ఏతదణ్డకటాహేన సర్వతో వై సమావృతమ్ ॥ ౨౦॥

దశగుణేన పయసా సర్వతస్తత్సమావృతమ్ ।
వహ్నినా వాయునా చాపి నభసా తమసా తథా ॥ ౨౧॥

భూతాదినాపి మహతా దిగ్గుణోత్తరవేష్టితః ।
మహాన్తం చ సమావృత్య ప్రధానం పురుషః స్థితః ॥ ౨౨॥

అనన్తస్య న తస్యాస్తి సఙ్ఖ్యాపి పరమాత్మనః ।
తేనానన్త ఇతి ఖ్యాతః ప్రమాణం నాస్తి వై యతః ॥ ౨౩॥

హేతుభూతః సమస్తస్య ప్రకృతిః సా పరా మునే ।
అణ్డానాం తు సహస్రాణాం సహస్రాణ్యయుతాని చ ॥ ౨౪॥

ఈదృశానాం ప్రభూతాని తస్మాదవ్యక్తజన్మనః ।
దారుణ్యగ్నిస్తిలే తైలం పయఃసు చ యథా ఘృతమ్ ॥ ౨౫॥

తథాసౌ పరమాత్మా వై సర్వం వ్యాప్యాత్మవేదనః ।
ఆదిబీజాత్ప్రసువతే తతస్తేభ్యః పరేఽణ్డజాః ॥ ౨౬॥

తేభ్యః పుత్రాస్తథాన్యేషాం బీజాన్యన్యాని వై తతః ।
మహదాదియోవిశేషాన్తాస్తదభవన్తి సురాదయః ॥ ౨౭॥

బీజాద్ వృక్షప్రరోహేణ యథా నాపచయస్తరోః ।
సూర్యకాన్తమణేః సూర్యాద్యథద్వద్వహ్నేః ప్రజాయతే ॥ ౨౮॥

తద్వత్సఞ్జాయతే సృష్టిః శివస్తత్రః న కామయేత్ ।
శివశక్తిసమాయోగే దేవాద్యాః ప్రభవన్తి హి ॥ ౨౯॥

తథా స్వకర్మణైకేన ప్రరోహముపయాన్తి వై ।
బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రాశ్చ స శివః పరిగీయతే ॥ ౩౦॥

తస్మాదుద్ధరతే సర్వం యస్మింశ్చ లయమేష్యతి ।
కర్తా క్రియాణాం సర్వాసాం స శివః పరిగీయతే ॥ ౩౧॥

వ్యాస ఉవాచ ।
సనత్కుమార సర్వజ్ఞ ఛిన్ధి మే సంశయం మహత్ ।
సన్తి లోకా హి బ్రహ్మాణ్డాదుపరిష్టాన్న వా మునే ॥ ౩౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
బ్రహ్మాణ్డాదుపరిష్టాచ్చ సన్తి లోకా మునీశ్వర ।
తాన్ శృణు త్వం విశేషేణ వచ్మి తేఽహం సమాగతః ॥ ౩౩॥

విధిలోకాత్పరో లోకో వైకుణ్ఠ ఇతి విశ్రుతః ।
విరాజతే మహాదీప్త్యా యత్ర విష్ణుః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౩౪॥

తస్యోపరిష్టాత్కౌమారో లోకో హి పరమాద్భుతః ।
సేనానీః శమ్భుతనయో రాజతే యత్ర సుప్రభుః ॥ ౩౫॥

తతః పరముమాలోకో మహాదివ్యో విరాజతే ।
యత్ర శక్తిర్విభాత్యేకా త్రిదేవజననీ శివా ॥ ౩౬॥

పరాత్పరా హి ప్రకృతీ రజఃసత్త్వతమోమయీ ।
నిర్గుణా చ స్వయం దేవీ నిర్వికారా శివాత్మికా ॥ ౩౭॥

తస్యోపరిష్టాద్విజ్ఞేయః శివలోకః సనాతనః ।
అవినాశీ మహాదివ్యో మహాశోభాన్వితః సదా ॥ ౩౮॥

విరాజతే పరం బ్రహ్మ యత్ర శమ్భుర్మహేశ్వరః ।
త్రిదేవజనకః స్వామీ సర్వేషాం త్రిగుణాత్పరః ॥ ౩౯॥

తత ఊర్ధ్వం న లోకాశ్చ గోలోకస్తత్సమీపతః ।
గోమాతరః సుశీలాఖ్యాస్తత్ర సన్తి శివప్రియా ॥ ౪౦॥

తత్పాలః కృష్ణనామా హి రాజతే శఙ్కరాజ్ఞయా ।
ప్రతిష్ఠితః శివేనైవ శక్త్యా స్వచ్ఛన్దచారిణా ॥ ౪౧॥

శివలోకోఽద్భుతో వ్యాస నిరాధారో మనోహరః ।

తథానిర్వచనీయశ్చ నానావస్తువిరాజితః ॥ ४౨॥

శివస్తు తదధిష్ఠాతా సర్వదేవశిరోమణిః ।
విష్ణుబ్రహ్మహరైః సేవ్యః పరమాత్మా నిరఞ్జనః ॥ ४३॥

ఇతి తే కథితా తాత సర్వబ్రహ్మాణ్డసంస్థితిః ।
తదూర్ధ్వం లోకసంస్థానం కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ४४॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం లోకవర్ణనం నామైకోనవింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౧౯॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౦. వింశోఽధ్యాయః । మనువిశేషకథనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
సనత్కుమార సర్వజ్ఞ తత్ప్రాప్తిం వద సత్తమ ।
యద్ గత్వా న నివర్తన్తే శివభక్తియుతా నరాః ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
పరాశరసుత వ్యాస శృణు ప్రీత్యా శుభాం గతిమ్ ।
వ్రతం హి శుద్ధభక్తానాం తథా శుద్ధం తపస్వినామ్ ॥ ౨॥

యే శివం శుద్ధకర్మాణః సుశుద్ధతపసాన్వితాః ।
సమర్చయన్తి తం నిత్యం వన్ద్యాస్తే సర్వథాన్వహమ్ ॥ ३॥

నాతప్తతపసో యాన్తి శివలోకమనామయమ్ ।
శివానుగ్రహసద్ధేతుస్తప ఏవ మహామునే ॥ ४॥

తపసా దివి మోదన్తే ప్రత్యక్షం దేవతాగణాః ।
ఋషయో మునయశ్చైవ సత్యం జానీహ మద్వచః ॥ ×॥

సుదుర్ధరం దురారాధ్యం సుదూరం దురతిక్రమమ్ ।
తత్సర్వం తపసా సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమమ్ ॥ ६॥

సుస్థితస్తపసి బ్రహ్మా నిత్యం విష్ణుర్హరస్తథా ।
దేవా దేవ్యోఽఖిలాః ప్రాప్తాస్తపసా దుర్లభం ఫలమ్ ॥ ७॥

యేన యేన హి భావేన స్థిత్వా యత్క్రియతే తపః ।
తతః సమ్ప్రాప్యతేఽసౌ తైరిహ లోకే న సంశయః ॥ ౮॥

సాత్త్వికం రాజసం చైవ తామసం త్రివిధం స్మృతమ్ ।
విజ్ఞేయం హి తపో వ్యాస సర్వసాధనసాధనమ్ ॥ ౯॥

సాత్త్వికం దైవతానాం హి యతీనామూర్ధ్వరేతసామ్ ।
రాజసం దానవానాం హి మనుష్యాణాం తథైవ చ ।
తామసం రాక్షసానాం హి నరాణాం క్రూరకర్మణామ్ ॥ ౧౦॥

త్రివిధం తత్ఫలం ప్రోక్తం మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ।
జపో ధ్యానం తు దేవానామర్చనం భక్తితః శుభమ్ ॥ ౧౧॥

సాత్త్వికం తద్ధి నిర్దిష్టమశేషఫలసాధకమ్ ।
ఇహ లోకే పరే చైవ మనోఽభిప్రేతసాధనమ్ ॥ ౧౨॥

కామనాఫలముద్దిశ్య రాజసం తప ఉచ్యతే ।
నిజదేహం సుసమ్పీడ్య దేహశోషకదుఃసహైః ॥ ౧౩॥

తపస్తామసముద్దిష్టం మనోఽభిప్రేతసాధనమ్ ॥ ౧౪॥

ఉత్తమం సాత్త్వికం విద్యాద్ధర్మబుద్ధిశ్చ నిశ్చలా ।
స్నానం పూజా జపో హోమః శుద్ధశౌచమహింసనమ్ ॥ ౧౫॥

వ్రతోపవాసచర్యా చ మౌనమిన్ద్రియనిగ్రహః ।
ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దానం క్షాన్తిర్దమో దయా ॥ ౧౬॥

వాపీకూపతడాగాదేః ప్రాసాదస్య చ కల్పనా ।
కృచ్ఛ్రం చాన్ద్రాయణం యజ్ఞాః సుతీర్థాన్యాశ్రమాః పునః ॥ ౧౭॥

ధర్మస్థానాని చైతాని సుఖదాని మనీషిణామ్ ।
సుధర్మాః పరమో వ్యాస శివభక్తేశ్చ కారణమ్ ॥ ౧౮॥

సఙ్క్రన్తివిషువద్యోగో నాదముక్తే నియుజ్యతామ్ ।
ధ్యానం త్రికాలికం జ్యోతిరున్మనీభావధారణా ॥ ౧౯॥

రేచకః పూరకః కుమ్భాః ప్రాణాయామస్త్రిధా స్మృతః ।
నాడీసఞ్చారవిజ్ఞానం ప్రత్యాహారనిరోధనమ్ ॥ ౨౦॥

తురీయం తదధో బుద్ధిరణిమాద్యష్టసంయుతమ్ ।

పూర్వోత్తమం సముద్దిష్టం పరజ్ఞానప్రసాధనమ్ ॥ ౨౧॥

కాష్ఠావస్థా మృతావస్థా హరితా వేతి కీర్తితాః ।
నానోపలబ్ధయో హ్యేతాః సర్వపాపప్రణాశనాః ॥ ౨౨॥

నారీ శయ్యా తథా పానం వస్త్రధూపవిలేపనమ్ ।
తామ్బూలభక్షణం పఞ్చ రాజైశ్వర్యవిభూతయః ॥ ౨౩॥

హేమభారస్తథా తామ్రం గృహాశ్చ రత్నధేనవః ।
పాణ్డిత్యం వేదశాస్త్రాణాం గీతనృత్యవిభూషణమ్ ॥ ౨౪॥

శఙ్ఖపీణామృదఙ్గాశ్చ గజేన్ద్రాః ఛ్రచామరే ।
భోగరూపాణి చైతాని ఏభిః సక్తోఽనురజ్యతే ॥ ౨×॥

ఆదర్శవన్మనే స్నేహైస్తిలవత్స నిపీడ్యతే ।
అరం గచ్ఛేతి చాప్యేనం కురుతే జ్ఞానమోహితః ॥ ౨౬॥

జాతన్నపీహ సంసారే భ్రమతే ఘటియన్త్రవత్ ।
సర్వయోనిషు దుఃఖార్తః స్థావరేషు చరేషు చ ॥ ౨౭॥

ఏవం యోనిషు సర్వాసు ప్రతిక్రమ్య భ్రమేణ త ।
కాలాన్తరవశాద్యాతి మానుష్యమతిదుర్లభమ్ ॥ ౨౮॥

వ్యుత్క్రమేణాపి మానుష్యం ప్రాప్యతే పుణ్యగౌరవాత్ ।
విచిత్రా గతయః ప్రోక్తాః కర్మణాం గురులాఘవాత్ ॥ ౨౯॥

మానుష్యం చ సమాసాద్య స్వర్గమోక్షప్రసాధనమ్ ।
నాచరత్యాత్మనః శ్రేయః స మృతః శోచతే చిరమ్ ॥ ౩౦॥

దేవాసురాణాం సర్వేషాం మానుష్యం చాతిదుర్లభమ్ ।
తత్సమ్ప్రాప్య తథా కుర్యాన్న గచ్ఛేన్నరకం యథా ॥ ౩౧॥

స్వర్గాపవర్గలాభాయ యది నాస్తి సముద్యమః ।
దుర్లభం ప్రాప్య మానుష్యం వృథా తజ్జన్మ కీర్తితమ్ ॥ ౩౨॥

సర్వస్య మూలం మానుష్యం చతుర్వర్గస్య కీర్తితమ్ ।
సమ్ప్రాప్య ధర్మతో వ్యాస తద్యత్నాదనుపాలయేత్ ॥ ౩౩॥

ధర్మమూలం హి మానుష్యం లబ్ధ్వా సర్వార్థసాధకమ్ ।
యది లాభాయ యత్నః స్యాన్మూలం రక్షేత్స్వయం తతః ॥ ౩౪॥

మానుష్యేఽపి చ విప్రత్వం యః ప్రాప్య ఖలు దుర్లభమ్ ।
నాచరత్యాత్మనః శ్రేయః కోఽన్యస్తస్మాదచేతనః ॥ ౩౫॥

ద్వీపానామేవ సర్వేషాం కర్మభూరియముచ్యతే ।
ఇతః స్వర్గశ్చ మోక్షశ్చ ప్రాప్యతే సముపార్జితః ॥ ౩౬॥

దేశేఽస్మిన్ భారతే వర్షే ప్రాప్య మానుష్యమధ్రువమ్ ।
న కుర్యాదాత్మనః శ్రేయస్తేనాత్మా ఖలు వఞ్చితః ॥ ౩౭॥

కర్మభూమిరియం విప్ర ఫలభూమిరసౌ స్మృతా ।
ఇహ యత్క్రియతే కర్మ స్వర్గే తదనుభుజ్యతే ॥ ౩౮॥

యావత్స్వస్థ్యం శరీరస్య తావద్ధర్మం సమాచరేత్ ।
అస్వస్థశ్చేదితోఽప్యన్యైర్న కిఞ్చిత్కర్తుముత్సహేత్ ॥ ౩౯॥

అధ్రువేణ శరీరేణ ధ్రువం యో న ప్రసాధయేత్ ।
ధ్రువం తస్య పరిభ్రష్టమధ్రువం నష్టమేవ చ ॥ ౪౦॥

ఆయుషః ఖణ్డఖణ్డాని నిపతన్తి తదగ్రతః ।
అహోరాత్రోపదేశేన కిమర్థం నావబుధ్యతే ॥ ౪౧॥

యదా న జ్ఞాయతే మృత్యుః కదా కస్య భవిష్యతి ।
ఆకస్మికే హి మరణే ధృతిం విన్దతి కస్తథా ॥ ౪౨॥

పరిత్యజ్య యదా సర్వమేకాకీ యాస్యతి ధ్రువమ్ ।
న దదాతి కదా కస్మాత్పాథేయార్థమిదం ధనమ్ ॥ ౪౩॥

గృహీతదానపాథేయః సుఖం యాతి యమాలయమ్ ।
అన్యథా క్లిశ్యతే జన్తుః పాథేయరహితే పథి ॥ ౪౪॥

యేషాం కాలేయ పుణ్యాని పరిపూర్ణాని సర్వతః ।
గచ్ఛతాం స్వర్గదేశం హి తేషాం లాభః పదే పదే ॥ ౪౫॥

ఇతి జ్ఞాత్వా నరః పుణ్యం కుర్యాత్పాపం వివర్జయేత్ ।
పుణ్యేన యాతి దేవత్వమపుణ్యో నరకం వ్రజేత్ ॥ ౪౬॥

యే మనాగపి దేవేశం ప్రపన్నాః శరణం శివమ్ ।
తేఽపి ఘోరం న పశ్యన్తి యమం న నరకం తథా ॥ ౪౭॥

కిన్తు పాపైర్మహామోహైః కిఞ్చిత్కాలే శివాజ్ఞయా ।
వసన్తి తత్ర మానుష్యాస్తతో యాన్తి శివాస్పదమ్ ॥ ౪౮॥

యే పునః సర్వభావేన ప్రతిపన్నా మహేశ్వరమ్ ।
న తే లిమ్పన్తి పాపేన పద్మపత్రమివామ్భసా ॥ ౪౯॥

ఉక్తం శివేతి యైర్నామ తథా హర హరేతి చ ।
న తేషాం నరకాద్భీతిర్యమాద్ధి మునిసత్తమ ॥ ×౦॥

పరలోకస్య పాథేయం మోక్షోపాయమనామయమ్ ।
పుణ్యసఙ్ఘైకనిలయం శివ ఇత్యక్షరద్వయమ్ ॥ ×౧॥

శివనామైవ సంసారమహారోగైకశామకమ్ ।
నాన్యత్సంసారరోగస్య శామకం దృశ్యతే మయా ॥ ×౨॥

బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి పురా కృత్వా తు పుల్కసః ।
శివేతి నామ విమలం శ్రుత్వా మోక్షం గతః పురా ॥ ×౩॥

తస్మాద్వివర్ధయేద్భక్తిమీశ్వరే సతతం బుధః ।
శివభక్త్యా మహాప్రాజ్ఞ భుక్తిం ముక్తిం చ విన్దతి ॥ ×౪॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మనువిశేషకథనం నామ వింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౦॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౧. ఏకవింశోఽధ్యాయః । రణఫలవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
బ్రాహ్మణత్వం హి దుష్ప్రాప్యం నిసర్గాద్ బ్రాహ్మణో భవేత్ ।
ఈశ్వరస్య ముఖాత్క్షత్రం బాహుభ్యామూరుతో విశః ॥ ౧॥

పద్భ్యాం శూద్రః సముత్పన్న ఇతి తస్య ముఖాత్ శ్రుతిః ।
కిము స్థితిమధఃస్థానాదాప్నువన్తి హ్యతో వద ॥ ౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
దుష్కృతేన తు కాలేయ స్థానాద్ భ్రశ్యన్తి మానవాః ।
శ్రేష్ఠం స్థానం సమాసాద్య తస్మాద్రక్షేత పణ్డితః ॥ ౩॥

యస్తు విప్రత్వముత్సృజ్య క్షత్రయోన్యాం ప్రసూయతే ।
బ్రాహ్మణ్యాత్స పరిభ్రష్టః క్షత్రియత్వం నిషేవతే ॥ ౪॥

అధర్మసేవనాన్మూఢస్తథైవ పరివర్తతే ।
జన్మాన్తరసహస్రాణి తమస్యావిశతే యతః ॥ ×॥

తస్మాత్ప్రాప్య పరం స్థానం ప్రమాద్యేన్న తు నాశయేత్ ।
స్వస్థానం సర్వదా రక్షేత్ప్రాప్యాపి విపదో నరః ॥ ౬॥

బ్రాహ్మణత్వం శుభం ప్రాప్య బ్రాహ్మణ్యం యోఽవమన్యతే ।
భోజ్యాభోజ్యం న జానాతి స పుమాన్ క్షత్రియో భవేత్ ॥ ౭॥

కర్మణా యేన మేధావీ శూద్రో వైశ్యో హి జాయతే ।
తత్తే వక్ష్యామి నిఖిలం యేన వర్ణోత్తమో భవేత్ ॥ ౮॥

శూద్రకర్మ యథోద్దిష్టం శూద్రో భూత్వా సమాచరేత్ ।
యథావత్పరిచర్యాం తు త్రిషు వర్ణేషు నిత్యదా ॥ ౯॥

కురుతే కామయానస్తు శూద్రోఽపి వైశ్యతాం వ్రజేత్ ।
యో యోజయేద్ధనైర్వైశ్యో జహ్వానశ్చ యథావిధి ॥ ౧౦॥

అగ్నిహోత్రముపాదాయ శేషాన్నకృతభోజనః ।
స వైశ్యః క్షత్రియకులే జాయతే నాత్ర సంశయః ॥ ౧౧॥

క్షత్రియో జాయతే యజ్ఞైః సంస్కృతైరాత్తదక్షిణైః ।
అధీతే స్వర్గమన్విచ్ఛంస్తేతాగ్నిశరణం సదా ॥ ౧౨॥

ఆర్ద్రహస్తపదో నిత్యం క్షితిం ధర్మేణ పాలయేత్ ।
ఋతుకాలాభిగామీ చ స్వభార్యాం ధర్మతత్పరః ॥ ౧౩॥

సర్వాతిథ్యం త్రివర్గస్య భూతేభ్యో దీయతామితి ।
గోబ్రాహ్మణాత్మనోఽర్థం హి సఙ్గ్రామాభిహతో భవేత్ ॥ ౧౪॥

తేనాగ్నిమన్త్రపూతాత్మా క్షత్రియో బ్రాహ్మణో భవేత్ ।
విధితో బ్రాహ్మణో భూత్వా యాజకస్తు ప్రజాయతే ॥ ౧×॥

స్వకర్మనిరతో నిత్యం సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః ।
ప్రాప్యతే విపులః స్వర్గో దేవానామపి వల్లభః ॥ ౧౬॥

బ్రాహ్మణత్వం హి దుష్ప్రాప్యం కృచ్ఛ్రేణ సాధ్యతే నరైః ।

బ్రాహ్మణ్యాత్సకలం ప్రాప్య మోక్షం చాపి మునీశ్వర ॥ ౧౭॥

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన బ్రాహ్మణో ధర్మతత్పరః ।
సాధనం సర్వవర్గస్య రక్షేద్ బ్రాహ్మణ్యముత్తమమ్ ॥ ౧౮॥

వ్యాస ఉవాచ ।
సఙ్గ్రామస్యేహ మాహాత్మ్యం త్వయోక్తం మునిసత్తమ ।
ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం బ్రూహి త్వం వదతాం వర ॥ ౧౯॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్ట్వా విపులదక్షిణైః ।
న తత్ఫలమవాప్నోతి సఙ్గ్రామే యదవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦॥

ఇతి తత్త్వవిదః ప్రాహుర్యజ్ఞకర్మవిదః సదా ।
తస్మాత్తత్తే ప్రవక్ష్యామి యత్ఫలం శస్త్రజీవినామ్ ॥ ౨౧॥

ధర్మలాభోఽర్థలాభశ్చ యశోలాభస్తథైవ చ ।
యః శూరో వాఞ్ఛతే యుద్ధం విమృదన్ పరవాహినీమ్ ॥ ౨౨॥

తస్య ధర్మార్థకామాశ్చ యజ్ఞశ్చైవ సదక్షిణః ।
పరం హ్యభిముఖం దత్త్వా తద్యానం యోఽధిరోహతి ॥ ౨౩॥

విష్ణులోకే స జాయేత యశ్చ యుద్ధేఽపరాజితః ।
అశ్వమేధానవాప్నోతి చతురో న మృతః స చేత్ ॥ ౨౪॥

యస్తు శస్త్రమనుత్సృజ్య మ్రియతే వాహినీముఖే ।
సమ్ముఖో వర్తతే శూరః స స్వర్గాన్న నివర్తతే ॥ ౨౫॥

రాజా వా రాజపుత్రో వా సేనాపతిరథాపి వా ।
హతః క్షత్రేణ యః శూరస్తస్య లోకోఽక్షయో భవేత్ ॥ ౨౬॥

యావన్తి తస్య రోమాణి భిద్యన్తేఽస్త్రైర్మహాహవే ।
తావతో లభతే లోకాన్ సర్వకామదుఘాఽక్షయాన్ ॥ ౨౭॥

వీరాసనం వీరశయ్యా వీరస్థానస్థితిః స్థిరా ।
సర్వదా భవతి వ్యాస ఇహ లోకే పరత్ర చ ॥ ౨౮॥

గవార్థే బ్రాహ్మణార్థే చ స్థానస్యామ్యర్థమేవ చ ।
యే మృతాస్తే సుఖం యాన్తి యథా సుకృతినస్తథా ॥ ౨౯॥

యః కశ్చిద్ బ్రాహ్మణం హత్వా పశ్చాత్ప్రాణాన్ పరిత్యజేత్ ।
తత్రాసౌ స్వపతేర్యుద్ధే స స్వర్గాన్న నివర్తతే ॥ ౩౦॥

క్రవ్యాదైర్దన్తిభిశ్చైవ హతస్య గతిరుత్తమా ।
ద్విజగోస్వామినామర్థే భవేద్విపులదాక్షయా ॥ ౩౧॥

శక్నోత్విహ సమర్థశ్చ యష్టుం క్రతుశతైరపి ।
ఆత్మదేహపరిత్యాగః కర్తుం యుధి సుదుష్కరః ॥ ౩౨॥

యుద్ధం పుణ్యతమం స్వర్గ్యం రూపజ్ఞం సర్వతోముఖమ్ ।
సర్వేషామేవ వర్ణానాం క్షత్రియస్య విశేషతః ॥ ౩౩॥

భృశం చైవ ప్రవక్ష్యామి యుద్ధధర్మం సనాతనమ్ ।
యాదృశాయ ప్రహర్తవ్యం యాదృశం పరివర్జయేత్ ॥ ౩౪॥

ఆతతాయినమాయాన్తమపి వేదాన్తజ్ఞం ద్విజమ్ ।
జిఘాంసన్తం జిఘాంసేత్తు న తేన బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౩×॥

హన్తవ్యోఽపి న హన్తవ్యః పానీయం యశ్చ యాచతే ।
రణే హత్వాతురా వ్యాస స నరో బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౩౬॥

వ్యాధితం దుర్బలం బాలం స్త్రీనాథౌ కృపణం ధ్రువమ్ ।
ధనుర్భగ్నం ఛిన్నగుణం హత్వా వై బ్రహ్మహా భవేత్ ॥ ౩౭॥

ఏవం విచార్య సద్ధీమాన్ భవేత్క్షత్రియాః రణప్రియః ।
స జన్మనః ఫలం ప్రాప్య పరత్రేహ ప్రమోదతే ॥ ౩౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం రణఫలవర్ణనం నామైకవింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౧॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౨. ద్వావింశోఽధ్యాయః । దేహోత్పత్తివర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
విధిం తాత వదేదానీం జీవజన్మ విధానతః ।
గర్భే స్థితిం చ తస్యాపి వైరాగ్యార్థం మునీశ్వర ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
శృణు వ్యాస సమాసేన శాస్త్రసారమశేషతః ।
వదిష్యామి సువైరాగ్యం ముముక్షోర్భవబన్ధకృత్ ॥ ౨॥

పాకపాత్రస్య మధ్యే తు పృథగన్నం పృథగ్జలమ్ ।
అగ్నేరూర్ధ్వం జలం స్థాప్యం తదన్నం చ జలోపరి ॥ ౩॥

జలస్యాధః స చాగ్నిర్వి స్థితోఽగ్నిం ధమతే శనైః ।
వాయునా ధమ్యమానోఽగ్నిరత్యుష్ణం కురుతే జలమ్ ॥ ౪॥

తదన్నముష్ణతోయేన సమన్తాత్పచ్యతే పునః ।
ద్విధా భవతి తత్పక్వం పృథక్కిట్టం పృథగ్రసః ॥ ×॥

మలైర్ద్వాదశభిః కిట్టం భిన్నం దేహాద్బహిర్భవేత్ ।
రసస్తు దేహే సరతి స పుష్టస్తేన జాయతే ॥ ౬॥

కర్ణాక్షినాసికా జిహ్వా దన్తాః శిశ్నో గుదం నఖాః ।
మలాశ్రయాః కఫః స్వేదో విణ్మూత్రం ద్వాదశ స్మృతాః ॥ ౭॥

హృత్పద్మే ప్రతిబద్ధాశ్చ సర్వనాడ్యః సమన్తతః ।
జ్ఞేయా రసప్రవాహిన్యస్తత్ప్రకారం బ్రువే మునే ॥ ౮॥

తాసాం ముఖేషు తం సూక్ష్మం ప్రాణః స్థాపయేత్ రసమ్ ।
రసేన తేన నాడీస్తాః ప్రాణం పూరయతే పునః ॥ ౯॥

పునః ప్రయాన్తి సమ్పూర్ణాః తాశ్చ దేహం సమన్తతః ।
తతః స నాడీమధ్యస్థః శరీరేణాత్మనా రసః ॥ ౧౦॥

పచ్యతే పచ్యమానాచ్చ భవేత్పాకద్వయం పునః ।
త్వక్ తయా వేష్ట్యతే పూర్వం రుధిరం చ ప్రజాయతే ॥ ౧౧॥

రక్తాల్లోమాని మాంసం చ కేశాః స్నాయుశ్చ మాంసతః ।
స్నాయుతశ్చ తథాస్థీని నఖా మజ్జాస్థిసమ్భవాః ॥ ౧౨॥

మజ్జాకారణవైకల్యం శుక్రం హి ప్రసవాత్మకమ్ ।
ఇతి ద్వాదశధాన్నస్య పరిణామః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౩॥

శుక్రోఽన్నాజ్జాయతే శుక్రాద్దివ్యదేహస్య సమ్భవః ।
ఋతుకాలే యదా శుక్రం నిర్దోషం యోనిసంస్థితమ్ ॥ ౧౪॥

తదా తద్ వాయుసంస్పృష్టం స్త్రీరక్తైకతాం వ్రజేత్ ।
విసర్గకాలే శుక్రస్య జీవః కారణసంయుతః ॥ ౧౪॥

సంవృతః ప్రవిశేద్యోనిం కర్మభిస్వైర్నియోజితః ।
తచ్ఛుక్రరక్తమేకస్థమేకాహాత్కలలం భవేత్ ॥ ౧౬॥

పఞ్చరాత్రేణ కలలం బుద్బుదాకారతాం వ్రజేత్ ।
బుద్బుదః సప్తరాత్రేణ మాంసపేశీ భవేత్ పునః ॥ ౧౭॥

గ్రీవా శిరశ్చ స్కన్ధౌ చ పృష్ఠవంశస్తథోదరమ్ ।
పాణిపాదం తథా పార్శ్వే కటిర్గాత్రం తథైవ చ ॥ ౧౮॥

ద్విమాసాభ్యన్తరేణైవ క్రమశః శమ్భవేదిహ ।
త్రిభిర్మాసైః ప్రజాయన్తే సర్వే హ్యఙ్కురసన్ధయః ॥ ౧౯॥

మాసైశ్చతుర్భిరఙ్గుల్యాః ప్రజాయన్తే యథాక్రమమ్ ।
ముఖం నాసా చ కర్ణౌ మాసైః పఞ్చభిరేవ చ ॥ ౪.౨౨.౨౦॥

దన్తపఙ్క్తిస్తథా గుహ్యం జాయన్తే చ నఖాః పునః ।
కర్ణయోస్తు భవేచ్ఛిద్రం షణ్మాసాభ్యన్తరేణ తు ॥ ౨౧॥

పాయుర్మేహముపస్థం చ నాభిశ్చాభ్యుపజాయతే ।
సన్ధయో యే చ గాత్రేషు మాసైర్జాయన్తి సప్తభిః ॥ ౨౨॥

అఙ్గప్రత్యఙ్గసమ్పూర్ణః పరిపక్వః స తిష్ఠతి ।
ఉదరే మాతురాచ్ఛన్నో జరాయౌ మునిసత్తమ ॥ ౨౩॥

మాతురాహారచౌర్యేణ షడ్విధేన రసేన తు ।
నాభినాలనిబద్ధేన వర్ధతే స దినే దినే ॥ ౨౪॥

తతః స్మృతిం లభేజ్జీవః సమ్పూర్ణేఽస్మిన్ శరీరకే ।
సుఖం దుఃఖం విజానాతి నిద్రాస్వప్నం పురాకృతమ్ ॥ ౨౫॥

మృతశ్చాహం పునర్జాతో జాతశ్చాహం పునర్మృతః ।
నానాయోనిసహస్రాణి మయా దృష్టాని జాయతా ॥ ౨౬॥

అధునా జాతమాత్రోఽహం ప్రాప్తసంస్కార ఏవ చ ।
శ్రేయోఽమునా కరిష్యామి యేన గర్భే న సమ్భవః ॥ ౨౭॥

గర్భస్థశ్చిన్తయన్నేవమహం గర్భాద్వినిఃసృతః ।

అన్వేష్యామి శివజ్ఞానం సంసారవినివర్తకమ్ ॥ ౨౮॥

ఏవం స గర్భదుఃఖేన మహతా పరిపీడితః ।
జీవః కర్మవశాదాస్తే మోక్షోపాయం విచిన్తయన్ ॥ ౨౯॥

యథా గిరివరాక్రాన్తః కశ్చిద్దుఃఖేన తిష్ఠతి ।
తథా జరాయుణా దేహీ దుఃఖం తిష్ఠతి వేష్టితః ॥ ౩౦॥

పతితః సాగరే యద్వద్దుఃఖమాస్తే సమాకులః ।
గర్భోదకేన సిక్తాఙ్గః సర్వదాకులితస్తదా ॥ ౩౧॥

లోహకుమ్భే యథా న్యస్తః పచ్యతే కశ్చిదగ్నినా ।
గర్భకుమ్భే తథా క్షిప్తః పచ్యతే జఠరాగ్నినా ॥ ౩౨॥

సూచీభిరగ్నివర్ణాభిర్నిర్భిన్నస్య నిరన్తరమ్ ।
యద్దుఃఖం జాయతే తస్య తత్ర సంస్థస్య చాధికమ్ ॥ ౩౩॥

గర్భావాసాత్పరం దుఃఖం కష్టం నైవాస్తి కుత్రచిత్ ।
దేహినాం దుఃఖబహులం సుఘోరమతిసఙ్కటమ్ ॥ ౩౪॥

ఇత్యేతత్సుమహద్దుఃఖం పాపినాం పరికీర్తితమ్ ।
కేవలం ధర్మబుద్ధీనాం సప్తమాసైర్భవేత్ సదా ॥ ౩౫॥

గర్భాత్సుదుర్లభం దుఃఖం యోనియన్త్రనిపీడనాత్ ।
భవేత్పాపాత్మనాం వ్యాస న హి ధర్మయుతాత్మనామ్ ॥ ౩౬॥

ఇక్షువత్పీడ్యమానస్య యన్త్రేణైవ సమన్తతః ।
శిరసా తాడ్యమానస్య పాపముద్గరకేణ చ ॥ ౩౭॥

యన్త్రేణ పీడితా యద్వన్నిఃసారాః స్న్యస్తిలాః క్షణాత్ ।
తథా శరీరం నిస్సారం యోనియన్త్రనిపీడనాత్ ॥ ౩౮॥

అస్థిపాదతులాస్తమ్భం స్నాయుబన్ధేన యన్త్రితమ్ ।
రక్తమాంసమృదాలిప్తం విణ్మూత్రద్రవ్యభాజనమ్ ॥ ౩౯॥

కేశరోమనఖచ్ఛన్నం రోగాయతనమాతురమ్ ।
వదనైకమహాద్వారం గవాక్షాష్టకభూషితమ్ ॥ ౪౦॥

ఓష్ఠద్వయకపాటం చ తథా జిహ్వార్గలాన్వితమ్ ।
భోగతృష్ణాతురం మూఢం రాగద్వేషవశానుగమ్ ॥ ౪౧॥

సంవర్తితాఙ్గప్రత్యఙ్గం జరాయుపరివేష్టితమ్ ।
సఙ్కటేనావిక్తేన యోనిమార్గేణ నిర్గతమ్ ॥ ४౨॥

విణ్మూత్రరక్తసిక్తాఙ్గం వికోశికసముద్భవమ్ ।
అస్థిపఞ్జరవిఖ్యాతమస్మిన్ జ్ఞేయం కలేవరమ్ ॥ ४३॥

శతత్రయం షష్ట్యధికం పఞ్చ పేశీశతాని చ ।
సార్ధాభిస్తిసృభిశ్చన్నం సమన్తాద్రోమకోటిభిః ॥ ४४॥

శరీరం స్థూలసూక్ష్మాభిర్దృశ్యాదృశ్యా హి తాః స్మృతాః ।
ఏతావతీభిర్నాడీభిః కోటిభిస్తత్సమన్తతః ॥ ४×॥

అస్వేదమధుభిర్వాభిరన్తస్థైః స్రవతే బహిః ।
ద్వాత్రింశద్దశనాః ప్రోక్తా వింశతిశ్చ నఖాః స్మృతాః ॥ ४౬॥

పిత్తస్య కుడవం జ్ఞేయం కఫస్యాఢకం స్మృతమ్ ।
వసాయాశ్చ పలం వింశత్తదర్ధం కపిలస్య చ ॥ ४౭॥

పఞ్చార్ధం తు తులా జ్ఞేయా పలాని దశ మేదసః ।
పలత్రయం మహారక్తం మజ్జాయాశ్చ చతుర్గుణమ్ ॥ ४౮॥

శుక్రోఽర్ధం కుడవం జ్ఞేయం తదీజం దేహినాం బలమ్ ।
మాంసస్య చైకపిణ్డేన పలసాహస్రముచ్యతే ॥ ४౯॥

రక్తం పలశతం జ్ఞేయం విణ్మూత్రం యత్ప్రమాణతః ।
అఞ్జలయశ్చ చత్వారశ్చత్వారో మునిసత్తమ ॥ ×౦॥

ఇతి దేహగృహం హ్యేతన్నిత్యస్యానిత్యమాత్మనః ।
అవిశుద్ధం విశుద్ధస్య కర్మబన్ధాద్వినిర్మితమ్ ॥ ×౧॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం దేహోత్పత్తివర్ణనం నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౨॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౩. త్రయోవింశోఽధ్యాయః । దేహాశుచిత్వబాల్యాద్యవస్థాదుఃఖవర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
శృణు వ్యాస మహాబుద్ధే దేహస్యాశుచితాం మునే ।
మహత్త్వం చ స్వభావస్య సమాసాత్కథయామ్యహమ్ ॥ ౧॥

శుక్రశోణితసంయోగాద్దేహః సఞ్జాయతే యతః ।
నిత్యం విణ్మూత్రసమ్పూర్ణస్తేనాయమశుచిః స్మృతః ॥ ౨॥

యథాన్తర్విష్ఠయా పూర్ణః శుచిమాన్న బహిర్ఘటః ।
శోధ్యమానో హి దేహోఽయం తేనాయమశుచిస్తతః ॥ 3॥

సమ్ప్రాప్యాతి పవిత్రాణి పఞ్చగవ్యం హవీంషి చ ।
అశుచిత్వం క్షణాద్యాన్తి కిమన్యదశుచిస్తతః ॥ ౪॥

హృద్యాన్యన్యప్యన్నపానాని యం ప్రాప్య సురభీణి చ ।
అశుచిత్వం ప్రయాన్త్యాశు కిమన్యదశుచిస్తతః ॥ ×॥

హే జనాః కిన్న పశ్యన్తి యన్నిర్యాతి దినే దినే ।
స్వదేహాత్కశ్మలం పూతిస్తదాధారః కథం శుచిః ॥ ౬॥

దేహః సశోధ్యమానోఽపి పఞ్చగవ్యకుశామ్బుభిః ।
ఘృష్యమాణ ఇవాఙ్గారో నిర్మలత్వం న గచ్ఛతి ॥ ౭॥

స్రోతాంసి యస్య సతతం ప్రభవన్తి గిరేరివ ।
కఫమూత్రపురీషాద్యైః స దేహః శుధ్యతే కథమ్ ॥ ౮॥

సర్వాశుచినిధానస్య శరీరస్య న విద్యతే ।
శుచిరేకః ప్రదేశోఽపి విణ్మూత్రస్య ధృతేరివ ॥ ౯॥

సృష్ట్వాత్మదేహస్రోతాంసి మృత్తోయైః శోధ్యతే కరః ।
తథాప్యశుచిభాణ్డస్య న విభ్రశ్యతి కిం కరః ॥ ౧౦॥

కాయః సుగన్ధధూపాద్యైర్యత్నేనాపి సుసంస్కృతః ।
న జహాతి స్వభావం స శ్వపుచ్ఛమివ నామితమ్ ॥ ౧౧॥

యథా జాత్యైవ కృష్ణోర్ధ్వః శుక్లః స్యాన్నహ్యుపాయతః ।
సంశోధ్యమానాపి తథా భవేన్మూర్తిర్న నిర్మలా ॥ ౧౨॥

జిఘ్రన్నపి స్వదుర్గన్ధం పశ్యన్నపి స్వకం మలమ్ ।

న విరజ్యేత లోకోఽయం పీడయన్నపి నాసికామ్ ॥ ౧౩॥

అహో మోహస్య మాహాత్మ్యం యేనేదం ఛాదితం జగత్ ।
శీఘ్రం పశ్యన్ స్వకం దోషం కాయస్య న విరజ్యతే ॥ ౧౪॥

స్వదేహస్య విగన్ధేన న విరజ్యేత యో నరః ।
విరాగకారణం తస్య కిమేతదుపదిశ్యతే ॥ ౧౫॥

సర్వస్యైవ జగన్మధ్యే దేహ ఏవాశుచిర్భవేత్ ।
తన్మలావయవస్పర్శాచ్ఛుచిరప్యశుచిర్భవేత్ ॥ ౧౬॥

గన్ధలేపాపనోదార్థ శౌచం దేహస్య కీర్తితమ్ ।
ద్వయస్యాపగమాచ్ఛుద్ధిః శుద్ధస్పర్శాద్విశుధ్యతి ॥ ౧౭॥

గఙ్గాతోయేన సర్వేణ మృద్భారైః పర్వతోపమైః ।
ఆమృత్యోరాచరేచ్ఛౌచం భావదుష్టో న శుధ్యతి ॥ ౧౮॥

తీర్థస్నానైస్తపోభిర్వా దుష్టాత్మా నైవ శుధ్యతి ।
శ్వదృతిః క్షాలితా తీర్థే కిం శుద్ధిమధిగచ్ఛతి ॥ ౧౯॥

అన్తర్భావప్రదుష్టస్య విశతోఽపి హుతాశనమ్ ।
న స్వర్గో నాపవర్గశ్చ దేహనిర్దహనం పరమ్ ॥ ౨౦॥

సర్వేణ గాఙ్గేన జలేన సమ్యఙ్
మృత్పర్వతేనాప్యథ భావదుష్టః ।
ఆజన్మనః స్నానపరో మనుష్యో
న శుధ్యతీత్యేవ వయం వదామః ॥ ౨౧॥

ప్రజ్వాల్య వహ్నిం ఘృతతైలసిక్తం
ప్రదక్షిణావర్తశిఖం మహాన్తమ్ ।
ప్రవిశ్య దగ్ధస్త్వపి భావదుష్టో
న ధర్మమాప్నోతి ఫలం న చాన్యత్ ॥ ౨౨॥

గఙ్గాదితీర్థేషు వసన్తి మత్స్యా
దేవాలయే పక్షిగణాశ్చ నిత్యమ్ ।
భావోజ్ఝితాస్తే న ఫలం లభన్తే
తీర్థావగాహాచ్చ తథైవ దానాత్ ॥ ౨౩॥

భావశుద్ధిః పరం శౌచం ప్రమాణే సర్వకర్మసు ।

అన్యథాలిఙ్గ్యతే కాన్తా భావేన దుహితాన్యథా ॥ ౨౪॥

మనసో భిద్యతే వృత్తిరభిన్నేష్వపి వస్తుషు ।
అన్యథైవ సుతం నారీ చిన్తయత్యన్యథా పతిమ్ ॥ ౨౫॥

పశ్యధ్వమస్య భావస్య మహాభాగ్యమశేషతః ।
పరిష్వక్తోఽపి యన్నార్యా భావహీనం న కామయేత్ ॥ ౨౬॥

నాద్యాద్విధమన్నాద్యం భక్ష్యాణి సురభీణి చ ।
యది చిన్తాం సమాధత్తే చిత్తే కామాదిషు త్రిషు ॥ ౨౭॥

గృహ్యతే తేన భావేన నరో భావాద్విముచ్యతే ।
భావతః శుచి శుద్ధాత్మా స్వర్గం మోక్షం చ విన్దతి ॥ ౨౮॥

భావేనైకాత్మశుద్ధాత్మా దహన్ జుహ్వన్ స్తువన్ మృతః ।
జ్ఞానావాప్తేరవాప్యాశు లోకాన్ సుబహుయాజినామ్ ॥ ౨౯॥

జ్ఞానామలామ్భసా పుంసాం సద్యోరాగ్యమృదా పునః ।
అవిద్యారాగవిణ్మూత్రలేపగన్ధవిశోధనమ్ ॥ ౩౦॥

ఏవమేతచ్ఛరీరం హి నిసర్గాదశుచి స్మృతమ్ ।
త్వఙ్మాత్రసారం నిఃసారం కదలీసారసన్నిభమ్ ॥ ౩౧॥

జ్ఞాత్వైవం దోషవద్దేహం యః ప్రాజ్ఞః శిథిలో భవేత్ ।
దేహభోగోద్భవాద్భావాచ్ఛమచిత్తః ప్రసన్నధీః ॥ ౩౨॥

సోఽతిక్రామతి సంసారం జీవన్ముక్తః ప్రజాయతే ।
సంసారఙ్కదలీసారదృఢగ్రాహ్యవతిష్ఠతే ॥ ౩౩॥

ఏవమేతన్మహాకష్టం జన్మదుఃఖం ప్రకీర్తితమ్ ।
పుంసామజ్ఞానదోషేణ నానాకర్మవశేన చ ॥ ౩౪॥

శ్లోకార్ధేన తు వక్ష్యామి యదుక్తం గ్రన్థకోటిభిః ।
మమేతి పరమం దుఃఖం న మమేతి పరం సుఖమ్ ॥ ౩౫॥

బహవోఽపీహ రాజానః పరం లోకమితో గతాః ।
నిర్మమత్వసమేతాస్తు బద్ధాః శతసహస్రశః ॥ ౩౬॥

గర్భస్థస్య స్మృతిర్యాసీత్సా చ తస్య ప్రణశ్యతి ।
సమ్మూర్ఛితేన దుఃఖేన యోనియన్త్రనిపీడనాత్ ॥ ౩౭॥

బాహ్యేన వాయునా వాస్య మోహసఙ్గేన దేహినః ।
స్పృష్టమాత్రేణ ఘోరేణ జ్వరః సముపజాయతే ॥ ౩౮॥

తేన జ్వరేణ మహతా సమ్మోహశ్చ ప్రజాయతే ।
సమ్మూఢస్య స్మృతిభ్రంశః శీఘ్రం సఞ్జాయతే పునః ॥ ౩౯॥

స్మృతిభ్రంశాత్తతస్తస్య స్మృతిర్న్నా పూర్వకర్మణః ।
రతిః సఞ్జాయతే తూర్ణం జన్తోస్తత్రైవ జన్మని ॥ ౪౦॥

రక్తో మూఢశ్చ లోకోఽయం న కార్యే సమ్ప్రవర్తతే ।
న చాత్మానం విజానాతి న పరం న చ దైవతమ్ ॥ ౪౧॥

న శృణోతి పరం శ్రేయః సతి కర్ణేఽపి సన్మునే ।
న పశ్యతి పరం శ్రేయః సతి చక్షుషి తత్త్వమే ॥ ౪౨॥

సమే పథి శనైర్గచ్ఛన్ స్ఖలతీవ పదే పదే ।
సత్యాం బుద్ధౌ న జానాతి బోధ్యమానో బుధైరపి ॥ ౪౩॥

సంసారే క్లిశ్యతే తేన గర్భలోభవశానుగః ।
గర్భస్మృతేన పాపేన సముజ్ఝితమతిః పుమాన్ ॥ ౪౪॥

ఇత్థం మహత్పరం దివ్యం శాస్త్రముక్తం శివేన తు ।
తపసః కథనార్థాయ స్వర్గమోక్షప్రసాధనమ్ ॥ ౪×॥

యే సత్యస్మిన్ శివే జ్ఞానే సర్వకామార్థసాధనే ।
న కుర్వన్త్యాత్మనః శ్రేయస్తదేవ మహదద్భుతమ్ ॥ ౪౬॥

అవ్యక్తేన్ద్రియవృత్తిత్వాద్ బాల్యే దుఃఖం మహత్పునః ।
ఇచ్ఛన్నపి న శక్నోతి వక్తుం కర్తుం ప్రతిక్రియామ్ ॥ ౪౭॥

దన్తోత్థానే మహద్దుఃఖమల్పేన వ్యాధినా తథా ।
బాలరోగైశ్చ వివిధైః పీడా బాలగ్రహైరపి ॥ ౪౮॥

క్వచిత్ష్ఠత్కూత్పరీతాఙ్గః క్వచిత్తిష్ఠతి సంరటన్ ।
విణ్మూత్రభక్షణాద్యం చ మోహాద్ బాలః సమాచరేత్ ॥ ౪౯॥

కౌమారే కర్ణపీడాయాం మాతాపిత్రోశ్చ సాధనైః ।
అక్షరాధ్యయనాద్యైశ్చ నానాదుఃఖం ప్రవర్తతే ॥ ×౦॥

బాల్యే దుఃఖమతీత్యైవ పశ్యన్నపి విమూఢధీః ।

న కుర్వీతాత్మనః శ్రేయస్తదత్ర మహదద్భుతమ్ ॥ ×౧॥

ప్రవృత్తేన్ద్రియవృత్తిత్వాత్కామరోగప్రపీడనాత్ ।
తదప్రాప్తే తు సతతం కుతః సౌఖ్యం తు యౌవనే ॥ ×౨॥

ఈర్ష్యయా చ మహద్దుఃఖం మోహాద్రక్తస్య తస్య చ ।
నేత్రస్య కుపితస్యేవ త్యాగీ దుఃఖాయ కేవలమ్ ॥ ×౩॥

న రాత్రౌ విన్దతే నిద్రాం కామాగ్నిపరివేదితః ।
దివాపి చ కుతః సౌఖ్యమర్థోపార్జనచిన్తయా ॥ ×౪॥

స్త్రీష్వధ్యాసితచిత్తస్య యే పుంసః శుక్రబిన్దవః ।
తే సుఖాయ న మన్యన్తే స్వేదజా ఇవ తే తథా ॥ ××॥

కృమిభిస్తుద్యమానస్య కుష్ఠినో వానరస్య చ ।
కణ్డూయనాభితాపేన యద్భవేత్ స్త్రీషు తద్విదుః ॥ ×౬॥

యాదృశం మన్యతే సౌఖ్యం గణ్డే పూతివినిర్గమాత్ ।
తాదృశం స్త్రీషు మన్తవ్యం నాధికం తాసు విద్యతే ॥ ×౭॥

విణ్మూత్రస్య సముత్సర్గాత్సుఖం భవతి యాదృశమ్ ।
తాదృశం స్త్రీషు విజ్ఞేయం మూఢైః కల్పితమన్యథా ॥ ×౮॥

నారీష్వవస్తుభూతాసు సర్వదోషాశ్రయాసు చ ।
నాణుమాత్రం సుఖం తాసు కథితం పఞ్చచూడయా ॥ ×౯॥

సమ్మాననావమానాభ్యాం వియోగేనేష్టసఙ్గమాత్ ।
యౌవనం జరయా గ్రస్తం క్వ సౌఖ్యమనుపద్రవమ్ ॥ ౬౦॥

వలీపలితఖాలిత్యైః శిథిలికృతవిగ్రహమ్ ।
సర్వక్రియాస్వశక్తిం చ జరయా జర్జరీకృతమ్ ॥ ౬౧॥

స్త్రీపుంసయౌవనం హృద్యమన్యోఽన్యస్య ప్రియం పురా ।
తదేవ జరయా గ్రస్తమనయోరపి న ప్రియమ్ ॥ ౬౨॥

అపూర్వవత్స్వమాత్మానం జరయా పరివర్తితమ్ ।
యః పశ్యన్నపి రజ్యేత కోఽన్యస్తస్మాదచేతనః ॥ ౬౩॥

జరాభిభూతః పురుషః పుత్రీపుత్రాదిబాన్ధవైః ।
అసక్తత్వాద్దురాధర్షైర్భృత్యైశ్చ పరిభూయతే ॥ ౬౪॥

ధర్మమర్థం చ కామం వా మోక్షం వాతిజరాతురః ।
అశక్తః సాధితుం తస్మాద్యువా ధర్మం సమాచరేత్ ॥ ౬౫॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సంసారచికిత్సాయాం దేహాశుచిత్వబాల్యాద్యవస్థాదుఃఖవర్ణనం నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౩॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౪. చతుర్వింశోఽధ్యాయః । స్త్రీస్వభావవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
కుత్సితం యోషిదర్థం యత్సనత్కుమారోక్తం పఞ్చచూడయా ।
తన్మే బ్రూహి సమాసేన యది తుష్టోఽసి మే మునే ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
స్త్రీణాం స్వభావం వక్ష్యామి శృణు విప్ర యథాతథమ్ ।
యస్య శ్రవణమాత్రేణ భవేద్వైరాగ్యముత్తమమ్ ॥ ౨॥

స్త్రియో మూలం హి దోషాణాం లఘుచిత్తాః సదా మునే ।
తదాసక్తిర్న కర్తవ్యా మోక్షేప్సుభిరతన్ద్రితైః ॥ ౩॥

అత్రాప్యుదాహరన్తీమమితిహాసం పురాతనమ్ ।
నారదస్య చ సంవాదం పుంశ్చల్యా పఞ్చచూడయా ॥ ౪॥

లోకాన్ పరిచరన్ ధీమాన్ దేవర్షిర్నారదః పురా ।
దదర్శాప్సరసం బాలాం పఞ్చచూడామనుత్తమామ్ ॥ ×॥

పప్రచ్ఛాప్సరసం సుభ్రూం నారదో మునిసత్తమః ।
సంశయో హృది మే కశ్చిత్తన్మే బ్రూహి సుమధ్యమే ॥ ౬॥

ఏవముక్తా తు సా విప్రం ప్రత్యువాచ వరాప్సరా ।
విషయే సతి వక్ష్యామి సమర్థాం మన్యసేఽథ మామ్ ॥ ౭॥

నారద ఉవాచ ।
న త్వామవిషయే భద్రే నియోక్ష్యామి కథఞ్చన ।
స్త్రీణాం స్వభావమిచ్ఛామి త్వత్తః శ్రోతుం సుమధ్యమే ॥ ౮॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య దేవర్షేరప్సరోత్తమా ।
ప్రత్యువాచ మునీశం తం దేవర్షిం మునిసత్తమమ్ ॥ ౯॥

పఞ్చచూడోవాచ ।
మునే శృణు న శక్యా స్త్రీ సతీ వై నిన్దితుం స్త్రియా ।
విదితాస్తే స్త్రియో యాశ్చ యాదృశ్యశ్చ స్వభావతః ॥ ౧౦॥

న మామర్హసి దేవర్షే నియోక్తుం ప్రశ్నమీదృశమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా సాభవత్తూష్ణీం పఞ్చచూడాప్సరోవరా ॥ ౧౧॥

అథ దేవర్షివర్యో హి శ్రుత్వా తద్వాక్యముత్తమమ్ ।
ప్రత్యువాచ పునస్తాం వై లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౧౨॥

నారద ఉవాచ ।
మృషావాదే భవేద్దోషః సత్యే దోషో న విద్యతే ।
ఇతి జానీహి సత్యం త్వం వదాతస్తత్సమధ్యమే ॥ ౧౩॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇత్యుక్తా సా కృతమతీ రభసా చారుహాసినీ ।
స్త్రీదోషాన్ శాశ్వతాన్సత్యాన్ భాషితుం సమ్ప్రచక్రమే ॥ ౧౪॥

పఞ్చచూడోవాచ ।
కులీనా నాథవన్త్యశ్చ రూపవన్త్యశ్చ యోషితః ।
మర్యాదాసు న తిష్ఠన్తి స దోషః స్త్రీషు నారద ॥ ౧౫॥

న స్త్రీభ్యః కిఞ్చిదన్యద్వై పాపీయస్తరమస్తి హి ।
స్త్రియో మూలం హి పాపానాం తథా త్వమపి వేత్థ హ ॥ ౧౬॥

సమాజ్ఞాతానర్థవతః ప్రతిరూపాన్ యథేప్సితాన్ ।
పతీనన్తరమాసాద్య నాలం నార్యః ప్రతీక్షితుమ్ ॥ ౧౭॥

అసద్ధర్మస్త్వయం స్త్రీణామస్మాకం భవతి ప్రభో ।
పాపీయసో నరాన్ యద్వై లజ్జాం త్యక్త్వా భజామహే ॥ ౧౮॥

స్త్రియం చ యః ప్రార్థయతే సన్నికర్షం చ గచ్ఛతి ।
ఈషచ్చ కురుతే సేవాం తమేవేచ్ఛన్తి యోషితః ॥ ౧౯॥

అనర్థిత్వాన్మనుష్యాణాం భయాత్పతిజనస్య చ ।

మర్యాదాయామమర్యాదాః స్త్రియస్తిష్ఠన్తి భర్తృషు ॥ ౨౦॥

నాసాం కశ్చిదమాన్యోఽస్తి నాసాం వయసి నిశ్చయః ।
సురూపం వా కురూపం వా పుమాంసముపభుఞ్జతే ॥ ౨౧॥

న భయాదథ వాక్రోశాన్నార్థహేతోః కథఞ్చన ।
న జ్ఞాతికులసమ్బన్ధాత్ స్త్రియస్తిష్ఠన్తి భర్తృషు ॥ ౨౨॥

యౌవనే వర్తమానానామిష్టాభరణవాససామ్ ।
నారీణాం స్వైరవృత్తీనాం స్పృహయన్తి కులస్త్రియః ॥ ౨౩॥

యా హి శశ్వద్ బహుమతా రక్ష్యన్తే దయితాః స్త్రియః ।
అపి తాః సమ్ప్రసజ్జన్తే కుబ్జాన్ధజడవామనే ॥ ౨౪॥

పఙ్గుష్వపి చ దేవర్షే యే చాన్యే కుత్సితా నరాః ।
స్త్రీణామగమ్యో లోకేషు నాస్తి కశ్చిన్మహామునే ॥ ౨×॥

యది పుంసాం గతిర్బ్రహ్మన్ కథఞ్చిన్నోపపద్యతే ।
అప్యన్యోఽన్యం ప్రవర్తన్తే న చ తిష్ఠన్తి భర్తృషు ॥ ౨౬॥

అలాభాత్పురుషాణాం చ భయాత్పరిజనస్య చ ।
వధబన్ధభయాచ్చైవ తా భగ్నాశా హి యోషితః ॥ ౨౭॥

చలస్వభావ దుశ్చేష్టా దుర్గాహ్యా భావతస్తథా ।
ప్రాజ్ఞస్య పురుషస్యేహ యథా రతిపరిగ్రహాత్ ॥ ౨౮॥

నాగ్నిస్తుష్యతి కాష్ఠానాం నాపగానాం మహోదధిః ।
నాన్తకః సర్వభూతానాం న పుంసాం వామలోచనాః ॥ ౨౯॥

ఇదమన్యచ్చ దేవర్షే రహస్యం సర్వయోషితామ్ ।
దృష్ట్వైవ పురుషం సద్యో యోనిః ప్రక్లిద్యతే స్త్రియాః ॥ ౩౦॥

సుస్నాతం పురుషం దృష్ట్వా సుగన్ధం మలవర్జితమ్ ।
యోనిః ప్రక్లిద్యతే స్త్రీణాం దృతేః పాత్రాదివోదకమ్ ॥ ౩౧॥

కాయానామపి దాతారం కర్తారం మానసాన్త్వయోః ।
రక్షితారం న మృష్యన్తి భర్తారం పరమం స్త్రియః ॥ ౩౨॥

న కామభోగాత్పరమాన్నాలఙ్కారార్థసఞ్చయాత్ ।
తథా హితం న మన్యన్తే యథా రతిపరిగ్రహాత్ ॥ ౩౩॥

అన్తకః శమనో మృత్యుః పాతాలం వడవాముఖమ్ ।
క్షురధారా విషం సర్పో వహ్నిరిత్యేకతః స్త్రియః ॥ ౩౪॥

యతశ్చ భూతాని మహాన్తి పఞ్చ
యతశ్చ లోకో విహితో విధాత్రా ।
యతః పుమాంసః ప్రమదాశ్చ నిర్మితాః
సదైవ దోషః ప్రమదాసు నారద ॥ ౩×॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్యా నారదస్తుష్టమానసః ।
తథ్యం మత్వా తతస్తద్వై విరక్తోఽభూద్ధి తాసు చ ॥ ౩౬॥

ఇత్యుక్తః స్త్రీస్వభావస్తే పఞ్చచూడోక్త ఆదరాత్ ।
వైరాగ్యకారణం వ్యాస కిమన్యచ్ఛ్రోతుమర్హసి ॥ ౩౭॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం స్త్రీస్వభావవర్ణనం నామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౪॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨×. పఞ్చవింశోఽధ్యాయః । కాలజ్ఞానవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
సనత్కుమార సర్వజ్ఞ త్వత్సకాశాన్మయా మునే ।
స్త్రీస్వభావః శ్రుతః ప్రీత్యా కాలజ్ఞానం వదస్వ మే ॥ ౧॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఇదమేవ పురాపృచ్ఛత్ పార్వతీ పరమేశ్వరమ్ ।
శ్రుత్వా నానాకథాం దివ్యాం ప్రసన్నా సుప్రణమ్య తమ్ ॥ ౨॥

పార్వత్యువాచ ।
భగవంస్త్వత్ప్రసాదేన జ్ఞాతం మే సకలం మతమ్ ।
యథార్చనం తు తే దేవ యైర్మన్త్రైశ్చ యథావిధి ॥ ౩॥

అద్యాపి సంశయస్త్వేకః కాలచక్రం ప్రతి ప్రభో ।
మృత్యుచిహ్నం యథా దేవ కిం ప్రమాణం యథాయుషః ॥ ౪॥

సర్వం కథయ మే నాథ యద్యహం తవ వల్లభా ।
ఇతి పృష్టస్తయా దేవ్యా ప్రత్యువాచ మహేశ్వరః ॥ ×॥

ఈశ్వర ఉవాచ ।
సత్యం తే కథయిష్యామి శాస్త్రం సర్వోత్తమం ప్రియే ।
యేన శాస్త్రేణ దేవేశి నరైః కాలః ప్రబుధ్యతే ॥ ౬॥

అహః పక్షం తథా మాసమృతుం చాయనవత్సరౌ ।
స్థూలసూక్ష్మగతైశ్చిహ్నైర్బహిరన్తర్గతైస్తథా ॥ ౭॥

తత్తేఽహం సమ్ప్రవక్ష్యామి శృణు తత్త్వేన సున్దరి ।
లోకానాముపకారార్థం వైరాగ్యార్థమమేఽధునా ॥ ౮॥

అకస్మాత్ప్రాణ్ముఖం దేహమూర్ధ్వరాగం సమన్తతః ।
తదా మృత్యుం విజానీయాత్షణ్మాసాభ్యన్తరే ప్రియే ॥ ౯॥

ముఖం కర్ణౌ తథా చక్షుర్జిహ్వాస్తమ్భో యదా భవేత్ ।
తదా మృత్యుం విజానీయాత్షణ్మాసాభ్యన్తరే ప్రియే ॥ ౧౦॥

రౌరవానుగతం భద్రే ధ్వనిం నాకర్ణయేద్ ద్రుతమ్ ।
షణ్మాసాభ్యన్తరే మృత్యుర్జ్ఞాతవ్యః కాలవేదిభిః ॥ ౧౧॥

రవిసోమాగ్నిసంయోగాద్యదోద్యోతం న పశ్యతి ।
కృష్ణం సర్వం సమస్తం చ షణ్మాసం జీవితం తథా ॥ ౧౨॥

వామహస్తో యదా దేవి సప్తాహం స్పన్దతే ప్రియే ।
జీవితం తు తదా తస్య మాసమేకం న సంశయః ॥ ౧౩॥

ఉన్మీలయన్తి గాత్రాణి తాలుకం శుష్యతే యదా ।
జీవితం తు తదా తస్య మాసమేకం న సంశయః ॥ ౧౪॥

నాసా తు స్రవతే యస్య త్రిదోషే పక్షజీవితమ్ ।
వక్త్రం కణ్ఠం చ శుష్యేత షణ్మాసాన్తే గతాయుషః ॥ ౧×॥

స్థూలజిహ్వో భవేద్యస్య ద్విజాః క్లిద్యన్తి భామిని ।
షణ్మాసాజ్జాయతే మృత్యుశ్చిహ్నైస్తైరుపలక్షయేత్ ॥ ౧౬॥

అమ్బుతైలఘృతస్థం తు దర్పణే వరవర్ణిని ।
న పశ్యతి యదాత్మానం వికృతం పలమేవ చ ॥ ౧౭॥

షణ్మాసాయుః స విజ్ఞేయః కాలచక్రం విజానతా ।
అన్యచ్చ శృణు దేవేశి యేన మృత్యుర్విబుధ్యతే ॥ ౧౮॥

శిరోహీనాం యదా ఛాయాం స్వకీయాముపలక్షయేత్ ।
అథవా ఛాయయా హీనో మాసమేకం న జీవతి ॥ ౧౯॥

ఆఙ్గికాని మయోక్తాని మృత్యుచిహ్నాని పార్వతి ।
బాహ్యస్థాని బ్రువే భద్రే చిహ్నాని శృణు సామ్ప్రతమ్ ॥ ౨౦॥

రశ్మిహీనం యదా దేవి భవేత్సోమార్కమణ్డలమ్ ।
దృశ్యతే పాటలాకారం మాసార్ధేన విపద్యతే ॥ ౨౧॥

అరున్ధతీం మహాయానమిన్దుం లక్షణవర్జితమ్ ।
అదృష్టతారకో యోఽసౌ మాసమేకం స జీవతి ॥ ౨౨॥

దృష్టే గ్రహే చ దిఙ్మోహః షణ్మాసాజ్జాయతే ధ్రువమ్ ।
ఉతథ్యం న ధ్రువం పశ్యేద్యది వా రవిమణ్డలమ్ ॥ ౨౩॥

రాత్రౌ ధనుర్యదా పశ్యేన్మధ్యాహ్నే చోల్కపాతనమ్ ।
వేష్టతే గృధ్రకాకైశ్చ షణ్మాసాయుర్న సంశయః ॥ ౨౪॥

ఋషయః స్వర్గపన్థాశ్చ దృశ్యన్తే నైవ చామ్బరే ।
షణ్మాసాయుర్విజనీయాత్పురుషైః కాలవేదిభిః ॥ ౨౫॥

అకస్మాద్రాహుణా గ్రస్తం సూర్యం వా సోమమేవ చ ।
దిక్చక్రం భ్రాన్తవత్పశ్యేత్షణ్మాసాన్మ్రియతే స్ఫుటమ్ ॥ ౨౬॥

నీలాభిర్మక్షికాభిశ్చ హ్యకస్మాద్ వేష్టతే పుమాన్ ।
మాసమేకం హి తస్యాయుర్జ్ఞాతవ్యం పరమార్థతః ॥ ౨౭॥

గృధ్రః కాకః కపోతశ్చ శిరశ్చాక్రమ్య తిష్ఠతి ।
శీఘ్రం తు మ్రియతే జన్తుర్మాసైకేన న సంశయః ॥ ౨౮॥

ఏవం చారిష్టభేదస్తు బాహ్యస్థః సముదాహృతః ।
మానుషాణాం హితార్థాయ సఙ్క్షేపేణ వదామ్యహమ్ ॥ ౨౯॥

హస్తయోరుభయోర్దేవి యథా కాలం విజానతే ।
వామదక్షిణయోర్మధ్యే ప్రత్యక్షం చేత్యుదాహృతమ్ ॥ ౩౦॥

ఏవం పక్షౌ స్థితౌ ద్వౌ తు సమాసాత్సురసున్దరి ।

శుచిర్భూత్వా స్మరన్దేవం సుస్నాతః సంయతేన్ద్రియః ॥ ౩౦॥

హస్తౌ ప్రక్షాల్య దుగ్ధేనాలక్తకేన విమర్దయేత్ ।
గన్ధైః పుష్పైః కరౌ కృత్వా మృగయేచ్చ శుభాశుభమ్ ॥ ౩౨॥

కనిష్ఠామాదితః కృత్వా యావదఙ్గుష్ఠకం ప్రియే ।
పర్వత్రయక్రమేణైవ హస్తయోరుభయోరపి ॥ ౩౩॥

ప్రతిపదాది విన్యస్య తిథిం ప్రతిపదాదితః ।
సమ్పుటాకారహస్తౌ తు పూర్వదిఙ్ముఖసంస్థితః ॥ ౩౪॥

స్మరేన్నవాత్మకం మన్త్రం యావదష్టోత్తరం శతమ్ ।
నిరీక్షయేత్తతో హస్తౌ ప్రతిపర్వణి యత్నతః ॥ ౩౫॥

తస్మిన్పర్వణి సా రేఖా దృశ్యతే భృఙ్గసన్నిభా ।
తత్తిథౌ హి మృతిర్జ్ఞేయా కృష్ణే శుక్లే తథా ప్రియే ॥ ౩౬॥

అధునా నాదజం వక్ష్యే సఞ్జ్ఞేపాత్కాలలక్షణమ్ ।
గమాగమం విదిత్వా తు కర్మ కుర్యాఇ్ఛృణు ప్రియే ॥ ౩౭॥

ఆత్మవిజ్ఞానం సుశ్రోణి చారం జ్ఞాత్వా తు యత్నతః ।
క్షణం త్రుటిర్లవం చైవ నిమేషం కాష్ఠకాలికమ్ ॥ ౩౮॥

ముహూర్తకం త్వహోరాత్రం పక్షమాసర్తువత్సరమ్ ।
అబ్దం యుగం తథా కల్పం మహాకల్పం తథైవ చ ॥ ౩౯॥

ఏవం స హరతే కాలః పరిపాట్యా సదాశివః ।
వామదక్షిణమధ్యే తు పథి త్రయమిదం స్మృతమ్ ॥ ౪౦॥

దినాని పఞ్చ చారభ్య పఞ్చవింశద్దినావధి ।
వామాచారగతౌ నాదః ప్రమాణం కథితం తవ ॥ ౪౧॥

భూతరన్ధ్రం దిశశ్చైవ ధ్వజశ్చ వరవర్ణిని ।
వామచారగతౌ నాదః ప్రమాణం కాలవేదినః ॥ ౪౨॥

ఋతోర్వికారభూతాశ్చ గుణాస్తత్రైవ భామిని ।
ప్రమాణం దక్షిణం ప్రోక్తం జ్ఞాతవ్యం ప్రాణవేదిభిః ॥ ౪౩॥

భూతసఙ్ఖ్యా యదా ప్రాణాన్వహన్తే చ ఇడాదయః ।
వర్షస్యాభ్యన్తరే తస్య జీవితం హి న సంశయః ॥ ౪౪॥

దశఘస్రప్రవాహేణ హ్యబ్దమానం స జీవతి ।
పఞ్చదశప్రవాహేణ హ్యబ్దమేకం గతాయుషమ్ ॥ ४×॥

వింశద్దినప్రవాహేణ షణ్మాసం లక్షయేత్తదా ।
పఞ్చవింశద్దినమితం వహతే వామనాడికా ॥ ४౬॥

జీవితం తు తదా తస్య త్రిమాసం హి గతాయుషః ।
షడ్వింశద్దినమానేన మాసద్వయముదాహృతమ్ ॥ ४౭॥

సప్తవింశద్దినమితం వహతే త్వత్యవిశ్రమా ।
మాసమేకం సమాఖ్యాతం జీవితం వామగోచరే ॥ ४౮॥

ఏతత్ప్రమాణం విజ్ఞేయం వామవాయుప్రమాణతః ।
సవ్యేతరే దినాన్యేవ చత్వారశ్చానుపూర్వశః ॥ ४౯॥

చతుస్థానే స్థితా దేవి షోడశైతాః ప్రకీర్తితాః ।
తేషాం ప్రమాణం వక్ష్యామి సామ్ప్రతం హి యథార్థతః ॥ ×౦॥

షడ్దినాన్యాదితః కృత్వా సఙ్ఖ్యాయాశ్చ యథావిధి ।
ఏతదన్తర్గతే చైవ వామరన్ధ్రే ప్రకాశితమ్ ॥ ×౧॥

షడ్దినాని యదా రూఢం ద్వివర్షం చ స జీవతి ।
మాసానష్టౌ విజానీయాద్దినాన్యష్టౌ చ తాని తు ॥ ×౨॥

ప్రాణాః సప్తదశే చైవ విద్ధి వర్షం న సంశయః ।
సప్తమాసాన్విజానీయాద్దినైః షడ్భిర్న సంశయః ॥ ×౩॥

అష్టఘస్రప్రభేదేన ద్వివర్షం హి స జీవతి ।
చతుర్మాసా హి విజ్ఞేయాశ్చతుర్వింశద్దినావధి ॥ ×౪॥

యదా నవదినం ప్రాణా వహన్త్యేవ త్రిమాసకమ్ ।
మాసద్వయం చ ద్వే మాసే దినా ద్వాదశ కీర్తితాః ॥ ××॥

పూర్వవత్కథితా యే తు కాలం తేషాం తు పూర్వకమ్ ।
అవాన్తరదినా యే తు తేన మాసేన కథ్యతే ॥ ×౬॥

ఏకాదశప్రవాహేణ వర్షమేకం స జీవతి ।
మాసా నవ తథా ప్రోక్తా దినాన్యష్టమితాన్యపి ॥ ×౮॥

ద్వాదశేన ప్రవాహేణ వర్షమేకం స జీవతి ।

మాసాన్ సప్త విజానీయాత్షడ్ఢస్రాంశ్చాప్యుదాహరేత్ ॥ ౫౮॥

నాడీ యదా చ వహతి త్రయోదశదినావధి ।
సంవత్సరం భవేత్తస్య చతుర్మాసాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౫౯॥

చతుర్విశద్దినం శేషం జీవితం చ న సంశయః ।
ప్రాణవాహో యదా వామే చతుర్దశదినాని తు ॥ ౬౦॥

సంవత్సరం భవేత్తస్య మాసాః షట్ చ ప్రకీర్తితాః ।
చతుర్వింశద్దినాన్యేవ జీవితం చ న సంశయః ॥ ౬౧॥

పఞ్చదశప్రవాహేణ నవ మాసాన్స జీవతి ।
చతుర్విశద్దినాన్యేవ కథితం కాలవేదిభిః ॥ ౬౨॥

షోడశాహప్రవాహేణ దశమాసాన్స జీవతి ।
చతుర్విశద్దినాధిక్యం కథితం కాలవేదిభిః ॥ ౬౩॥

సప్తదశప్రవాహేణ నవమాసైర్గతాయుషమ్ ।
అష్టాదశ దినాన్యత్ర కథితం సాధకేశ్వరి ॥ ౬౪॥

వామచారం యదా దేవి హ్యష్టాదశదినావధిః ।
జీవితం చాష్టమాసం తు ఘస్రా ద్వాదశ కీర్తితాః ॥ ౬౫॥

చతుర్వింశద్దినాన్యత్ర నిశ్చయేనావధారయ ।
ప్రాణవాహో యదా దేవి త్రయోవింశద్దినావధిః ॥ ౬౬॥

చత్వారః కథితా మాసాః షడ్దినాని తథోత్తరే ।
చతుర్వింశప్రవాహేణ త్రీన్మాసాంశ్చ స జీవతి ॥ ౬౭॥

దినాన్యత్ర దశాష్టౌ స సంహరన్త్యేవ చారతః ।
అవాన్తరదినే యస్తు సఙ్క్షేపాత్తే ప్రకీర్తితాః ॥ ౬౮॥

వామచారః సమాఖ్యాతో దక్షిణం శృణు సామ్ప్రతమ్ ।
అష్టావింశప్రవాహేణ తిథిమానేన జీవతి ॥ ౬౯॥

ప్రవాహేణ దశాహేన తత్సంస్థేన విపద్యతే ।
త్రింశద్ధస్రప్రవాహేన పఞ్చాహేన విపద్యతే ॥ ౭౦॥

ఏకత్రింశద్యదా దేవి వహతే చ నిరన్తరమ్ ।
దినత్రయం తదా తస్య జీవితం హి న సంశయః ॥ ౭౧॥

ద్వాత్రింశత్పాణసఙ్ఖ్యా చ యదా హి వహతే రవిః ।
తదా తు జీవితం తస్య ద్విదినం హి న సంశయః ॥ ౭౨॥

దక్షిణః కథితః ప్రాణో మధ్యస్థం కథయామి తే ।
ఏకభాగగతో వాయుప్రవాహో ముఖమణ్డలే ॥ ౭౩॥

ధావమానప్రవాహేణ దినమేకం స జీవతి ।
చక్రమేతత్పరాసోర్వి పురావిద్భిరుదాహృతమ్ ॥ ౭౪॥

ఏతత్తే కథితం దేవి కాలచక్రం గతాయుషః ।
లోకానాం చ హితార్థాయ కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ౭×॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కాలజ్ఞానవర్ణనం నామ పఞ్చవింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨×॥

×.౨౬

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౬. షడ్వింశోఽధ్యాయః । కాలవఞ్చనవర్ణనమ్ ।

దేవ్యువాచ ।
కథితం తు త్వయా దేవ కాలజ్ఞానం యథార్థతః ।
కాలస్య వఞ్చనం బ్రూహి యథా తత్త్వేన యోగినః ॥ ౧॥

కాలస్తు సన్నికృష్టో హి వర్తతే సర్వజన్తుషు ।
యథా చాస్య న మృత్యుశ్చ వఞ్చతే కాలమాగతమ్ ॥ ౨॥

తథా కథయ మే దేవ ప్రీతిం కృత్వా మమోపరి ।
యోగినాం చ హితాయ త్వం బ్రూహి సర్వసుఖప్రద ॥ ౩॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి పృష్టోఽహం యత్త్వయా శివే ।
సమాసేన చ సర్వేషాం మానుషాణాం హితార్థతః ॥ ౪॥

పృథివ్యాపస్తథా తేజో వాయురాకాశమేవ చ ।
ఏతేషాం హి సమాయోగః శరీరం పాఞ్చభౌతికమ్ ॥ ×॥

ఆకాశస్తు తతో వ్యాపీ సర్వేషాం సర్వగః స్థితః ।
ఆకాశే తు విలీయన్తే సమ్భవన్తి పునస్తతః ॥ ౬॥

వియోగే తు సదా కస్య స్వం ధామ ప్రతిపేదిరే ।
తస్యా న స్థిరతా చాస్తి సన్నిపాతస్య సున్దరి ॥ ౭॥

జ్ఞానినోఽపి తథా తత్ర తపోమన్త్రబలాదపి ।
తే సర్వే సువిజానన్తి సర్వమేతన్న సంశయః ॥ ౮॥

దేవ్యువాచ ।
ఖం తేన యన్నశ్యతి ఘోరరూపః
కాలః కరాలస్త్రిదివైకనాథః ।
దగ్ధస్త్వయా త్వం పునరేవ తుష్టః
స్తోత్రైః స్తుతః స్వాం ప్రకృతిం స లేభే ॥ ౯॥

త్వయా స చోక్తః కథయా జనానా-
మదృష్టరూపః ప్రచరిష్యసీతి ।
దృష్టస్త్వయా తత్ర మహాప్రభావః
ప్రభోర్వరాత్తే పునరుత్థితశ్చ ॥ ×.౨౬.౧౦॥

తదద్య భోః కాల ఇహాస్తి కిఞ్చిత్
నిహన్యతే యేన వదస్వ తన్మే ।
త్వం యోగివర్యః ప్రభురాత్మతన్త్రః
పరోపకారాత్తతనుర్మహేశ ॥ ౧౧॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
న హన్యతే దేవవరైస్తు దైత్యైః
సయక్షరక్షోరగమానుషైశ్చ ।
యే యోగినో ధ్యానపరాః సదేహా
భవన్తి తే ఘ్నన్తి సుఖేన కాలమ్ ॥ ౧౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా త్రిభువనగురోః ప్రాహ గౌరీ విహస్య
సత్యం త్వం మే వద కథమసౌ హన్యతే యేన కాలః ।
శమ్భుస్తామాహ సద్యో హిమకరవదనే యోగినో యే క్షిపన్తి
కాలవ్యాలం సకలమనఘాస్తచ్ఛృణుష్వైకచిత్తాః ॥ ౧౩॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
పఞ్చభూతాత్మకో దేహః సదా యుక్తస్తు తద్గుణైః ।
ఉత్పాద్యతే వరారోహే తద్విలీనో హి పార్థివః ॥ ౧౪॥

ఆకాశాజ్జాయతే వాయుర్వాయోస్తేజశ్చ జాయతే ।
తేజసోఽమ్బు వినిర్దిష్టం తస్మాద్ధి పృథివీ భవేత్ ॥ ౧×॥

పృథివ్యాదీని భూతాని గచ్ఛన్తి క్రమశః పరమ్ ।
ధరా పఞ్చగుణా ప్రోక్తా హ్యాపశ్చైవ చతుర్గుణాః ॥ ౧౬॥

త్రిగుణం చ తథా తేజో వాయుర్ద్విగుణ ఏవ చ ।
శబ్దైకగుణమాకాశం పృథివ్యాదిషు కీర్తితమ్ ॥ ౧౭॥

శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ రసో గన్ధశ్చ పఞ్చమః ।
విజహాతి గుణం స్వం స్వం తదా భూతం విపద్యతే ॥ ౧౮॥

తదా గుణం విగృహ్ణాతి ప్రాదుర్భూతం తదుచ్యతే ।
ఏవం జానీహి దేవేశి పఞ్చభూతాని తత్త్వతః ॥ ౧౯॥

తస్మాద్ధి యోగినా నిత్యం స్వస్వకాలేఽశజా గుణాః ।
చిన్తనీయాః ప్రయత్నేన దేవి కాలజిగీషుణా ॥ ×.౨౬.౨౦॥

దేవ్యువాచ ।
కథం జేజీయతే కాలో యోగిభిర్యోగవిత్ప్రభో ।
ధ్యానేన చాథ మన్త్రేణ తత్సర్వం కథయస్వ మే ॥ ౨౧॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి యోగినాం హితకామ్యయా ।
పరజ్ఞానప్రకథనం న దేయం యస్య కస్యచిత్ ॥ ౨౨॥

శ్రద్దధానాయ దాతవ్యం భక్తియుక్తాయ ధీమతే ।
అనాస్తికాయ శుద్ధాయ ధర్మనిత్యాయ భామిని ॥ ౨౩॥

సుశ్వాసేన సుశయ్యాయాం యోగం యుఞ్జీత యోగవిత్ ।
దీపం వినాన్ధకారే తు ప్రజాః సుప్తేషు ధారయేత్ ॥ ౨౪॥

తర్జన్యా పిహితౌ కర్ణౌ పీడయిత్వా ముహూర్తకమ్ ।
తస్మాత్సంశ్రూయతే శబ్దస్తుదన్వహ్నాసముద్భవః ॥ ౨×॥

సన్ధ్యాతో భుక్తమేవం హి చావసన్నం క్షణాదపి ।

సర్వరోగాన్నిహత్యాశు జ్వరోపద్రవకాన్బహూన్ ॥ ౨౬॥

యశ్చోపలక్షయేన్నిత్యమాకారం ఘటికాద్వయమ్ ।
జిత్వా మృత్యుం తథా కామం స్వేచ్ఛయా పర్యటేదిహ ॥ ౨౭॥

సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ సర్వసిద్ధిమవాప్నుయాత్ ।
యథా నదతి ఖేఽబ్దో హి ప్రావృడది్భః సుసంయతః ॥ ౨౮॥

తం శ్రుత్వా ముచ్యతే యోగీ సద్యః సంసారబన్ధనాత్ ।
తతః స యోగిభిర్న్నిత్యం సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరో భవేత్ ॥ ౨౯॥

ఏష తే కథితో దేవి శబ్దబ్రహ్మవిధిక్రమః ।
పలాలమివ ధాన్యార్థీ త్యజేదబ్బన్ధమశేషతః ॥ ×.౨౬.౩౦॥

శబ్దబ్రహ్మ త్విదం ప్రాప్య యే కేచిదన్యకాఙ్క్షిణః ।
ఘ్నన్తి తే ముష్టినాకాశం కామయన్తే క్షుధాం తృషామ్ ॥ ౩౧॥

జ్ఞాత్వా పరమిదం బ్రహ్మ సుఖదం ముక్తికారణమ్ ।
అబాహ్యమక్షరం చైవ సర్వోపాధివివర్జితమ్ ॥ ౩౨॥

మోహితాః కాలపాశేన మృత్యుపాశవశఙ్గతాః ।
శబ్దబ్రహ్మ న జానన్తి పాపినస్తే కుబుద్ధయః ॥ ౩౩॥

తావద్ భ్రమన్తి సంసారే యావద్ధామ న విన్దతే ।
విదితే తు పరే తత్త్వే ముచ్యతే జన్మబన్ధనాత్ ॥ ౩౪॥

నిద్రాలస్యం మహావిఘ్నం జిత్వా శత్రుం ప్రయత్నతః ।
సుఖాసనే స్థితో నిత్యం శబ్దబ్రహ్మాభ్యసన్నితి ॥ ౩×॥

శతవృద్ధః పుమాంల్లబ్ధ్వా యావదాయుః సమభ్యసేత్ ।
మృత్యుఞ్జయవపుస్తమ్భ ఆరోగ్యం వాయువర్ధనమ్ ॥ ౩౬॥

ప్రత్యయో దృశ్యతే వృద్ధే కిం పునస్తరుణే జనే ।
న చోఙ్కారో న మన్త్రోఽపి నైవ బీజం న చాక్షరమ్ ॥ ౩౭॥

అనాహతమనుచ్చార్యం శబ్దబ్రహ్మ శివం పరమ్ ।
ధ్యాయన్తే దేవి సతతం సుధియో యత్నతః ప్రియే ॥ ౩౮॥

తస్మాచ్ఛబ్దా నవ ప్రోక్తాః ప్రాణవిద్భిస్తు లక్షితాః ।
తాన్ ప్రవక్ష్యామి యత్నేన నాదసిద్ధిమనుక్రమాత్ ॥ ౩౯॥

ఘోషం కాంస్యం తథా శృఙ్గం ఘణ్టాం వీణాదివంశజాన్ ।
దున్దుభిం శఙ్ఖశబ్దం తు నవమం మేఘగర్జితమ్ ॥ ×.౨౬.౪౦॥

నవ శబ్దాన్ పరిత్యజ్య తుఙ్కారం తు సమభ్యసేత్ ।
ధ్యాయన్నేవం సదా యోగీ పుణ్యైః పాపైర్న లిప్యతే ॥ ౪౧॥

న శృణోతి యదా శృణ్వన్యోగాభ్యాసేన దేవికే ।
మ్రియతేఽభ్యసమానస్తు యోగీ తిష్ఠేద్దివానిశమ్ ॥ ౪౨॥

తస్మాదుత్పద్యతే శబ్దో మృత్యుజిత్సప్తధిర్ధినైః ।
స వై నవవిధో దేవి తం బ్రవీమి యథార్థతః ॥ ౪౩॥

ప్రథమం నదతే ఘోషమాత్మశుద్ధికరం పరమ్ ।
సర్వవ్యాధిహరం నాదం వశ్యాకర్షణముత్తమమ్ ॥ ౪౪॥

ద్వితీయం నదతే కాంస్యం స్తమ్భయేత్ ప్రాణినాం గతిమ్ ।
విషం భూతగ్రహాన్ సర్వాన్ బధ్నీయాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౪×॥

తృతీయం నదతే శృఙ్గమభిచారి నియోజయేత్ ।
విద్విడుచ్చాటనే శత్రోర్మారణే చ ప్రయోజయేత్ ॥ ౪౬॥

ఘణ్టానాదం చతుర్థం తు వదతే పరమేశ్వరః ।
ఆకర్షః సర్వదేవానాం కిం పునర్మానుషా భువి ॥ ౪౭॥

యక్షగన్ధర్వకన్యాశ్చ తస్యాకృష్టా దదన్తి హి ।
యథేప్సితాం మహాసిద్ధిం యోగినే కామతోఽపి వా ॥ ౪౮॥

వీణా తు పఞ్చమో నాదః శ్రూయతే యోగిభిః సదా ।
తస్మాదుత్పద్యతే దేవి దూరాదర్శనమేవ హి ॥ ౪౯॥

ధ్యాయతో వంశనాదం తు సర్వతత్త్వం ప్రజాయతే ।
దున్దుభిం ధ్యాయమానస్తు జరామృత్యువివర్జితః ॥ ×.౨౬.×౦॥

శఙ్ఖశబ్దేన దేవేశి కామరూపం ప్రపద్యతే ।
యోగినో మేఘనాదేన న విపత్సఙ్గమో భవేత్ ॥ ×౧॥

యశ్చైకమనసా నిత్యం తుఙ్కారం బ్రహ్మరూపిణమ్ ।
కిమసాధ్యం న తస్యాస్తి యథామతి వరాననే ॥ ×౨॥

సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ కామరూపీ వ్రజత్యసౌ ।

న వికారైః ప్రయుజ్యేత శివ ఏవ న సంశయః ॥ ×౩॥

ఏతత్తే పరమేశాని శబ్దబ్రహ్మస్వరూపకమ్ ।
నవధా సర్వమాఖ్యాతం కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ×౪॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కాలవఞ్చనవర్ణనం నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౬॥

×.౨౭

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౭. సప్తవింశోఽధ్యాయః । కాలవఞ్చనశివప్రాప్తివర్ణనమ్ ।

దేవ్యువాచ ।
వాయోస్తు పదమాప్నోతి యోగాకాశసముద్భవమ్ ।
తన్మే సర్వం సమాచక్ష్వ ప్రసన్నస్త్వం యది ప్రభో ॥ ౧॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
పురా మే సర్వమాఖ్యాతం యోగినాం హితకామ్యయా ।
కాలం జిగాయ యః సమ్యగ్వాయోర్లిఙ్గం యథా భవేత్ ॥ ౨॥

తేన జ్ఞాత్వా దినం యోగీ ప్రాణాయామపరః స్థితః ।
స జయత్యాగతం కాలం మాసార్ధేనైవ సున్దరి ॥ ౩॥

హృత్థ్సో వాయుః సదా వహ్నేర్దీపకః సోఽనుపావకః ।
స బాహ్యాభ్యన్తరో వ్యాపీ వాయుః సర్వగతో మహాన్ ॥ ౪॥

జ్ఞానవిజ్ఞానముత్సాహః సర్వం వాయోః ప్రవర్తతే ।
యేనేహ నిర్జితో వాయుస్తేన సర్వమిదం జగత్ ॥ ×॥

ధారణాయాం సదా తిష్ఠేజ్జరామృత్యుజిఘాంసయా ।
యోగీ యోగరతః సమ్యగ్ధారణాధ్యానతత్పరః ॥ ౬॥

లోహకారో యథా భస్త్రామాపూర్యముఖతో మునే ।
సాధయేద్వాయునా కర్మ తద్వద్యోగీ సమభ్యసేత్ ॥ ౭॥

దేవః సహస్రకో నేత్రపాదహస్తసహస్రకః ।

పృథవీం హి సర్వమావృత్య సోఽగ్రే తిష్ఠేద్దశాఙ్గులమ్ ॥ ౮॥

గాయత్రీం శిరసా సార్ధం జపేద్ వ్యాహృతిపూర్వికామ్ ।
త్రివారమాయతప్రాణాః ప్రాణాయామః స ఉచ్యతే ॥ ౯॥

గతాగతా నివర్తన్తే చన్ద్రసూర్యాదయో గ్రహాః ।
అద్యాపి న నివర్తన్తే యోగధ్యానపరాయణాః ॥ ×.౨౯.౧౦॥

శతమబ్దం తపస్తప్త్వా కుశాగ్రాపః పిబేద్ ద్విజః ।
తదాప్నోతి ఫలం దేవి ప్రాణానాం ధారణైకయా ॥ ౧౧॥

యో ద్విజః కల్యముత్థాయ ప్రాణాయామైకమాచరేత్ ।
సర్వం పాపం నిహన్త్యాశు బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౧౨॥

యోఽతన్ద్రితః సదైకాన్తే ప్రణాయామపరో భవేత్ ।
జరాం మృత్యుం వినిర్జిత్య వాయుగః ఖేచరీతి సః ॥ ౧౩॥

సిద్ధస్య భజతే రూపం కాన్తిం మేధాం పరాక్రమమ్ ।
శౌర్యం వాయుసమో గత్యా సౌఖ్యం శ్లాఘ్యం పరం సుఖమ్ ॥ ౧౪॥

ఏతత్కథితమశేషం వాయోః సిద్ధిం యదాప్నుతే యోగీ ।
యత్తేజసోఽపి లభతే తత్తే వక్ష్యామి దేవేశి ॥ ౧×॥

స్థిత్వా సుఖాసనే స్వే శేతే జనవచనహీనే తు ।
శశిరవియుతయా తేజసా ప్రకాశయన్మధ్యమే దేశే ॥ ౧౬॥

వహ్నిగతం భ్రూమధ్యే ప్రకాశతే యస్త్వతన్ద్రితో యోగీ ।
దీపైర్వినధ్వాన్తే పశ్యేన్నాన్యనమసంశయం లోకే ॥ ౧౭॥

నేత్రే కరశాఖాభిః కిఞ్చిత్సమ్పీడ్య యత్నతో యోగీ ।
తారం పశ్యన్ద్వాయేన్ముహూర్తమర్ధం తమేకభావోఽపి ॥ ౧౮॥

తతస్తు తమసి ధ్యాయన్పశ్యతి జ్యోతిరైశ్వరమ్ ।
శ్వేతం రక్తం తథా పీతం కృష్ణమిన్ద్రధనుష్ప్రభమ్ ॥ ౧౯॥

భువోర్మధ్యే లలాటస్థం బాలార్కసమతేజసమ్ ।
తం విదిత్వా తు కామాజ్జీ క్రీడతే కామరూపధృక్ ॥ ×.౨౯.౨౦॥

కారణప్రశమావేశం పరకాయప్రవేశనమ్ ।
అణిమాదిగుణావాప్తిర్మనసా చావలోకనమ్ ॥ ౨౧॥

దూరశ్రవణవిజ్ఞానమదృశ్యం బహురూపధృక్ ।
సతతాభ్యాసయోగేన ఖేచరత్వం ప్రజాయతే ॥ ౨౨॥

శ్రుతాధ్యయనసమ్పన్నా నానాశాస్త్రవిశారదాః ।
జ్ఞానినోఽపి విముహ్యన్తే పూర్వకర్మవశానుగాః ॥ ౨౩॥

పశ్యన్తోఽపి న పశ్యన్తి శృణ్వానా బధిరా యథా ।
యథాన్ధా మానుషా లోకే మూఢాః పాపవిమోహితాః ॥ ౨౪॥

వేదాహమేతం పురుషం మహాన్త-
మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ ।
తమేవ విదిత్వాతిమృత్యుమేతి
నాన్యః పన్థా విద్యతే ప్రాయణాయ ॥ ౨౫॥

ఏష తే కథితః సమ్యక్తేజసో విధిరుత్తమః ।
కాలం జిత్వా యథా యోగీ చామరత్వం ప్రపద్యతే ॥ ౨౬॥

పునః పరతరం వక్ష్యే యథా మృత్యుర్న జాయతే ।
సావధానతయా దేవి శృణుష్వైకాగ్రమానసా ॥ ౨౭॥

తురీయా దేవి భూతానాం యోగినాం ధ్యానినాం తథా ।
సుఖాసనే యథాస్థానం యోగీ నియతమానసః ॥ ౨౮॥

సమున్నతశరీరోఽపి స బద్ధ్వా కరసమ్పుటమ్ ।
చక్ష్వాకారేణ వక్త్రేణ పిబన్వాయుం శనైః శనైః ॥ ౨౯॥

ప్రస్రవన్తి క్షణాదాపస్తాలుస్థా జీవదాయికాః ।
తా జిహ్వేద్వాయునాదాయామృతం తచ్ఛీతలం జలమ్ ॥ ౩౦॥

పిబన్ననుదినం యోగీ న మృత్యువశగో భవేత్ ।
దివ్యకాయో మహాతేజాః పిపాసాక్షుద్వివర్జితః ॥ ౩౧॥

బలేన నాగస్తురగో జవేన
దృష్ట్యా సుపర్ణః సుశ్రుతిస్తు దూరాత్ ।
ఆకుఞ్చితాకుణ్డలికృష్ణకేశో
గన్ధర్వవిద్యాధరతుల్యవర్ణః ॥ ౩౨॥

జీవేన్నరో వర్షశతం సురాణాం
సుమేధసా వాక్పతినా సమత్వమ్ ।

ఏవం చరన్ ఖేచరతాం ప్రయాతి
యథేష్టచారీ సుఖితః సదైవ ॥ 33॥

పునరన్యత్ప్రవక్ష్యామి విధానం యత్నతైరపి ।
గోపితం తు ప్రయత్నేన తచ్ఛృణుష్వ వరాననే ॥ 3౪॥

సమాకుఞ్చ్యాభ్యసేద్యోగీ రసనాం తాలుకం ప్రతి ।
కిఞ్చిత్కాలాన్తరేణైవ క్రమాత్ప్రాప్నోతి లమ్బికామ్ ॥ 3×॥

తతః ప్రస్రవతే సా తు సంస్పృష్టా శీతలాం సుధామ్ ।
పిబన్నేవ సదా యోగీ సోఽమరత్వం హి గచ్ఛతి ॥ 3౬॥

రేఫాగ్రం లమ్బికాగ్రం కరతలఘటనం శుభ్రపద్మస్య బిన్దో-
స్తేనాకృష్టా సుధేయం పతతి పరపదే దేవతానన్దకారీ ।
సారం సంసారతారం కృతకలుషతరం కాలతారం సతారం
యేనేదం ప్లావితాఙ్గం స భవతి న మృతః క్షుత్పిపాసావిహీనః ॥ 3౭॥

ఏభిర్యుక్తా చతుర్భిః క్షితిధరతనయే యోగిభిర్వై ధరైషా
ధైర్యాన్నిత్యం కుతోఽన్తః సకలమపి జగద్యత్సుఖప్రాపణాయ ।
స్వప్నే దేహీ విధత్తే సకలమపి సదా మానయన్యచ్చ దుఃఖం
స్వర్గే హ్యేవం ధరిత్ర్యాః ప్రభవతి చ తతో వా స కిఞ్చిచ్చతుర్ణామ్ ॥ 3౮॥

తస్మాన్మన్త్రైస్తపోభిర్వ్రతనియమయుతైరౌషధైర్యోగయుక్తా
ధాత్రీ రక్తా మనుష్యైర్నయవినయయుతైర్ధర్మవిద్భిః క్రమేణ ।
భూతానామాది దేవో న హి భవతి చలః సంయుతో వై చతుర్ణాం
తస్మాదేవం ప్రవక్ష్యే విధిమనుగదితం ఛాయికం యచ్చివాఖ్యమ్ ॥ 3౯॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కాలవఞ్చనశివప్రాప్తివర్ణనం నామ సప్తవింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౭॥

×.౨౮

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౮. అష్టావింశోఽధ్యాయః । ఛాయాపురుషదర్శనవర్ణనమ్ ।

దేవ్యువాచ ।
దేవదేవ మహాదేవ కథితం కాలవఞ్చనమ్ ।
శబ్దబ్రహ్మస్వరూపం చ యోగలక్షణముత్తమమ్ ॥ ౧॥

కథితం తే సమాసేన ఛాయికం జ్ఞానముత్తమమ్ ।
విస్తరేణ సమాఖ్యాహి యోగినాం హితకామ్యయా ॥ ౨॥

శఙ్కర ఉవాచ ।
శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి ఛాయాపురుషలక్షణమ్ ।
యజ్ఞాత్వా పురుషః సమ్యక్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౩॥

సూర్యం హి పృష్ఠతః కృత్వా సోమం వా వరవర్ణిని ।
శుక్లామ్బరధరః స్రగ్వీ గన్ధధూపాదివాసితః ॥ ౪॥

సంస్మరేన్మే మహామన్త్రం సర్వకామఫలప్రదమ్ ।
నవాత్మకం పిణ్డభూతం స్వాం ఛాయాం సన్నిరీక్షయేత్ ॥ ×॥

దృష్ట్వా తాం పునరాకాశే శ్వేతవర్ణస్వరూపిణీమ్ ।
స పశ్యత్యేకభావస్తు శివం పరమకారణమ్ ॥ ౬॥

బ్రహ్మప్రాప్తిర్భవేత్తస్య కాలవిద్భిరితీరితమ్ ।
బ్రహ్మహత్యాదికైః పాపైర్ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౭॥

శిరోహీనం యదా పశ్యేత్షడ్భిర్మాసైర్భవేత్క్షయః ।
సమస్తం వాఙ్మయం తస్య యోగినస్తు యథా తథా ॥ ౮॥

శుక్లే ధర్మం విజానీయాత్కృష్ణే పాపం వినిర్దిశేత్ ।
రక్తే బన్ధం విజానీయాత్పీతే విద్విషమాదిశేత్ ॥ ౯॥

వివాహో బన్ధునాశః స్యాద్ద్వితుణ్డే చైవ క్షుద్భయమ్ ।
వికటౌ నశ్యతే భార్యా విజఙ్ఘే ధనమేవ హి ॥ ×.౨౮.౧౦॥

పాదాభావే విదేశః స్యాదిత్యేతత్కథితం మయా ।
తద్విచార్యం ప్రయత్నేన పురుషేణ మహేశ్వరి ॥ ౧౧॥

సమ్యక్తం పురుషం దృష్ట్వా సన్నివేశ్యాత్మనాత్మని ।
జపేన్నవాత్మకం మన్త్రం హృదయం మే మహేశ్వరి ॥ ౧౨॥

వత్సరే విగతే మన్త్రీ తన్నాస్తి యన్న సాధయేత్ ।

అణిమాదిగుణానష్టౌ ఖేచరత్వం ప్రపద్యతే ॥ ౧౩॥

పునరన్యత్ప్రవక్ష్యామి శక్తిం జ్ఞాతుం దురాసదామ్ ।
ప్రత్యక్షం దృశ్యతే లోకే జ్ఞానినామగ్రతః స్థితమ్ ॥ ౧౪॥

అజ్ఞేయా లిఖ్యతే లోకే యా సర్పీకృతకుణ్డలీ ।
సా మాత్రా యానసంస్థాపి దృశ్యతే న చ పశ్యతే ॥ ౧×॥

బ్రహ్మణ్డమూర్ధ్నిగా యా చ స్తుతా వేదైస్తు నిత్యశః ।
జననీ సర్వవిద్యానాం గుహ్యవిద్యేతి గీయతే ॥ ౧౬॥

ఖేచరా సా వినిర్దిష్టా సర్వప్రాణిషు సంస్థితా ।
దృశ్యాదృశ్యాచలా నిత్యా వ్యక్తావ్యక్తా సనాతనీ ॥ ౧౭॥

అవర్ణా వర్ణసంయుక్తా ప్రోచ్యతే బిన్దుమాలినీ ।
తాం పశ్యన్సర్వదా యోగీ కృతకృత్యోఽభిజాయతే ॥ ౧౮॥

సర్వతీర్థకృతస్నానాద్భవేద్దానస్య యత్ఫలమ్ ।
సర్వయజ్ఞఫలం యచ్చ మాలిన్యా దర్శనాత్తదా ॥ ౧౯॥

ప్రాప్నోత్యత్ర న సన్దేహః సత్యం వై కథితం మయా ।
సర్వతీర్థేషు యత్స్నాత్వా దత్త్వా దానాని సర్వశః ॥ ×.౨౮.౨౦॥

సర్వేషాం దేవి యజ్ఞానాం యత్ఫలం తల్లభేత్పుమాన్ ।
కిం బహూక్త్యా మహేశాని సర్వాన్కామాన్సమశ్నుతే ॥ ౨౧॥

తస్మాజ్జ్ఞానం యథాయోగమభ్యసేత్సతతం బుధః ।
అభ్యాసాజ్జాయతే సిద్ధిర్యోగోఽభ్యాసాత్ప్రవర్ధతే ॥ ౨౨॥

సంవిత్తిర్లభ్యతేఽభ్యాసాదభ్యాసాన్మోక్షమశ్నుతే ।
అభ్యాసః సతతం కార్యో ధీమతా మోక్షకారణమ్ ॥ ౨౩॥

ఇత్యేతత్కథితం దేవి భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ।
కిమన్యత్పృచ్ఛ్యతే తత్త్వం వద సత్యం బ్రవీమి తే ॥ ౨౪॥

సూత ఉవాచ ।
ఇతి శ్రుత్వా బ్రహ్మపుత్రవచనం పరమార్థదమ్ ।
ప్రసన్నోఽభూదతి వ్యాసః పారాశర్యో మునీశ్వరాః ॥ ౨×॥

సనత్కుమారం సర్వజ్ఞం బ్రహ్మపుత్రం కృపానిధిమ్ ।

వ్యాసః పరమసన్తుష్టః ప్రణనామ ముహుర్ముహుః ॥ ౨౬॥

తతస్తుష్టావ తం వ్యాసః కాలేయః స మునీశ్వరః ।
సనత్కుమారం మునయః సురవిజ్ఞానసాగరమ్ ॥ ౨౭॥

వ్యాస ఉవాచ ।
కృతార్థోఽహం మునిశ్రేష్ఠ బ్రహ్మత్వం మే త్వయా కృతమ్ ।
నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు ధన్యస్త్వం బ్రహ్మవిత్తమః ॥ ౨౮॥

సూత ఉవాచ ।
ఇతి స్తుత్వా స కాలేయో బ్రహ్మపుత్రం మహాముని౦ ।
తూష్ణీం బభూవ సుప్రీతః పరమానన్దనిర్భరః ॥ ౨౯॥

బ్రహ్మపుత్రస్తమామన్త్ర్య పూజితస్తేన శౌనకః ।
యయౌ స్వధామ సుప్రీతో వ్యాసోఽపి ప్రీతమానసః ॥ ×.౨౮.౩౦॥

ఇతి మే వర్ణితో విప్రాః సుఖదః పరమార్థయుక్ ।
సనత్కుమారకాలేయసంవాదో జ్ఞానవర్ధనః ॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం ఛాయాపురుషదర్శనవర్ణనం నామాష్టావింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౮॥

×.౨౯
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౨౯. ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః । ఆదిసర్గవర్ణనమ్ ।

శౌనక ఉవాచ ।
శ్రుతం మే మహదాఖ్యానం యత్త్వయా పరికీర్తితమ్ ।
సనత్కుమారకాలేయసంవాదం పరమార్థదమ్ ॥ ౧॥

అతోఽహం శ్రోతుమిచ్ఛామి యథా సర్గస్తు బ్రహ్మణః ।
సముత్పన్నం తు మే బ్రూహి యథా వ్యాసాచ్చ తే శ్రుతమ్ ॥ ౨॥

సూత ఉవాచ ।
మునే శృణు కథాం దివ్యాం సర్వపాపప్రణాశినీమ్ ।
కథ్యమానాం మయా చిత్రాం బహ్వర్థాం శ్రుతవిస్తరామ్ ॥ ౩॥

యశ్చైనాం పాఠయేత్తాం చ శృణుయాద్వాప్యభీక్ష్ణశః ।
స్వవంశధారణం కృత్వా స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౪॥

ప్రధానం పురుషో యత్తన్నిత్యం సదసదాత్మకమ్ ।
ప్రధానపురుషో భూత్వా నిర్మమే లోకభావనః ॥ ×॥

స్రష్టారం సర్వభూతానాం నారాయణపరాయణమ్ ।
తం వై విద్ధి మునిశ్రేష్ఠ బ్రహ్మాణమమితౌజసమ్ ॥ ౬॥

యస్మాదకల్పయత్కల్పాః సమగ్రాః శుచయో యతః ।
భవన్తి మునిశార్దూల నమస్తస్మై స్వయమ్భువే ॥ ౭॥

తస్మై హిరణ్యగర్భాయ పురుషాయేశ్వరాయ చ ।
నమస్కృత్య ప్రవక్ష్యామి భూయః సర్గమనుత్తమమ్ ॥ ౮॥

బ్రహ్మా స్రష్టా హరిః పాతా సంహర్తా చ మహేశ్వరః ।
తస్య సర్గస్య నాన్యోఽస్తి కాలే కాలే తథా గతే ॥ ౯॥

సోఽపి స్వయమ్భూర్భగవాన్ సిసృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః ।
అప ఏవ ससర్జాదౌ తాసు వీర్యమవాసృజత్ ॥ ×.౨౯.౧౦॥

ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః ।
అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః ॥ ౧౧॥

హిరణ్యవర్ణమభవత్తదణ్డముదకేశయమ్ ।
తత్ర జజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మా స్వయమ్భూరితి విశ్రుతః ॥ ౧౨॥

హిరణ్యగర్భో భగవానుషిత్వా పరివత్సరమ్ ।
తదణ్డమకరోద్ ద్వైధం దివం భూమిం చ నిర్మమే ॥ ౧౩॥

అధోఽధోర్ధ్వం ప్రయుక్తాని భువనాని చతుర్దశ ।
తయోః శకలయోర్మధ్య ఆకాశమసృజత్ప్రభుః ॥ ౧౪॥

అప్సు పరిప్లవాం పృథ్వీం దిశశ్చ దశధా దధే ।
తత్ర కాలే మనో వాచం కామక్రోధావథో రతిమ్ ॥ ౧×॥

మరీచిమత్ర్యఙ్గిరసౌ పులస్త్యం పులహం క్రతుమ్ ।
వసిష్ఠం తు మహాతేజాః సోఽసృజత్సప్త మానసాన్ ॥ ౧౬॥

సప్త బహ్మాణ ఇత్యేతే పురాణే నిశ్చయం గతాః ।

తతోఽసృజత్పునర్బ్రహ్మా రుద్రాన్ క్రోధసముద్భవాన్ ॥ ౧౭॥

సనత్కుమారం చ ఋషిం సర్వేషామపి పూర్వజమ్ ।
సప్త చైతే ప్రజాయన్తే పశ్చాద్రుద్రాశ్చ సర్వతః ॥ ౧౮॥

అతః సనత్కుమారస్తు తేజసా సఙ్క్షిప్య తిష్ఠతి ।
తేషాం సప్త మహావంశా దివ్యా దేవర్షిపూజితాః ॥ ౧౯॥

ప్రజాయన్తే క్రియావన్తో మహర్షిభిరలఙ్కృతాః ।
విద్యుతోఽశనిమేఘాంశ్చ రోహితేన్ద్రధనూంషి చ ॥ ×.౨౯.౨౦॥

పయాంసి చ ససర్జాదౌ పర్జన్యం చ ససర్జ హ ।
ఋచో యజూంషి సామాని నిర్మమే యజ్ఞసిద్ధయే ॥ ౨౧॥

పూజ్యాంస్తైరయజన్దేవానిత్యేవమనుశుశ్రుమ ।
ముఖాద్దేవానజనయత్పితౄంశ్చైవాథ వక్షసః ।
ప్రజనాచ్చ మనుష్యాన్వై జఘనాన్నిర్మమేఽసురాన్ ॥ ౨౨॥

ఉచ్చావచాని భూతాని గాత్రేభ్యస్తస్య జజ్ఞిరే ।
ఆపవస్య ప్రజాసర్గం సృజతో హి ప్రజాపతేః ॥ ౨౩॥

సృజ్యమానాః ప్రజాశ్చైవ నావర్ధన్త యదా తదా ।
ద్విధా కృత్వాత్మనో దేహం స్త్రీ వైవ పురుషోఽభవత్ ॥ ౨౪॥

ససృజేఽథ ప్రజాః సర్వా మహిమ్నా వ్యాప్య విశ్వతః ।
విరాజమసృజద్విష్ణుః స సృష్టః పురుషం విరాట్ ॥ ౨×॥

ద్వితీయం తం మనుం విద్ధి మనోరన్తరమేవ చ ।
స వైరాజః ప్రజాః సర్వాః ససర్జ పురుషః ప్రభుః ॥ ౨౬॥

నారాయణవిసర్గస్య ప్రజాస్తస్యాప్యయోనిజః ।
ఆయుష్మాన్ కీర్తిమాన్ధన్యః ప్రజావాంశ్చాభవత్తతః ॥ ౨౭॥

ఇత్యేవమాదిసర్గస్తే వర్ణితో మునిసత్తమ ।
ఆదిసర్గం విదిత్వైవం యథేష్టాం ప్రాప్నుయాద్గతిమ్ ॥ ౨౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం ఆదిసర్గవర్ణనం నామ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౨౯॥

×.౩౦

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.30. త్రింశోఽధ్యాయః । సర్గవర్ణనమ్ ౧ ।

సూత ఉవాచ ।
సంసృష్టాసు ప్రజాస్వేవ ఆపవోఽథ ప్రజాపతిః ।
లేభే వై పురుషః పత్నీం శతరూపామయోనిజామ్ ॥ ౧॥

ఆపవస్య మహిమ్నా తు దివమావృత్య తిష్ఠతః ।
ధర్మేణైవ మహాత్మా స శతరూపాప్యజాయత ॥ ౨॥

సా తు వర్షశతం తప్త్వా తపః పరమదుశ్చరమ్ ।
భర్తారం దీప్తతపసం పురుషం ప్రత్యపద్యత ॥ 3॥

స వై స్వాయమ్భువో జజ్ఞే పురుషో మనురుచ్యతే ।
తస్యైకసప్తతియుగం మన్వన్తరమిహోచ్యతే ॥ ౪॥

వైరాజాత్పురుషాద్వీరా శతరూపా వ్యజాయత ।
ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ వీరకాయామజాయతామ్ ॥ ×॥

కామ్యా నామ మహాభాగా కర్దమస్య ప్రజాపతేః ।
కామ్యాపుత్రాస్త్రయస్త్వాసన్సంరాట్సాక్షిరవిట్ప్రభుః ॥ ౬॥

ఉత్తానపాదోఽజనయత్పుత్రాన్ శక్రసమాన్ ప్రభుః ।
ధ్రువం చ తనయం దివ్యమాత్మానన్దసువర్చసమ్ ॥ ౭॥

ధర్మస్య కన్యా సుశ్రోణీ సునీతిర్నామ విశ్రుతా ।
ఉత్పన్నా చాపి ధర్మేణ ధ్రువస్య జననీ తథా ॥ ౮॥

ధ్రువో వర్షసహస్రాణి త్రీణి దివ్యాని కాననే ।
తపస్తేపే స బాలస్తు ప్రార్థయన్ధ్యానమవ్యయమ్ ॥ ౯॥

తస్మై బ్రహ్మా దదౌ ప్రీతః స్థానమాత్మసమం ప్రభుః ।
అచలం చైవ పురతః సప్తర్షీణాం ప్రజాపతిః ॥ ×.30.౧౦॥

తస్మాత్ పుష్టిశ్చ ధాన్యశ్చ ధ్రువాత్పుత్రౌ వ్యజాయతామ్ ।
పుష్టిరేవం సముత్థాయాఃపఞ్చపుత్రానకల్మషాన్ ॥ ౧౧॥

రిపుం రిపుఞ్జయం విప్రం వృకలం వృషతేజసమ్ ।

రిపోరేవం చ మహిషీ చాక్షుషం సర్వతోదిశమ్ ॥ ౧౨॥

అజీజనత్పుష్కరిణ్యాం వరుణం చాక్షుషో మనుః ।
మనోరజాయన్త దశ నడ్వలాయాం మహౌజసః ॥ ౧౩॥

కన్యాయాం హి మునిశ్రేష్ఠ వైరాజస్య ప్రజాపతేః ।
పురుర్మాసః శతద్యుమ్నస్తపస్వీ సత్యవిత్కవిః ॥ ౧౪॥

అగ్నిష్టోమోఽతిరాత్రశ్చాతిమన్యుః సుయశా దశ ।
పూరోరజనయత్పుత్రాన్ షడాగ్నేయీ మహాప్రభాన్ ॥ ౧×॥

అఙ్గం సుమనసం ఖ్యాతిం సృతిమఙ్గిరసం గయమ్ ।
అఙ్గాత్సునీథా భార్యా వై వేనమేకమసూయత ॥ ౧౬॥

అపచారేణ వేనస్య కోపస్తేషాం మహానభూత్ ।
హుఙ్కారేణైవ తం జఘ్నుర్మునయో ధర్మతత్పరాః ॥ ౧౭॥

అథ ప్రజార్థమృషయః ప్రార్థితాశ్చ సునీథయా ।
సారస్వతాస్తదా తస్య మమన్థుర్దక్షిణం కరమ్ ॥ ౧౮॥

వేనస్య పాణౌ మథితే సమ్బభూవ తతః పృథుః ।
స ధన్వీ కవచీ జాతస్తేజసాదిత్యసన్నిభః ॥ ౧౯॥

అవతారః స విష్ణోర్హి ప్రజాపాలనహేతవే ।
ధర్మసంరక్షణార్థాయ దుష్టానాం దణ్డహేతవే ॥ ×.౩౦.౨౦॥

పృథుర్వైన్యస్తదా పృథ్వీమరక్షత్క్షత్రపూర్వజః ।
రాజసూయాభిషిక్తానామాద్యః స వసుధాపతిః ॥ ౨౧॥

తస్మాచ్చైవ సముత్పన్నౌ నిపుణౌ సూతమాగధౌ ।
తేనేయం గౌర్మునిశ్రేష్ఠ దుగ్ధా సర్వహితాయ వై ॥ ౨౨॥

సర్వేషాం వృత్తిదశ్చాభూద్దేవర్షిసుఖరక్షసామ్ ।
మనుష్యాణాం విశేషేణ శతయజ్ఞకరో నృపః ॥ ౨౩॥

పృథోః పుత్రౌ తు జజ్ఞాతే ధర్మజ్ఞౌ భువి పార్థివౌ ।
విజితాశ్వశ్చ హర్యక్షో మహావీరౌ సువిశ్రుతౌ ॥ ౨౪॥

శిఖణ్డినీ చాజనయత్పుత్రం ప్రాచీనబర్హిషమ్ ।
ప్రాచీనాగ్రాః కుశాస్తస్య పృథివీతలచారిణః ॥ ౨×॥

సముద్రతనయా తేన ధర్మతః సువివాహితా ।
రేజేఽధికతరం రాజా కృతదారో మహాప్రభుః ॥ ౨౬॥

సముద్రతనయాయాస్తు దశ ప్రాచీనబర్హిషః ।
బభూవుస్తనయా దివ్యా బహుయజ్ఞకరస్య వై ॥ ౨౭॥

సర్వే ప్రాచేతసా నామ్నా ధనుర్వేదస్య పారగాః ।
అపృథగ్ధర్మాచరణాస్తేఽతప్యన్త మహత్తపః ॥ ౨౮॥

దశవర్షసహస్రాణి సముద్రసలిలేశయాః ।
రుద్రగీతం జపన్తశ్చ శివధ్యానపరాయణాః ॥ ౨౯॥

తపశ్చరత్సు పృథ్వ్యామభవంశ్చ మహీరుహాః ।
అరక్ష్యమాణాయాం పృథ్వ్యాం బభూవాథ ప్రజాక్షయః ॥ ×.౩౦.౩౦॥

తాన్ దృష్ట్వా తు నివృత్తాస్తే తపసో లబ్ధసద్వరాః ।
చుక్రుధుర్మునిశార్దూల దగ్ధుకామాస్తపోబలాః ॥ ౩౧॥

ప్రాచేతసా ముఖేభ్యస్తే ప్రాసృజన్నగ్నిమారుతౌ ।
వృక్షానున్మూల్య వాయుస్తానదహద్ధవ్యవాహనః ॥ ౩౨॥

వృక్షక్షయం తతో దృష్ట్వా కిఞ్చిచ్ఛేషేషు శాఖిషు ।
ఉపగమ్యాబ్రవీదేతాన్ రాజా సోమః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౩॥

సోమ ఉవాచ ।
కోపం యచ్ఛత రాజానః సర్వే ప్రాచీనబర్హిషః ।
అనుభూతానుకన్యేయం వృక్షాణాం వరవర్ణినీ ॥ ౩౪॥

భవిష్యం జానతా సా తు ధృతా గర్భేణ వై మయా ।
భార్యా వోఽస్తు మహాభాగాః సోమవంశవివర్ధినీ ॥ ౩×॥

అస్యాముత్పత్స్యతే విద్వాన్ దక్షో నామ ప్రజాపతిః ।
సృష్టికర్తా మహాతేజా బ్రహ్మపుత్రః పురాతనః ॥ ౩౬॥

యుష్మాకం తేజసార్ధేన మమ చానేన తేజసా ।
బ్రహ్మతేజోమయో భూపః ప్రజాః సంవర్ధయిష్యతి ॥ ౩౭॥

తతః సోమస్య వచనాజ్జగృహుస్తే ప్రచేతసః ।
భార్యాం ధర్మేణ తాం ప్రీత్యా వృక్షజాం వరవర్ణినీమ్ ॥ ౩౮॥

తేభ్యస్తస్యాస్తు సఞ్జజ్ఞే దక్షో నామ ప్రజాపతిః ।

సోఽపి జజ్ఞే మహాతేజాః సోమస్యాంశేన వై మునే ॥ ౩౯॥

అచరాంశ్చ చరాంశ్చైవ ద్విపదోఽథ చతుష్పదః ।
సంసృజ్య మనసా దక్షో మైథునీం సృష్టిమారభత్ ॥ ×.౩౦.౪౦॥

వీరణస్య సుతాం నామ్నా వీరణీం స ప్రజాపతేః ।
ఉపయేమే సువిధినా సుధర్మేణ పతివ్రతామ్ ॥ ౪౧॥

హర్యశ్వానయుతం తస్యాం సుతాన్ పుణ్యానజీజనత్ ।
తే విరక్తా బభూవుశ్చ నారదస్యోపదేశతః ॥ ౪౨॥

తచ్ఛ్రుత్వా స పునర్దక్షః సుబలాశ్వానజీజనత్ ।
నామతస్తనయాంస్తస్యాం సహస్రపరిసఙ్ఖ్యయా ॥ ౪౩॥

తేఽపి భ్రాతృపథా యాతాస్తన్మునేరుపదేశతః ।
నాగమన్ పితృసాన్నిధ్యం విరక్తా భిక్షుమార్గిణః ॥ ౪౪॥

తచ్ఛ్రుత్వా శాపమాక్రుద్ధో మునయే దుఃసహం దదౌ ।
కుత్రచిన్న లభస్వేతి సంస్థితిం కలహప్రియ ॥ ౪×॥

సాన్త్వితోఽథ విధాత్రా హి స పశ్చాదసృజత్ప్రియాః ।
మహాజ్వాలాస్వరూపేణ గుణైశ్చాపి మునీశ్వరః ॥ ౪౬॥

దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ ।
ద్వే చైవం బ్రహ్మపుత్రాయ ద్వే చైవాఙ్గిరసే తదా ॥ ౪౭॥

ద్వే కృశాశ్వాయ విదుషే మునయే మునిసత్తమ ।
శిష్టాః సోమాయ దక్షోఽపి నక్షత్రాఖ్యా దదౌ ప్రభుః ॥ ౪౮॥

తాభ్యో దక్షస్య పుత్రీభ్యో జాతా దేవాసురాదయః ।
బహవస్తనయాః ఖ్యాతాస్తైః సర్వైః పూరితం జగత్ ॥ ౪౯॥

తతః ప్రభృతి విప్రేన్ద్ర ప్రజా మైథునసమ్భవాః ।
సఙ్కల్పాద్దర్శనాత్స్పర్శాత్పూర్వేషాం సృష్టిరుచ్యతే ॥ ×.౩౦.×౦॥

శౌనక ఉవాచ ।
అఙ్గుష్ఠాద్ బ్రహ్మణో జజ్ఞే దక్షశ్చోక్తస్త్వయా పురా ।
కథం ప్రాచేతసత్వం హి పునర్లేభే మహాతపాః ॥ ×౧॥

ఏతం మే సంశయం సూత ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వమర్హసి ।
చిత్రమేతత్స సోమస్య కథం శ్వశురతాం గతః ॥ ×౨॥

సూత ఉవాచ ।
ఉత్పత్తిశ్చ నిరోధశ్చ నిత్యం భూతేషు వర్తతే ।
కల్పే కల్పే భవన్త్యేతే సర్వే దక్షాదయో మునే ॥ ×3॥

ఇమాం విసృష్టిం దక్షస్య యో విద్యాత్సచరాచరామ్ ।
ప్రజావానాయుషా పూర్ణః స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ×4॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సర్గవర్ణనం నామ త్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.30॥

×.31
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.31. ఏకత్రింశోఽధ్యాయః । సర్గవర్ణనమ్ ౨ ।

శౌనక ఉవాచ ।
దేవానాం దానవానాం చ గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ ।
సృష్టిం తు విస్తరేణేమాం సూతపుత్ర వదాశు మే ॥ ౧॥

సూత ఉవాచ ।
యదా న వవృధే సా తు వీరణస్య ప్రజాపతిః ।
సుతాం సుతపసా యుక్తామాహ్వయత్సర్గకారణాత్ ॥ ౨॥

స మైథునేన ధర్మేణ ససర్జ వివిధాః ప్రజాః ।
తాః శృణు త్వం మహాప్రాజ్ఞ కథయామి సమాసతః ॥ 3॥

తస్యాం పుత్రసహస్రాణి వీరిణ్యాం పఞ్చ వీర్యవాన్ ।
ఆశ్రిత్య జనయామాస దక్ష ఏవ ప్రజాపతిః ॥ ౪॥

ఏతాన్ సృష్టాంస్తు తాన్దృష్ట్వా నారదః ప్రాహ వై మునిః ।
సత్రే స తు సముత్పన్నో నారదః పరమేష్ఠినః ॥ ×॥

శ్రుతవాన్వా కశ్యపాద్యై పుంసాం సృష్టిర్భవిష్యతి ।
దక్షస్యైవ దుహితృషు తస్మాత్తానబ్రవీత్తు సః ॥ ౬॥

అజానన్తః కథం సృష్టిం బాలిశా వై కరిష్యథ ।

దిశం కాఞ్చిదజానన్తస్తస్మాద్విజ్ఞాయ తాం భువమ్ ॥ ౬॥

ఇత్యుక్తాః ప్రయయుః సర్వే ఆశాం విజ్ఞాతుమోజసా ।
తదన్తం న హి సమ్ప్రాప్య న నివృత్తాః పితుర్గృహమ్ ॥ ౮॥

తజ్ఞాత్వా జనయామాస పునః పఞ్చశతాన్ సుతాన్ ।
తానువాచ పునః సోఽపి నారదః సర్వదర్శనః ॥ ౯॥

నారద ఉవాచ ।
భువో మానమజానన్తః కథం సృష్టిం కరిష్యథ ।
సర్వే హి బాలిశాః కిం హి సృష్టికర్తుం సముద్యతాః ॥ ×.౩౧.౧౦॥

సూత ఉవాచ ।
తేఽపి తద్వచనం శ్రుత్వా నిర్యాతాః సర్వతోదిశమ్ ।
సుబలాశ్వా దక్షసుతా హర్యశ్వా ఇవ తే పురా ॥ ౧౧॥

అనన్తం పుష్కరం ప్రాప్య గతాస్తేఽపి పరాభవమ్ ।
అద్యాపి న నివర్తన్తే సముద్రేభ్య ఇవాపగాః ॥ ౧౨॥

తదాప్రభృతి వై భ్రాతా భ్రాతురన్వేషణే రతః ।
ప్రయాతో నశ్యతి మునే తన్న కార్యం విపశ్చితా ॥ ౧౩॥

తాంశ్చాపి నష్టాన్ విజ్ఞాయ పుత్రాన్దక్షః ప్రజాపతిః ।
స చ క్రోధాద్దదౌ శాపం నారదాయ మహాత్మనే ॥ ౧౪॥

కుత్రచిన్న లభస్వేతి సంస్థితిం కలహప్రియ ।
తవ సాన్నిధ్యతో లోకే భవేచ్చ కలహః సదా ॥ ౧×॥

సాన్త్వితోఽథ విధాత్రా హి స దక్షస్తు ప్రజాపతిః ।
కన్యాః షష్ట్యసృజత్పశ్చాద్వీరిణ్యామితి నః శ్రుతమ్ ॥ ౧౬॥

దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ ।
సప్తవింశతి సోమాయ చతస్రోఽరిష్టనేమినే ॥ ౧౭॥

ద్వే చైవం బ్రహ్మపుత్రాయ ద్వే చైవాఙ్గిరసే తదా ।
ద్వే కృశాశ్వాయ విదుషే తాసాం నామాని మే శృణు ॥ ౧౮॥

అరున్ధతీ వసుర్యామిర్లమ్బా భానుర్మరుత్వతీ ।
సఙ్కల్పా చ ముహూర్తా చ సన్ధ్యా విశ్వా చ వై మునే ॥ ౧౯॥

ధర్మపత్న్యో మునే త్వేతాస్తాస్వపత్యాని మే శృణు ।
విశ్వేదేవాస్తు విశ్వాయాః సాధ్యాన్సాధ్యా వ్యజాయత ॥ ×.౩౧.౨౦॥

మరుత్వత్యాం మరుత్వన్తో వసోస్తు వసవస్తథా ।
భానోస్తు భానవః సర్వే ముహూర్తాయాం ముహూర్తజాః ॥ ౨౧॥

లమ్బాయాశ్చైవ ఘోషోఽథ నాగవీథీ చ యామిజా ।
పృథివీవిషయస్తస్యామరున్ధత్యామజాయత ॥ ౨౨॥

సఙ్కల్పాయాస్తు సత్యాత్మా జజ్ఞే సఙ్కల్prప ఏవ హి ।
అయాదయో వసోః పుత్రా అష్టౌ తాన్ శృణు శౌనక ॥ ౨౩॥

అయో ధువశ్చ సోమశ్చ ధరశ్చైవానిలోఽనలః ।
ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోఽష్టౌ చ నామతః ॥ ౨౪॥

అయస్య పుత్రో వైతణ్డ్యః శ్రమః శాన్తో మునిస్తథా ।
ధ్రువస్య పుత్రో భగవాన్ కాలో లోకభావనః ॥ ౨×॥

సోమస్య భగవాన్ వర్చా వర్చస్వీ యేన జాయతే ।
ధరస్య పుత్రో ద్రవిణో హుతహవ్యవహస్తథా ॥ ౨౬॥

మనోహరాయాః శిశిరః ప్రాణోఽథ రమణస్తథా ।
అనిలస్య శివా భార్యా యస్యాః పుత్రాః పురోజవః ॥ ౨౭॥

అవిజ్ఞాతగతిశ్చైవ ద్వౌ పుత్రావనిలస్య తు ।
అగ్నిపుత్రః కుమారస్తు శరస్తమ్బే శ్రియావృతే ॥ ౨౮॥

తస్య శాఖో విశాఖశ్చ నైగమేయశ్చ పృష్ఠతః ।
అపత్యం కృత్తికానాం తు కార్తికేయ ఇతి స్మృతః ॥ ౨౯॥

ప్రత్యూషస్య త్వభూత్పుత్ర ఋషిర్నామ్నా తు దేవలః ।
ద్వౌ పుత్రౌ దేవలస్యాపి ప్రజావన్తౌ మనీషిణౌ ॥ ×.౩౧.౩౦॥

బృహస్పతేస్తు భగినీ వరస్త్రీ బ్రహ్మచారిణీ ।
యోగసిద్ధా జగత్కృత్స్నం సమన్తాద్వ్యచరత్తదా ॥ ౩౧॥

ప్రభాసస్య తు సా భార్యా వసూనామష్టమస్య చ ।
విశ్వకర్మా మహాభాగ తస్య జజ్ఞే prజాపతిః ॥ ౩౨॥

కర్తా శిల్పసహస్రాణాం త్రిదశానాం చ వార్ధకిః ।
భూషణానాం చ సర్వేషాం కర్తా శిల్పవతాం వరః ॥ ౩౩॥

యః సర్వాసాం విమానాని దేవతానాం చకార హ ।
మనుష్యాశ్చోపజీవన్తి యస్య శిల్పం మహాత్మనః ॥ ౩౪॥

రైవతోఽజో భవో భీమో వామ ఉగ్రో వృషాకపిః ।
అజైకపాదహిర్బుధ్న్యో బహురూపో మహానితి ॥ ౩×॥

సరూపాయాం ప్రసూతస్య స్త్రియాం రుద్రశ్చ కోటిశః ।
తత్రైకాదశముఖ్యాస్తు తన్నామాని మునే శృణు ॥ ౩౬॥

అజైకపాదహిర్బుధ్న్యస్త్వష్టా రుద్రశ్చ వీర్యవాన్ ।
హరశ్చ బహురూపశ్చ త్ర్యమ్బకశ్చాపరాజితః ॥ ౩౭॥

వృషాకపిశ్చ శమ్భుశ్చ కపర్దీ రైవతస్తథా ।
ఏకాదశైతే కథితా రుద్రాస్త్రిభువనేశ్వరాః ॥ ౩౮॥

శతం త్వేవం సమాఖ్యాతం రుద్రాణామమితౌజసామ్ ।
శృణు కశ్యపపత్నీనాం నామాని మునిసత్తమ ॥ ౩౯॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సర్గవర్ణనం నామైకత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౩౧॥

×.౩౨

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౩౨. ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః । కశ్యపవంశవర్ణనమ్ ౧ ।

సూత ఉవాచ ।
అదితిర్దితిశ్చ సురసారిష్టేలా దనురేవ చ ।
సురభిర్వినతా చైవ తామ్రా క్రోధవశా ఖశా ॥ ౧॥

కద్రూర్మునిశ్చ విప్రేన్ద్ర తాస్వపత్యాని మే శృణు ।
పూర్వమన్వన్తరే శ్రేష్ఠే ద్వాదశాసన్సురోత్తమాః ॥ ౨॥

తుషితా నామ తేఽన్యోన్యమూచుర్వైవస్వతేఽన్తరే ।
ఉపస్థితే సుయశసశ్చాక్షుషస్యాన్తరే మనోః ॥ ౩॥

హితాయ సర్వలోకానాం సమాగమ్య పరస్పరమ్ ।
ఆగచ్ఛత ద్రుతం దేవా అదితిం చ ప్రవిశ్య వై ॥ ౪॥

మన్వన్తరే ప్రసూయామః సతాం శ్రేయో భవిష్యతి ।
ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే చాక్షుషస్యాన్తరే మనోః ॥ ×॥

మారీచాత్కశ్యపాజ్జాతాస్తేఽదిత్యాం దక్షకన్యయా ।
తత్ర విష్ణుశ్చ శక్రశ్చ జజ్ఞాతే పునరేవ హి ॥ ౬॥

అర్యమా చైవ ధాతా చ త్వష్టా పూషా తథైవ చ ।
వివస్వాన్ సవితా చైవ మిత్రావరుణ ఏవ చ ॥ ౭॥

అంశో భగశ్చాతితేజా ఆదిత్యా ద్వాదశ స్మృతాః ।
చాక్షుషస్యాన్తరే పూర్వమాసన్యే తుషితాః సురాః ॥ ౮॥

పురైవ తస్యాన్తరే తు ఆదిత్యా ద్వాదశ స్మృతాః ।
ఇతి ప్రోక్తాని క్రమశోఽదిత్యపత్యాని శౌనక ॥ ౯॥

సప్తవింశతిర్యాః ప్రోక్తాః సోమపత్న్యోఽథ సువ్రతాః ।
తాసామపత్యాన్యభవన్దీప్తయోఽమితతేజసః ॥ ×.౩౨.౧౦॥

అరిష్టనేమిపత్నీనామపత్యానీహ షోడశ ।
బహుపుత్రస్య విదుషశ్చతస్రో విద్యుతః స్మృతాః ॥ ౧౧॥

కృశాశ్వస్య తు దేవర్షే దేవప్రహరణాః స్మృతాః ।
భార్యాయామర్చిషి మునే ధూమ్రకేశస్తథైవ చ ॥ ౧౨॥

స్వధా సతీ చ ద్వే పత్న్యౌ స్వధా జ్యేష్ఠా సతీ పరా ।
స్వధాసూత పితౄన్ వేదమథర్వాఙ్గిరసం సతీ ॥ ౧౩॥

ఏతే యుగసహస్రాన్తే జాయన్తే పునరేవ హి ।
సర్వదేవనికాయాశ్చ త్రయస్త్రింశత్తు కామజాః ॥ ౧౪॥

యథా సూర్యస్య నిత్యం హి ఉదయాస్తమయావిహ ।
ఏవం దేవానికాస్తే చ సమ్భవన్తి యుగే యుగే ॥ ౧×॥

దిత్యాం బభూవతుః పుత్రౌ కశ్యపాదితి నః శ్రుతమ్ ।
హిరణ్యకశిపుశ్చైవ హిరణ్యాక్షశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౧౬॥

సింహికా హ్యభవత్కన్యా విప్రచిత్తేః పరిగ్రహః ।
హిరణ్యకశిపోః పుత్రాశ్చత్వారః ప్రథితౌజసః ॥ ౧౭॥

అనుహ్రాదశ్చ హ్రాదశ్చ సంహ్రాదశ్చైవ వీర్యవాన్ ।
ప్రహ్రాదశ్చానుజస్తత్ర విష్ణుభక్తివిచారధీః ॥ ౧౮॥

అనుహ్రాదస్య సూర్యాయాం పులోమా మహిషస్తథా ।
హ్రాదస్య ధమనిర్భార్యాసూత వాతాపిమిల్వలమ్ ॥ ౧౯॥

సంహ్రాదస్య కృతిర్భార్యాసూత పఞ్చజనం తతః ।
విరోచనస్తు ప్రాహ్రాదిర్దేవ్యాం తస్యాభవద్ బలిః ॥ ×.౩౨.౨౦॥

బలేః పుత్రశతం త్వాసీదశనాయాం మునీశ్వర ।
బలిరాసీన్మహాశైవః శివభక్తిపరాయణః ॥ ౨౧॥

దానశీల ఉదారశ్చ పుణ్యకీర్తితపాః స్మృతః ।
తత్పుత్రో బాణనామా యః సోఽపి శైవవరః సుధీః ।
యః సన్తోష్య శివం సమ్యగ్గాణపత్యమవాప హ ॥ ౨౨॥

సా కథా శ్రుతపూర్వా తే బాణస్య హి మహాత్మనః ।
కృష్ణం యః సమరే వీరః సుప్రసన్నం చకార హ ॥ ౨౩॥

హిరణ్యాక్షసుతాః పఞ్చ పణ్డితాః సుమహాబలాః ।
కుకురః శకునిశ్చైవ భూతసన్తాపనస్తథా ॥ ౨౪॥

మహానాదశ్చ విక్రాన్తః కాలనాభస్తథైవ చ ।
ఇత్యుక్తా దితిపుత్రాశ్చ దనోః పుత్రాన్ మునే శృణు ॥ ౨×॥

అభవన్దనుపుత్రాశ్చ శతం తీవ్రపరాక్రమాః ।
అయోముఖః శమ్బరశ్చ కపోలో వామనస్తథా ॥ ౨౬॥

వైశ్వానరః పులోమా చ విద్రావణమహాశిరౌ ।
స్వర్భానుర్వృషపర్వా చ విప్రచిత్తిశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౨౭॥

ఏతే సర్వే దనోః పుత్రాః కశ్యపాదనుజజ్ఞిరే ।
ఏషాం పుత్రీః శృణు మునే ప్రసఙ్గాద్వచ్మి తేఽనఘ ॥ ౨౮॥

స్వభార్యోస్తు ప్రభా కన్యా పులోమ్నస్తు శచీ సుతా ।
ఉపదానవీ హయశిరా శర్మిష్ఠా వార్షపర్వణీ ॥ ౨౯॥

పులోమికా పులోమా చ వైశ్వానరసుతే ఉభే ।
బహ్వపత్యే మహావీర్యే మారీచేస్తు పరిగ్రహా త్ ॥ ×.౩౨.౩౦॥

తయోఃు పుత్రసహస్రాణి షష్టిర్దానవనన్దనాఃు ।
మరీచిర్జనయామాస మహతా తపసాన్వితాఃు ॥ ౩౦॥

పౌలోమాఃు కాలఖఞ్జాశ్చ దానవానాం మహాబలాఃు ।
అవధ్యా దేవతానాం చ హిరణ్యపురవాసినఃు ॥ ౩౨॥

పితామహప్రసాదేన యే హతాఃు సవ్యసాచినా ।
సింహికాయామథోత్పన్నా విప్రచిత్తేఃు సుతాస్తథా ॥ ౩౩॥

దైత్యదానవసంయోగాజ్జాతాస్తీవ్రపరాక్రమాఃు ।
సైంహికేయా ఇతి ఖ్యాతాస్త్రయోదశ మహాబలాఃు ॥ ౩౪॥

రాహుఃు శల్యో సుబలినో బలశ్చైవ మహాబలఃు ।
వాతాపిర్నముచిశ్చైవాథేల్వలఃు స్వసృపస్తథా ॥ ౩×॥

అజికో నరకశ్చైవ కాలనాభస్తథైవ చ ।
శరమాణఃు శరఃు కల్ప ఏతే వంశవివర్ధనాఃు ॥ ౩౬॥

ఏషాం పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ దనువంశవివర్ధనాఃు ।
బహవశ్చ సముద్భూతా విస్తరత్వాన్న వర్ణితాఃు ॥ ౩౭॥

సంహ్రాదస్య తు దైతేయా నివాతకవచాఃు కులే ।
ఉత్పన్నా మరుతస్తస్మింస్తపసా భావితాత్మనఃు ॥ ౩౮॥

షణ్ముఖాద్యా మహాసత్త్వాస్తామ్రాయాఃు పరికీర్తితాఃు ।
కాకీ శ్యేనీ చ భాసీ చ సుగ్రీవీ చ శుకీ తథా ॥ ౩౯॥

గృధ్రికాశ్వీ హ్యులూకీ చ తామ్రాకన్యాఃు ప్రకీర్తితాఃు ।
కాకీ కాకానజనయదులూకీ ప్రత్యులూకకాన్ ॥ ×.౩౨.౪౦॥

శ్యేనీ శ్యేనాంస్తథా భాసీ భాసాన్గృధ్రీ తు గృధ్రకాన్ ।
శుకీ శుకానజనయత్సుగ్రీవీ శుభపక్షిణఃు ॥ ౪౧॥

అశ్వానుష్ట్రాన్ గర్దభాంశ్చ తామ్రా చ కశ్యపప్రియా ।
జనయామాస చేత్యేవం తామ్రావంశఃు ప్రకీర్తితఃు ॥ ౪౨॥

వినతాయాశ్చ పుత్రౌ ద్వావరుణో గరుడస్తథా ।
సుపర్ణఃు పతతాం శ్రేష్ఠో దారుణఃు స్వేన కర్మణా ॥ ౪౩॥

సురసాయాఃు సహస్రం తు సర్పాణామమితౌజసామ్ ।
అనేకశిరసాం తేషాం ఖేచరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౪౪॥

యేషాం ప్రధానా రాజానః శేషవాసుకితక్షకాః ।
ఐరావతో మహాపద్మః కమ్బలాశ్వతరావుభౌ ॥ ౪౪॥

ఐలాపత్రస్తథా పద్మః కర్కోటకధనఞ్జయౌ ।
మహానీలమహాకర్ణౌ ధృతరాష్ట్రో బలాహకః ॥ ౪౬॥

కుహరః పుష్పదన్తశ్చ దుర్ముఖః సుముఖస్తథా ।
బహుశః ఖరరోమా చ పాణిరిత్యేవమాదయః ॥ ౪౭॥

గణాః క్రోధవశాయాశ్చ తస్యాః సర్వే చ దంష్ట్రిణః ।
అణ్డజాః పక్షిణోఽబ్జాశ్చ వరాహ్యాః పశవో మతాః ॥ ౪౮॥

అనాయుషాయాః పుత్రాశ్చ పఞ్చాశచ్చ మహాబలాః ।
అభవన్బలవృక్షౌ చ విక్షరోఽథ బృహంస్తథా ॥ ౪౯॥

శతాంస్తు జనయామాస సురరభిర్మహిషాంస్తథా ।
ఇలా వృక్షాల్లతా వల్లీస్తృణజాతీస్తు సర్వశః ॥ ౪.౩౨.౪౦॥

ఖశా తు యక్షరక్షాంసి మునిరప్సరసస్తథా ।
అరిష్టాసూత సర్పాంశ్చ ప్రభా వై మానవోత్తమాన్ ॥ ౪౧॥

ఏతే కశ్యపదాయాదాః కీర్తితాస్తే మునీశ్వర ।
యేషాం పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౪౨॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కశ్యపవంశవర్ణనం నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ౪.౩౨॥

౪.౩౩

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౪.౩౩. త్రయస్త్రింశత్తమోఽధ్యాయః । కశ్యపవంశవర్ణనమ్ ౨ ।

సూత ఉవాచ ।
ఏష మన్వన్తరే తాత సర్గః స్వారోచిషే స్మృతః ।
వైవస్వతే తు మహతి వారుణే విత తే క్రతౌ ॥ ౧॥

జహ్వానస్య బ్రహ్మణో వై ప్రజాసర్గ ఇహోచ్యతే ।
పూర్వం యానథ బ్రహ్మర్షీనుత్పన్నాన్ సప్త మానసాన్ ॥ ౨॥

పుత్రాన్వై కల్పయామాస స్వయమేవ పితామహః ।
తేషాం విరోధో దేవానాం దానవానాం మహాభూషే ॥ 3॥

దితిర్వినష్టపుత్రా తు కశ్యపం సముపస్థితా ।
స కశ్యపః ప్రసన్నాత్మా సమ్మయగారాధితస్తయా ॥ ౪॥

వరేణచ్ఛన్దయామాస సా చ వవ్రే వరం తదా ।
పుత్రమిన్ద్రవధార్థాయ సమర్థమమితౌజసమ్ ॥ ×॥

స తస్యై చ వరం ప్రాదాత్ప్రార్థితం సుమహాతపాః ।
బ్రహ్మచర్య్యాదినియమం ప్రాహ చైవ శతం సమాః ॥ ౬॥

ధారయామాస గర్భం తు శుచిః సా వరవర్ణినీ ।
బ్రహ్మచర్య్యాదినియమం దితిర్దధ్రే తథైవ వై ॥ ౭॥

తతస్త్వాధాయ సో దిత్యాం గర్భం తం శంసితవ్రతః ।
జగామ కశ్యపస్తప్తుం తపః సంహృష్టమానసః ॥ ౮॥

తస్యాశ్చైవాన్తరం ప్రేప్సుః సోఽభవత్పాకశాసనః ।
ఊనవర్షే శతే చాస్యా దదర్శాన్తరమేవ సః ॥ ౯॥

అకృత్వా పాదయోః శౌచం దితిరర్వాక్షిరాస్తదా ।
నిద్రామాహారయామాస భావినోఽర్థస్య గౌరవాత్ ॥ ×.33.౧౦॥

ఏతస్మిన్నన్తరే శక్రస్తస్యాః కుక్షిం ప్రవిశ్య సః ।
వజ్రపాణిస్తు తం గర్భం సప్తధా హి న్యకృన్తత ॥ ౧౧॥

స పాట్యమానో గర్భోఽథ వజ్రేణ ప్రరురోద హ ।
రుదన్తం సప్తధైకైకం మా రోదీరితి తాన్పునః ।
చకర్త వజ్రపాణిస్తాన్నైవ మమ్రుస్తథాపి తే ॥ ౧౨॥

తే తమూచుః పాట్యమానాః సర్వే ప్రాఞ్జలయో మునే ।
నో జిఘాంససి కిం శక్ర భ్రాతరో మరుతస్తవ ॥ ౧3॥

ఇన్ద్రేణ స్వీకృతాస్తే హి భ్రాతృత్వే సర్వ ఏవ చ ।
తత్యజుర్దైత్యభావం తే విప్రర్షే శఙ్కరేచ్ఛయా ॥ ౧౪॥

మరుతో నామ తే దేవా బభూవుః సుమహాబలాః ।

ఖగా ఏకోనపఞ్చాశత్సహాయా వజ్రపాణినః ॥ ౧౪॥

తేషామేవ ప్రవృద్ధానాం హరిః ప్రాదాత్ప్రజాపతిః ।
క్రమశస్తాని రాజ్యాని పృథుపూర్వం శృణుష్వ తత్ ॥ ౧౬॥

అరిష్టః పురుషో వీరః కృష్ణో జిష్ణుః ప్రజాపతిః ।
పర్జన్యస్తు ధనాధ్యక్షస్తస్య సర్వమిదం జగత్ ॥ ౧౭॥

భూతసర్గమిమం సమ్యగవోచం తే మహామునే ।
విభాగం శృణు రాజ్యానాం క్రమశస్తం బ్రువేఽధునా ॥ ౧౮॥

అభిషిచ్యాధిరాజ్యే తు పృథుం వైన్యం పితామహః ।
తతః క్రమేణ రాజ్యాని వ్యాదేష్టుముపచక్రమే ॥ ౧౯॥

ద్విజానాం వీరుధాం చైవ నక్షత్రగ్రహయోస్తథా ।
యజ్ఞానాం తపసాం చైవ సోమం రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ॥ ౪.33.౨౦॥

అపాం తు వరుణం రాజ్యే రాజ్ఞాం వైశ్రవణం ప్రభుమ్ ।
ఆదిత్యానాం తథా విష్ణుం వసూనామథ పావకమ్ ॥ ౨౧॥

ప్రజాపతీనాం దక్షం తు మరుతామథ వాసవమ్ ।
దైత్యానాం దానవానాం చ ప్రహ్లాదమమితౌజసమ్ ॥ ౨౨॥

వైవస్వతం పితౄణాం చ యమం రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ।
మాతౄణాం చ వ్రతానాం చ మన్త్రాణాం చ తథా గవామ్ ॥ ౨౩॥

యక్షాణాం రాక్షసానాం చ పార్థివానాం తథైవ చ ।
సర్వభూతపిశాచానాం గిరిశం శూలపాణినమ్ ॥ ౨౪॥

శైలానాం హిమవన్తం చ నదీనామథ సాగరమ్ ।
మృగాణామథ శార్దూలం గోవృషం తు గవామపి ॥ ౨౫॥

వనస్పతీనాం వృక్షాణాం వటం రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ।
ఇతి దత్తం ప్రజేశేన రాజ్యం సర్వత్ర వై క్రమాత్ ॥ ౨౬॥

పూర్వస్యాం దిశి పుత్రం తు వైరాజస్య ప్రజాపతేః ।
స్థాపయామాస సర్వాత్మా రాజ్యే విశ్వపతిర్విభుః ॥ ౨౭॥

తథైవ మునిశార్దూల కర్దమస్య ప్రజాపతేః ।
దక్షిణస్యాం తథా పుత్రం సుధన్వానమచీక్లృపత్ ॥ ౨౮॥

పశ్చిమాయాం దిశి తథా రజసః పుత్రమచ్యుతమ్ ।
కేతుమన్తం మహాత్మానం రాజానం వ్యాదిశత్ప్రభుః ॥ ౨౯॥

తథా హిరణ్యరోమాణం పర్జన్యస్య ప్రజాపతేః ।
ఉదీచ్యాం దిశి రాజానం దుర్ధర్షం సోఽభ్యషేచయత్ ॥ ×.33.30॥

తస్య విస్తారమాఖ్యాతం పృథోర్వైన్యస్య శౌనక ।
మహర్ష్యే తదధిష్ఠానం పురాణం పరికీర్తితమ్ ॥ 3౧॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం కశ్యపవంశవర్ణనం నామ త్రయస్త్రింశత్తమోఽధ్యాయః ॥ ×.33॥

×.3౪

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.3౪. చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః । సర్వమన్వతరానుక్కీర్తనమ్ ।

శౌనక ఉవాచ ।
మన్వన్తరాణి సర్వాణి విస్తరేణానుకీర్తయ ।
యావన్తో మనవశ్చైవ శ్రోతుమిచ్ఛామి తానహమ్ ॥ ౧॥

సూత ఉవాచ ।
స్వాయమ్భువో మనుశ్చైవ తతః స్వారోచిషస్తథా ।
ఉత్తమస్తామసశ్చైవ రైవతశ్చాక్షుషస్తథా ॥ ౨॥

ఏతే చ మనవః షట్ తే సమ్ప్రోక్తా మునిపుఙ్గవ ।
వైవస్వతో మునిశ్రేష్ఠ సామ్ప్రతం మనురుచ్యతే ॥ 3॥

సావర్ణిశ్చ మనుశ్చైవ తతో రౌచ్యస్తథా పరః ।
తథైవ బ్రహ్మసావర్ణిశ్చత్వారో మనవస్తథా ॥ ౪॥

తథైవ ధర్మసావర్ణీ రుద్రసావర్ణిరేవ చ ।
దేవసావర్ణిరాఖ్యాత ఇన్ద్రసావర్ణిరేవ చ ॥ ×॥

అతీతా వర్తమానాశ్చ తథైవానాగతాశ్చ యే ।
కీర్తితా మనవశ్చాపి మయైవైతే యథా శ్రుతాః ॥ ౬॥

మునే చతుర్దశైతాని త్రికాలానుగతాని తే ।
ప్రోక్తాని నిర్మితః కల్పో యుగసాహస్రపర్యయః ॥ ౭॥

ఋషీంస్తేషాం ప్రవక్ష్యామి పుత్త్రాన్ దేవగణాంస్తథా ।
శృణు శౌనక సుప్రీత్యా క్రమశస్తాన్యశస్వినః ॥ ౮॥

మరీచిరత్రిరఙ్గవానఙ్గిరాః పులహః క్రతుః ।
పులస్త్యశ్చ వసిష్ఠశ్చ సప్తైతే బ్రహ్మణః సుతాః ॥ ౯॥

ఉత్తరస్యాం దిశి తథా మునే సప్తర్షయస్తథా ।
యామా నామ తథా దేవా ఆసన్స్వాయమ్భువేఽన్తరే ॥ ×.౩౪.౧౦॥

ఆగ్నీధ్రశ్చాగ్నిబాహుశ్చ మేధా మేధాతిథిర్వసుః ।
జ్యోతిష్మాన్ద్యుతిమాన్హవ్యః సవనః భుఙ్గ ఏవ చ ॥ ౧౧॥

స్వాయమ్భువస్య పుత్రాస్తే మనోర్దశ మహాత్మనః ।
కీర్తితా మునిశార్దూల తత్రేన్ద్రో యజ్ఞ ఉచ్యతే ॥ ౧౨॥

ప్రథమం కథితం తాత దివ్యం మన్వతరం తథా ।
ద్వితీయం తే ప్రవక్ష్యామి తన్నిబోధ యథాతథమ్ ॥ ౧౩॥

ఊర్జస్తమ్భః పరస్తమ్భ ఋషభో వసుమాంస్తథా ।
జ్యోతిష్మాన్ ద్యుతిమాంశ్చైవ రోచిష్మాన్ సప్తమస్తథా ॥ ౧౪॥

ఏతే మహర్షయో జ్ఞేయాస్తత్రేన్ద్రో రోచనస్తథా ।
దేవాశ్చ తుషితా నామ స్మృతాః స్వారోచిషేంఽతరే ॥ ౧×॥

హరిఘ్నుః సుకృతిర్జ్యోతిరయోమూర్తిరయస్మయః ।
ప్రథితశ్చ మనస్యుశ్చ నభః సూర్యస్తథైవ చ ॥ ౧౬॥

స్వారోచిషస్య పుత్రాస్తే మనోర్దశ మహాత్మనః ।
కీర్తితా మునిశార్దూల మహావీర్యపరాక్రమాః ॥ ౧౭॥

ద్వితీయమేతత్కథితం మునే మన్వన్తరం మయా ।
తృతీయం తవ వక్ష్యామి తన్నిబోధ యథాతథమ్ ॥ ౧౮॥

వసిష్ఠపుత్రాః సప్తాసన్వాసిష్ఠా ఇతి విశ్రుతాః ।
హిరణ్యగర్భస్య సుతా ఊర్జా నామ మహౌజసః ॥ ౧౯॥

ఋషయోఽత్ర సమాఖ్యాతాః కీర్త్యమానాన్నిబోధ మే ।
ఔత్తమేయా ఋషిశ్రేష్ఠ దశ పుత్రా మనోః స్మృతాః ॥ ×.౩౪.౨౦॥

ఇష ఊర్జిత ఊర్జశ్చ మధుర్మాధవ ఏవ చ ।
శుచిః శుక్రవహశ్చైవ నభసో నభ ఏవ చ ॥ ౨౧॥

ఋషభస్తత్ర దేవాశ్చ సత్యవేదశ్రుతాదయః ।
తత్రేన్ద్రః సత్యజిన్నామ త్రైలోక్యాధిపతిర్మునే ॥ ౨౨॥

తృతీయమేతత్పరమం మన్వన్తరముదాహృతమ్ ।
మన్వన్తరం చతుర్థం తే కథయామి మునే శృణు ॥ ౨౩॥

గార్గ్యః పృథుస్తథా వాగ్మీ జయో ధాతా కపీనకః ।
కపీవాన్ సప్త ఋషయః సత్యా దేవగణాస్తథా ॥ ౨౪॥

తత్రేన్ద్రస్త్రిశిఖో జ్ఞేయో మనుపుత్రాన్మునే శృణు ।
ద్యుతిపోతః సౌతపస్యస్తపః శూలశ్చ తాపనః ॥ ౨×॥

తపోరతిరకల్మాషో ధన్వీ ఖడ్గీ మహానృషిః ।
తామసస్య స్మృతా ఏతే దశ పుత్రా మహావ్రతాః ॥ ౨౬॥

తామసస్యాన్తరం చైవ మనోర్మే కథితం తవ ।
చతుర్థం పఞ్చమం తాత శృణు మన్వన్తరం పరమ్ ॥ ౨౭॥

దేవబాహుర్జయశ్చైవ మునిర్వేదశిరాస్తథా ।
హిరణ్యరోమా పర్జన్య ఊర్ధ్వబాహుశ్చ సోమపాః ॥ ౨౮॥

సత్యనేత్రరతాశ్చాన్యే ఏతే సప్తర్షయోఽపరే ।
దేవాశ్చ భూతరజసస్తపఃప్రకృతయస్తథా ॥ ౨౯॥

తత్రేన్ద్రో విభునామా చ త్రైలోక్యాధిపతిస్తథా ।
రైవతాఖ్యో మనుస్తత్ర జ్ఞేయస్తామససోదరః ॥ ×.౩౪.౩౦॥

అర్జునః పఙ్క్తివిన్ధ్యో వా దయాయాస్తనయామునే ।
మహతా తపసా యుక్తా మేరుపృష్ఠే వసన్తి హి ॥ ౩౧॥

రుచేః ప్రజాపతిః పుత్రో రౌచ్యో నామ మనుః స్మృతః ।
భూత్యా చోత్పాదితో దేవ్యాం భౌత్యో నామాభవత్సుతః ॥ ౩౨॥

అనాగతాశ్చ సప్తైతే కల్పేఽస్మిన్ మనవః స్మృతాః ।
అనాగతాశ్చ సప్తైవ స్మృతా దివి మహర్షయః ॥ ౩౩॥

కశ్యపోఽత్రిర్వసిష్ఠశ్చ విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః ।

జమదగ్నిభరద్వాజః సత్రేతే ఋష్యః స్మృతాః ॥ ౩౪॥

రామో వ్యాసస్తథాత్రేయో దీప్తిమాన్సుబహుశ్రుతః ।
భరద్వాజస్తథా ద్రౌణిరశ్వత్థామా మహాద్యుతిః ॥ ౩×॥

గౌతమస్యాత్మజశ్చైవ శరద్వాన్ గౌతమః కృపః ।
కౌశికో గాలవశ్చైవ రురుః కశ్యప ఏవ చ ॥ ౩౬॥

ఏతే సప్త మహాత్మానో భవిష్యా మునిసత్తమాః ।
దేవాశ్చానాగతాస్తత్ర త్రయః ప్రోక్తాః స్వయమ్భువా ॥ ౩౭॥

మారీచేశ్చైవ పుత్రాస్తే కశ్యపస్య మహాత్మనః ।
తేషాం విరోచనసుతో బలిరిన్ద్రో భవిష్యతి ॥ ౩౮॥

విషాంజ్ఞశ్చావనీవాంశ్చ సుమన్తో ధృతిమాన్వసుః ।
సూరిః సురాఖ్యో విష్ణుశ్చ రాజా సుమతిరేవ చ ॥ ౩౯॥

సావర్ణేశ్చ మనోః పుత్రా భవిష్యా దశ శౌనక ।
ఇహోష్టమం హి కథితం నవమం చాన్తరం శృణు ॥ ×.౩౪.౪౦॥

ప్రథమం దక్షసావర్ణి ప్రవక్ష్యామి మనుం శృణు ।
మేధాతిథిశ్చ పౌలస్త్యో వసుః కశ్యప ఏవ చ ॥ ౪౧॥

జ్యోతిష్మాన్ భార్గవశ్చైవ ధృతిమానఙ్గిరాస్తథా ।
సవనశ్చైవ వాసిష్ఠ ఆత్రేయో హవ్య ఏవ చ ॥ ౪౨॥

పులహాః సప్త ఇత్యేతే ఋషయో రౌహితేఽన్తరే ।
దేవతానాం గణాస్తత్ర త్రయ ఏవ మహామునే ॥ ౪౩॥

దక్షపుత్రస్య పుత్రాస్తే రోహితస్య ప్రజాపతేః ।
ధృష్టకేతుర్దీప్తకేతుః పఞ్చహస్తో నిరాకృతిః ॥ ౪౪॥

పృథుశ్రవా భూరిద్యుమ్నో ఋచీకో బృహతో గయః ।
ప్రథమస్య తు సావర్ణేర్నవ పుత్రా మహౌజసః ॥ ౪×॥

దశమే త్వథ పర్యాయే ద్వితీయస్యాన్తరే మనోః ।
హవిష్మాన్ పౌలహశ్చైవ ప్రకృతిశ్చైవ భార్గవః ॥ ౪౬॥

ఆపోముక్తిస్తథాత్రేయో వాసిష్ఠశ్చావ్యయః స్మృతః ।
పౌలస్త్యః ప్రయతిశ్చైవ భామారశ్చైవ కాశ్యపః ॥ ౪౭॥

అఙ్గిరానేనసః సత్యః సప్తైతే పరమర్షయః ।
దేవతానాం గణాశ్చాపి ద్విషిమన్తశ్చ యే స్మృతాః ॥ ౪౮॥

తేషామిన్ద్రాః స్మృతః శమ్భుస్త్వయమేవ మహేశ్వరః ।
అక్షత్వానుత్తమౌజాశ్చ భూరిషేణశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౪౯॥

శతానీకో నిరామిత్రో వృషసేనో జయద్రథః ।
భూరిద్యుమ్నః సువర్చార్చిర్దశ త్వేతే మనోః సుతాః ॥ ×.౩౪.×౦॥

ఏకాదశే తు పర్యాయే తృతీయస్యాన్తరే మనోః ।
తస్యాపి సప్త ఋషయః కీర్త్యమానాన్నిబోధ మే ॥ ×౧॥

హవిష్మాన్ కశ్యపశ్చాపి వపుష్మాంశ్చైవ వారుణః ।
ఆత్రేయోఽథ వసిష్ఠశ్చ హ్యనయస్త్వఙ్గిరాస్తథా ॥ ×౨॥

చారుధృష్ణశ్చ పౌలస్త్యో నిఃస్వరోఽగ్నిస్తు తైజసః ।
సప్తైతే ఋషయః ప్రోక్తాస్తమో దేవగణాః స్మృతాః ॥ ×౩॥

బ్రహ్మణస్తు సుతాస్తే హి త ఇమే వైధృతాః స్మృతాః ।
సర్వగశ్చ సుశర్మా చ దేవానీకస్తు క్షేమకః ॥ ×౪॥

దృఢేషుః ఖణ్డకో దర్శః కుహూర్బాహుర్మనోః స్మృతాః ।
సావర్ణస్య తు పుత్రా వై తృతీయస్య నవ స్మృతాః ॥ ××॥

చతుర్థస్య తు సావర్ణేరృషీన్సప్త నిబోధ మే ।
ద్యుతిర్వసిష్ఠపుత్రశ్చ ఆత్రేయః సుతపాస్తథా ॥ ×౬॥

అఙ్గిరాస్తపసో మూర్తిస్తపస్వీ కశ్యపస్తథా ।
తపోధనశ్చ పౌలస్త్యః పులహశ్చ తపోరతిః ॥ ×౭॥

భార్గవః సప్తమస్తేషాం విజ్ఞేయః తపసో నిధిః ।
పఞ్చ దేవగణాః ప్రోక్తా మానసా బ్రహ్మణః సుతాః ॥ ×౮॥

ఋతధామా తదిన్ద్రో హి త్రిలోకీ రాజ్యకృత్సుఖీ ।
ద్వాదశే చైవ పర్యాయే భావ్యే రౌచ్యాన్తరే మునే ॥ ×౯॥

అఙ్గిరాశ్చైవ ధృతిమాన్ పౌలస్త్యో హవ్యవాంస్తు యః ।
పౌలహస్తత్త్వదర్శీ చ భార్గవశ్చ నిరుత్సవః ॥ ×.౩౪.౬౦॥

నిష్ప్రపఞ్చస్తథాత్రేయో నిర్దేహః కశ్యపస్తథా ।
సుతపాశ్చైవ వాసిష్ఠః సప్తైవైతే మహర్షయః ॥ ౬౧॥

త్రయ ఏవ గణాః ప్రోక్తా దేవతానాం స్వయమ్భువా ।
దివస్పతిస్తమిన్ద్రో వై విచిత్రశ్చిత్ర ఏవ చ ॥ ౬౨॥

నయో ధర్మో ధృతోన్ద్రశ్చ సునేత్రః క్షత్రవృద్ధకః ।
నిర్భయః సుతపా ద్రోణో మనో రౌచ్యస్య తే సుతాః ॥ ౬౩॥

మనుస్త్రయోదశో భావ్యో దేవసావర్ణిరాత్మవాన్
చిత్రసేనవిచిత్రాద్యా దేవసావర్ణిదేహజాః ॥ ౬౪॥

దేవాః సుకర్మసుత్రామసంజ్ఞా ఇన్ద్రో దివస్పతిః
నిర్మోకతత్త్వదర్శాద్యా భవిష్యన్త్యృషయస్తదా ॥ ౬×॥

చతుర్దశే తు పర్యాయే భౌత్యస్యైవాన్తరే మనోః ।
ఆగ్నీధ్రః కాశ్యపశ్చైవ పౌలస్త్యో మాగధశ్చ యః ॥ ౬౬॥

భార్గవోఽప్యతివాహ్యశ్చ శుచిరాఙ్గిరసస్తథా ।
యుక్తశ్చైవ తథాత్రేయః శుక్రో వాశిష్ఠ ఏవ చ ॥ ౬౭॥

అజితః పులహశ్చైవ హ్యన్త్యాః సప్తర్షయశ్చ తే ।
పవిత్రాశ్చాక్షుషా దేవాః శుచిరిన్ద్రో భవిష్యతి ॥ ౬౮॥

ఏతేషాం కల్య ఉత్థాయ కీర్తనాత్సుఖమేధతే ।
అతీతానాగతానాం వై మహర్షీణాం నరైః సదా ॥ ౬౯॥

దేవతానాం గణాః ప్రోక్తాః శృణు పఞ్చ మహామునే ।
తురఙ్గభీరురుర్బుధ్నశ్చ తనుగ్రోఽనుగ ఏవ చ ॥ ×.౩౪.౭౦॥

అతిమానీ ప్రవీణశ్చ విష్ణుః సఙ్కల్పనస్తథా ।
తేజస్వీ సబలశ్చైవ భౌత్యస్యైతే మనోః సుతా ॥ ౭౧॥

భౌమస్యైవాధికారే వై పూర్ణే కల్పస్తు పూర్యతే ।
ఇత్యేతేఽనాగతాతీతా మనవః కీర్తితా మయా ॥ ౭౨॥

ఉక్తాః సనత్కుమారేణ వ్యాసాయామితతేజసా ।
పూర్ణే యుగసహస్రాన్తే పరిపాల్య స్వధర్మతః ॥ ౭౩॥

ప్రజాభిస్తపసా యుక్తా బ్రహ్మలోకం వ్రజన్తి తే ।
యుగాని సప్రతిస్త్వేకం సాగ్రాణ్యన్తరముచ్యతే ॥ ౭౪॥

చతుర్దశేతే మనవః కీర్తితాః కీర్తివర్ధనాః ।
మన్వన్తరేషు సర్వేషు సంహారాన్తే పునర్భవః ॥ ౭×॥

న శక్యమన్తరం తేషాం వక్తుం వర్షశతైరపి ।
పూర్ణే శతసహస్రే తు కల్పో నిఃశేష ఉచ్యతే ॥ ౭౬॥

తత్ర సర్వాణి భూతాని దగ్ధాన్యాదిత్యరశ్మిభిః ।
బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా సదాదిత్యగణైర్మునే ॥ ౭౭॥

ప్రవిశన్తి సురశ్రేష్ఠ హరిం నారాయణం పరమ్ ।
స్రష్టారం సర్వభూతానాం కల్పాన్తేషు పునఃపునః ॥ ౭౮॥

భూయోఽపి భగవాన్ రుద్రః సంహర్తా కాల ఏవ హి ।
కల్పాన్తే తత్ప్రవక్ష్యామి మనోర్వైవస్వతస్య వై ॥ ౭౯॥

ఇతి తే కథితం సర్వం మన్వన్తరసముద్భవమ్ ।
విసర్గం పుణ్యమాఖ్యానం ధన్యం కులవివర్ధనమ్ ॥ ×.౩౪.౮౦॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సర్వమన్వతరానుర్కార్తనం నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౩౪॥

×.౩×

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౩×. పచత్రింశోఽధ్యాయః । మన్వన్తరకీర్తనే వైవస్వతవర్ణనమ్ ।

సూత ఉవాచ ।
వివస్వాన్ కశ్యపాజ్జజ్ఞే దాక్షాయణ్యాం మహాఋషేః ।
తస్య భార్యాభవత్సంజ్ఞా త్వాష్ట్రీ దేవీ సురేణుకా ॥ ౧॥

మునేఽసహిష్ణునా తేన తేజసా దుస్సహేన చ ।
భర్తురూపేణ నాతుష్యద్రూపయౌవనశాలినీ ॥ ౨॥

ఆదిత్యస్య హి తద్రూపమసహిష్ణుః సుతేజసః ।
దహ్యమానా తదోద్వేగమకరోద్వరవర్ణినీ ॥ ౩॥

ఋషేఽస్యాం త్రీణ్యపత్యాని జనయామాస భాస్కరః ।

సంజ్ఞాయాం తు మనుః పూర్వం శ్రాద్ధదేవః ప్రజాపతిః ॥ ౪॥

యమశ్చ యమునా చైవ యమలౌ సమ్బభూవతుః ।
ఏవం హి త్రీణ్యపత్యాని తస్యాం జాతాని సూర్యతః ॥ ×॥

సంవర్తులం తు తద్రూపం దృష్ట్వా సంజ్ఞా వివస్వతః ।
అసహన్తీ తతశ్ఛాయామాత్మనః సాసృజచ్ఛుభామ్ ॥ ౬॥

మాయామయీ తు సా సంజ్ఞామవోచద్భక్తితః సుభే ।
కిం కరోమీహ కార్యం తే కథయస్వ శుచిస్మితే ॥ ౭॥

సంజ్ఞోవాచ
అహం యాస్యామి భద్రం తే మమైవ భవనం పితుః ।
త్వయైతద్భవనే సత్యం వస్తవ్యం నిర్వికారతః ॥ ౮॥

ఇమౌ మే బాలకౌ సాధూ కన్యా చేయం సుమధ్యమా ।
పాలనీయాః సుఖేనైవ మమ చేదిచ్ఛసి ప్రియమ్ ॥ ౯॥

ఛాయోవాచ ।
ఆకేశగ్రహణాద్దేవి సహిష్యేఽహం సుదుష్కృతమ్ ।
నాఖ్యాస్యామి మతం తుభ్యం గచ్ఛ దేవి యథాసుఖమ్ ॥ ×.౩×.౧౦॥

సూత ఉవాచ ।
ఇత్యుక్తా సాఽగమద్దేవీ వ్రీడితా సన్నిధౌ పితుః ।
పిత్రా నిర్భర్త్సితా తత్ర నియుక్తా సా పునః పునః ॥ ౧౧॥

అగచ్ఛద్వడవా భూత్వాచ్ఛాద్య రూపం తతః స్వకమ్ ।
కురుంస్తదోత్తరాన్ ప్రాప్య నృణాన్యేవ చచార హ ॥ ౧౨॥

సంజ్ఞాం తాం తు రవిర్మత్వా ఛాయాయాం సుసుతం తదా ।
జనయామాస సావర్ణిం మనుం వై సవితా కిల ॥ ౧౩॥

సంజ్ఞాను ప్రార్థితా ఛాయా సా స్వపుత్రేఽపి నిత్యశః ।
చకారాభ్యధికం స్నేహం న తథా పూర్వజే సుతే ॥ ౧౪॥

మనుస్తస్యాక్షమత్తం యమస్తం నైవ చక్షమే ।
స సరోషస్తు బాల్యాచ్చ భావినోఽర్థస్య గౌరవాత్ ॥ ౧×॥

ఛాయాం సన్తర్జయామాస పదా వైవస్వతో యమః ।
తం శశాప తతః క్రోధాచ్ఛాయా తు కలుషీకృతా ॥ ౧౬॥

చరణః పతతామేష తవేతి భృశరోషతః ।
యమస్తతః పితుః సర్వం ప్రాఞ్జలిః ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౧౭॥

భృశం శాపభయోద్విగ్నః సంజ్ఞావాక్యైర్విచేష్టితః ।
మాత్రా స్నేహేన సర్వేషు వర్తితవ్యం సుతేషు వై ॥ ౧౮॥

స్నేహమస్మాస్వపాకృత్య కనీయాంసం బిభర్తి సా ।
తస్మాన్మయోద్యతః పాదస్తద్భవాన్ క్షన్తుమర్హతి ॥ ౧౯॥

శప్తోఽహమస్మి దేవేశ జనన్యా తపతాంవర ।
తవ ప్రసాదాచ్చరణో న పతేన్మమ గోపతే ॥ ×.౩×.౨౦॥

సవితోవాచ ।
అసంశయం పుత్ర మహద్భవిష్యత్యత్ర కారణమ్ ।
యేన త్వామావిశత్క్రోధో ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినమ్ ॥ ౨౧॥

న శక్యతే తన్మిథ్యా వై కర్తుం మాతృవచస్తవ ।
కృమయో మాంసమాదాయ గమిష్యన్తి మహీతలే ॥ ౨౨॥

తద్వాక్యం భవితా సత్యం త్వం చ త్రాతౌ భవిష్యసి ।
కురు తాత న సన్దేహం మనశ్చాశ్వాస్య స్వం ప్రభో ॥ ౨౩॥

సూత ఉవాచ ।
ఇత్యుక్త్వా తనయం సూర్యో యమసంజ్ఞం మునీశ్వర ।
ఆదిత్యశ్చాబ్రవీత్తాన్తు ఛాయాం క్రోధసమన్వితః ॥ ౨౪॥

సూర్య ఉవాచ ।
హే ప్రియే కుమతే చణ్డి కిం త్వయాచరితం కిల ।
కిన్తు మేఽభ్యధికః స్నేహ ఏతదాఖ్యాతుమర్హసి ॥ ౨×॥

సూత ఉవాచ ।
సా రవేర్వచనం శ్రుత్వా యథాతథ్యం న్యవేదయత్ ।
నిర్దగ్ధా కామరవిణా సాన్త్వయామాస వై తదా ॥ ౨౬॥

తస్యాస్తద్ వచనం శ్రుత్వా సూర్యాఽగాత్తవష్టురన్తికమ్
పప్రచ్ఛ తం క్వ సంజ్ఞేతి త్వష్టా సూర్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౭॥

త్వష్టోవాచ ।
తవాతితేజసా దగ్ధా ఇదం రూపం న శోభతే ।

అసహన్తీ చ తత్సంజ్ఞా వనే వసతి శాద్వలే ॥ ౨౮॥

శ్లాఘ్యా యోగబలోపేతా యోగమాసాద్య గోపతే ।
అనుకూలస్తు దేవేశ సన్దిశ్యాత్మమయం మతమ్ ॥ ౨౯॥

రూపం నివర్తయామ్యద్య తవ కాన్తం కరోమ్యహమ్ ।
సూత ఉవాచ ।
తచ్ఛ్రుత్వాపగతః క్రోధో మార్తణ్డస్య వివస్వతః ॥ ×.3×.3౦॥

భ్రమిమారోప్య తత్తేజః శాతయామాస వై మునిః ।
తతో విభ్రాజితం రూపం తేజసా సంవృతేన చ ॥ 3౧॥

కృతం కాన్తతరం రూపం త్వష్ట్రా తచ్ఛుశుభే తదా ।
తతోఽధియోగమాస్థాయ స్వాం భార్యాం హి దదర్శ హ ॥ 3౨॥

అధృష్యాం సర్వభూతానాం తేజసా నియమేన చ ।
సోఽశ్వరూపం సమాస్థాయ గత్వా తాం మైథునేచ్ఛయా ॥ 33॥

మైథునాయ విచేష్టన్తీం పరపుంసోఽభిశఙ్కయా ।
ముఖతో నాసికాయాం తు శుక్రం తద్వ్యదధాన్మునే ॥ 3౪॥

దేవౌ తతః ప్రజాయేతామశ్వినౌ భిషజాం వరౌ ।
నాసత్యౌ తౌ చ దస్రౌ చ స్మృతౌ ద్వావశ్వినావపి ॥ 3×॥

తాం తు కాన్తేన రూపేణ దర్శయామాస భాస్కరః ।
ఆత్మానం సా తు తం దృష్ట్వా ప్రహృష్టా పతిమాదరాత్ ॥ 3౬॥

పత్యా తేన గృహం ప్రాగాత్స్వం సతీ ముదితాననా ।
ముముదాతేఽథ తౌ ప్రీత్యా దమ్పతీ పూర్వతోధికమ్ ॥ 3౭॥

యమస్తు కర్మణా తేన భృశం పీడితమానసః ।
ధర్మేణ రఞ్జయామాస ధర్మరాజ ఇమా ప్రజాః ॥ 3౮॥

లేభే స కర్మణా తేన ధర్మరాజో మహాద్యుతిః ।
పితౄణామాధిపత్యం చ లోకపాలత్వమేవ చ ॥ 3౯॥

మనుః ప్రజాపతిస్త్వాసీత్సావర్ణిః స తపోధనః ।
భావ్యః స కర్మణా తేన మనోః సావర్ణికేఽన్తరే ॥ ×.3×.౪౦॥

మేరుపృష్ఠే తపో ఘోరమద్యాపి చరతే ప్రభుః ।
యవీయసీ తయోర్యా తు యమీ కన్యా యశస్వినీ ॥ ౪౧॥

అభవత్సా సరిచ్ఛ్రేష్ఠా యమునా లోకపా వనీ ।
మనురిత్యుచ్యతే లోకే సావర్ణిరితి చోచ్యతే ॥ ४౨॥

య ఇదం జన్మ దేవానాం శృణుయాద్ధారయేత్తు వా ।
ఆపదం ప్రాప్య ముచ్యేత ప్రాప్నుయాత్సుమహద్యశః ॥ ४3॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మన్వన్తరకీర్తనే వైవస్వతవర్ణనం నామ పచత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.3×॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.3౬. షట్త్రింశోఽధ్యాయః । మనునవపుత్రవంశవర్ణనమ్ ।

సూత ఉవాచ ।
మనోర్వైవస్వతస్యాసన్పుత్రా వై నవ తత్సమాః ।
పశ్చాన్మహోన్నతా ధీరాః క్షత్రధర్మపరాయణాః ॥ ౧॥

ఇక్ష్వాకుః శిబినాభాగో ధృష్టః శర్యాతిరేవ చ ।
నరిష్యన్తోఽథ నాభాగః కరూషశ్చ ప్రియవ్రతః ॥ ౨॥

అకరోత్పుత్రకామస్తు మనురిష్టిం ప్రజాపతిః ।
అనుత్పన్నేషు పుత్రేషు తత్రేష్ట్యాం మునిపుఙ్గవః ॥ 3॥

సా హి దివ్యామ్బరధరా దివ్యాభరణభూషితా ।
దివ్యసంహననా చైవమిలా జజ్ఞే హి విశ్రుతా ॥ ४॥

తామిడేత్యేవ హోవాచ మనుర్దణ్డధరస్తథా ।
అనుగచ్ఛస్వ మామేతి తమిడా ప్రత్యువాచ హ ॥ ×॥

ధర్మయుక్తమిదం వాక్యం పుత్రకామం ప్రజాపతిమ్ ।
ఇడోవాచ ।
మిత్రావరుణయోరంశైర్జాతాస్మి వదతాం వర ॥ ౬॥

తయోః సకాశం యాస్యామి న మేఽధర్మో రుచిర్భవేత్ ।
ఏవముక్త్వా సతీ సా తు మిత్రావరుణయోస్తతః ॥ ౭॥

గత్వాన్తికం వరారోహా ప్రాఞ్జలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ।
అంశైస్తు యువయోర్జాతా మనుయజ్ఞే మహామునీ ॥ ౮॥

ఆగతా భవతోరన్తి బ్రూతం కిం కరవాణి వామ్ ।
అన్యాన్ పుత్రాన్ సృజ విభో తైర్వంశస్తే భవిష్యతి ॥ ౯॥

సూత ఉవాచ ।
తాం తథావాదినీం సాధ్వీమిడాం మన్వధ్వరోద్భవామ్ ।
మిత్రావరుణనామానౌ మునీ ఊచతురాదరాత్ ॥ ౧౦॥

మిత్రావరుణావూచతుః ।
అనేన తవ ధర్మజ్ఞే ప్రశ్రయేణ దమేన చ ।
సత్యేన చైవ సుశ్రోణి ప్రీతౌ స్వో వరవర్ణిని ॥ ౧౧॥

ఆవయోస్త్వం మహాభాగే ఖ్యాతిం చైవ గమిష్యసి ।
మనోర్వంశకరః పుత్రస్త్వమేవ చ భవిష్యసి ॥ ౧౨॥

సుద్యుమ్న ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ।
జగత్ప్రియో ధర్మశీలౌ మనువంశవివర్ధనః ॥ ౧౩॥

సూత ఉవాచ ।
నివృత్తా సా తు తచ్ఛ్రుత్వా గచ్ఛన్తీ పితురన్తికే ।
బుధేనాన్తరమాసాద్య మైథునాయోపమన్త్రితా ॥ ౧౪॥

సోమపుత్రాత్తతో జజ్ఞే తస్యాం రాజా పురూరవాః ।
పుత్రోఽతిసున్దరః ప్రాజ్ఞ ఉర్వశీపతిరున్నతః ॥ ౧౫॥

జనయిత్వా చ సా తత్ర పురూరవసమాదరాత్ ।
పుత్రం శివప్రసాదాత్తు పునః సుద్యుమ్నతాం గతః ॥ ౧౬॥

సుద్యుమ్నస్య తు దాయాదాస్త్రయః పరమధార్మికాః ।
ఉత్కలశ్చ గయశ్చాపి వినతాశ్వశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౧౭॥

ఉత్కలస్యోత్కలా విప్రా వినతాశ్వస్య పశ్చిమా ।
దిక్పూర్వా మునిశార్దూల గయస్య తు గయా స్మృతా ॥ ౧౮॥

ప్రవిష్టే తు మనౌ తాత దివాకరతనుం తదా ।
దశధా తత్ర తత్క్షేత్రమకరోత్పృథివీమిమామ్ ॥ ౧౯॥

ఇక్ష్వాకుః శ్రేష్ఠదాయాదో మధ్యదేశమవాప్తవాన్ ।

వసిష్ఠవచనాదాసీత్ప్రతిష్ఠానం మహాత్మనః ॥ ౨౦॥

ప్రతిష్ఠాం ధర్మరాజ్యస్య సుద్యుమ్నోఽథ తతో దదౌ ।
తత్పురూరవసే ప్రాదాద్ రాజ్యం ప్రాప్య మహాయశాః ॥ ౨౧॥

మానవో యో మునిశ్రేష్ఠాః స్త్రీపుంసోర్లక్షణః ప్రభుః ।
నరిష్యన్తాచ్చకాః పుత్రా నభగస్య సుతోఽభవత్ ॥ ౨౨॥

అమ్బరీషస్తు బాహ్లేయో బాహ్లకం క్షేత్రమాప్తవాన్ ।
శర్యాతేర్మథునం త్వాసీదానర్తో నామ విశ్రుతః ॥ ౨౩॥

పుత్రః సుకన్యా కన్యా చ యా పత్నీ చ్యవనస్య హి ।
ఆనర్తస్య హి దాయాదో రైభ్యో నామ స రైవతః ॥ ౨౪॥

ఆనర్తవిషయే యస్య పురీ నామ కుశస్థలీ ।
మహాదివ్యా సప్తపురీమధ్యే యా సప్తమీ మతా ॥ ౨౫॥

తస్య పుత్రశతం త్వాసీత్ककుద్మీ జ్యేష్ఠ ఉత్తమః ।
తేజస్వీ సుబలః పారో ధర్మిష్ఠో బ్రహ్మపాలకః ॥ ౨౬॥

ककుద్మినస్తు సఞ్జాతా రేవతీ నామ కన్యకా ।
మహాలావణ్యసంయుక్తా దివ్యలక్ష్మీరివాపరా ॥ ౨౭॥

ప్రష్టుం కన్యావరం రాజా ककుద్మీ కన్యయా సహ ।
బ్రహ్మలోకే విధేః సమ్యక్సర్వాధీశో జగామ హ ॥ ౨౮॥

ఆవర్తమానే గాన్ధర్వే స్థితో లబ్ధక్షణః క్షణమ్ ।
శుశ్రావ తత్ర గాన్ధర్వం నర్తనే బ్రహ్మణోఽన్తికే ॥ ౨౯॥

ముహూర్తభూతం తత్కాలే గతం బహుయుగం తదా ।
న కిఞ్చిద్ బుబుధే రాజా ककుద్మీ మునయః స తు ॥ ౩౦॥

తదాసౌ విధిమానమ్య స్వాభిప్రాయం కృతాఞ్జలిః ।
న్యవేదయద్వినీతాత్మా బ్రహ్మణే పరమాత్మనే ॥ ౩౧॥

తదభిప్రాయమాకర్ణ్య స ప్రహస్య ప్రజాపతిః ।
ककుద్మినం మహారాజం సమాభాష్య సమబ్రవీత్ ॥ ౩౨॥

బ్రహ్మోవాచ ।
శృణు రాజన్ రైభ్యసుత ककుద్మిన్ పృథివీపతే ।
మద్వచః ప్రీతితః సత్యం ప్రవక్ష్యామి విశేషతః ॥ ౩౩॥

కాలేన సంహృతాస్తే వై వరా యే తే కృతా హృది ।
న తద్గోత్రం హి తత్రాస్తి కాలః సర్వస్య భక్షకః ॥ ౩౪॥

త్వత్పుర్యపి హతా పుణ్యజనైః సా రాక్షసైర్నృప ।
అష్టావింశద్వాపరేఽద్య కృష్ణేన నిర్మితా పునః ॥ ౩×॥

కృతా ద్వారావతీ నామ్నా బహుద్వారా మనోరమా ।
భోజవృష్ణ్యన్ధకైర్గుప్తా వాసుదేవపురోగమైః ॥ ౩౬॥

తద్గచ్ఛ తత్ర ప్రీతాత్మా వాసుదేవాయ కన్యకామ్ ।
బలదేవాయ దేహి త్వమిమాం స్వతనయాం నృప ॥ ౩౭॥

సూత ఉవాచ ।
ఇత్యాదిష్టో నృపోఽయం తం నత్వా తాం చ పురీం గతః ।
గతాన్ బహూన్యుగాన్ జ్ఞాత్వా విస్మితః కన్యయా యుతః ॥ ౩౮॥

తతస్తు యువతీం కన్యాం తాం చ స్వాం సువిధానతః ।
కృష్ణభ్రాత్రే బలాయాశు ప్రాదాత్తత్ర స రేవతీమ్ ॥ ౩౯॥

తతో జగామ శిఖరం మేరోర్దివ్యం మహాప్రభుః ।
శివమారాధయామాస స నృపస్తపసి స్థితః ॥ ౪౦॥

ఋషయ ఊచుః ।
తత్ర స్థితో బహుయుగం బ్రహ్మలోకే స రేవతః ।
యువైవాగాన్మర్త్యలోకమేతన్నః సంశయో మహాన్ ॥ ౪౧॥

సూత ఉవాచ ।
న జరా క్షుత్పిపాసా వా వికారాస్తత్ర సన్తి వై ।
అపమృత్యుర్న కేషాఞ్చిన్మనయో బ్రహ్మణోఽతికే ॥ ౪౨॥

అతో న రాజా సమ్ప్రాప జరాం మృత్యుం చ సా సుతా ।
స యువైవాగతస్తత్ర సమ్మన్త్ర్య తనయావరమ్ ॥ ౪౩॥

గత్వా ద్వారావతీం దివ్యాం పురీం కృష్ణవినిర్మితామ్ ।
వివాహం కారయామాస కన్యాయాః స బలేన హి ॥ ౪౪॥

తస్య పుత్రశతం త్వాసీద్ధార్మికస్య మహాప్రభోః ।
కృష్ణస్యాపి సుతా జాతా బహుస్త్రీభ్యోఽమితాస్తతః ॥ ౪×॥

అన్వవాయో మహాంస్తత్ర ద్వయోరపి మహాత్మనోః ।
క్షత్రియా దిక్షు సర్వాసు గతా హృష్టాః సుధార్మికాః ॥ ४६॥

ఇతి ప్రోక్తో హి శర్యాతేర్వంశోఽన్యేషాం వదామ్యహమ్ ।
మానవానాం హి సఙ్క్షేపాచ్ఛృణుతాదరతో ద్విజాః ॥ ४७॥

నాభాగో దిష్టపుత్రోఽభూత్స తు బ్రాహ్మణతాం గతః ।
స్వక్షత్రవంశం సంస్థాప్య బ్రహ్మకర్మభిరావృతః ॥ ४८॥

ధృష్టాద్ధార్ష్టమభూత్క్షత్రం బ్రహ్మభూయం గతం క్షితౌ ।
కరూషస్య తు కారూషాః క్షత్రియా యుద్ధదుర్మదాః ॥ ४९॥

నృగో యో మనుపుత్రస్తు మహాదాతా విశేషతః ।
నానావసూనాం సుప్రీత్యా విప్రేభ్యశ్చ గవాం తథా ॥ ५०॥

గోదానవ్యత్యయాద్యస్తు స్వకుబుద్ధ్యా స్వపాపతః ।
కృకలాసత్వమాపన్నః శ్రీకృష్ణేన సముద్ధృతః ॥ ५१॥

తస్యైకోఽభూత్సుతః శ్రేష్ఠః ప్రయాతిర్ధర్మవిత్తథా ।
ఇతి శ్రుతం మయా వ్యాసాత్తత్ప్రోక్తం హి సమాసతః ॥ ५२॥

వృషఘ్నస్తు మనోః పుత్రో గోపాలో గురుణా కృతః ।
పాలయామాస గా యత్తో రాత్ర్యాం వీరాసనవ్రతః ॥ ५३॥

స ఏకదాగతం గోష్ఠే వ్యాఘ్రం గా హింసితుం బలీ ।
శ్రుత్వా గోక్రన్దనం బుద్ధో హన్తుం తం ఖడ్గధృగ్యయౌ ॥ ५४॥

అజానన్నహనద్బభ్రోః శిరః శార్దూలశఙ్కయా ।
నిశ్చక్రామ సభీర్వ్యాఘ్రో దృష్ట్వా తం ఖడ్గినం ప్రభుమ్ ॥ ५५॥

మన్యమానో హతం వ్యాఘ్రం స్వస్థానం స జగామ హ ।
రాత్ర్యాం తస్యాం భ్రమాపన్నో వర్షవాతవినష్టధీః ॥ ५६॥

వ్యుష్టాయాం నిశి చోత్థాయ ప్రగే తత్ర గతో హి సః ।
అద్రాక్షీత్స హతాం బభ్రుం న వ్యాఘ్రం దుఃఖితోఽభవత్ ॥ ५७॥

శ్రుత్వా తద్వృత్తమాజ్ఞాయ తం శశాప కృతాగసమ్ ।
అకామతో విచార్యేతి శూద్రో భవ న క్షత్రియః ॥ ५८॥

ఏవం శప్తస్తు గురుణా కులాచార్యేణ కోపతః ।

నిఃసృతశ్చ పృషధ్రస్తు జగామ విపినం మహత్ ॥ ×౯॥

నిర్విణ్ణః స తు కష్టేన విరక్తోఽభూత్స యోగవాన్ ।
వనాగ్నౌ దగ్ధదేహశ్చ జగామ పరమాం గతిమ్ ॥ ౬౦॥

కవిః పుత్రో మనోః ప్రాజ్ఞః శివానుగ్రహతోఽభవత్ ।
ఇహ భుక్త్వా సుఖం దివ్యం ముక్తిం ప్రాప సుదుర్లభామ్ ॥ ౬౧॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మనునవపుత్రవంశవర్ణనం నామ షట్త్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.3౬॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.3౭. సప్తత్రింశోఽధ్యాయః । మనువంశవర్ణనమ్ ।

సూత ఉవాచ ।
పూర్వతస్తు మనోర్జజ్ఞే ఇక్ష్వాకుర్ఘ్రాణతః సుతః ।
తస్య పుత్రశతం త్వాసీదిక్ష్వాకోర్ఋరిదక్షిణమ్ ॥ ౧॥

తేషాం పురస్తాదభవన్నార్యావర్తే నృపా ద్విజాః ।
తేషాం వికుక్షిర్జ్యేష్ఠస్తు సోఽయోధ్యాయాం నృపోఽభవత్ ॥ ౨॥

తత్కర్మ శృణు తత్ప్రీత్యా యజ్జాతం వంశతో విధేః ।
శ్రాద్ధకర్మణి చోద్దిష్టో హ్యకృతే శ్రాద్ధకర్మణి ॥ 3॥

భక్షయిత్వా శశం శీఘ్రం శశాదత్వమతో గతః ।
ఇక్ష్వాకుణా పరిత్యక్తః శశాదో వనమావిశత్ ॥ ౪॥

ఇక్ష్వాకౌ సంస్థితే రాజా వసిష్ఠవచనాదభూత్ ।
శకునిప్రముఖాస్తస్య పుత్రాః పఞ్చదశ స్మృతాః ॥ ×॥

ఉత్తరాపథదేశస్య రక్షితారో మహీక్షితః ।
అయోధస్య తు దాయాదః కకుత్థ్సో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౬॥

అరినాభః కకుత్థ్సస్య పృథురేతస్య వై సుతః ।
విష్టరాశ్వః పృథోః పుత్రస్తస్మాదిన్ద్రః ప్రజాపతిః ॥ ౭॥

ఇన్ద్రస్య యువనాశ్వస్తు శ్రావస్తస్య ప్రజాపతిః ।

జజ్ఞే శ్రావస్తకః ప్రాజ్ఞః శ్రావస్తీ యేన నిర్మితా ।
శ్రావస్తస్య తు దాయాదో బృహదశ్వో మహాయశాః ॥ ౮॥

యువనాశ్వః సుతస్తస్య కువలాశ్వశ్చ తత్సుతః ।
స హి ధున్ధువధాద్భూతో ధున్ధుమారో నృపోత్తమః ॥ ౯॥

కువలాశ్వస్య పుత్రాణాం శతముత్తమధన్వినామ్ ।
బభూవాథ పితా రాజ్యే కువలాశ్వం న్యయోజయత్ ॥ ౧౦॥

పుత్రసఙ్క్రామితశ్రీకో వనం రాజా సమావిశత్ ।
తముత్తఙ్కోఽథ రాజర్షిః ప్రయాన్తం ప్రత్యవారయత్ ॥ ౧౧॥

ఉత్తఙ్క ఉవాచ ।
భవతా రక్షణం కార్యం పృథివ్యా ధర్మతః శృణు ।
త్వయా హి పృథివీ రాజన్ రక్ష్యమాణా మహాత్మనా ॥ ౧౨॥

భవిష్యతి నిరుద్విగ్నా నారణ్యం గన్తుమర్హసి ।
మమాశ్రమసమీపే తు సమేషు మరుధన్వసు ॥ ౧౩॥

సముద్రవాలుకాపూర్ణే దానవో బలదర్పితః ।
దేవతానామవధ్యో హి మహాకాయో మహాబలః ॥ ౧౪॥

అన్తర్భూమిగతస్తత్ర వాలుకాన్తర్హితః స్థితః ।
రాక్షసస్య మధోః పుత్రో ధున్ధునామా సుదారుణః ॥ ౧౫॥

శేతే లోకవినాశాయ తప ఆస్థాయ దారుణమ్ ।
సంవత్సరస్య పర్యన్తే స నిశ్వాసం విముఞ్చతి ॥ ౧౬॥

యదా తదా భూశ్చలతి సశైలవనకాననా ।
సవిస్ఫులిఙ్గం సాఙ్గారం సధూమమతిదారుణమ్ ॥ ౧౭॥

తేన రాయన్న శక్నోమి తస్మిన్న్ స్థాతుం స్వ ఆశ్రమే ।
తం మారయ మహాబాహో లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౧౮॥

లోకాః స్వస్థా భవన్త్వద్య తస్మిన్ వినిహతే త్వయా ।
త్వం హి తస్య వధాయైవ సమర్థః పృథివీపతే ॥ ౧౯॥

విష్ణునా చ వరో దత్తో మహ్యం పూర్వయుగేఽనఘ ।
తేజసా స్వేన తే విష్ణుస్తేజ ఆప్యాయయిష్యతి ॥ ౨౦॥

పాలనే హి మహాన్ ధర్మ్మః ప్రజానామిహ దృశ్యతే ।
న తథా దృశ్యతేఽరణ్యే మా తేఽభూద్ బుద్ధిరీదృశీ ॥ ౨౧॥

ఈదృశో న హి రాజేన్ద్ర క్వచిద్ధర్మ్మః ప్రవిద్యతే ।
ప్రజానాం పాలనే యాదృక్ పురా రాజర్షిభిః కృతః ॥ ౨౨॥

స ఏవముక్తో రాజర్షిరుత్తఙ్కేన మహాత్మనా ।
కువలాశ్వం సుతం ప్రాదాత్తస్మై ధున్ధునివారణే ॥ ౨౩॥

భగవన్న్యస్తశస్త్రోఽహమయం తు తనయో మమ ।
భవిష్యతి ద్విజశ్రేష్ఠ ధున్ధుమారో న సంశయః ॥ ౨౪॥

ఇత్యుక్త్వా పుత్రమాదిశ్య యయౌ స తపసే నృపః ।
కువలాశ్వశ్చ సోత్తఙ్కో యయౌ ధున్ధువినిగ్రహే ॥ ౨౫॥

తమావిశత్తదా విష్ణుర్భగవాంస్తేజసా ప్రభుః ।
ఉత్తఙ్కస్య నియోగాద్వై లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౨౬॥

తస్మిన్ప్రయాతే దుర్ధర్షే దివి శబ్దో మహానభూత్ ।
ఏష శ్రీమాన్నృపసుతో ధున్ధుమారో భవిష్యతి ॥ ౨౭॥

దివ్యైర్మాల్యైశ్చ తం దేవాః సమన్తాత్సమవారయన్ ।
ప్రశంసాం చక్రిరే తస్య జయ జీవేతి వాదినః ॥ ౨౮॥

స గత్వా జయతాం శ్రేష్ఠస్తనయైః సహ పార్థివః ।
సముద్రం ఖనయామాస వాలుకార్ణవమధ్యతః ॥ ౨౯॥

నారాయణస్య విప్రర్షేస్తేజసాప్యాయితస్తు సః ।
బభూవ సుమహాతేజా భూయో బలసమన్వితః ॥ ౩౦॥

తస్య పుత్రైః ఖనద్భిస్తు వాలుకాన్తర్గతస్తు సః ।
ధున్ధురాసాదితో బ్రహ్మన్ దిశమాశ్రిత్య పశ్చి మామ్ ॥ ౩౧॥

ముఖజేనాగ్నినా క్రోధాల్లోకాన్ సంవర్తయన్నివ ।
వారి సుస్రావ వేగేన విధోః కధిరివోదయే ॥ ౩౨॥

తతోఽనలైరభిహతం దగ్ధం పుత్రశతం హి తత్ ।
త్రయ ఏవావశిష్టాశ్చ తేషు మధ్యే మునీశ్వర ॥ ౩౩॥

తతః స రాజా విప్రేన్ద్ర రాక్షసం తం మహాబలమ్ ।

ఆససాద మహాతేజా ధున్ధుం విప్రవినాశనమ్ ॥ ౩౪॥

తస్య వారిమయం వేగమాపీయ స నరాధిపః ।
వహ్నిబాణేన వహ్నిం తు శమయామాస వారిణా ॥ ౩౫॥

తం నిహత్య మహాకాయం బలేనోదకరాక్షసమ్ ।
ఉత్తఙ్కస్యేక్షయామాస కృతం కర్మ నరాధిపః ॥ ౩౬॥

ఉత్తఙ్కస్తు వరం ప్రాదాత్తస్మై రాజ్ఞే మహామునే ।
అదదచ్చాక్షయం విత్తం శత్రుభిశ్చాపరాజయమ్ ॥ ౩౭॥

ధర్మే మతిం చ సతతం స్వర్గే వాసం తథాక్షయమ్ ।
పుత్రాణాం చాక్షయం లోకం రక్షసా యే తు సంహతాః ॥ ౩౮॥

తస్య పుత్రాస్త్రయః శిష్టాః దృఢాశ్వః శ్రేష్ఠ ఉచ్యతే ।
హంసాశ్వకపిలాశ్వౌ చ కుమారౌ తత్కనీయసౌ ॥ ౩౯॥

ధౌన్ధుమారిర్దృఢాశ్వో యో హర్యశ్వస్తస్య చాత్మజః ।
హర్యశ్వస్య నికుమ్భోఽభూత్పుత్రో ధర్మరతః సదా ॥ ౪౦॥

సంహతాశ్వో నికుమ్భస్య పుత్రో రణవిశారదః ।
అక్షాశ్వశ్చ కృతాశ్వశ్చ సంహతాశ్వసుతౌ ద్విజాః ॥ ౪౧॥

తస్య హైమవతీ భార్యా సతాం మాన్యా దృషద్వతీ ।
విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు పుత్రస్తస్యాః ప్రసేనజిత్ ॥ ౪౨॥

లేభే ప్రసేనజిద్భార్యాం గౌరీం నామ పతివ్రతామ్ ।
అభిశప్తా తు సా భర్త్రా నదీ సా బాహుదా కృతా ॥ ౪౩॥

తస్య పుత్రో మహానాసీద్యువనాశ్వో మహీపతిః ।
మాన్ధాతా యువనాశ్వస్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ॥ ౪౪॥

తస్య చైత్రరథీ భార్యా శశబిన్దుసుతాఽభవత్ ।
పతివ్రతా చ జ్యేష్ఠా చ భ్రాతౄణామయుతస్య సా ॥ ౪౫॥

తస్యాముత్పాదయామాస మాన్ధాతా ద్వౌ సుతౌ తదా ।
పురుకుత్సం చ ధర్మజ్ఞం ముచుకున్దం చ ధార్మికమ్ ॥ ౪౬॥

పురుకుత్ససుతస్త్వాసీద్విద్వాంస్త్రయ్యారుణిః కవిః ।
తస్య సత్యవ్రతో నామ కుమారోఽభూన్మహాబలీ ॥ ౪౭॥

పాణిగ్రహణమన్త్రాణాం విఘ్నం చక్రే మహాత్మభిః ।
యేన భార్యా హృతా పూర్వం కృతోద్వాహః పరస్య వై ॥ ४८॥

బలాత్కారాచ్చ మోహాచ్చ సంహర్షాచ్చ యదోత్కటాత్ ।
జహార కన్యాం కామాచ్చ కస్యచిత్పురవాసినః ॥ ४९॥

అధర్మసఙ్గినం తం తు రాజా త్రయ్యారుణిస్త్యజన్ ।
అపధ్వంసేతి బహుశోఽవదత్క్రోధసమన్వితః ॥ ×०॥

పితరం సోఽబ్రవీద్ దుష్టః క్వ గచ్ఛామీతి వై తదా ।
వస శ్వపాకనికటే రాజా ప్రాహేతి తం తదా ॥ ×८॥

స హి సత్యవ్రతస్తేన శ్వపాకవసథాన్తికే ।
పిత్రా త్యక్తోఽవసద్వీరో ధర్మపాలేన భూభుజా ॥ ×२॥

తతస్త్రయ్యారుణీ రాజా విరక్తః పుత్రకర్మణా ।
స శఙ్కరతపః కర్తుం సర్వం త్యక్త్వా వనం యయౌ ॥ ×३॥

తతస్తస్య స్వవిషయే నావర్షత్పాకశాసనః ।
సమా ద్వాదశ విప్రర్షే తేనాధర్మేణ వై తదా ॥ ×४॥

దారాంస్తస్య తు విషయే విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
సన్త్యజ్య సాగరానూపే చచార విపులం తపః ॥ ××॥

తస్య పత్నీ గలే బద్ధ్వా మధ్యమం పుత్రమౌరసమ్ ।
శేషస్య భరణార్థాయ వ్యక్రీణాద్గోశతేన చ ॥ ×६॥

తాం తు దృష్ట్వా గలే బద్ధం విక్రీణన్తీం స్వమాత్మజమ్ ।
మహర్షిపుత్రం ధర్మాత్మా మోచయామాస తం తదా ॥ ×७॥

సత్యవ్రతో మహాబాహుర్భరణం తస్య చాకరోత్ ।
విశ్వామిత్రస్య తుష్ట్యర్థమనుక్రోశార్థమేవ చ ॥ ×८॥

తదారభ్య స పుత్రస్తు విశ్వామిత్రస్య వై మునేః ।
అభవద్గాలవో నామ గలబన్ధాన్మహాతపాః ॥ ×९॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మనువంశవర్ణనన్నామ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.३७॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥

॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.3౮. అష్టాత్రింశోఽధ్యాయః । సత్యవ్రతాదిసగరపర్యన్తవంశవర్ణనమ్ ।

సూత ఉవాచ ।
సత్యవ్రతస్తు తద్భక్త్యా కృపయా చ ప్రతిజ్ఞయా ।
విశ్వామిత్రకలత్రం చ పోషయామాస వై తదా ॥ ౧॥

హత్వా మృగాన్వరాహాంశ్చ మహిషాంశ్చ వనేచరాన్ ।
విశ్వామిత్రాశ్రమాభ్యాశే తన్మాంసం చాక్షిపన్మునే ॥ ౨॥

తీర్థం గాం చైవ గాత్రం చ తథైవాన్తఃపురం మునిః ।
యాజ్యోపాధ్యాయసంయోగాద్వసిష్ఠః పర్యరక్షత ॥ 3॥

సత్యవ్రతస్య వాక్యాద్వా భావినోఽర్థస్య వై బలాత్ ।
వసిష్ఠోఽభ్యధికం మన్యుం ధారయామాస నిత్యశః ॥ ౪॥

పిత్రా తు తం తదా రాష్ట్రాత్పరిత్యక్తం స్వమాత్మజమ్ ।
న వారయామాస మునిర్వసిష్ఠః కారణేన చ ॥ ×॥

పాణిగ్రహణమన్త్రాణాం నిష్ఠా స్యాత్సప్తమే పదే ।
న చ సత్యవ్రతస్తస్య తముపాంశుమబుధ్యత ॥ ౬॥

తస్మిన్న పరితోషాయ పితురాసీన్మహాత్మనః ।
కులస్య నిష్కృతిర్విప్ర కృతా సా వై భవేదితి ॥ ౭॥

న తం వసిష్ఠో భగవాన్పిత్రా త్యక్తం న్యవారయత్ ।
అభిషేక్ష్యామ్యహం పుత్రమస్య నైవాబ్రవీన్మునిః ॥ ౮॥

స తు ద్వాదశ వర్షాణి దీక్షాం తాముద్వహద్ బలీ ।
అవిద్యామానే మాంసే తు వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ॥ ౯॥

సర్వకామదుహాం దోగ్ధ్రీం దదర్శ స నృపాత్మజః ।
తాం వై క్రోధాచ్చ లోభాచ్చ శ్రమాద్వై చ క్షుధాన్వితః ॥ ౧౦॥

దాశధర్మగతో రాజా తాం జఘాన స వై మునే ।
స తం మాంసం స్వయం చైవ విశ్వామిత్రస్య చాత్మజమ్ ॥ ౧౧॥

భోజయామాస తచ్ఛ్రుత్వా వసిష్ఠో హ్యస్య చుక్రుధే ।
ఉవాచ చ మునిశ్రేష్ఠస్తం తదా క్రోధసంయుతః ॥ ౧౨॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।
పాతయేయమహం క్రూర తవ శఙ్కుమశంసయమ్ ।
యది తే ద్వావిమౌ శఙ్కూ నస్యాతాం వై కృతౌ పురా ॥ ౧౩॥

పితుశ్చాపరితోషేణ గురోర్దోగ్ధ్రీవధేన చ ।
అప్రోక్షితోపయోగాచ్చ త్రివిధస్తే వ్యతిక్రమః ॥ ౧౪॥

త్రిశఙ్కురితి హోవాచ త్రిశఙ్కురితి స స్మృతః ।
విశ్వామిత్రస్తు దారాణామాగతో భరణే కృతే ॥ ౧౫॥

తేన తస్మై వరం ప్రాదాన్మునిః ప్రీతస్త్రిశఙ్కవే ।
ఛన్ద్యమానో వరేణాథ వరం వవ్రే నృపాత్మజః ॥ ౧౬॥

అనావృష్టిభయే చాస్మిఞ్జాతే ద్వాదశవార్షికే ।
అభిషిచ్య పితూ రాజ్యే యాజయామాస తం మునిః ॥ ౧౭॥

మిషతాం దేవతానాం చ వసిష్ఠస్య చ కౌశికః ।
సశరీరం తదా తం తు దివమారోహయత్ప్రభుః ॥ ౧౮॥

తస్య సత్యరథా నామ భార్యా కేకయవంశజా ।
కుమారం జనయామాస హరిశ్చన్ద్రమకల్మషమ్ ॥ ౧౯॥

స వై రాజా హరిశ్చన్ద్రో త్రైశఙ్కవ ఇతి స్మృతః ।
ఆహర్తా రాజసూయస్య సమ్రాడితి హ విశ్రుతః ॥ ౨౦॥

హరిశ్చన్ద్రస్య హి సుతో రోహితో నామ విశ్రుతః ।
రోహితస్య వృకః పుత్రో వృకాద్ బాహుస్తు జజ్ఞివాన్ ॥ ౨౧॥

హైహయాస్తాలజఙ్ఘాశ్చ నిరస్యన్తి స్మ తం నృపమ్ ।
నాత్యర్థే ధార్మికో విప్రాః స హి ధర్మయుగేఽభవత్ ॥ ౨౨॥

సగరం స సుతం బాహుర్వజ్ఞే సహ గరేణ వై ।
ఔర్వస్యాశ్రమమాసాద్య భార్గవేణాభిరక్షితః ॥ ౨౩॥

ఆగ్నేయమస్త్రం లబ్ధ్వా చ భార్గవాత్సగరో నృపః ।
జిగాయ పృథివీం హత్వా తాలజఙ్ఘాన్స హైహయాన ॥ ౨౪॥

శకాన్బహూదకాంశ్చైవ పారదాన్సగణాన్ఖశాన్ ।
సుధర్మం స్థాపయామాస శశాస వృషతః క్షితిమ్ ॥ ౨౫॥

శౌనక ఉవాచ ।

స వై గరేణ సహితః కథం జాతస్తు క్షత్రియాత్ ।
జితవానేతదాచక్ష్వ విస్తరేణ హి సూతజ ॥ ౨౬॥

సూత ఉవాచ ।
పారీక్షితేన సమ్పృష్టో వైశమ్పాయన ఏవ చ ।
యదాచష్ట స్మ తద్వక్ష్యే శృణుష్వైకమనా మునే ॥ ౨౭॥

పరీక్షిత ఉవాచ ।
కథం స సగరో రాజా గరేణ సహితో మునే ।
జాతః స జఘ్నివాన్భూపానేతదాఖ్యాతుమర్హసి ॥ ౨౮॥

వైశమ్పాయన ఉవాచ ।
బాహోర్వ్యసనినస్తాతహృతం రాజ్యమభూత్కిల ।
హైహయైస్తాలజఙ్ఘైశ్చ శకైః సార్ధం విశామ్పతే ॥ ౨౯॥
యవనాః పారదాశ్చైవ కామ్బోజాః పాహ్లవాస్తథా ।
బహూదకాశ్చ పఞ్చైవ గణాః ప్రోక్తాశ్చ రక్షసామ్ ॥ ౩౦॥

ఏతే పఞ్చ గణా రాజన్ హైహయార్థేషు రక్షసామ్ ।
కృత్వా పరాక్రమాన్ బాహో రాజ్యం తేభ్యో దదుర్బలాత్ ॥ ౩౧॥

హతరాజ్యస్తతో రాజా స వై బాహుర్వనం యయౌ ।
పత్న్యా చానుగతో దుఃఖీ స వై ప్రాణానవాసృజత్ ॥ ౩౨॥

పత్నీ యా యాదవీ తస్య సగర్భా పృష్ఠతో గతా ।
సపత్న్యా చ గరస్తస్యై దత్తః పూర్వసుతేర్ష్యయా ॥ ౩౩॥

సా తు భర్తుశ్చితాం కృత్వా జ్వలనం చావరోహత ।
ఔర్వస్తాం భార్గవో రాజన్కారుణ్యాత్సమవారయత్ ॥ ౩౪॥

తస్యాశ్రమే స్థితా రాజ్ఞీ గర్భరక్షణహేతవే ।
నిషేవే మునివర్యం తం స్మరన్తీ శఙ్కరం హృదా ॥ ౩౫॥

ఏకదా ఖలు తద్ గర్భో గరేణైవ సహ చ్యుతః ।
సుముహూర్తే సులగ్నే చ పఞ్చోచ్చగ్రహసంయుతే ॥ ౩౬॥

తస్మిల్లగ్నే చ బలిని సర్వథా మునిసత్తమ ।
వ్యజాయత మహాబాహుః సగరో నామ పార్థివః ॥ ౩౭॥

ఔర్వస్తు జాతకర్మాది తస్య కృత్వా మహాత్మనః ।

అధ్యాప్య వేదశాస్త్రాణి తతోఽస్త్రం ప్రత్యపాదయత్ ॥ ౩౮॥

ఆగ్నేయం తం మహాభాగో హ్యమరైరపి దుఃసహమ్ ।
జగ్రాహ విధినా ప్రీత్యా సగరోఽసౌ నృపోత్తమః ॥ ౩౯॥

స తేనాస్త్రబలేనైవ బలేన చ సమన్వితః ।
హైహయాన్విజఘానాశు సఋద్ధోఽస్త్రబలేన చ ॥ ౪౦॥

ఆజహార చ లోకేషు కీర్తిం కీర్తిమతాం వరః ।
ధర్మం సంస్థాపయామాస సగరోఽసౌ మహీతలే ॥ ౪౧॥

తతః శకాః సయవనాః కామ్బోజాః పాహ్లవాస్తథా ।
హన్యమానాస్తదా తే తు వసిష్ఠం శరణం యయుః ॥ ౪౨॥

వసిష్ఠో వఞ్చనాం కృత్వా సమయేన మహాద్యుతిః ।
సగరం వారయామాస తేషాం దత్వాభయం నృపమ్ ॥ ౪౩॥

సగరః స్వాం ప్రతిజ్ఞాం తు గురోర్వాక్యం నిశమ్య చ ।
ధర్మం జఘాన తేషాం వై కేశాన్యత్వం చకార హ ॥ ౪౪॥

అర్ధం శకానాం శిరసో ముణ్డం కృత్వా వ్యసర్జయత్ ।
యవనానాం శిరః సర్వం కామ్బోజానాం తథైవ చ ॥ ౪×॥

పారదా ముణ్డకేశాశ్చ పాహ్నవాశ్మశ్రుధారిణః ।
నిఃస్వాధ్యాయవషట్కారాః కృతాస్తేన మహాత్మనా ॥ ౪౬॥

జితా చ సకలా పృథ్వీ ధర్మతస్తేన భూభుజా ।
సర్వే తే క్షత్రియాస్తాత ధర్మహీనాః కృతాః పురా ॥ ౪౭॥

స ధర్మవిజయీ రాజా విజిత్వేమాం వసున్ధరామ్ ।
అశ్వం సంస్కారయామాస వాజిమేధాయ పార్థివః ॥ ౪౮॥

తస్య చారయతః సోఽశ్వః సముద్రే పూర్వదక్షిణే ।
గతః షష్టిసహస్రైస్తు తత్పుత్రైరన్వితో మునే ॥ ౪౯॥

దేవరాజేన శక్రేణ సోఽశ్వో హి స్వార్థసాధినా ।
వేలాసమీపేఽపహృతో భూమిం చైవ ప్రవేశితః ॥ ×౦॥

మహారాజోఽథ సగరస్తద్ధయాన్వేషణాయ చ ।
స తం దేశం తదా పుత్రైః ఖానయామాస సర్వతః ॥ ×౧॥

ఆసేదుస్తే తతస్తత్ర ఖన్యమానే మహార్ణవే ।
తమాదిపురుషం దేవం కపిలం విశ్వరూపిణమ్ ॥ ×౨॥

తస్య చక్షుఃసముత్థేన వహ్నినా ప్రతిబుధ్యతః ।
దగ్ధాః షష్టిసహస్రాణి చత్వారస్త్వవశేషితాః ॥ ×౩॥

హర్షకేతుః సుకేతుశ్చ తథా ధర్మరథోపరః ।
శూరః పఞ్చజనశ్చైవ తస్య వంశకరా నృపాః ॥ ×౪॥

ప్రాదాచ్చ తస్మై భగవాన్ హరిః పఞ్చ వరాన్స్వయమ్ ।
వంశం మేధాం చ కీర్తిం చ సముద్రం తనయం ధనమ్ ॥ ××॥

సాగరత్వం చ లేభే స కర్మణా తస్య తేన వై ।
తం చాశ్వమేధికం సోఽశ్వం సముద్రాదుపలబ్ధవాన్ ॥ ×౬॥

ఆజహారాశ్వమేధానాం శతం స తు మహాయశాః ।
ఈజే శమ్భువిభూతీశ్చ దేవతాస్తత్ర సువ్రతాః ॥ ×౭॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం సత్యవ్రతాదిసగరపర్యన్తవంశవర్ణనం నామాష్టత్రింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౩౮॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౩౯. ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః । వైవస్వతవంశోద్భవరాజవర్ణనమ్ ।

శౌనక ఉవాచ ।
సగరస్యాత్మజా వీరాః కథం జాతా మహాబలాః ।
విక్రాన్తాః షష్టిసాహస్రా విధనా కేన వా వద ॥ ౧॥

సూత ఉవాచ ।
ద్వే పత్న్యౌ సగరస్యాస్తాం తపసా దగ్ధకిల్బిషే ।
ఔర్వస్తమోర్వరం ప్రాదాత్తోషితో మునిసత్తమః ॥ ౨॥

షష్టిపుత్రసహస్రాణి ఏకా వవ్రే తరస్వినామ్ ।
ఏకం వంశకరం త్వేకా యథేష్టం వరశాలినీ ॥ ౩॥

తత్రైవాగత్య తాంల్లబ్ధ్వా పుత్రాన్ శూరాన్బహూంస్తదా ।

సా చైవ సుషువే తుమ్బం బీజపూర్వం పృథక్ కృతమ్ ॥ ౪॥

తే సర్వే హి స్వధాత్రీభిర్వవృధుశ్చ యథాక్రమమ్ ।
ఘృతపూర్ణేషు కుమ్భేషు కుమారాః ప్రీతివర్ధనాః ॥ ×॥

కపిలాగ్నిప్రదగ్ధానాం తేషాం తత్ర మహాత్మనామ్ ।
ఏకః పఞ్చజనో నామ పుత్రో రాజా బభూవ హ ॥ ౬॥

తతః పఞ్చజనస్యాసీదంశుమాన్నామ వీర్యవాన్ ।
దిలీపస్తనయస్తస్య పుత్రో యస్య భగీరథః ॥ ౭॥

యస్తు గఙ్గా సరిచ్ఛ్రేష్ఠామవాతారయత ప్రభుః ।
సముద్రమానయచ్ఛేమాం దుహితృత్వమకల్పయత్ ॥ ౮॥

భగీరథసుతో రాజా శ్రుతసేన ఇతి శ్రుతః ।
నాభాగస్తు సుతస్తస్య పుత్రః పరమధార్మికః ॥ ౯॥

అమ్బరీషస్తు నాభాగిః సిన్ధుద్వీపస్తతోఽభవత్ ।
అయుతాజిత్తు దాయాదః సిన్ధుద్వీపస్య వీర్యవాన్ ॥ ౧౦॥

ఆయుతాజిత్సుతస్త్వాసీద్ ఋతుపర్ణో మహాయశాః ।
దివ్యాక్షహృదయజ్ఞోఽసౌ రాజా నలసఖోఽభవత్ ॥ ౧౧॥

ఋతుపర్ణసుతస్త్వాసీదనుపర్ణో మహాద్యుతిః ।
తస్య కల్మాషపాదో వై నామ్నా మిత్రసహస్తథా ॥ ౧౨॥

కల్మాషపాదస్య సుతః సర్వకర్మేతి విశ్రుతః ।
అనరణ్యస్తు పుత్రోఽభూద్విశ్రుతః సర్వశర్మణః ॥ ౧౩॥

అనరణ్యసుతో రాజా విద్వాన్మణ్డిద్రుహోఽభవత్ ।
నిషధస్తస్య తనయో రతిః ఖట్వాఙ్గ ఇత్యపి ॥ ౧౪॥

యేన స్వర్గాదిహాగత్య ముహూర్తం ప్రాప్య జీవితమ్ ।
త్రయోఽపి సఞ్చితా లోకా బుద్ధ్యా సత్యేన చానఘ ॥ ౧×॥

దీర్ఘబాహుః సుతస్తస్య రఘుస్తస్యాభవత్సుతః ।
అజస్తస్య తు పుత్రోఽభూత్తస్మాద్దశరథోఽభవత్ ॥ ౧౬॥

రామో దశరథాజ్జజ్ఞే ధర్మాత్మా యో మహాయశాః ।
స విష్ణ్వంశో మహాశైవః పౌలస్త్యో యేన ఘాతితః ॥ ౧౭॥

తచ్చరిత్రం చ బహుధా పురాణేషు ప్రవర్ణితమ్ ।
రామాయణే ప్రసిద్ధం హి నాతః ప్రోక్తం తు విస్తరాత్ ॥ ౧౮॥

రామస్య తనయో జజ్ఞే కుశ ఇత్యపి విశ్రుతః ।
అతిథిస్తు కుశాజ్జజ్ఞే నిషధస్తస్య చాత్మజః ॥ ౧౯॥

నిషధస్య నలః పుత్రో నభః పుత్రో నలస్య తు ।
నభసః పుణ్డరీకశ్చ క్షేమధన్వా తతః స్మృతః ॥ ౨౦॥

క్షేమధన్వసుతస్త్వాసీద్దేవానీకః ప్రతాపవాన్ ।
ఆసీదహీనగుర్నామ దేవానీకాత్మజః ప్రభుః ॥ ౨౧॥

అహీనగోస్తు దాయాదః సహస్వాన్నామ వీర్యవాన్ ।
వీరసేనాత్మజస్తస్య యశ్చేక్ష్వాకుకులోద్భవః ॥ ౨౨॥

వీరసేనస్య దాయాదః పారియాత్రో బభూవ హ ।
తతో బలాఖ్యస్తనయః స్థలస్తస్మాదభూత్సుతః ॥ ౨౩॥

అర్కాంశసమ్భవస్తస్మాత్పుత్రో యజ్ఞః ప్రతాపవాన్ ।
తత్సుతస్త్వగుణస్త్వాసీత్తస్మాద్విధృతిరాత్మజః ॥ ౨౪॥

హిరణ్యనాభస్తత్పుత్రో యోగాచార్యో బభూవ హ ।
స శిష్యో జైమినిమునేర్యాత్మవిద్యావిశారదః ॥ ౨౫॥

కౌశల్యో యాజ్ఞవల్క్యోఽథ యోగమధ్యాత్మసంజ్ఞకమ్ ।
యతోఽధ్యగాన్నృపవరాద్ హృదయగ్రన్థిభేదనమ్ ॥ ౨౬॥

తత్సుతో పుష్యనామా హి ధ్రువసంజ్ఞస్తదాత్మజః ।
అగ్నివర్ణః సుతస్తస్య శీఘ్రనామా సుతస్తతః ॥ ౨౭॥

మరున్నామా సుతస్తస్య యోగసిద్ధో బభూవ హ ।
అసావాస్తేఽద్యాపి ప్రభుః కలాపగ్రామసంజ్ఞకే ॥ ౨౮॥

తద్వాసిభిశ్చ మునిభిః కలేరన్తే స ఏవ హి ।
పునర్భావయితా నష్టం సూర్యవంశం విశేషతః ॥ ౨౯॥

పృథుశ్రుతశ్చ తత్పుత్రః సన్ధిస్తస్య సుతః స్మృతః ।
అమర్షణః సుతస్తస్య మరుత్వాంస్తత్సుతోఽభవత్ ॥ ౩౦॥

విశ్వసాహ్వాః సుతస్తస్య తత్సుతోఽభూత్ప్రసేనజిత్ ।

తక్షకస్తస్య తనయః తత్సుతో హి బృహద్బలః ॥ 30॥

ఏత ఇక్ష్వాకువంశీయా అతీతాః సమ్ప్రకీర్తితాః ।
శృణుతానాగతాన్భూపాంస్తద్వంశ్యాన్ధర్మవిత్తమాన్ ॥ 31॥

బృహద్బలస్య తనయో భవితా హి బృహద్రణః ।
బృహద్రణసుతస్తస్యోరుక్రియో హి భవిష్యతి ॥ 33॥

వత్సవృద్ధః సుతస్తస్య ప్రతివ్యోమా సుతస్తతః ।
భానుస్తత్తనయో భావీ దివాకో వాహినీపతిః ॥ 34॥

సహదేవః సుతస్తస్య మహావీరో భవిష్యతి ।
తత్సుతో బృహదశ్వో హి భానుమాంస్తత్సుతో బలీ ॥ 35॥

సుతో భానుమతో భావీ ప్రతీకాశ్వశ్చ వీర్యవాన్ ।
సుప్రతీకః సుతస్తస్య భవిష్యతి నృపోత్తమః ॥ 36॥

మరుదేవః సుతస్తస్య సునక్షత్రో భవిష్యతి ।
తత్సుతః పుష్కరస్తస్యాన్తరిక్షస్తత్సుతో ద్విజాః ॥ 37॥

సుతపాస్తత్సుతో వీరో మిత్రచిత్తస్య చాత్మజః ।
బృహద్భాజః సుతస్తస్య బర్హినామా తదాత్మజః ॥ 38॥

కృతఞ్జయః సుతస్తస్య తత్సుతో హి రణఞ్జయః ।
సఞ్జయస్తు మయస్తస్య తస్య శాక్యో హి చాత్మజః ॥ 39॥

శుద్ధోదస్తనయస్తస్య లాఙ్గలస్తు తదాత్మజః ।
తస్య ప్రసేనజిత్పుత్రస్తత్సుతః శూద్రకాహ్వయః ॥ 40॥

రుణకో భవితా తస్య సురథస్తత్సుతః స్మృతః ।
సుమిత్రస్తత్సుతో భావీ వంశనిష్ఠాన్త ఏవ హి ॥ 41॥

సుమిత్రాన్తోఽన్వయోఽయం వై ఇక్ష్వాకూణాం భవిష్యతి ।
రాజ్ఞాం వైచిత్రవీర్యాణాం ధర్మిష్ఠానాం సుకర్మణామ్ ॥ 42॥

సుమిత్రం ప్రాప్య రాజానం స తద్వంశః శుభః కలౌ ।
సంస్థాం ప్రాప్స్యతి తద్బ్రహ్మ వర్ధిష్యతి పునః కృతే ॥ 43॥

ఏతద్వైవస్వతే వంశే రాజానో భూరిదక్షిణాః ।
ఇక్ష్వాకువంశప్రభవాః ప్రాధాన్యేన ప్రకీర్తితాః ॥ 44॥

పుణ్యేయం పరమా సృష్టిరాదిత్యస్య వివస్వతః ।
శ్రాద్ధదేవస్య దేవస్య ప్రజానాం పుష్టిదస్య చ ॥ ४×॥

పఠన్ శృణ్వన్నిమాం సృష్టిమాదిత్యస్య చ మానవః ।
ప్రజావానేతి సాయుజ్యమిహ భుక్త్వా సుఖం పరమ్ ॥ ४౬॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం వైవస్వతవంశోద్భవరాజవర్ణనం నామైకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.३౯॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.४०. చత్వారింశోఽధ్యాయః । పితృప్రభావవర్ణనమ్ ।

వ్యాస ఉవాచ ।
ఇత్యాకర్ణ్య శ్రాద్ధదేవసూర్యాన్వయమనుత్తమమ్ ।
పర్యపృచ్ఛన్మునిశ్రేష్ఠాః శౌనకాః సూతమాదరాత్ ॥ ०॥

శౌనక ఉవాచ ।
సూత సూత చిరఞ్జీవ వ్యాసశిష్య నమోఽస్తు తే ।
శ్రావితా పరమా దివ్యా కథా పరమపావనీ ॥ ౨॥

త్వయా ప్రోక్తాః శ్రాద్ధదేవాః సూర్యాః సద్వంశవర్ధనాః ।
సంశయస్తత్ర మే జాతస్తం బ్రవీమి త్వదగ్రతః ॥ ३॥

కుతో వై శ్రాద్ధదేవత్వమాదిత్యస్య వివస్వతః ।
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్ప్రీత్యా ఛిన్ధి మే సంశయం త్వమమ్ ॥ ४॥

శ్రాద్ధస్యాపి చ మాహాత్మ్యం తత్ఫలం చ వద ప్రభో ।
ప్రీతాశ్చ పితరో యేన శ్రేయసా యోజయన్తి తమ్ ॥ ×॥

ఏతచ్చ శ్రోతుమిచ్ఛామి పితౄణాం సర్గముత్తమమ్ ।
కథయ త్వం విశేషేణ కృపాం కురు మహామతే ॥ ౬॥

సూత ఉవాచ ।
వచ్మి తత్తేఽఖిలం ప్రీత్యా పితృసర్గం తు శౌనక ।
మార్కణ్డేయేన కథితం భీష్మాయ పరిపృచ్ఛతే ॥ ౮॥

గీతం సనత్కుమారేణ మార్కణ్డేయాయ ధీమతే ।
తత్తేఽహం సమ్ప్రవక్ష్యామి సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౮॥

యుధిష్ఠిరేణ సమ్పృష్టో భీష్మో ధర్మభృతాం వరః ।
శరశయ్యాస్థితః ప్రాహ తచ్ఛృణుష్వ వదామి తే ॥ ౯॥

యుధిష్ఠిర ఉవాచ ।
పుష్టికామేన పుంసాం వై కథం పుష్టిరవాప్యతే ।
ఏతచ్ఛ్రోతుం సమిచ్ఛామి కిం కుర్వాణో న సీదతి ॥ ౧౦॥

సూత ఉవాచ ।
యుధిష్ఠిరేణ సమ్పృష్టం ప్రశ్నం శ్రుత్వా స ధర్మవిత్ ।
భీష్మః ప్రోవాచ సుప్రీత్యా సర్వేషాం శృణ్వతాం వచః ॥ ౧౧॥

భీష్మ ఉవాచ ।
యే కుర్వన్తి నరాః శ్రాద్ధాన్యపి ప్రీత్యా యుధిష్ఠిర ।
శ్రాద్ధైః ప్రీణాతి తత్సర్వం పితౄణాం హి ప్రసాదతః ॥ ౧౨॥

శ్రాద్ధాని చైవ కుర్వన్తి ఫలకామాః సదా నరాః ।
అభిసన్ధాయ పితరం పితుశ్చ పితరం తథా ॥ ౧౩॥

పితుః పితామహాశ్చైవ త్రిషు పిణ్డేషు నిత్యదా ।
పితరో ధర్మకామస్య ప్రజాకామస్య చ ప్రజామ్ ॥ ౧౪॥

పుష్టికామస్య పుష్టిం చ ప్రయచ్ఛన్తి యుధిష్ఠిర ॥ ౧౫॥

యుధిష్ఠిర ఉవాచ ।
వర్తన్తే పితరః స్వర్గే కేషాఞ్చిన్నరకే పునః ।
ప్రాణినాం నియతం చాపి కర్మజం ఫలముచ్యతే ॥ ౧౬॥

తాని శ్రాద్ధాని దత్తాని కథం గచ్ఛన్తి వై పితౄన్ ।
కథం శక్తాస్తమాహర్తుం నరకస్థాః ఫలం పునః ॥ ౧౭॥

దేవా అపి పితౄన్స్వర్గే యజన్త ఇతి మే శ్రుతమ్ ।
ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం విస్తరేణ బ్రవీహి మే ॥ ౧౮॥

భీష్మ ఉవాచ ।
అత్ర తే కీర్తయిష్యామి యథా శ్రుతమరిన్దమ ।
పిత్రా మమ పురా గీతం లోకాన్తరగతేన వై ॥ ౧౯॥

శ్రాద్ధకాలే మమ పితుర్మయా పిణ్డః సముద్యతః ।
మత్పితా మమ హస్తేన భిత్త్వా భూమిమయాచత ॥ ౨౦॥

నైష కల్పవిధిర్దృష్ట ఇతి నిశ్చిత్య చాప్యహమ్ ।
కుశేష్వేవ తతః పిణ్డం దత్తవానవిచారయన్ ॥ ౨౧॥

తతః పితా మే సన్తుష్టో వాచా మధురయా తదా ।
ఉవాచ భరతశ్రేష్ఠ ప్రీయమాణో మయానఘ ॥ ౨౨॥

త్వయా దాయాదవానస్మి ధర్మజ్ఞేన విపశ్చితా ।
తారితోఽహం తు జిజ్ఞాసా కృతా మే పురుషోత్తమ ॥ ౨౩॥

ప్రమాణం యద్ధి కురుతే ధర్మాచారేణ పార్థివః ।
ప్రజాస్తదనువర్తన్తే ప్రమాణాచరితం సదా ॥ ౨౪॥

శృణు త్వం భరతశ్రేష్ఠ వేదధర్మాంశ్చ శాశ్వతాన్ ।
ప్రమాణం వేదధర్మస్య పుత్ర నిర్వర్తితం త్వయా ॥ ౨౫॥

తస్మాత్తవాహం సుప్రీతః ప్రీత్యా వరమనుత్తమమ్ ।
దదామి త్వం ప్రతీచ్ఛస్వ త్రిషు లోకేషు దుర్లభమ్ ॥ ౨౬॥

న తే ప్రభవితా మృత్యుర్యావజ్జీవితుమిచ్ఛసి ।
త్వత్తోఽభ్యనుజ్ఞాం సమ్ప్రాప్య మృత్యుః ప్రభవితా పునః ॥ ౨౭॥

కిం వా తే ప్రార్థితం భూయో దదామి వరముత్తమమ్ ।
తద్ బ్రూహి భరతశ్రేష్ఠ యత్తే మనసి వర్తతే ॥ ౨౮॥

ఇత్యుక్తవతి తస్మింస్తు అభివాద్య కృతాఞ్జలిః ।
అవోచం కృతకృత్యోఽహం ప్రసన్నే త్వయి మానద ।
ప్రశ్నం పృచ్ఛామి వై కఞ్చిద్యాచ్యుః స భవతా స్వయమ్ ॥ ౨౯॥

స మామువాచ తద్ బ్రూహి యదీచ్ఛసి వదామి తే ।
ఇత్యుక్తేన మయా తత్ర పృష్టః ప్రోవాచ తం నృపః ॥ ౩౦॥

శన్తనురువాచ ।
శృణు తాత ప్రవక్ష్యామి ప్రశ్నం తేఽహం యథార్థతః ।
పితృకల్పం చ నిఖిలం మార్కణ్డేయేన మే శ్రుతమ్ ॥ ౩౧॥

యత్త్వం పృచ్ఛసి మాం తాత తదేవాహం మహామునిమ్ ।
మార్కణ్డేయమపృచ్ఛం హి స మాం ప్రోవాచ ధర్మవిత్ ॥ ౩౨॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ ।
శృణు రాజన్మయా దృష్టం కదాచిత్పశ్యతా దివమ్ ।
విమానం మహదాయాన్తమన్తరేణ గిరేస్తదా ॥ 33॥

తస్మిన్విమానే పర్యఙ్కం జ్వలితాఙ్గారవర్చసమ్ ।
మహాతేజుః ప్రజ్వలన్తం నిర్విశేషం మనోహరమ్ ॥ 3౪॥

అపశ్యం చైవ తత్రాహం శయానం దీప్తతేజసమ్ ।
అఙ్గుష్ఠమాత్రం పురుషమగ్నావగ్నిమివాహితమ్ ॥ 3×॥

సోఽహం తస్మై నమః కృత్వా ప్రణమ్య శిరసా ప్రభుమ్ ।
అపృచ్ఛం చైవ తమహం విద్యామ త్వాం కథం విభో ॥ 3౬॥

స మామువాచ ధర్మాత్మా తే న తద్విద్యతే తపః ।
యేన త్వం బుధ్యసే మాం హి మునే వై బ్రహ్మణుః సుతమ్ ॥ 3౭॥

సనత్కుమారమితి మాం విద్ధి కిం కరవాణి తే ।
యే త్వన్యే బ్రహ్మణుః పుత్రాః కనీయాంసస్తు తే మమ ॥ 3౮॥

భ్రాతరుః సప్త దుర్ధర్షా యేషాం వంశాుః ప్రతిష్ఠితాుః ।
వయం తు యతిధర్మాణుః సంయమ్యాత్మానమాత్మని ॥ 3౯॥

యథోత్పన్నస్తథైవాహం కుమార ఇతి విశ్రుతుః ।
తస్మాత్సనత్కుమారం మే నామైతత్కథితం మునే ॥ ౪౦॥

యదభక్త్యా తే తపశ్చీర్ణం మమ దర్శనకాఙ్క్షయా ।
ఏష దృష్టోఽస్మి భద్రం తే కం కామం కరవాణి తే ॥ ౪౧॥

ఇత్యుక్తవన్తం తం చాహం ప్రావోచం త్వం శృణు ప్రభో ।
పితౄణామాదిసర్గం చ కథయస్వ యథాతథమ్ ॥ ౪౨॥

ఇత్యుక్తుః స తు మాం ప్రాహ శృణు సర్వం యథాతథమ్ ।
వచ్మి తే తత్త్వతస్తాత పితృసర్గం శుభావహమ్ ॥ ౪3॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
దేవాన్పురాసృజద్బ్రహ్మా మాం యక్షధ్వం స చాహ తాన్ ।
తముత్సృజ్య తమాత్మానమయజంస్తే ఫలార్థినుః ॥ ౪౪॥

తే శప్తా బ్రహ్మణా మూఢా నష్టసంజ్ఞా భవిష్యథ ।

తస్మాత్కిఞ్చిదజానన్తో నష్టసంజ్ఞాః పితామహమ్ ॥ ४×॥

ప్రోచుస్తం ప్రణతాః సర్వే కురుష్వానుగ్రహం హి నః ।
ఇత్యుక్తస్తానువాచేదం ప్రాయశ్చిత్తార్థమేవ హి ॥ ४౬॥

పుత్రాన్వావన్పరిపృచ్ఛధ్వం తతో జ్ఞానమవాప్స్యథ ।
ఇత్యుక్తా నష్టసంజ్ఞాస్తే పుత్రాన్పప్రచ్ఛురోజసా ॥ ४౭॥

ప్రాయశ్చిత్తార్థమేవాధిలబ్ధసంజ్ఞా దివౌకసః ।
గమ్యతాం పుత్రకా ఏవం పుత్రైరుక్తాశ్చ తేఽనఘ ॥ ४౮॥

అభిశప్తాస్తు తే దేవాః పుత్రకామేన వేధసమ్ ।
పప్రచ్ఛురుక్తాః పుత్రైస్తే గతాస్తే పుత్రకా ఇతి ॥ ४౯॥

తతస్తానబ్రవీద్దేవో దేవాన్బ్రహ్మా ససంశయాన్ ।
శృణుధ్వం నిర్జరాః సర్వే యూయం న బ్రహ్మవాదినః ॥ ×०॥

తస్మాద్యదుక్తం యుష్మాకం పుత్రైస్తైర్జ్ఞానిసత్తమైః ।
మన్తవ్యం సంశయం త్యక్త్వా తథా న చ తదన్యథా ॥ ×౧॥

దేవాశ్చ పితరశ్చైవ యజధ్వం త్రిదివౌకసః ।
పరస్పరం మహాప్రీత్యా సర్వకామఫలప్రదాః ॥ ×౨॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।
తతస్తే ఛిన్నసన్దేహాః ప్రీతిమన్తః పరస్పరమ్ ।
బభూవుర్మునిశార్దూల బ్రహ్మవాక్యాత్సుఖప్రదాః ॥ ×३॥

తతో దేవా హి ప్రోచుస్తాన్యదుక్తాః పుత్రకా వయమ్ ।
తస్మాద్భవన్తః పితరో భవిష్యథ న సంశయః ॥ ×४॥

పితృశ్రాద్ధే క్రియాం కశ్చిత్కరిష్యతి న సంశయః ।
శ్రాద్ధైరాప్యాయితః సోమో లోకానాప్యాయయిష్యతి ॥ ××॥

సముద్రం పర్వతవనం జఙ్గమాజఙ్గమైర్వృతమ్ ।
శ్రాద్ధాని పుష్టికామాశ్చ యే కరిష్యన్తి మానవాః ॥ ×౬॥

తేభ్యః పుష్టిప్రదాశ్చైవ పితరః ప్రీణితాః సదా ।
శ్రాద్ధే యే చ ప్రదాస్యన్తి త్రీన్పిణ్డాన్నామగోత్రతః ॥ ×౮॥

సర్వత్ర వర్తమానాస్తే పితరః ప్రపితామహాః ।

భావయిష్యన్తి సతతం శ్రాద్ధదానేన తర్పితాః ॥ ×౮॥

ఇతి తద్వచనం సత్యం భవత్వథ దివౌకసః ।
పుత్రాశ్చ పితరశ్చైవ వయం సర్వే పరస్పరమ్ ॥ ×౯॥

ఏవం తే పితరో దేవా ధర్మతః పుత్రతాం గతాః ।
అన్యోఽన్యం పితరో వై తే ప్రథితాః క్షితిమణ్డలే ॥ ౬౦॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం శ్రాద్ధకల్పే పితృప్రభావవర్ణనం నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౦॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪౧. ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః । సప్తవ్యాధగతివర్ణనమ్ ।

సనత్కుమార ఉవాచ ।
సప్త తే తపతాం శ్రేష్ఠ స్వర్గే పితృగణాః స్మృతాః ।
చత్వారో మూర్తిమన్తో వై త్రయశ్చైవ హ్యమూర్తయః ॥ ౧॥

తాన్యజన్తే దేవగణా ఆద్యా విప్రాదయస్తథా ।
ఆప్యాయయన్తి తే పూర్వం సోమం యోగబలేన వై ॥ ౨॥

తస్మాచ్ఛ్రాద్ధాని దేయాని యోగినాం తు విశేషతః ।
సర్వేషాం రాజతం పాత్రమథవా రజతాన్వితమ్ ॥ ౩॥

దత్తం స్వధాం పురోధాయ శ్రాద్ధం ప్రీణాతి వై పితౄన్ ।
వహ్నౌ రాప్యాయనం కృత్వా సోమస్య తు యమస్య వై ॥ ౪॥

ఉదగాయనమప్యగ్నావగ్న్యభావేఽప్సు వా పునః ।
పితౄన్ప్రీణాతి యో భక్త్యా పితరః ప్రీణయన్తి తమ్ ॥ ×॥

యచ్ఛన్తి పితరః పుష్టిం ప్రజాశ్చ విపులాస్తథా ।
స్వర్గమారోగ్యవృద్ధిం చ యదన్యదపి చేప్సితమ్ ॥ ౬॥

దేవకార్యాదపి మునే పితృకార్యం విశిష్యతే ।
పితృభక్తోఽసి విప్రర్షే తేన త్వమజరామరః ॥ ౭॥

న యోగేన గతిః సా తు పితృభక్తస్య యా మునే ।

పితృభక్తిర్విశేషేణ తస్మాత్కార్యా మహామునే ॥ ౮॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ ।
ఏవముక్త్వాశు దేవేశో దేవానామపి దుర్లభమ్ ।
చక్షుర్దత్త్వా సవిజ్ఞానం జగామ యోగికీం గతిమ్ ॥ ౯॥

శృణు భీష్మ పురా భూయో భారద్వాజాత్మజా ద్విజాః ।
యోగధర్మమనుప్రాప్య భ్రష్టా దుశ్చరితేన వై ॥ ౧౦॥

వాగ్దుష్టాః క్రోధనో హింస్రః పిశునః కవిరేవ చ ।
ఖసృషః పితృవర్తీ చ నామభిః కర్మభిస్తథా ॥ ౧౧॥

కౌశికస్య సుతాస్తాత శిష్యా గర్గస్య చాభవన్ ।
పితర్యుపరతే సర్వే ప్రవసన్తస్తదాభవన్ ॥ ౧౨॥

వినియోగాద్ గురోస్తస్య గాం దోగ్ధ్రీం సమకాలయన్ ।
సమానవత్సాం కపిలాం సర్వేఽన్యాయాగతాస్తదా ॥ ౧౩॥

తేషాం పథి క్షుధార్తానాం బాల్యాన్మోహాచ్చ భారత ।
క్రూరా బుద్ధిః సముత్పన్నా తాం గాం వై హింసితుం తదా ॥ ౧౪॥

తాం కవిః ఖసృపశ్చైవ యాచేతే నైతి వై తదా ।
న చాశక్యాస్తు తాభ్యాం వా తదా వారయితుం నిజాః ॥ ౧౫॥

పితృవర్తీ తు యస్తేషాం నిత్యం శ్రాద్ధాహ్నికో ద్విజః ।
స సర్వానబ్రవీత్కోపాత్ పితృభక్తిసమన్వితః ॥ ౧౬॥

యదృశక్యం ప్రకర్తవ్యం పితౄనుద్దిశ్య సాధ్యతామ్ ।
ప్రకుర్వన్తో హి శ్రాద్ధం తు సర్వ ఏవ సమాహితాః ॥ ౧౭॥

ఏవమేషా చ గౌర్ధర్మం ప్రాప్స్యతే నాత్ర సంశయః ।
పితౄనభ్యర్చ్య ధర్మేణ నాధర్మో నో భవిష్యతి ॥ ౧౮॥

ఏవముక్తాశ్చ తే సర్వే ప్రోక్షయిత్వా చ గాం తదా ।
పితృభ్యః కల్పయిత్వా తు హ్యుపాయుఞ్జత భారత ॥ ౧౯॥

ఉపయుజ్య చ గాం సర్వే గురోస్తస్య న్యవేదయన్ ।
శార్దూలేన హతా ధేనుర్వత్సా వై గృహ్యతామితి ॥ ౨౦॥

ఆర్జవాత్స తు తం వత్సం ప్రతిజగ్రాహ వై ద్విజః ।
మిథ్యోపచారతః పాపమభూత్తేషాం చ గోఘ్నతామ్ ॥ ౨౧॥

తతః కాలేన కియతా కాలధర్మముపాగతాః ।
తే సప్త భ్రాతరస్తాత బభూవుః స్వాయుషః క్షయే ॥ ౨౨॥

తే వై క్రూరతయా హైంస్ర్యాత్స్వానార్యత్వాద్ గురోస్తథా ।
ఉగ్రహింసావిహారాశ్చ జాతాః సప్త సహోదరాః ॥ ౨౩॥

లుబ్ధకస్య సుతాస్తావద్ బలవన్తో మనస్వినః ।
జాతా వ్యాధా దశార్ణేషు సప్త ధర్మవిచక్షణాః ॥ ౨౪॥

స్వధర్మనిరతాః సర్వే మృగా మోహవివర్జితాః ।
ఆసన్నుద్వేగసంవిగ్నా రమ్యే కాలఞ్జరే గిరౌ ॥ ౨౫॥

తమేవార్థమనుధ్యాయ జ్ఞాతిస్మరణసమ్భవమ్ ।
ఆసన్వనచరాః క్షాన్తా నిర్ద్వన్ద్వా నిష్పరిగ్రహాః ॥ ౨౬॥

తే సర్వే శుభకర్మాణః సద్ధర్మాణో వనేచరాః ।
విధర్మాచరణైర్హీనా జాతిస్మరణసిద్ధయః ॥ ౨౭॥

పూర్వజాతిషు యో ధర్మః శ్రుతో గురుకులేషు వై ।
తత్రైవ చాస్థితా బుద్ధిః సంసారేఽపి నివర్తనే ॥ ౨౮॥

గిరిమధ్యే జహుః ప్రాణాఁల్లబ్ధాహారాస్తపస్వినః ।
తేషాం తు పతితానాం చ యాని స్థానాని భారత ॥ ౨౯॥

తత్రైవాద్యాపి దృశ్యన్తే గిరౌ కాలఞ్జరే నృప ।
కర్మణా తేన తే జాతాః శుభాశుభవివర్జకాః ॥ ౩౦॥

శుభాచ్ఛుభతరాం యోనిం చక్రవాకత్వమాగతాః ।
శుభే దేశే శరద్వీపే సప్తైవాసఞ్జలౌకసః ॥ ౩౧॥

త్యక్త్వా సహచరీధర్మం మునయో ధర్మధారిణః ।
నిఃసఙ్గో నిర్మమశ్శాన్తో నిర్ద్వన్ద్వో నిష్పరిగ్రహః ॥ ౩౨॥

నివృత్తినిర్వృతశ్చైవ శకునా నామతః స్మృతాః ।
తే బ్రహ్మచారిణః సర్వే శకునా ధర్మచారిణః ॥ ౩౩॥

జాతిస్మరాః సుసంవృద్ధాః సప్తైవ బ్రహ్మచారిణః ।
స్థితా ఏకత్ర సద్ధర్మా వికారరహితాః సదా ॥ ౩౪॥

విప్రయోనౌ తు యన్మోహాన్మిథ్యాపచరితం గురౌ ।
తిర్యగ్యోనౌ తథా జన్మ శ్రాద్ధాజ్ఞానం చ లేభిరే ॥ ౩౫॥

తథా తు పితృకార్యార్థం కృతం శ్రాద్ధం వ్యవస్థితైః ।
తదా జ్ఞానం చ జాతిం చ క్రమాత్ప్రాప్తం గుణోత్తరమ్ ॥ ౩౬॥

పూర్వజాతిషు యద్బ్రహ్మ శ్రుతం గురుకులేషు వై ।
తథైవ సంస్థిత జ్ఞానం తస్మాజ్జ్ఞానం సమభ్యసేత్ ॥ ౩౭॥

సుమనాశ్చ సువాక్ఛుద్ధః పఞ్చమశ్ఛిద్రదర్శకః ।
స్వతన్త్రశ్చ సుయజ్ఞశ్చ కులీఙ్గా నామతః స్మృతాః ॥ ౩౮॥

తేషాం తత్ర విహఙ్గానాం చరతాం ధర్మచారిణామ్ ।
సువృత్తమభవత్తత్ర తచ్ఛృణుష్వ మహామునే ॥ ౩౯॥

నీపానామీశ్వరో రాజా ప్రభావేణ సమన్వితః ।
శ్రీమానన్తఃపురవృతో వనం తత్రావివేశ హ ॥ ౪౦॥

స్వతన్త్రశ్చక్రవాకః స స్పృహయామాస తం నృపమ్ ।
దృష్ట్వా యాన్తం సుఖోపేతం రాజ్యశోభాసమన్వితమ్ ॥ ౪౧॥

యద్యస్తి సుకృతం కిఞ్చిత్తపో వా నియమోఽపి వా ।
ఖిన్నోఽహముపవాసేన తపసా నిశ్చలేన చ ॥ ౪౨॥

తస్య సర్వస్య పూర్ణేన ఫలేనాపి కృతేన హి ।
సర్వసౌభాగ్యపాత్రశ్చ భవేయమహమీదృశః ॥ ౪౩॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ ।
తతస్తు చక్రవాకౌ ద్వావాసతుః సహచారిణౌ ।
ఆవాం వై సచివౌ స్యావ తవ ప్రియహితైషిణౌ ॥ ౪౪॥

తథేత్యుక్త్వా తు తస్యాసీత్తదా యోగాత్మనో గతిః ।
ఏవం తౌ చక్రవాకౌ చ స్వవాక్యం ప్రత్యభాషతామ్ ॥ ౪౫॥

యస్మాత్కర్మ బ్రువాణస్త్వం యోగధర్మమవాప్య తమ్ ।
ఏవం వరం ప్రార్థయసే తస్మాద్వాక్యం నిబోధ మే ॥ ౪౬॥

రాజా త్వం భవితా తాత కామ్పిల్యే నగరోత్తమే ।
ఏతౌ తే సచివౌ స్యాతాం వ్యభిచారప్రధర్షితౌ ॥ ౪౭॥

న తానూచుస్తతో రాజ్యం చతురః సహచారిణః ।

స ప్రసాదం పునశ్చక్రే తన్మధ్యే సుమనాబ్రవీత్ ॥ ४८॥

అన్తవాన్ భవితా శాపః పునర్యోగమవాప్స్యథ ।
సర్వసత్త్వరుతజ్ఞశ్చ స్వతన్త్రోఽయం భవిష్యతి ॥ ४९॥

పితృప్రసాదాద్యుష్మాభిః సమ్ప్రాప్తం సుకృతం భవేత్ ।
గాం ప్రోక్షయిత్వా ధర్మేణ పితృభ్యశ్చోపకల్పితాః ॥ ×०॥

అస్మాకం జ్ఞానసంయోగః సర్వేషాం యోగసాధనమ్ ।
ఇదం చ వాక్యం సంరబ్ధం శ్లోకమేకముదాహృతమ్ ॥ ×१॥

పురుషాన్తరితం శ్రుత్వా తతో యోగమవాప్స్యథ ।
ఇత్యుక్త్వా స తు మౌనోఽభూద్విహఙ్గః సుమనా బుధః ॥ ×२॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ ।
లోకానాం స్వస్తయే తాత శన్తనుప్రవరాత్మజ ।
ఇత్యుక్తం తచ్చరిత్రం మే కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ×३॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం పితృసర్గవర్ణనం సప్తవ్యాధగతివర్ణనం నానైకచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.४१॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.४२. ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః । పితృప్రభావవర్ణనమ్ ।

భీష్మ ఉవాచ ।
మార్కణ్డేయ మహాప్రాజ్ఞ పితృభక్తిభృతాం వర ।
కిం జాతం తు తతో బ్రూహి కృపయా మునిసత్తమ ॥ ०॥

మార్కణ్డేయ ఉవాచ ।
తే ధర్మయోగనిరతాః సప్త మానసచారిణః ।
వాయ్వమ్బుభక్షాః సతతం శరీరముపశోషయన్ ॥ २॥

స రాజాన్తఃపురవృతో నన్దనే మఘవా ఇవ ।
క్రీడిత్వా సుచిరం తత్ర సభార్యః స్వపురం యయౌ ॥ ३॥

అనూహో నామ తస్యాసీత్పుత్రః పరమధార్మికః ।

తం విభ్రాజుః సుతం రాజ్యే స్థాపయిత్వా వనం యయౌ ॥ ౪॥

తపుః కర్తుం సమారేభే యత్ర తే సహచారిణుః ।
స వై తత్ర నిరాహారో వాయుభక్షో మహాతపాుః ॥ ×॥

తతో విభ్రాజితం తేన వైభ్రాజం నామ తద్వనమ్ ।
బభూవ సుప్రసిద్ధం హి యోగసిద్ధిప్రదాయకమ్ ॥ ౬॥

తత్రైవ తే హి శకునాశ్చత్వారో యోగధర్మిణుః ।
యోగభ్రష్టాస్త్రయశ్చైవ దేహత్యాగకృతోఽభవన్ ॥ ౭॥

కామ్పిల్యే నగరే తే తు బ్రహ్మదత్తపురోగమాుః ।
జాతాుః సప్త మహాత్మానుః సర్వే విగతకల్మషాుః ॥ ౮॥

స్మృతిమన్తోఽత్ర చత్వారస్త్రయస్తు పరిమోహితాుః ।
స్వతన్త్రస్త్వణుహాజ్జాతో బ్రహ్మదత్తో మహౌజసుః ॥ ౯॥

ఛిద్రదర్శీ సునేత్రస్తు వేదవేదాఙ్గపారగౌ ।
జాతౌ శ్రోత్రియదాయాదౌ పూర్వజాతిసహోషితౌ ॥ ౧౦॥

పఞ్చాలో బహ్వృచస్త్వాసీదాచార్యత్వం చకార హ ।
ద్వివేదుః పుణ్డరీకశ్చ ఛన్దోగోఽధ్వర్యురేవ చ ॥ ౧౧॥

తతో రాజా సుతం దృష్ట్వా బ్రహ్మదత్తమకల్మషమ్ ।
అభిషిచ్య స్వరాజ్యే తు పరాం గతిమవాప్తవాన్ ॥ ౧౨॥

పఞ్చాలుః పుణ్డరీకస్తు పుత్రౌ సంస్థాప్య మన్దిరే ।
వివిశతుర్వనం తత్ర గతౌ పరమికాం గతిమ్ ॥ ౧౩॥

బ్రహ్మదత్తస్య భార్యా తు సన్నతిర్నామ భారత ।
సా త్వేకభావసంయుక్తా రేమే భర్త్రా సహైవ తు ॥ ౧౪॥

శేషాస్తు చక్రవాకా వై కామ్పిల్యే సహచారిణుః ।
జాతాుః శ్రోత్రియదాయాదా దరిద్రస్య కులే నృప ॥ ౧×॥

ధృతిమాన్సుమహాత్మా చ తత్త్వదర్శీ నిరుత్సుకుః ।
వేదాధ్యయన సమ్పన్నాశ్చత్వారశ్ఛిద్రదర్శినుః ॥ ౧౬॥

తే యోగనిరతాుః సిద్ధాుః ప్రస్థితాుః సర్వ ఏవ హి ।
ఆమన్త్ర్య చ మిథుః శమ్భోుః పదామ్భోజం ప్రణమ్య తు ॥ ౧౭॥

తే తమూచుర్ద్విజాః సర్వే పితరం పునరేవ చ ।
కరిష్యామో విధానం తే యేన త్వం వర్తయిష్యసి ॥ ౧౮॥

ఇమం శ్లోకం మహార్థం త్వం రాజానం సహమన్త్రిణమ్ ।
శ్రావయేథాః సమాగమ్య బ్రహ్మదత్తమకల్మషమ్ ॥ ౧౯॥

ప్రీతాత్మా దాస్యతి స తే గ్రామాన్ భోగాంశ్చ పుష్కలాన్ ।
ఏతావదుక్త్వా తే సర్వే పూజయిత్వా చ తం గురుమ్ ।
యోగధర్మమనుప్రాప్య పరాం నిర్వృతిమాయయుః ॥ ౨౦॥

చతుర్ణాం తు పితా యోఽసౌ బ్రాహ్మణానాం మహాత్మనామ్ ।
శ్లోకం సోఽధీత్య పుత్రేభ్యః కృతకృత్య ఇవాభవత్ ॥ ౨౧॥

శ్రావయామాస రాజానం శ్లోకం తం సచివౌ చ తౌ ।
సప్తవ్యాధా దశార్ణేషు మృగాః కాలఞ్జరే గిరౌ ॥ ౨౨॥

చక్రవాకాః శరద్వీపే హంసాః సరసి మానసే ।
తేఽభిజాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ॥ ౨౩॥

ప్రస్థితా దిర్ఘమధ్వానం యుయం కిమవసీదథ ।
తచ్ఛ్రుత్వా మోహమగమద్బ్రహ్మదత్తో నరాధిపః ॥ ౨౪॥

సచివశ్చాస్య పాఞ్చాలః పుణ్డరీకశ్చ భారత ।
తతస్తే తత్సరః స్మృత్వా యోగం తముపలభ్య చ ॥ ౨౫॥

బ్రాహ్మణం విపులైరర్థైర్భోగైశ్చ సమయోజయన్ ।
అభిషిచ్య స్వరాజ్యే తు విష్వక్సేనమరిన్దమమ్ ॥ ౨౬॥

జగామ బ్రహ్మదత్తో హి సదారో వనమేవ హ ।
ప్రాప్య యోగం బలాదేవ గతిం ప్రాప సుదుర్లభామ్ ॥ ౨౭॥

పుణ్డరీకోఽపి ధర్మాత్మా సాఙ్ఖ్యయోగమనుత్తమమ్ ।
ప్రాప్య యోగగతిః సిద్ధో విశుద్ధస్తేన కర్మణా ॥ ౨౮॥

క్రమం ప్రణీయ పాఞ్చాల్యః శిష్టాం చోత్పాద్య కేవలామ్ ।
యోగాచార్యగతిం ప్రాప యశశ్చాగ్ర్యం మహాతపాః ॥ ౨౯॥

శూరా యే సమ్ప్రపద్యన్తే అపునర్భవకాఙ్క్షిణః ।
పాపం ప్రణాశయన్త్యద్య తచ్ఛమ్భోః పరమం పదమ్ ॥ ౩౦॥

శారీరే మానసే చైవ పాపే వాగ్జే మహామునే ।
కృతే సమ్యగిదం భక్త్యా పఠేచ్ఛ్రద్ధాసమన్వితః ॥ 30॥

ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యః శివనామానుకీర్తనాత్ ।
ఉచ్చార్యమాణ ఏతస్మిన్దేవదేవస్య తస్య వై ॥ 3౨॥

విలయం పాపమాయాతి హ్యామభాణ్డమివామ్భసి ।
తస్మాత్తత్సఞ్చితే పాపే సమానాన్తరమేవ చ ॥ 33॥

జప్తవ్యమేతత్పాపస్య ప్రశమాయ మహామునే ।
నరైః శ్రద్ధాలుభిర్భూర్యః సర్వకామఫలాప్తయే ॥ 3౪॥

పుష్ట్యర్థమిమమధ్యాయం పఠేదేనం శృణోతి వా ।
ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో మోక్షం యాతి న సంశయః ॥ 3×॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం పితృకల్పే పితృప్రభావవర్ణనం నామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౨॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪3. త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః । వ్యాసపూజనప్రకారః ।

శౌనక ఉవాచ ।
ఆచార్యపూజనం బ్రూహి సూత వ్యాసగురోఽధునా ।
గ్రన్థస్య శ్రవణాన్తే హి కిం కర్తవ్యం తదప్యహో ॥ ౧॥

సూత ఉవాచ ।
పూజయేద్విధివద్భక్త్యాచార్యం శ్రుత్వా కథాం పరామ్ ।
గ్రన్థాన్తే విధివద్దద్యాదాచార్యాయ ప్రసన్నధీః ॥ ౨॥

తతో వక్తారమానమ్య సమ్పూజ్య చ యథావిధి ।
భూషణైర్వస్తకర్ణానాం వస్త్రైః సౌమ్యాదిభిః సుధీః ॥ 3॥

శివపూజాసమాప్తౌ తు దద్యాద్ధేనుం సవత్సికామ్ ।
కృత్వాసనం సువర్ణస్య పలమానస్య సామ్బరమ్ ॥ ౪॥

తత్రాస్థాప్య శుభం గ్రన్థం లిఖితం లలితాక్షరైః ।

ఆచార్యాయ సుధీర్దద్యాన్మక్తిః స్యాద్భవబన్ధనైః ॥ ×॥

గ్రామో గజో హయశ్చాపి యథాశక్త్యపరాణి చ ।
మునే సర్వాణి దేయాని వాచకాయ మహాత్మనే ॥ ౬॥

విధానసహితం సమ్యక్ శ్రుతం హి సఫలం స్మృతమ్ ।
పురాణం శౌనకమునే సత్యమేవోదితం మయా ॥ ౭॥

తస్మాద్విధానయుక్తం తు శృణుయాద్భక్తితో మునే ।
పురాణం నిగమార్థాఢ్యం పుణ్యదం హృదయం శ్రుతేః ॥ ౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం వ్యాసపూజనప్రకారో నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౩॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪౪. చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః । వ్యాసోత్పత్తివర్ణనమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
వ్యాసోత్పత్తిం మహాబుద్ధే బ్రూహి సూత దయానిధే ।
కృపయా పరయా స్వామిన్ కృతార్థాన్నః కురు ప్రభో ॥ ౧॥

వ్యాసస్య జననీ ప్రోక్తా నామ్నా సత్యవతీ శుభా ।
వివాహితా తు సా దేవీ రాజ్ఞా శన్తనునా కిల ॥ ౨॥

తస్యాం జాతో మహాయోగీ కథం వ్యాసః పరాశరాత్ ।
సన్దేహోఽత్ర మహాఞ్ఛ్రుతస్తం భవాఞ్ఛ్రోత్తుమర్హతి ॥ ౩॥

సూత ఉవాచ ।
ఏకదా తీర్థయాత్రాయాం వ్రజన్యోగీ పరాశరః ।
యదృచ్ఛయాగతో రమ్యం యమునాయాస్తటం శుభమ్ ॥ ౪॥

నిషాదమాహ ధర్మాత్మా కుర్వన్తం భోజనం తదా ।
నయస్వ యమునాపారం జలయానేన మామరమ్ ॥ ×॥

ఇత్యుక్తో మునినా తేన నిషాదః స్వసుతాం జగౌ ।
మత్స్యగన్ధామముం బాలే పారం నావా నయ ద్రుతమ్ ॥ ౬॥

తాపసోఽయం మహాభాగే దృశ్యన్తీగర్భసమ్భవః ।
తితీర్షురస్తి ధర్మాబ్ధిశ్చతురామ్నాయపారగః ॥ ౬॥

ఇతి విజ్ఞాపితా పిత్రా మత్స్యగన్ధా మహాముని౯ ।
సంవాహయతి నౌకాయామాసీనం సూర్యరోచిషమ్ ॥ ౭॥

కాలయోగాన్మహాయోగీ తస్యాం కామాతురోఽభవత్ ।
దృష్ట్వా యోఽప్సరసాం రూపం న కదాపి విమోహితః ॥ ౮॥

గ్రహీతుకామః స మునిర్దాశకన్యాం మనోహరామ్ ।
దక్షిణేన కరేణైతామస్పృశద్దక్షిణే కరే ॥ ౧౦॥

తమువాచ విశాలాక్షీ వచనం స్మితపూర్వకమ్ ।
కిమిదం క్రియతే కర్మ వాచంయమవిగర్హితమ్ ॥ ౧౧॥

వసిష్ఠస్య కులే రమ్యే త్వం జాతోఽసి మహామతే ।
నిషాదజా త్వహం బ్రహ్మన్ కథం సఙ్గో ఘటేత నౌ ॥ ౧౨॥

దుర్లభం మానుషం జన్మ బ్రాహ్మణత్వం విశేషతః ।
తత్రాపి తాపసత్వం చ దుర్లభం మునిసత్తమ ॥ ౧౩॥

విద్యయా వపుషా వాచా కులశీలేన చాన్వితః ।
కామబాణవశం యాతో మహదాశ్చర్యమత్ర హి ॥ ౧౪॥

ప్రవృత్తమప్యసత్కర్మ కర్తుమేనం న కోఽపి హ ।
భువి వారయితుం శక్తః శాపభీత్యాస్య యోగినః ॥ ౧౫॥

ఇతి సఞ్చిన్త్య హృదయే నిజగాద మహాముని౯ ।
తావద్ధైర్యం కురు స్వామిన్యావత్త్వాం పారయామి న ॥ ౧౬॥

సూత ఉవాచ ।
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్యా యోగిరాజః పరాశరః ।
తత్యాజ పాణిం తరసా సిన్ధోః పారం గతః పునః ॥ ౧౭॥

పునర్జగ్రాహ తాం బాలాం మునిః కామప్రపీడితః ।
కమ్పమానా తు సా బాలా తమువాచ దయానిధిమ్ ॥ ౧౮॥

దుర్గన్ధాహం మునిశ్రేష్ఠ కృష్ణవర్ణా నిషాదజా ।
భవాంస్తు పరమోదారవిచారో యోగిసత్తమః ॥ ౧౯॥

నావయోర్ఘటతే సఙ్గో కాచకాఞ్చనయోరివ ।
తుల్యజాత్యాకృతికయోః సఙ్గః సౌఖ్యప్రదో భవేత్ ॥ ౨౦॥

ఇత్యుక్తేన తయా తేన క్షణమాత్రేణ కామినీ ।
కృతా యోజనగన్ధా తు రమ్యరూపా మనోరమా ॥ ౨౧॥

పునర్జగ్రాహ తాం బాలాం స మునిః కామపీడితః ।
గ్రహీతుకామం తం దృష్ట్వా పునః ప్రోవాచ వాసవీ ॥ ౨౨॥

రాత్రౌ వ్యవాయః కర్తవ్యో న దివేతి శ్రుతిర్జగౌ ।
దివాసఙ్గే మహాన్దోషో నిన్దా చాపి దురాసదా ॥ ౨౩॥

తస్మాత్తావత్ప్రతీక్షస్వ యావదభ్యవతి యామినీ ।
పశ్యన్తి మానవాశ్చాత్ర పితా మే చ తటే స్థితః ॥ ౨౪॥

తయోక్తమిదమాకర్ణ్య వచనం మునిపుఙ్గవః ।
నీహారం కల్పయామాస సద్యః పుణ్యబలేన వై ॥ ౨౫॥

నీహారే చ సముత్పన్నే తమసా రాత్రిసన్నిభే ।
వ్యవాయచకితా బాలా పునః ప్రోవాచ తం మునిమ్ ॥ ౨౬॥

యోగిన్నమోఘవీర్యస్త్వం భుక్త్వా గన్తాసి మాం యది ।
సగర్భా స్యాం తదా స్వామిన్కా గతిర్మే భవేదితి ॥ ౨౭॥

కన్యావ్రతం మహాబుద్ధే మమ నష్టం భవిష్యతి ।
హసిష్యన్తి తదా లోకాః పితరం కిం బ్రవీమ్యహమ్ ॥ ౨౮॥

పరాశర ఉవాచ ।
రమ బాలే మయా సార్ధం స్వచ్ఛన్దం కామజైర్గుణైః ।
స్వీయాభిలాషమాఖ్యాహి పూరయామ్యధునా ప్రియే ॥ ౨౯॥

మదాజ్ఞాసత్యకరణాన్నామ్నా సత్యవతీ భవ ।
వన్దనీయా తథాశేషైర్యోగిభిస్త్రిదశైరపి ॥ ౩౦॥

సత్యవత్యువాచ ।
జానతే న పితా మాతా న వాన్యే భువి మానవాః ।
కన్యాధర్మో న మే హన్యాద్యది స్వీకురు మాం తదా ॥ ౩౧॥

పుత్రశ్చ త్వత్సమో నాథ భవేదద్భుతశక్తిమాన్ ।
సౌగన్ధ్యం సర్వదాఙ్గే మే తారుణ్యం చ నవం నవమ్ ॥ ౩౨॥

పరాశర ఉవాచ ।
శృణు ప్రియే తవాభీష్టం సర్వం పూర్ణం భవిష్యతి ।
విష్ణ్వంశసమ్భవః పుత్రో భవితా తే మహాయశాః ॥ 33॥

కిఞ్చిద్వై కారణం విద్ధి యతోఽహం కామపీడితః ।
దృష్ట్వా చాప్సరసాం రూపం నాముహ్యన్మే మనః క్వచిత్ ॥ 3౪॥

మీనగన్ధాం సమాలక్ష్య త్వాం మోహవశగోఽభవమ్ ।
న బాలే భాలపట్టస్థో బ్రహ్మలేఖోఽన్యథా భవేత్ ॥ 3×॥

పురాణకర్తా పుత్రస్తే వేదశాఖావిభాగకృత్ ।
భవిష్యతి వరారోహే ఖ్యాతకీర్తిర్జగత్త్రయే ॥ 3౬॥

ఇత్యుక్త్వా తాం సురమ్యాఙ్గీం భుక్త్వా యోగవిశారదః ।
వవ్రాజ శీఘ్రం యమునాజలే స్నాత్వా మహామునే ॥ 3౭॥

సాపి గర్భం దధారాశు ద్వాదశాత్మసమప్రభమ్ ।
అసూత సూర్యజాద్వీపే కామదేవమివాత్మజమ్ ॥ 3౮॥

వామే కమణ్డలుం బిభ్రద్దక్షిణే దణ్డముత్తమమ్ ।
పిశఙ్గీభిర్జటాభిశ్చ రాజితో మహసాం చయః ॥ 3౯॥

జాతమాత్రస్తు తేజస్వీ మాతరం ప్రత్యభాషత ।
గచ్ఛ మాతర్యథాకామం గచ్ఛామ్యహమతః పరమ్ ॥ ४०॥

మాతర్యదా భవేత్కార్యం తవ కిఞ్చిద్ హృదీప్సితమ్ ।
సంస్మృతశ్చాగమిష్యామి త్వదిచ్ఛాపూర్తిహేతవే ॥ ४౧॥

ఇత్యుక్త్వా మాతృచరణావభివాద్య తపోనిధిః ।
జగామ చ తపః కర్తుం తీర్థం పాపవిశోధనమ్ ॥ ४౨॥

సాపి పిత్రన్తికం యాతా పుత్రస్నేహాకులా సతీ ।
స్మరన్తీ చరితం సూనోర్వర్ణయన్తీ స్వభాగ్యకమ్ ॥ ४3॥

ద్వీపే జాతో యతో బాలస్తేన ద్వైపాయనోఽభవత్ ।
వేదశాఖావిభజనాద్వేదవ్యాసః ప్రకీర్తితః ॥ ४४॥

తీర్థరాజం ప్రథమతో ధర్మకామార్థమోక్షదమ్ ।
నైమిషం చ కురుక్షేత్రం గఙ్గాద్వారమవన్తికామ్ ॥ ४×॥

అయోధ్యాం మథురాం చైవ ద్వారకామమరావతీమ్ ।
సరస్వతీం సింధుసఙ్గం గఙ్గాసాగరసఙ్గమమ్ ॥ ౪౬॥

కాఞ్చీం చ త్ర్యమ్బకం చాపి సప్తగోదావరీతటమ్ ।
కాలఞ్జరం ప్రభాసం చ తథా బదరికాశ్రమమ్ ॥ ౪౭॥

మహాలయం తథోఙ్కారక్షేత్రం వై పురుషోత్తమమ్ ।
గోకర్ణం భృగుకచ్ఛం చ భృగుతుఙ్గం చ పుష్కరమ్ ॥ ౪౮॥

శ్రీపర్వతాదితీర్థాని ధారాతీర్థం తథైవ చ ।
గత్వావగాహ్య విధినా చచార పరమం తపః ॥ ౪౯॥

ఏవం తీర్థాన్యనేకాని నానాదేశస్థితాని హ ।
పర్యటన్కాలికాసూనుః ప్రాపద్వారాణసీం పురీమ్ ॥ ౫౦॥

యత్ర విశ్వేశ్వరః సాక్షాదన్నపూర్ణా మహేశ్వరీ ।
భక్తానామమృతం దాతుం విరాజేతే కృపానిధీ ॥ ౫౧॥

ప్రాప్య వారాణసీతీర్థం దృష్ట్వాథ మణికర్ణికామ్ ।
కోటిజన్మార్జితం పాపం తత్యాజ స మునీశ్వరః ॥ ౫౨॥

దృష్ట్వా లిఙ్గాని సర్వాణి విశ్వేశప్రముఖాని చ ।
స్నాత్వా సర్వేషు కుణ్డేషు వాపీకూపసరఃసు చ ॥ ౫౩॥

నత్వా వినాయకాన్సర్వాన్గౌరీః సర్వాః ప్రణమ్య చ ।
సమ్పూజ్య కాలరాజం చ భైరవం పాపభక్షణమ్ ॥ ౫౪॥

దణ్డనాయకముఖ్యాంశ్చ గణాన్స్తుత్వా ప్రయత్నతః ।
ఆదికేశవముఖ్యాంశ్చ కేశవాన్పరితోష్య చ ॥ ౫౫॥

లోలార్కముఖ్యసూర్యాంశ్చ ప్రణమ్య చ పునఃపునః ।
కృత్వా పిణ్డప్రదానాని సర్వతీర్థేష్వతన్ద్రితః ॥ ౫౬॥

స్థాపయామాస పుణ్యాత్మా లిఙ్గం వ్యాసేశ్వరాభిధమ్ ।
యద్దర్శనాద్భవేద్విప్రా నరో విద్యాసు వాక్పతిః ॥ ౫౭॥

లిఙ్గాన్యభ్యర్చ్య విశ్వేశప్రముఖాని సుభక్తితః ।
అసకృచ్చిన్తయామాస కిం లిఙ్గం క్షిప్రసిద్ధిదమ్ ॥ ౫౮॥

యమారాధ్య మహాదేవం విద్యాః సర్వా లభేమహి ।

పురాణకర్తృతాశక్తిర్మమాస్తు యదనుగ్రహాత్ ॥ ×౯॥

శ్రీమదోఙ్కారనాథం వా కృత్తివాసేశ్వరం కిము ।
కేదారేశం తు కామేశం చన్ద్రేశం వా త్రిలోచనమ్ ॥ ౬౦॥

కాలేశం వృద్ధకాలేశం కలశేశ్వరమేవ వా ।
జ్యేష్ఠేశం జమ్బుకేశం వా జైగీషవ్యేశ్వరం తు వా ॥ ౬౧॥

దశాశ్వమేధమీశానం ద్రుమచణ్డేశమేవ వా ।
ధృక్కేశం గరుడేశం వా గోకర్ణేశం గణేశ్వరమ్ ॥ ౬౨॥

ప్రసన్నవదనేశం వా ధర్మేశం తారకేశ్వరమ్ ।
నన్దికేశం నివాసేశం పత్రీశం ప్రీతికేశ్వరమ్ ॥ ౬౩॥

పర్వతేశం పశుపతిం హాటకేశ్వరమేవ వా ।
బృహస్పతీశ్వరం వాథ తిలభాణ్డేశమేవ వా ॥ ౬౪॥

భారభూతేశ్వరం కిం వా మహాలక్ష్మీశ్వరం తు వా ।
మరుతేశం తు మోక్షేశం గఙ్గేశం నర్మదేశ్వరమ్ ॥ ౬×॥

కృష్ణేశం పరమేశానం రత్నేశ్వరమథాపి వా ।
యామునేశం లాఙ్గలీశం శ్రీమద్విశ్వేశ్వరం విభుమ్ ॥ ౬౬॥

అవిముక్తేశ్వరం వాథ విశాలాక్షీశమేవ వా ।
వ్యాఘ్రేశ్వరం వరాహేశం విద్యేశ్వరమథాపి వా ॥ ౬౭॥

వరుణేశం విధీశం వా హరికేశేశ్వరం తు వా ।
భవానీశం కపర్దీశం కన్దుకేశమజేశ్వరమ్ ॥ ౬౮॥

విశ్వకర్మేశ్వరం వాథ వీరేశ్వరమథాపి వా ।
నాదేశం కపిలేశం చ భువనేశ్వరమేవ వా ॥ ౬౯॥

వాష్కలీశం మహాదేవం సిద్ధీశ్వరమథాపి వా ।
విశ్వేదేవేశ్వరం వీరభద్రేశం భైరవేశ్వరమ్ ॥ ౭౦॥

అమృతేశం సతీశం వా పార్వతీశ్వరమేవ వా ।
సిద్ధేశ్వరం మతఙ్గేశం భూతీశ్వరమథాపి వా ॥ ౭౧॥

ఆషాఢీశం ప్రకాశేశం కోటిరుద్రేశ్వరం తథా ।
మదాలసేశ్వరం చైవ తిలపర్ణేశ్వరం కిము ॥ ౭౨॥

కిం వా హిరణ్యగర్భేశం కిం వా శ్రీమధ్యమేశ్వరమ్ ।
ఇత్యాది కోటిలిఙ్గానాం మధ్యేఽహం కిముపాశ్రయే ॥ ౭౩॥

ఇతి చిన్తాతురో వ్యాసః శివభక్తిరతాత్మవాన్ ।
క్షణం విచారయామాస ధ్యానసుస్థిరచేతసా ॥ ౭౪॥

ఆం జ్ఞాతం విస్మృతం తావన్నిష్పన్నో మే మనోరథః ।
సిద్ధైః సమ్పూజితం లిఙ్గం ధర్మకామార్థమోక్షదమ్ ॥ ౭×॥

దర్శనాత్స్పర్శనాద్యస్య చేతో నిర్మలతామియాత్ ।
ఉద్ఘాటితం సదైవాస్తి ద్వారం స్వర్గస్య యత్ర హి ॥ ౭౬॥

అవిముక్తే మహాక్షేత్రే సిద్ధక్షేత్రే హి తత్పరమ్ ।
యత్రాస్తే పరమం లిఙ్గం మధ్యమేశ్వరసంజ్ఞకమ్ ॥ ౭౭॥

న మధ్యమేశ్వరాదన్యాల్లిఙ్గం కాశ్యాం హి విద్యతే ।
యద్దర్శనార్థమాయాన్తి దేవాః పర్వణి పర్వణి ॥ ౭౮॥

అతః సేవ్యో మహాదేవో మధ్యమేశ్వరసంజ్ఞకః ।
అస్యారాధనతో విప్రా బహవః సిద్ధిమాగతాః ॥ ౭౯॥

యః ప్రధానతయా కాశ్యాం మధ్యే తిష్ఠతి శఙ్కరః ।
స్వపురీజన సౌఖ్యార్థమతోఽసౌ మధ్యమేశ్వరః ॥ ౮౦॥

తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వో దేవర్షిర్నారదస్తథా ।
అముమారాధ్య సమ్పన్నౌ గానవిద్యావిశారదౌ ॥ ౮౧॥

అముమేవ సమారాధ్య విష్ణుర్మోక్షప్రదోఽభవత్ ।
బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ సృష్టిపాలకహారకాః ॥ ౮౨॥

ధనాధీశః కుబేరోఽపి వామదేవో హి శైవరాట్ ।
ఖట్వాఙ్గో నామ భూపాలోఽనపత్యోఽపత్యవానభూత్ ॥ ౮౩॥

అప్సరాశ్చన్ద్రభామాఖ్యా నృత్యన్తీ నిజభావతః ।
సదేహా కోకిలాలాపా లిఙ్గమధ్యే లయం గతా ॥ ౮౪॥

శ్రీకరో గోపికాసూనుః సేవిత్వా మధ్యమేశ్వరమ్ ।
గాణపత్యం సమాలేభే శివస్య కరుణాత్మనః ॥ ౮×॥

భార్గవో గీష్పతిశ్చోభౌ దేవౌ దైత్యసురార్చితౌ ।
విద్యాపారఙ్గతౌ జాతౌ ప్రసాదాన్మధ్యమేశితుః ॥ ౮౬॥

అహమప్యత్ర సమ్పూజ్య మధ్యమేశ్వరమీశ్వరమ్ ।
పురాణకర్తృతాశక్తిం ప్రాప్స్యామి తరసా ధ్రువమ్ ॥ ౮౭॥

ఇతి కృత్వా మతిం ధీరో వ్యాసః సత్యవతీసుతః ।
భాగీరథ్యమ్భసి స్నాత్వా జగ్రాహ నియమం వ్రతీ ॥ ౮౮॥

క్వచిత్పర్ణాశనో భూత్వా ఫలశాకాశనః క్వచిత్ ।
వాతభుగ్జలభుక్ క్వాపి క్వచిన్నిరశనవ్రతీ ॥ ౮౯॥

ఇత్యాదినియమైర్యోగీ త్రికాలం మధ్యమేశ్వరమ్ ।
పూజయామాస ధర్మాత్మా నానావృక్షోద్భవైః ఫలైః ॥ ౯౦॥

ఇత్థం బహుతిథే కాలే వ్యతీతే కాలికాసుతః ।
స్నాత్వా త్రిపథగాతోయే యావదాయాతి స ప్రగే ॥ ౯౧॥

మధ్యమేశ్వరమీశానం భక్తాభీష్టవరప్రదమ్ ।
తావద్దదర్శ పుణ్యాత్మా మధ్యే లిఙ్గం మహేశ్వరమ్ ॥ ౯౨॥

ఉమాభూషితవామాఙ్గం వ్యాఘ్రచర్మోత్తరీయకమ్ ।
జటాజూటచలద్గఙ్గాతరఙ్గైశ్చారువిగ్రహమ్ ॥ ౯౩॥

లసచ్ఛారదబాలేన్దుచన్ద్రికాచన్ద్రితాలకమ్ ।
భస్మోద్ధూలితసర్వాఙ్గం కర్పూరార్జునవిగ్రహమ్ ॥ ౯౪॥

కర్ణాన్తాయతనేత్రం చ విద్రుమారుణదచ్ఛదమ్ ।
పఞ్చవర్షాకృతిం బాలం బాలకోచితభూషణమ్ ॥ ౯౫॥

దధానం కోటికన్దర్పదర్పహానిం తనుద్యుతిమ్ ।
నగ్నం ప్రహసితాస్యాబ్జం గాయన్తం సామ లీలయా ॥ ౯౬॥

కరుణాపారపాథోధిం భక్తవత్సలనామకమ్ ।
ఆశుతోషముమాకాన్తం ప్రసాదసుముఖం హరమ్ ॥ ౯౭॥

సమాలోక్య స్తుతిం చక్రే ప్రేమగద్గదయా గిరా ।
యోగినామప్యగమ్యం తం దీనబన్ధుం చిదాత్మకమ్ ॥ ౯౮॥

వేదవ్యాస ఉవాచ ।
దేవదేవ మహాభాగ శరణాగతవత్సల ।
వాఙ్మనఃకర్మదుష్ప్రాప యోగినామప్యగోచర ॥ ౯౯॥

మహిమానం న తే వేదా విదామాసురుమాపతే ।
త్వమేవ జగతః కర్తా ధర్తా హర్తా తథైవ చ ॥ ౧౦౦॥

త్వమాద్యః సర్వదేవానాం సచ్చిదానన్ద ఈశ్వరః ।
నామగోత్రే న వా తే స్తః సర్వజ్ఞోఽసి సదాశివ ॥ ౧౦౧॥

త్వమేవ పరమం బ్రహ్మ మాయాపాశనివర్తకః ।
గుణత్రయైర్న లిప్తస్త్వం పద్మపత్రమివామ్భసా ॥ ౧౦౨॥

న తే జన్మ న వా శీలం న దేశో న కులం చ తే ।
ఇత్థమ్భూతోఽపీశ్వరస్త్వం త్రిలోక్యాః కామమావహేః ॥ ౧౦౩॥

న బ్రహ్మా న చ లక్ష్మీశో న చ సేన్ద్రా దివౌకసః ।
న యోగీన్ద్రా విదుస్తత్త్వం యస్య తం త్వాముపాస్మహే ॥ ౧౦౪॥

త్వత్తః సర్వం త్వం హి సర్వం గౌరీశస్త్వం పురాన్తకః ।
త్వం బాలస్త్వం యువా వృద్ధస్తం త్వాం హృది యునజ్మ్యహమ్ ॥ ౧౦౫॥

నమస్తస్మై మహేశాయ భక్తధ్యేయాయ శమ్భవే ।
పురాణపురుషాయాద్యా శఙ్కరాయ పరాత్మనే ॥ ౧౦౬॥

ఇతి స్తుత్వా క్షితౌ యావద్దణ్డవన్నిపపాత సః ।
తావత్స బాలో హృష్టాత్మా వేదవ్యాసమభాషత ॥ ౧౦౭॥

వరం వృణీష్వ భో యోగిన్యస్తే మనసి వర్తతే ।
నాదేయం విద్యతే కిఞ్చిద్భక్తాధీనో యతోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౧౦౮॥

తత ఉత్థాయ హృష్టాత్మా మునిర్వ్యాసో మహాతపాః ।
ప్రత్యబ్రవీత్కిమజ్ఞాతం సర్వజ్ఞస్య తవ ప్రభో ॥ ౧౦౯॥

సర్వాన్తరాత్మా భగవాన్ శర్వః సర్వప్రదో భవాన్ ।
యాఞ్చాం ప్రతినియుఙ్క్షే మాం కిమీశో దైన్యకారిణీమ్ ॥ ౧౧౦॥

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య వ్యాసస్యామలచేతసః ।
శుచి స్మిత్వా మహాదేవో బాలరూపధరోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౧౧॥

బాల ఉవాచ ।
త్వయా బ్రహ్మవిదాం శ్రేష్ఠ యోఽభిలాషః కృతో హృది ।
అచిరేణైవ కాలేన స భవిష్యత్యసంశయః ॥ ౧౧౨॥

కణ్ఠే స్థిత్వా తవ బ్రహ్మన్నన్తర్యామ్యహమీశ్వరః ।

నేతిహాసపురాణాని సమ్యఙ్నిర్మాపయామ్యహమ్ ॥ ౧౧౩॥

అభిలాషాష్టకం పుణ్యం స్తోత్రమేతత్త్వయేరితమ్ ।
వర్షం త్రికాలం పఠనాత్కామదం శమ్భుసద్మని ॥ ౧౧౪॥

ఏతత్స్తోత్రస్య పఠనం విద్యాబుద్ధివివర్ధనమ్ ।
సర్వసమ్పత్కరం ప్రోక్తం ధర్మదం మోక్షదం నృణామ్ ॥ ౧౧×॥

ప్రాతరుత్థాయ సుస్నాతో లిఙ్గమభ్యర్చ్య శాఙ్కరమ్ ।
వర్షం పఠన్నిదం స్తోత్రం మూర్ఖోఽపి స్యాద్ బృహస్పతిః ॥ ౧౧౬॥

స్త్రియా వా పురుషేణాపి నియమాల్లిఙ్గసన్నిధౌ ।
వర్షం జప్తమిదం స్తోత్రం బుద్ధిం విద్యాం చ వర్ధయేత్ ॥ ౧౧౭॥

ఇత్యుక్త్వా స మహాదేవో బాలో లిఙ్గే న్యలీయత ।
వ్యాసోఽపి ముఞ్చన్నశ్రూణి శివప్రేమాకులోఽభవత్ ॥ ౧౧౮॥

ఏవం లబ్ధవరో వ్యాసో మహేశాన్మధ్యమేశ్వరాత్ ।
అష్టాదశ పురాణాని ప్రణినాయ స్వలీలయా ॥ ౧౧౯॥

బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ శైవం భాగవతం తథా ।
భవిష్యం నారదీయం చ మార్కణ్డేయమతః పరమ్ ॥ ౧౨౦॥

ఆగ్నేయం బ్రహ్మవైవర్తం లైఙ్గం వారాహమేవ చ ।
వామనాఖ్యం తతః కౌర్మం మాత్స్యం గారుడమేవ చ ॥ ౧౨౧॥

స్కాన్దం తథైవ బ్రహ్మాణ్డాఖ్యం పురాణం చ కీర్తితమ్ ।
యశస్యం పుణ్యదం నౄణాం శ్రోతౄణాం శాఙ్కరం యశః ॥ ౧౨౨॥

సూత ఉవాచ ।
అష్టాదశపురాణానాం పూర్వం నామోదితం త్వయా ।
కురు నిర్వచనం తేషామిదానీం వేదవిత్తమ ॥ ౧౨౩॥

వ్యాస ఉవాచ ।
అయమేవ కృతః ప్రశ్నస్తణ్డినా బ్రహ్మయోనినా ।
నన్దికేశ్వరముద్దిశ్య స యదాహ బ్రవీమి తత్ ॥ ౧౨౪॥

నన్దికేశ్వర ఉవాచ ।
యత్ర వక్తా స్వయం తణ్డిన్ బ్రహ్మా సాక్షాచ్చతుర్ముఖః ॥
తస్మాద్ బ్రాహ్మం సమాఖ్యాతం పురాణం ప్రథమం మునే ॥ ౧౨×॥

పద్మకల్పస్య మాహాత్మ్యం తత్ర యస్యాముదాహృతమ్ ।
తస్మాత్పాద్మం సమాఖ్యాతం పురాణం చ ద్వితీయకమ్ ॥ ౧౨౬॥

పరాశరకృతం యత్తు పురాణం విష్ణుబోధకమ్ ।
తదేవ వ్యాసకథితం పుత్రపిత్రోరభేదతః ॥ ౧౨౭॥

యత్ర పూర్వోత్తరే ఖణ్డే శివస్య చరితం బహు ।
శైవమేతత్పురాణం హి పురాణజ్ఞా వదన్తి చ ॥ ౧౨౮॥

భగవత్యాశ్చ దుర్గాయాశ్చరితం యత్ర విద్యతే ।
తత్తు భాగవతం ప్రోక్తం నను దేవీపురాణకమ్ ॥ ౧౨౯॥

నారదోక్తం పురాణం తు నారదీయం ప్రచక్షతే ।
యత్ర వక్తాభవత్తణ్డిన్ మార్కణ్డేయో మహామునిః ॥ ౧౩౦॥

మార్కణ్డేయపురాణం హి తదాఖ్యాతం చ సప్తమమ్ ।
అగ్నియోగాత్తదాగ్నేయం భవిష్యోక్తేర్భవిష్యకమ్ ॥ ౧౩౧॥

వివర్తనాద్ బ్రహ్మణస్తు బ్రహ్మవైవర్తముచ్యతే ।
లిఙ్గస్య చరితోక్తత్వాత్పురాణం లిఙ్గముచ్యతే ॥ ౧౩౨॥

వరాహస్య చ వారాహం పురాణం ద్వాదశం మునే ।
యత్ర స్కన్దః స్వయం శ్రోతా వక్తా సాక్షాన్మహేశ్వరః ॥ ౧౩౩॥

తత్తు స్కాన్దం సమాఖ్యాతం వామనస్య తు వామనమ్ ।
కౌర్మం కూర్మస్య చరితం మాత్స్యం మత్స్యేన కీర్తితమ్ ॥ ౧౩౪॥

గరుడస్తు స్వయం వక్తా యత్తద్ గారుడసంజ్ఞకమ్ ।
బ్రహ్మణ్డచరితోక్తత్వాద్ బ్రహ్మాణ్డం పరికీర్తితమ్ ॥ ౧౩౫॥

సూత ఉవాచ ।
అయమేవ మయాఽకారి ప్రశ్నో వ్యాసాయ ధీమతే ।
తతః సర్వపురాణానాం మయా నిర్వచనం శ్రుతమ్ ॥ ౧౩౬॥

ఏవం వ్యాసః సముత్పన్నః సత్యవత్యాం పరాశరాత్ ।
పురాణసంహితాశ్చక్రే మహాభారతముత్తమమ్ ॥ ౧౩౭॥

పరాశరేణ సంయోగః పునః శన్తనునా యథా ।
సత్యవత్యా ఇవ బ్రహ్మన్నః సంశయితుమర్హసి ॥ ౧౩౮॥

సకారణేయముత్పత్తిః కథితాశ్చర్యకారిణీ ।
మహతాం చరితే చైవ గుణా గ్రాహ్యా విచక్షణైః ॥ ౧౩౯॥

ఇదం రహస్యం పరమం యః శృణోతి పఠత్యపి ।
స సర్వపాపనిర్ముక్త ఋషిలోకే మహీయతే ॥ ౧౪౦॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం వ్యాసోత్పత్తివర్ణనం నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౪॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪×. పఞ్చచత్వారింశోఽధ్యాయః । మహాకాలికావతారవర్ణనమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
శ్రుతా శమ్భోః కథా రమ్యా నానాఖ్యానసమన్వితా ।
నానావతారసంయుక్తా భుక్తిముక్తిప్రదా నృణామ్ ॥ ౧॥

ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామస్త్వత్తో బ్రహ్మవిదాంవర ।
చరిత్రం జగదమ్బాయా భగవత్యా మనోహరమ్ ॥ ౨॥

పరబ్రహ్మమహేశస్య శక్తిరాద్యా సనాతనీ ।
ఉమా యా సమభిఖ్యాతా త్రైలోక్యజననీ పరా ॥ 3॥

సతీ హైమవతీ తస్యా అవతారద్వయం శ్రుతమ్ ।
అపరానవతారాంస్త్వం బ్రూహి సూత మహామతే ॥ ౪॥

కో విరజ్యేత మతిమాన్ గుణశ్రవణకర్మణి ।
శ్రీమాతుర్జ్ఞానినో యాని న త్యజన్తి కదాచన ॥ ×॥

సూత ఉవాచ ।
ధన్యా యూయం మహాత్మానః కృతకృత్యాః స్థ సర్వదా ।
యత్పృచ్ఛథ పరామ్బాయా ఉమాయాశ్చరితం మహత్ ॥ ౬॥

శృణ్వతాం పృచ్ఛతాం చైవ తథా వాచయతాం చ తత్ ।
పాదామ్బుజరజాంస్యేవ తీర్థాని మునయో విదుః ॥ ౭॥

తే ధన్యా కృతకృత్యాః స్యుర్ధన్యా తేషాం ప్రసూః కులమ్ ।

యేషాం చిత్తం భవేల్లీనం శ్రీదేవ్యాం పరసంవిది ॥ ౮॥

యే న స్తువన్తి దేవేశీం సర్వకారణకారణామ్ ।
మాయాగుణైర్మోహితాః స్యుర్హతభాగ్యా న సంశయః ॥ ౯॥

న భజన్తి మహాదేవీం కరుణారససాగరామ్ ।
అన్ధకూపే పతన్త్యేతే ఘోరే సంసారరూపిణి ॥ ౧౦॥

గఙ్గాం విహాయ తృష్ణ్యర్థం మరువారి యథా వ్రజేత్ ।
విహాయ దేవీం తద్భిన్నం తథా దేవాన్తరం వ్రజేత్ ॥ ౧౧॥

యస్యాః స్మరణమాత్రేణ పురుషార్థచతుష్టయమ్ ।
అనాయాసేన లభతే కస్త్యజేత్తాం నరోత్తమః ॥ ౧౨॥

ఏతత్పృష్టః పురా మేధాః సురథేన మహాత్మనా ।
యదుక్తం మేధసా పూర్వం తచ్ఛృణుష్వ వదామి తే ॥ ౧౩॥

స్వారోచిషేఽన్తరే పూర్వం విరథో నామ పార్థివః ।
సురథస్తస్య పుత్రోఽభూన్మహాబలపరాక్రమః ॥ ౧౪॥

దానశౌణ్డః సత్యవాదీ స్వధర్మకుశలః కృతీ ।
దేవీభక్తో దయాసిన్ధుః ప్రజానాం పరిపాలకః ॥ ౧౫॥

పృథివీం శాసతస్తస్య పాకశాసనతేజసః ।
బభూవుర్నవ యే భూపాః పృథ్వీగ్రహణతత్పరాః ॥ ౧౬॥

కోలానామ్నీం రాజధానీం రురుధుస్తస్య భూపతేః ।
తైః సమం తుములం యుద్ధం సమపద్యత దారుణమ్ ॥ ౧౭॥

యుద్ధే స నిర్జితో భూపః ప్రబలైస్తైర్విషద్ధణైః ।
ఉజ్జాసితశ్చ కోలాయా హృత్వా రాజ్యమశేషతః ॥ ౧౮॥

స రాజా స్వపురీమేత్యాకరోద్రాజ్యం స్వమన్త్రిభిః ।
తత్రాపి చ మహాపక్షైర్విపక్షైః స పరాజితః ॥ ౧౯॥

దైవాచ్ఛత్రుత్వమాపన్నైరమాత్యప్రముఖైర్గణైః ।
కోశస్థితం చ యద్విత్తం తత్సర్వం చాత్మసాత్కృతమ్ ॥ ౨౦॥

తతః స నిర్గతో రాజా నగరాన్మృగయాఛలాత్ ।
అసహాయోఽశ్వమారుహ్య జగామ గహనం వనమ్ ॥ ౨౧॥

ఇతస్తతస్తత్ర గచ్ఛన్రాజా మునివరాశ్రమమ్ ।
దదర్శ కుసుమారామభ్రాజితం సర్వతోదిశమ్ ॥ ౨౨॥

వేదధ్వనిసమాకీర్ణం శాన్తజన్తుసమాశ్రితమ్ ।
శిష్యైః ప్రశిష్యైస్తచ్ఛిష్యైః సమన్తాత్పరివేష్టితమ్ ॥ ౨౩॥

వ్యాఘ్రాదయో మహావీర్యా అల్పవీర్యాన్మహామతే ।
తదాశ్రమే న బాధన్తే ద్విజవర్యప్రభావతః ॥ ౨౪॥

ఉవాస తత్ర నృపతిర్మహాకారుణికో బుధః ।
సత్కృతో మునినాథేన సువచో భోజనాసనైః ॥ ౨౫॥

ఏకదా స మహారాజశ్చిన్తామాప దురత్యయామ్ ।
అహో మే హీనభాగ్యస్య దుర్బుద్ధేర్హీనతేజసః ॥ ౨౬॥

హృతం రాజ్యమశేషేణ శత్రువర్గైర్మదోద్ధతైః ।
మత్పూర్వై రక్షితం రాజ్యం శత్రుభిర్భుజ్యతేఽధునా ॥ ౨౭॥

మాదృశైస్తత్రవంశేఽస్మిన్న కోఽప్యాసీన్మహీపతిః ।
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి కథం రాజ్యం లభేయ హి ॥ ౨౮॥

అమాత్యా మన్త్రిణశ్చైవ మామకా యే సనాతనాః ।
న జానే కం చ నృపతిం సమాసాద్యాధునాసతే ॥ ౨౯॥

వినాశ్య రాజ్యమధునా న జానే కాం గతిం గతాః ।
రణభూమిమహోత్సాహా అరివర్గనికర్తనాః ॥ ౩౦॥

మామకా యే మహాశూరా నృపమన్యం భజన్తి తే ।
పర్వతాభా గజా అశ్వా వాతవద్వేగగామినః ॥ ౩౧॥

పూర్వపూర్వార్జితః కోశః పాల్యతే తైర్న వాధునా ।
ఏవం మోహవశం యాతో రాజా పరమధార్మికః ॥ ౩౨॥

ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర వైశ్యః కశ్చిత్సమాగతః ।
రాజా పప్రచ్ఛ కస్త్వం భోః కిమర్థమిహ చాగతః ॥ ౩౩॥

దుర్మనా లక్ష్యసే కస్మాదేతన్మే బ్రూహి సామ్ప్రతమ్ ।
ఇత్యాకర్ణ్య వచో రమ్యం నరపాలేన భాషితమ్ ॥ ౩౪॥

దృగ్భ్యాం విముఞ్చన్నశ్రూణి సమాధిర్వైశ్యపుఙ్గవః ।
ప్రత్యువాచ మహీపాలం ప్రణయావనతాం గిరమ్ ॥ ౩౫॥

వైశ్య ఉవాచ ।
సమాధిర్నామ వైశ్యోఽహం ధనివంశసముద్భవః ।
పుత్రదారాదిభిస్త్యక్తో ధనలోభాన్మహీపతే ॥ ౩౬॥

వనమభ్యాగతో రాజన్దుఃఖితః స్వేన కర్మణా ।
సోఽహం పుత్రప్రపౌత్రాణాం కలత్రాణాం తథైవ చ ॥ ౩౭॥

భ్రాతౄణాం భ్రాతృపుత్రాణాం పరేషాం సుహృదాం తథా ।
న వేద్మి కుశలం సమ్యక్ కరుణాసాగర ప్రభో ॥ ౩౮॥

రాజోవాచ ।
నిష్కాసితో యైః పుత్రాద్యైర్దుర్వృత్తైర్ధనగర్ధిభిః ।
తేషు కిం భవతా ప్రీతిః క్రియతే మూర్ఖజన్తువత్ ॥ ౩౯॥

వైశ్య ఉవాచ ।
సమ్యగుక్తం త్వయా రాజన్వచః సారార్థబృంహితమ్ ।
తథాపి స్నేహపాశేన మోహ్యతేఽతీవ మే మనః ॥ ౪౦॥

ఏవం మోహాకులౌ వైశ్యపార్థివౌ మునిసత్తమ ।
జగ్మతుర్మునివర్యస్య మేధసః సన్నిధిం తదా ॥ ౪౧॥

స వైశ్యరాజసహితో నరరాజః ప్రతాపవాన్ ।
ప్రణనామ మహావీరః శిరసా యోగినాం వరమ్ ॥ ౪౨॥

బద్ధ్వాఞ్జలిమిమాం వాచమువాచ నృపతిర్మునిమ్ ।
భగవన్నావయోర్మోహం ఛేత్తుమర్హసి సామ్ప్రతమ్ ॥ ౪౩॥

అహం రాజశ్రియా త్యక్తో గహనం వనమాశ్రితః ।
తథాపి హృతరాజ్యస్య తోషో నైవాభిజాయతే ॥ ౪౪॥

అయం చ వైశ్యః స్వజనైర్దారాద్యైర్నిష్కృతో గృహాత్ ।
తథాప్యేతస్య మమతా న నివృత్తిం సమశ్నుతే ॥ ౪౫॥

కిమత్ర కారణం బ్రూహి జ్ఞానినోరపి నో మనః ।
మోహేన వ్యాకులం జాతం మహత్యేషా హి మూర్ఖతా ॥ ౪౬॥

ఋషిరువాచ ।
మహామాయా జగద్ధాత్రీ శక్తిరూపా సనాతనీ ।

సా మోహయతి సర్వేషాం సమాకృష్య మనాంసి వై ॥ ४६॥

బ్రహ్మాదయః సురాః సర్వే యన్మాయామోహితాః ప్రభో ।
న జానన్తి పరం తత్త్వం మనుష్యాణాం చ కా కథా ॥ ४८॥

సా సృజత్యఖిలం విశ్వం సైవ పాలయతీతి చ ।
సైవ సంహరతే కాలే త్రిగుణా పరమేశ్వరీ ॥ ४९॥

యస్యోపరి ప్రసన్నా సా వరదా కామరూపిణీ ।
స ఏవ మోహమత్యేతి నాన్యథా నృపసత్తమ ॥ ×०॥

రాజోవాచ ।
కా సా దేవీ మహామాయా యా చ మోహయతేఽఖిలాన్ ।
కథం జాతా చ సా దేవీ కృపయా వద మే మునే ॥ ×०॥

ఋషిరువాచ ।
జగత్యేకార్ణవే జాతే శేషమాస్తీర్య యోగరాట్ ।
యోగనిద్రాముపాశ్రిత్య యదా సుష్వాప కేశవః ॥ ×२॥

తదా ద్వావసురౌ జాతౌ విష్ణోః కర్ణమలేన వై ।
మధుకైటభనామానౌ విఖ్యాతౌ పృథివీతలే ॥ ×३॥

ప్రలయార్కప్రభౌ ఘోరౌ మహాకాయౌ మహాహనూ ।
దంష్ట్రాకరాలవదనౌ భక్షయన్తౌ జగన్తి వా ॥ ×४॥

తౌ దృష్ట్వా భగవన్నాభిపఙ్కజే కమలాసనమ్ ।
హననాయోద్యతావాస్తాం కస్త్వం భోరితి వాదినౌ ॥ ××॥

సమాలోక్య తు తౌ దైత్యౌ సురజ్యేష్ఠో జనార్దనమ్ ।
శయానం చ పయోమ్భోధౌ తుష్టావ పరమేశ్వరీమ్ ॥ ×६॥

బ్రహ్మోవాచ ।
రక్ష రక్ష మహామాయే శరణాగతవత్సలే ।
ఏతాభ్యాం ఘోరరూపాభ్యాం దైత్యాభ్యాం జగదమ్బికే ॥ ×७॥

ప్రణమామి మహామాయాం యోగనిద్రాముమాం సతీమ్ ।
కాలరాత్రిం మహారాత్రిం మోహరాత్రిం పరాత్పరామ్ ॥ ×८॥

త్రిదేవజననీం నిత్యాం భక్తాభీష్టఫలప్రదామ్ ।
పాలినీం సర్వదేవానాం కరుణావరుణాలయామ్ ॥ ×९॥

త్వత్ప్రభావాదహం బ్రహ్మా మాధవో గిరిజాపతిః ।
సృజత్యవతి సంసారం కాలే సంహరతీతి చ ॥ ౬౦॥

త్వం స్వాహా త్వం స్వధా త్వం హ్రీస్త్వం బుద్ధిర్విమలా మతా ।
తుష్టిః పుష్టిస్త్వమేవామ్బ శాన్తిః క్షాన్తిః క్షుధా దయా ॥ ౬౧॥

విష్ణుమాయా త్వమేవామ్బ త్వమేవ చేతనా మతా ।
త్వం శక్తిః పరమా ప్రోక్తా లజ్జా తృష్ణా త్వమేవ చ ॥ ౬౨॥

భ్రాన్తిస్త్వం స్మృతిరూపా త్వం మాతృరూపేణ సంస్థితా ।
త్వం లక్ష్మీర్భవనే పుంసాం పుణ్యాచారప్రవర్తినామ్ ॥ ౬౩॥

త్వం జాతిస్త్వం మతా వృత్తిర్వ్యాప్తిరూపా త్వమేవ హి ।
త్వమేవ చిత్తిరూపేణ వ్యాప్య కృత్స్నం ప్రతిష్ఠితా ॥ ౬౪॥

సా త్వమేతౌ దురాధర్షావసురౌ మోహయామ్బికే ।
ప్రబోధయ జగద్యోనే నారాయణమజం విభుమ్ ॥ ౬౫॥

ఋషిరువాచ ।
బ్రహ్మణా ప్రార్థితా సేయం మధుకైటభనాశనే ।
మహావిద్యా జగద్ధాత్రీ సర్వవిద్యాధిదేవతా ॥ ౬౬॥

ద్వాదశ్యాం ఫాల్గునస్యైవ శుక్లాయాం సమభూన్నృప ।
మహాకాలీతి విఖ్యాతా శక్తిస్త్రైలోక్యమోహినీ ॥ ౬౭॥

తతోఽభవద్వియద్వాణీ మా భైషీః కమలాసన ।
కణ్టకం నాశయామ్యద్య హత్వాజౌ మధుకైటభౌ ॥ ౬౮॥

ఇత్యుక్త్వా సా మహామాయా నేత్రవక్త్రాదితో హరేః ।
నిర్గమ్య దర్శనే తస్థౌ బ్రహ్మణోఽవ్యక్తజన్మనః ॥ ౬౯॥

ఉత్తస్థౌ చ హృషీకేశో దేవదేవో జనార్దనః ।
స దదర్శ పురో దైత్యౌ మధుకైటభసంజ్ఞకౌ ॥ ౭౦॥

తాభ్యాం ప్రవవృతే యుద్ధం విష్ణోరతులతేజసః ।
పఞ్చవర్షసహస్రాణి బాహుయుద్ధమభూత్తదా ॥ ౭౧॥

మహామాయాప్రభావేణ మోహితౌ దానవోత్తమౌ ।
జజల్పతూ రమాకాన్తం గృహాణ వరమీప్సితమ్ ॥ ౭౨॥

నారాయణ ఉవాచ ।
మయి ప్రసన్నౌ యది వాం దీయతామేష మే వరః ।
మమ వధ్యావుభౌ నాన్యం యువాభ్యాం ప్రార్థయే వరమ్ ॥ ౭౩॥

ఋషిరువాచ ।
ఏకార్ణవాం మహీం దృష్ట్వా ప్రోచతుః కేశవం వచః ।
ఆవాం జహి న యత్రాసౌ ధరణీ పయసాప్లుతా ॥ ౭౪॥

తథాస్తు ప్రోచ్య భగవాంశ్చక్రముత్థాప్య సూజ్జ్వలమ్ ।
చిచ్ఛేద శిరసీ కృత్వా స్వకీయజఘనే తయోః ॥ ౭×॥

ఏవం తే కథితో రాజన్ కాలికాయాః సముద్భవః ।
మహాలక్ష్మ్యాస్తథోత్పత్తిం నిశామయ మహామతే ॥ ౭౬॥

నిర్వికారాది సాకారా నిరాకారాపి దేవ్యమా ।
దేవానాం తాపనాశార్థం ప్రాదురాసీద్యుగే యుగే ॥ ౭×॥

యదిచ్ఛావైభవం సర్వం తస్యా దేహగ్రహాః స్మృతాః ।
లీలయా సాపి భక్తానాం గుణవర్ణనహేతవే ॥ ౭౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మధుకైటభవధే మహాకాలికావతారవర్ణనం
నామ పఞ్చచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪×॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪౬. షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః । మహాలక్ష్మ్యవతారవర్ణనమ్ ।

ఋషిరువాచ ।
ఆసీద్రమ్భాసురో నామ దైత్యవంశశిరోమణిః ।
తస్మాజ్జాతో మహాతేజా మహిషో నామ దానవః ॥ ౧॥

స సఙ్గ్రామే సురాన్సర్వాన్నిర్జిత్య దనుజాధిపః ।
చకార రాజ్యం స్వర్లోకే మహేన్ద్రాసనసంస్థితః ॥ ౨॥

పరాజితాస్తతో దేవా బ్రహ్మాణం శరణం యయుః ।
బ్రహ్మాపి తాన్సమాదాయ యయౌ యత్ర వృషాకపీ ॥ ౩॥

తత్ర గత్వా సురాః సర్వే నత్వా శఙ్కరకేశవౌ ।
స్వవృత్తం కథాయామాసుర్యథావదనుపూర్వశః ॥ ౪॥

భగవన్తౌ వయం సర్వే మహిషేణ దురాత్మనా ।
ఉజ్జాసితాశ్చ స్వర్లోకాన్నిర్జిత్య సమరాఙ్గణే ॥ ×॥

భ్రమామో మర్త్యలోకేఽస్మిన్న లభేమహిశం క్వచిత్ ।
కాం కాం న దుర్దశాం నీతా దేవా ఇన్ద్రపురోగమాః ॥ ౬॥

సూర్యాచన్ద్రమసౌ పాశి కుబేరో యమ ఏవ చ ।
ఇన్ద్రాగ్నివాతగన్ధర్వా విద్యాధరసుచారణాః ॥ ౭॥

ఏతేషామపరేషాం చ విధేయం కర్మ సోఽసురః ।
స్వయం కరోతి పాపాత్మా దైత్యపక్షాభయఙ్కర ॥ ౮॥

తస్మాచ్ఛరణమాపన్నాన్దేవాన్నస్త్రాతుమర్హథః ।
వధోపాయం చ తస్యాశు చిన్తయేథాం యువాం ప్రభూ ॥ ౯॥

ఇతి దేవవచః శ్రుత్వా దామోదరసతీశ్వరౌ ।
చక్రతుః పరమం కోపం రోషాఘూర్ణితలోచనౌ ॥ ౧౦॥

తతోఽతికోపపూర్ణస్య విష్ణోః శమ్భోశ్చ వక్త్రతః ।
తథాన్యేషాం చ దేవానాం శరీరాన్నిర్గతం మహః ॥ ౧౧॥

అతీవ మహసః పుఞ్జం జ్వలన్తం దశదిక్షు చ ।
అపశ్యంస్త్రిదశాః సర్వే దుర్గాధ్యానపరాయణాః ॥ ౧౨॥

సర్వదేవశరీరోత్థం తేజస్తదతిభీషణమ్ ।
సఙ్ఘీభూయాభవన్నారీ సాక్షాన్మహిషమర్దినీ ॥ ౧౩॥

శమ్భుతేజస ఉత్పన్నం ముఖమస్యాః సుభాస్వరమ్ ।
యామ్యేన బాలా అభవన్వైష్ణవేన చ బాహవః ॥ ౧౪॥

చన్ద్రమస్తేజసా తస్యాః స్తనయుగ్మం వ్యజాయత ।
మధ్యమైన్ద్రేణ జఙ్ఘోరూ వారుణేన బభూవతుః ॥ ౧×॥

భూతేజసా నితమ్బోఽభూద్ బ్రాహ్మేణ చరణద్వయమ్ ।
ఆర్క్షేణ చరణాఙ్గుల్యాః కరాఙ్గుల్యశ్చ వాసవాత్ ॥ ౧౬॥

కుబేరతేజసా నాసా రదనాశ్చ ప్రజాపతేః ।
పావకీయేన నయనత్రయం సాన్ధ్యేన భ్రూద్వయమ్ ॥ ౧౭॥

ఆనిలేన శ్రవోద్వన్ద్వం తథాన్యేషాం స్వరోకసామ్ ।
తేజసా సమ్భవా పద్మాలయా సా పరమేశ్వరీ ॥ ౧౮॥

తతో నిఖిలదేవానాం తేజోరాశిసముద్భవామ్ ।
తామాలోక్య సురాః సర్వే పరం హర్షం ప్రపేదిరే ॥ ౧౯॥

నిరాయుధాం చ తాం దృష్ట్వా బ్రహ్మాద్యాస్త్రిదివేశ్వరాః ।
సాయుధాం తాం శివాం కర్తుం మనః సన్దధిరే సురాః ॥ ౨౦॥

తతః శూలం మహేశానో మహేశాన్యై సమర్పయత్ ।
చక్రం చ కృష్ణో భగవాన్ శఙ్ఖం పాశం చ పాశభృత్ ॥ ౨౧॥

శక్తిం హుతాశనోఽయచ్ఛన్మారుతశ్చాపమేవ చ ।
బాణపూర్ణేషుధీ చైవ వజ్రఘణ్టే శచీపతిః ॥ ౨౨॥

యమో దదౌ కాలదణ్డమక్షమాలాం ప్రజాపతిః ।
బ్రహ్మా కమణ్డలుం ప్రాదాద్రోమరశ్మినివాకరః ॥ ౨౩॥

కాలః ఖడ్గం దదౌ తస్యై ఫలకం చ సముజ్వలమ్ ।
క్షీరాబ్ధీ రుచిరం హారమజరే చ తథామ్బరే ॥ ౨౪॥

చూడామణిం కుణ్డలే చ కటకాని తథైవ చ ।
అర్ధచన్ద్రం చ కేయూరాన్నూపురౌ చ మనోహరౌ ॥ ౨౫॥

గ్రైవేయకమఙ్గులీషు సమస్తాస్వఙ్గులీయకమ్ ।
విశ్వకర్మా చ పరశుం దదౌ తస్యై మనోహరమ్ ॥ ౨౬॥

అస్త్రాణ్యనేకాని తథాభేద్యం చైవ తనుచ్ఛదమ్ ।
సురమ్యసరసాం మాలాం పఙ్కజం చామ్బుధిర్దదౌ ॥ ౨౭॥

దదౌ సింహం చ హిమవాన్ రత్నాని వివిధాని చ ।
సురయా పూరితం పాత్రం కుబేరోఽస్యై సమర్పయత్ ॥ ౨౮॥

శేషశ్చ భోగినాం నేతా విచిత్రరచనాఞ్చితమ్ ।
దదౌ తస్యై నాగహారం నానాసన్మణిగుమ్ఫితమ్ ॥ ౨౯॥

ఏతైశ్చాన్యైః సురైర్దేవీ భూషణైరాయుధైస్తథా ।
సత్కృతోచ్చైర్నినాదాసౌ సాట్టహాసం పునఃపునః ॥ ౩౦॥

తస్యా భీషణనాదేన పూరితా చ నభఃస్థలీ ।

ప్రతిశబ్దో మహానాసీచ్ఛుభే భువనత్రయమ్ ॥ 30॥

చేలుః సముద్రాశ్చత్వారో వసుధా చ చచాల హ ।
జయశబ్దస్తతో దేవైరకారి మహిషార్దితైః ॥ 3౨॥

తతోఽమ్బికాం పరాం శక్తిం మహాలక్ష్మీస్వరూపిణీమ్ ।
తుష్టువుస్తే సురాః సర్వే భక్తిగద్గదయా గిరా ॥ 33॥

లోకం సఞ్జుబ్ధమాలోక్య దేవతాపరిపన్థినః ।
సన్నద్ధసైనికాస్తే చ సముత్తస్థురుదాయుధాః ॥ 3౪॥

మహిషోఽపి చ తం శబ్దమభ్యధావద్రుషాన్వితః ।
స దదర్శ తతో దేవీం వ్యాప్తలోకత్రయాం రుచా ॥ 3౫॥

ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర మహిషాసురపాలితాః ।
సమాజగ్ముర్మహావీరాః కోటిశో ధృతహేతయః ॥ 3౬॥

చిక్షురశ్చామరోదగ్రౌ కరాలోద్ధతవాష్కలాః ।
తామ్రోగ్రాస్యోగ్రవీర్యాశ్చ బిడాలోఽన్ధక ఏవ చ ॥ 3౭॥

దుర్ధరో దుర్ముఖశ్చైవ త్రినేత్రశ్చ మహాహనుః ।
ఏతే చాన్యే చ బహవః శూరా యుద్ధవిశారదాః ॥ 3౮॥

యుయుధుః సమరే దేవ్యా సహ శస్త్రాస్త్రపారగాః ।
ఇత్థం కాలో వ్యతీయాయ యుధ్యతోరీక్షణస్తయోః ॥ 3౯॥

అరివర్గకరక్షిప్తా నానాశస్త్రాస్త్రరాశయః ।
మహామాయాప్రభావేణ విఫలా అభవన్ క్షణాత్ ॥ ౪0॥

తతో జఘాన సా దేవీ చిక్షురప్రముఖానరీన్ ।
సగణాన్గదయా బాణైః శూలశక్తిపరశ్వధైః ॥ ౪౧॥

ఏవం స్వీయేషు సైన్యేషు హతేషు మహిషాసురః ।
దేవీనిఃశ్వాససమ్భూతాన్భావయామాస తాన్గణాన్ ॥ ౪౨॥

అతాడయత్ఖురైః కాంశ్చిత్కాంశ్చిచ్ఛృఙ్గద్వయేన చ ।
లాఙ్గూలేన చ తుణ్డేన భినత్తి స్మ ముహుర్ముహుః ॥ ౪3॥

ఇత్థం దేవీగణాన్హత్వాభ్యధావత్సోఽసురాధిపః ।
సింహం మారయితుం దేవ్యాస్తతోఽసౌ కుపితోఽభవత్ ॥ ౪౪॥

కోపాత్సోఽపి మహావీర్యః ఖురకుట్టితభూతలః ।
శృఙ్గాభ్యాం శైలముత్పాట్య చిక్షేప ప్రణనాద చ ॥ ౪౫॥

వేగేన విష్వగ్ భ్రమతా ప్రక్షిప్తా గురవోఽద్రయః ।
ఆకాశతో మహీమధ్యే నిపేతుర్నృపసత్తమ ॥ ౪౬॥

శృఙ్గభిన్నాః పయోవాహాః ఖణ్డం ఖణ్డమయాసిషుః ॥

లాఙ్గూలేనాహతశ్చాబ్ధిర్విష్వగుద్వేలమస్పదత్ ॥ ౪౭॥

ఏవం క్రుద్ధం సమాలోక్య మహిషాసురమమ్బికా ।
విదధే తద్వధోపాయం దేవానామభయఙ్కరీ ॥ ౪౮॥

తతః పాశం సముత్థాప్య క్షిప్త్వా తస్యోపరీశ్వరీ ।
బబన్ధ మహిషం సోఽపి రూపం తత్యాజ మాహిషమ్ ॥ ౪౯॥

తతః సింహో బభూవాశు మాయావీ తచ్ఛిరోఽమ్బికా ।
యావద్ఛినత్తి తావత్స ఖఙ్గపాణిర్బభూవ హ ॥ ౫౦॥

సచర్మాసికరం తం చ దేవీ బాణైరతాడయత్ ।
తతో గజవపుర్భూత్వా సింహం చిచ్ఛేద శుణ్డయా ॥ ౫౧॥

తతోఽస్య చ కరం దేవీ చకర్త స్వమహాసినా ।
అథారి చ పునా రూపం స్వకీయం తేన రక్షసా ॥ ౫౨॥

తదైవ క్షోభయామాస త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ।
తతః క్రుద్ధా మహామాయా చణ్డికా మానవిక్రమా ॥ ౫౩॥

పపౌ పునః పునః పానం జహాసోద్భ్రాన్తలోచనా ।
జగర్జ చాసురః సోఽపి బలవీర్యమదోద్ధతః ॥ ౫౪॥

తస్యా ఉపరి చిక్షేప శైలానుత్పాట్య సోఽసురః ।
సా చ బాణావలీఘూతైశ్చూర్ణయామాస సత్వరమ్ ॥ ౫౫॥

వారుణీమదసఞ్జాతముఖరాగాకులేన్ద్రియా ।
ప్రోవాచ పరమేశానీ మేఘగమ్భీరయా గిరా ॥ ౫౬॥

దేవ్యువాచ ।
రే మూఢ రే హతప్రజ్ఞ వ్యర్థం కిం కురుషే హఠమ్ ।
న మదగ్రేఽసురాః కేఽపి స్థాస్నవో జగతీత్రయే ॥ ౫౭॥

ఋషి రువాచ ।
ఏకమాభాష్య కూర్దిత్వా దేవీ సర్వకలామయీ ।
పదాక్రమ్యాసురం కణ్ఠే శూలేనోగ్రేణ సాభినత్ ॥ ×౮॥

తతస్తచ్చరణాక్రాన్తః స స్వకీయముఖాత్తతః ।
అర్ధనిష్క్రాన్త ఏవాసీద్దేవ్యా వీర్యేణ సంవృతః ॥ ×౯॥

అర్ధనిష్క్రాన్త ఏవాసౌ యుధ్యమానో మహాధమః ।
మహాసినా శిరో భిత్త్వా న్యపాతి ధరణీతలే ॥ ౬౦॥

హా హా శబ్దం సముచ్చార్యావాఙ్ముఖాస్తద్గణాస్తతః ।
పలాయన్త రణాద్భీతాస్త్రాహి త్రాహితి వాదినః ॥ ౬౧॥

తుష్టువుశ్చ తదా దేవీమిన్ద్రాద్యాః సకలాః సురాః ।
గన్ధర్వా గీతముచ్చేరుర్ననృతుర్నర్తకీజనాః ॥ ౬౨॥

ఏవం తే కథితో రాజన్మహాలక్ష్మ్యాః సముద్భవః ।
సరస్వత్యాస్తథోత్పత్తిం శృణు సుస్థేన చేతసా ॥ ౬౩॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం మహిషాసురవధోపాఖ్యానే మహాలక్ష్మ్యవతారవర్ణనం నామ షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౬॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪౭. సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః । ధూమ్రలోచనచణ్డముణ్డరక్తబీజవధః ।

ఋషిరువాచ ।
ఆసీచ్ఛుమ్భాసురో దైత్యో నిశుమ్భశ్చ ప్రతాపవాన్ ।
త్రైలోక్యమోజసాక్రాన్తం భ్రాతృభ్యాం సచరాచరమ్ ॥ ౧॥

తాభ్యాం ప్రపీడితా దేవా హిమవన్తం సమాయయుః ।
జననీం సర్వభూతానాం కామదాత్రీం ववన్దిరే ॥ ౨॥

దేవా ఊచుః ।
జయ దుర్గే మహేశాని జయాత్మీయజనప్రియే ।
త్రైలోక్యత్రాణకారిణ్యై శివాయై తే నమో నమః ॥ ౩॥

నమో ముక్తిప్రదాయిన్యై పరామ్బాయై నమో నమః ।
నమః సమస్తసంసారోత్పత్తిస్థిత్యన్తకారికే ॥ ౪॥

కాలికారూపసమ్పన్నే నమస్తారాకృతే నమః ।
ఛిన్నమస్తాస్వరూపాయై శ్రీవిద్యాయై నమోఽస్తు తే ॥ ×॥

భువనేశి నమస్తుభ్యం నమస్తే భైరవాకృతే ।
నమోఽస్తు బగలాముఖ్యై ధూమావత్యై నమో నమః ॥ ౬॥

నమస్త్రిపురసున్దర్యై మాతఙ్గ్యై తే నమో నమః ।
అజితాయై నమస్తుభ్యం విజయాయై నమో నమః ॥ ౭॥

జయాయై మఙ్గలాయై తే విలాసిన్యై నమో నమః ।
దోగ్ధ్రీరూపే నమస్తుభ్యం నమో ఘోరాకృతేఽస్తు తే ॥ ౮॥

నమోఽపరాజితాకారే నిత్యాకారే నమో నమః ।
శరణాగతపాలిన్యై రుద్రాణ్యై తే నమో నమః ॥ ౯॥

నమో వేదాన్తవేద్యాయై నమస్తే పరమాత్మనే ।
అనన్తకోటిబ్రహ్మాణ్డనాయికాయై నమో నమః ॥ ౧౦॥

ఇతి దేవైః స్తుతా గౌరీ ప్రసన్నా వరదా శివా ।
ప్రోవాచ త్రిదశాన్సర్వాన్యుష్మాభిః స్తూయతేఽత్ర కా ॥ ౧౧॥

తతో గౌరీతనోరేకా ప్రాదురాసీత్కుమారికా ।
సోవాచ మిషతాం తేషాం శివశక్తిం పరాదరాత్ ॥ ౧౨॥

స్తోత్రం మే క్రియతే మాతః సమస్తైః స్వర్గవాసిభిః ।
నిశుమ్భశుమ్భదైత్యాభ్యాం ప్రబలాభ్యాం ప్రపీడితైః ॥ ౧౩॥

శరీరకోశాద్యత్తస్యా నిర్గతా తేన కౌశికీ ।
నామ్నా సా గీయతే సాక్షాచ్ఛుమ్భాసురనిబర్హిణీ ॥ ౧౪॥

చైవోగ్రతారికా ప్రోక్తా మహోగ్రతారికాపి చ ।
ప్రాదుర్భూతా యతః సా వై మాతఙ్గీత్యుచ్యతే భువి ॥ ౧×॥

బభాషే నిఖిలాన్దేవాన్యాయం తిష్ఠత నిర్భయాః ।
కార్యం వః సాధయిష్యామి స్వతన్త్రాహం వినాశ్రయమ్ ॥ ౧౬॥

ఇత్యుక్త్వా సా తదా దేవీ తరసాన్తర్హితాభవత్ ।
చణ్డముణ్డౌ తు తాం దేవీమద్రాక్షాం సేవకౌ తయోః ॥ ౧౭॥

దృష్ట్వా మనోహరం తస్యా రూపం నేత్రసుఖావహమ్ ।
పేతతుస్తౌ ధరామధ్యే నష్టసంజ్ఞౌ విమోహితౌ ॥ ౧౮॥

గత్వా వ్యాజహ్రతుః సర్వం రాజ్ఞే వృత్తాన్తమాదితః ।
దృష్టా కాచిన్మయాపూర్వా నారీ రాజన్మనోహరా ॥ ౧౯॥

హిమవచ్ఛిఖరే రమ్యే సంస్థితా సింహవాహినీ ।
సమన్తాద్దేవకన్యాభిః సేవితా బద్ధపాణిభిః ॥ ౨౦॥

కురుతే పాదసంవాహం కాచిత్సంస్కురుతే కచాన్ ।
పాణిసంవాహనం కాచిత్కాచిన్నేత్రాఞ్జనం న్యధాత్ ॥ ౨౧॥

కాచిద్ గృహీత్వా హస్తేనాదర్శం దర్శయతే ముఖమ్ ।
నాగవల్లీం దదాత్యేకా లవఙ్గాదిసంయుతామ్ ॥ ౨౨॥

పతద్గ్రహం కరే కృత్వా స్థితా కాచిత్సఖీ పురః ।
భూషయత్యఖిలాఙ్గాని కాచిద్భూషామ్బరాదిభిః ॥ ౨౩॥

కదలీస్తమ్భజఙ్ఘోరుః కీరనాసాహిదోర్లతా ।
రణన్మఞ్జీరచరణా రమ్యమేఖలయా యుతా ॥ ౨౪॥

లసత్కస్తూరికామోదముక్తాహారచలస్తనీ ।
గ్రైవేయకలసద్గ్రీవా లలన్తీ దామమణ్డితా ॥ ౨౫॥

అర్ధచన్ద్రధరా దేవీ మణికుణ్డలధారిణీ ।
రమ్యవేణిర్విశాలాక్షీ లోచనత్రయభూషితా ॥ ౨౬॥

సాక్షరా మాలికోపేతా పాణిరాజితకఙ్కణా ।
స్వర్ణోర్మికాఙ్గులిర్భ్రాజత్పారిహార్యలసత్కరా ॥ ౨౭॥

శుభ్రవస్త్రావృతా గౌరీ పద్మాసనవిరాజితా ।
కాశ్మీరబిన్దుతిలకా చన్ద్రాలఙ్కృతమస్తకా ॥ ౨౮॥

తడిద్ద్యుతిర్మహామూల్యామ్బరచోలోన్నమత్కుచా ।
భుజైరష్టాభిరుత్తుఙ్గైర్ధారయన్తీ వరాయుధాన్ ॥ ౨౯॥

తాదృశీ నాసురీ నాగీ న గన్ధర్వీ న దానవీ ।
విద్యతే త్రిషు లోకేషు యాదృశీ సా మనోరమా ॥ ౩౦॥

తస్మాత్సమ్భోగయోగ్యత్వం తస్యాస్త్వయ్యేవ శోభతే ।
నారీరత్నం యతః సా వై పుంరత్నం చ భవాన్ప్రభో ॥ ౩౦॥

ఇత్యుక్తం చణ్డముణ్డాభ్యాం నిశమ్య స మహాసురః ।
దూతం సుగ్రీవనామానం ప్రేషయామాస తాం ప్రతి ॥ ౩౨॥

గచ్ఛ దూత తుషారాద్రౌ తత్రాస్తే కాపి సున్దరీ ।
సా నేతవ్యా ప్రయత్నేన కథయిత్వా వచో మమ ॥ ౩౩॥

ఇతి విజ్ఞాపితస్తేన సుగ్రీవో దానవోత్తమః ।
గత్వా హిమాచలం ప్రాహ జగదమ్బాం మహేశ్వరీమ్ ॥ ౩౪॥

దూత ఉవాచ ।
దేవి శుమ్భాసురో దైత్యో నిశుమ్భస్తస్య చానుజః ।
విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాబలపరాక్రమః ॥ ౩౫॥

చారోఽహం ప్రేషితస్తేన సన్నిధిం తే సమాగమమ్ ।
స యజ్జగౌ సురేశాని తత్సమాకర్ణయాధునా ॥ ౩౬॥

ఇన్ద్రాదీన్సమరే జిత్వా తేషాం రత్నాన్యపాహరమ్ ।
దేవభాగం స్వయం భుఞ్జే యాగే దత్తం సురాదిభిః ॥ ౩౭॥

స్త్రీరత్నం త్వామహం మన్యే సర్వరత్నోపరిస్థితమ్ ।
సా త్వం మమానుజం మాం వా భజతాత్మమజై రసైః ॥ ౩౮॥

ఇతి దూతోక్తమాకర్ణ్య వచనం శుమ్భభాషితమ్ ।
జగాద సా మహామాయా భూతేశప్రాణవల్లభా ॥ ౩౯॥

దేవ్యువాచ ।
సత్యం వదసి భో దూత నానృతం కిఞ్చిదుచ్యతే ।
పరం త్వేకా కృతా పూర్వం ప్రతిజ్ఞా తాం నిబోధ మే ॥ ౪౦॥

యో మే దర్పం విధునుతే యో మాం జయతి సఙ్గరే ।
ఉత్సహే తమహం కర్తుం పతిం నాన్యమితి ధ్రువమ్ ॥ ౪౧॥

స త్వం కథయ శుమ్భాయ నిశుమ్భాయ వచో మమ ।
యథా యుక్తం భవేదేవం విదధాతు తథాత్ర సః ॥ ౪౨॥

ఇత్థం దేవీవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో నామ దానవః ।
రాజ్ఞే విజ్ఞాపయామాస గత్వా తత్ర సవిస్తరమ్ ॥ ౪౩॥

అథ దూతోక్తమాకర్ణ్య శుమ్భో భైరవశాసనః ।
ధూమ్రాక్షం ప్రాహ సక్రోధః సేనాన్యం బలినాం వరమ్ ॥ ४४॥

హే ధూమ్రాక్ష తుషారాద్రౌ వర్తతే కాపి సున్దరీ ।
తామానయ ద్రుతం గత్వా యథా యాస్యతి సాత్ర వై ॥ ४×॥

తస్యా ఆనయనే భీతిర్న కార్యాసురసత్తమ ।
యుద్ధం కార్యం ప్రయత్నేన యది సా యోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ ४౬॥

ఏవం విజ్ఞాపితో దైత్యో ధూమ్రలోచనసంజ్ఞకః ।
గత్వా హిమాచలం ప్రాహ భువనేశీముమాంశజామ్ ॥ ४౮॥

భర్తుర్మమాన్తికం గచ్ఛ నో చేత్త్వాం ఘాతయామ్యహమ్ ।
పుష్ట్యాసురాణాం సహితః సహస్రాణాం నితమ్బిని ॥ ४౯॥

దేవ్యువాచ ।
దైత్యరాట్ ప్రేషితో వీర హంసి చేత్కిం కరోమి తే ।
పరన్త్వసాధ్యం గమనం మన్యే సఙ్గ్రామమన్తరా ॥ ४౯॥

ఇత్యుక్తస్తామన్వధావద్దానవో ధూమ్రలోచనః ।
హుఙ్కారోచ్చారణేనైవ తం దదాహ మహేశ్వరీ ॥ ×౦॥

తతః ప్రభృతి సా దేవీ ధూమావత్యుచ్యతే భువి ।
ఆరాధితా స్వభక్తానాం శత్రువర్గనికర్తినీ ॥ ×౧॥

ధూమ్రాక్షే నిహతే దేవ్యా వాహనేనాతికోపినా ।
చర్వితాస్తద్గణాః సర్వేఽపలాయన్తావశేషితాః ॥ ×౨॥

ఇత్థం దేవ్యా హతం దైత్యం శ్రుత్వా శుమ్భాః ప్రతాపవాన్ ।
చకార బహులం కోపం సన్దష్టౌష్ఠపుటద్వయః ॥ ×३॥

చణ్డం ముణ్డం రక్తబీజం ప్రైషయత్క్రమతోఽసురాన్ ।
తేఽపి చాజ్ఞాపితా దైత్యా యయుర్యత్రామ్బికా స్థితా ॥ ×४॥

సింహారూఢా భగవతీమణిమాదిభిరాశ్రితామ్ ।
భాసయన్తీం దిశో భాసా దృష్ట్వోచుర్దానవర్షభాః ॥ ××॥

హే దేవి తరసా మూలం యాహి శుమ్భనిశుమ్భయోః ।
అన్యథా ఘాతయిష్యామః సగణాం త్వాం సవాహనామ్ ॥ ×౬॥

వృణీష్వ తం పతిం వామే లోకపాలాదిభిః స్తుతమ్ ।

ప్రపత్స్యసే మహానన్దం దేవానామపి దుర్లభమ్ ॥ ×౭॥

ఇత్యుక్తమాకలయ్యామ్బా స్మయిత్వా పరమేశ్వరీ ।
ఉదాజహార సా దేవీ సూనృతం రసవద్వచః ॥ ×౮॥

దేవ్యువాచ ।
అద్వితీయో మహేశానః పరబ్రహ్మ సదాశివః ।
యత్తత్త్వం న విదుర్వేదా విష్ణ్వాదీనాం చ కా కథా ॥ ×౯॥

తస్యాహం ప్రకృతిః సూక్ష్మా కథమన్యం పతిం వృణే ।
సింహీ కామాతురా నైవ జమ్బుకం వృణుతే క్వచిత్ ॥ ౬౦॥

కరేణుర్గర్దభం నైవ ద్వీపినీ శశకం న వా ।
మృషా వదత భో దైత్యో మృత్యువ్యాలనియన్త్రితాః ॥ ౬౧॥

యూయం ప్రయాత పాతాలం యుధ్యధ్వం శక్తిరస్తి చేత్ ।
ఇతి క్రోధకరం వాక్యం శ్రుత్వోచుస్తే పరస్పరమ్ ॥ ౬౨॥

అబలాం మనసి జ్ఞాత్వా న హన్మో భవతీం వయమ్ ।
అథో స్థిరైహి పశ్చాస్యే యుద్ధేచ్ఛా మానసేఽస్తి చేత్ ॥ ౬౩॥

తేషామేవం వివదతాం కలహః సమవర్ధత ।
వవృషుః సమరే బాణా ఉభయోర్దలయోః శితాః ॥ ౬౪॥

ఏవం తైః సమరం కృత్వా లీలయా పరమేశ్వరీ ।
జఘాన చణ్డముణ్డాభ్యాం రక్తబీజం మహాసురమ్ ॥ ౬×॥

ద్వేషబుద్ధిం విధాయాపి త్రిదశారాతయోఽప్యమీ ।
అన్తే ప్రాపన్పరం లోకం యల్లోకం యాన్తి తజ్జనాః ॥ ౬౬॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం ధూమ్రలోచనచణ్డముణ్డరక్తబీజవధో
నామ సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.౪౭॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.౪౮. అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః । సరస్వతీప్రాదుర్భావవర్ణనమ్ ।

రాజోవాచ ॥

ధూమ్రాక్షం చణ్డముణ్డం చ రక్తబీజాసురం తథా ।
భగవన్నిహతం దేవ్యా శ్రుత్వా శుమ్భః సురార్దనః ॥ ౧॥

కిమకార్షీత్తతో బ్రహ్మన్నేతన్మే బ్రూహి సామ్ప్రతమ్ ।
శుశ్రూషవే జగద్యోనేశ్చరిత్రం పాపనాశనమ్ ॥ ౨॥

ఋషిరువాచ ।
హతానిమాన్దైత్యవరాన్మహాసురో
నిశమ్య రాజన్మహనీయవిక్రమః ।
అజిఞ్జపత్స్వీయగణాన్దురాసదాన్
రణాభిధోచ్చారణజాతసమ్మదాన్ ॥ ౩॥

బలాన్వితాః సమ్మిలితా మమాజ్ఞయా
జయాశయా కాలకవంశసమ్భవాః ।
సకాలకేయాసురమౌర్యదౌర్హృదాః
తథా పరేఽప్యాశు ప్రయాణయన్తు తే ॥ ౪॥

నిశుమ్భశుమ్భౌ దితిజాన్నిదేశ్య తాన్
రథాధిరూఢౌ నిరయాత్మ్భభూవతుః ।
బలాన్యనూకాబలినోస్తయోర్ధరాద్
వినాశవన్తః శలభా ఇవోత్థితాః ॥ ×॥

ప్రవాదయామాస మృదఙ్గమర్దలం
సభేరికాడిణ్డిమఝుర్ఝరానకమ్ ।
రణస్థలే సఞ్జుహ్రుషూ రణప్రియా
అసుప్రియాః సఙ్గరతః పరాయయుః ॥ ౬॥

భటాశ్చ తే యుద్ధపటావృతాస్తదా
రణస్థలీమాపురపాపవిగ్రహాః ।
గృహీతశస్త్రాస్త్రవయా జిగీషయా
పరస్పరం విగ్రహయన్త ఉల్బణమ్ ॥ ౭॥

గజాధిరూఢాస్తురగాధిరోహిణో
రథాధిరూఢాశ్చ తథాపరేఽసురాః ।

అలక్షయన్తః స్వపరాఞ్జనాన్ముదా౽-
సురేశసఙ్ఘే సమరే౽భిరేభిరే ॥ ౮॥

ధ్వనిః శతఘ్నీజనితో ముహుర్ముహు-
ర్బభూవ తేన త్రిదశాః సమేజితాః ।
మహాన్ధకారః సమపద్యతామ్బరే
విలోక్యతే నో రథమణ్డలం రవేః ॥ ౯॥

పదాతయో నిర్వ వజుర్హి కోటిశః
ప్రభూతమానా విజయాభిలాషిణః ।
రథాశ్వగా వారణగా అథాపరే౽-
సురా నిరీయుః కతి కోటిశో ముదా ॥ ౧౦॥

అశుక్లశైలా ఏవ మత్తవారణా
అతానిషుశ్చిత్కృతిశబ్దమాహవే ।
క్రమేలకాశ్చాపి గలద్గలధ్వనిం
వితన్వతే క్షుద్రమహీధరోపమాః ॥ ౧౧॥

హయాశ్చ ప్రేషన్త ఉదగ్రభూమిజా
విశాలకణ్ఠాభరణా గతేర్విదః ।
పదాని దన్తావలమూర్ధ్ని బిభ్రతః
సుడిడ్యిరే వ్యోమపథా యథావయః ॥ ౧౨॥

సమీక్ష్య శత్రోర్బలమిత్థమాపతత్
చకార సజ్యం ధనురమ్బికా తదా ।
ననాద ఘణ్టాం రిపుసాదదాయినీం
జగర్జ సింహో౽పి సటాం విధూనయన్ ॥ ౧౩॥

తతో నిశుమ్భస్తుహినాచలస్థితాం
విలోక్య రమ్యాభరణాయుధాం శివామ్ ।
గిరం బభాషే రసనిర్భరాం పరాం
విలాసనీభావవిచక్షణో యథా ॥ ౧౪॥

భవాదృశీనాం రమణీయవిగ్రహే
దునోతి కీర్ణం ఖలు మాలతీదలమ్ ।
కథం కరాలాహవమాతనోష్యసే

మహేశి తేనైవ మనోజ్ఞవర్ష్మణా ॥ ౧౪॥

ఇతీరయిత్వా వచనం మహాసురో
బభూవ మౌనీ తమువాచ చణ్డికా ।
వృథా కిమాత్థాసుర మూఢ సజ్జరం
కురుష్వ నాగాలయమన్యథా వ్రజ ॥ ౧౬॥

తతోఽతిరుష్టః సమరే మహారథ-
శ్చకార బాణావలివృష్టిమద్భుతామ్ ।
ఘనాఘనాః సంవవృషుర్యథోదకం
రణస్థలే ప్రావృడివాగతాస్తదా ॥ ౧౭॥

శరైశ్శితైః శూలపరశ్వధాయుధైః
సభిన్దిపాలైః పరిఘైః శరాసనైః ।
భుశుణ్డికాప్రాసక్షురప్రసంజ్ఞకై-
ర్మహాసిభిః సంయుయుధే మదోద్ధతైః ॥ ౧౮॥

విబభ్రముస్తత్సమరే మహాగజా
విభిన్నకుమ్భా అసితాద్రిసన్నిభాః ।
చలద్బలాకాధవలా వికేతవో
విసేతవః శుమ్భనిశుమ్భకేతవః ॥ ౧౯॥

విభిన్నదేహా దితిజా ఋషోపమా
వికన్ధరా వాజిగణా భయఙ్కరాః ।
పరాసవః కాలికయా కృతా రణే
మృగారిణా చామిషతాం పరేఽసురాః ॥ ౨౦॥

విసుస్రువూ రక్తవహాస్తదన్తరే
సరిచ్చయాస్తత్ర విపుప్లువే హతైః ।
కచా భటానాం జలనీలికోపమా-
స్తదుత్తరీయం సితఫేనసన్నిభమ్ ॥ ౨౧॥

తురఙ్గసాదీ తురగాధిరోహిణం
గజస్థితానభ్యపతన్గజారుహాః ।
రథీ రథేశం ఖలు పత్తిరఙ్గిగాన్
సమప్రతిద్వన్ద్వికలిర్మహానభూత్ ॥ ౨౨॥

తతో నిశుమ్భో హృదయే వ్యచిన్తయత్
కరాలకాలోఽయముపాగతోఽధునా ।
భవేద్దరిద్రోఽపి మహాధనో మహా-
ధనో దరిద్రో విపరీతకాలతః ॥ ౨౩॥

జడో భవేత్స్పృహతమతిర్మహామతి-
ర్జడో నృశంసో బహుమన్తుసంస్తుతః ।
పరాజయం యాన్తి రణే మహాబలా
జయన్తి సఙ్గ్రామముఖే చ దుర్బలాః ॥ ౨౪॥

జయోఽజయో వా పరమేశ్వరేచ్ఛయా
భవత్యనాయాసత ఏవ దేహినామ్ ।
న కాలముల్లఙ్ఘ్య శశాక జీవితుం
మహేశ్వరః పద్మజనీ రమాపతిః ॥ ౨×॥

ఉపేత్య సఙ్గ్రామముఖం పలాయనం
న సాధు వీరా హృదయేఽనుమన్వతే ।
పరన్తు యుద్ధే కథమేతయా జయో
వినాశితం మే సకలం బలం యథా ॥ ౨౬॥

ఇయం హి నూనం సురకర్మ సాధితుం
సమాగతా దైత్యబలం చ బాధితుమ్ ।
పురాణమూర్తిః ప్రకృతిః పరా శివా
న లౌకికీయం వనితా కదాపి వా ॥ ౨౭॥

వధోఽపి నారీవిహితోఽయశస్కరః
ప్రగీయతే యుద్ధరసం లిలిక్షుభిః ।
తథాప్యకృత్వా సమరం కథం ముఖం
ప్రదర్శయామోఽసురరాజసన్నిధౌ ॥ ౨౮॥

విచారయిత్వేతి మహారథో రథం
మహాన్తమధ్యాస్య నియన్తృచోదితమ్ ।
యయౌ ద్రుతం యత్ర మహేశ్వరాజ్ఞయా
సురాజ్ఞనాప్రార్థితయౌవనోద్గమా ॥ ౨౯॥

అవోచదేనాం స మహేశి కిం భవే-

దేభిర్వతైర్వేతనజీవిభిర్భటైః ।
తవాస్తి కాఙ్క్షా యది యోద్ధుమావయో-
స్తదా రణః స్యాద్ధృతయుద్ధసత్పటైః ॥ ౩౦॥

ఉవాచ కాలీం ప్రతి కౌశికీ తదా
సమీక్ష్యతామేష దురాగ్రహోఽనయోః ।
కరోతి కాలో విపదాగమే మతిం
విభిన్నవృత్తిం సదసత్ప్రవర్తకః ॥ ౩౧॥

తతో నిశుమ్భోఽభిజఘాన చణ్డికాం
శరైః సహస్రైశ్చ తథైవ కాలికామ్ ।
బిభేద బాణాననురప్రచోదితాన్
సహస్రఖణ్డం స్వశరోత్కరైః శివా ॥ ౩౨॥

తతః సముత్థాప్య కృపాణముజ్జ్వలం
సచర్మ కణ్ఠీరవమూర్ధ్న్యతాడయత్ ।
బిభేద తం చాపి మహాసినామ్బికా
యథా కుఠారేణ తరుం తరుశ్ఛిదః ॥ ౩౩॥

స భిన్నఖడ్గో నిచఖాన మార్గణం
పరామ్బికావక్షసి సోఽపి చిచ్ఛిదే ।
పునస్త్రిశూలం హృదయేఽక్షిపత్తద-
ప్యచూర్ణయన్ముష్టినిపాతనేన సా ॥ ౩౪॥

గదాం సమాదాయ పునర్మహారథో-
ఽభ్యధావదమ్బాం మరణోన్ముఖోఽసురః ।
అచూర్ణయత్తామపి శూలధారయా
పునస్త్రిశూలం విదదార సోఽన్యయా ॥ ౩౫॥

తతోఽమ్బికా భీమభుజఙ్గమోపమైః
సురద్విషాం శోణితచూషణోచితైః ।
నిశుమ్భమాత్మీయశిలీముఖైః శితై-
ర్నిహత్య భూమీమనయద్విషోక్షితైః ॥ ౩౬॥

నిపాతితేఽమానబలేఽసురప్రభుః
కనీయసి భ్రాతరి రోషపూరితః ।

రథస్థితో బాహుభిరష్టభిర్వృతో
జగామ యత్ర ప్రమదా మహేశితుః ॥ 3౭॥

అవాదయచ్ఛఙ్ఖమరిన్దమం తదా
ధనుఃస్వనం చాపి చకార దుఃసహమ్ ।
ననాద సింహోఽపి సటాం విధూనయన్
బభూవ నాదత్రయనాదితం నభః ॥ 3౮॥

తతోఽట్టహాసం జగదమ్బికాఽకరో-
ద్వితత్రసుస్తేన సురారయోఽఖిలాః ।
జయేతి శబ్దం జగదుస్తదా సురా
యదామ్బికోవాచ రణే స్థిరో భవ ॥ 3౯॥

స దైత్యరాజో మహతీం జ్వలచ్ఛిఖాం
ముమోచ శక్తిం నిహతా చ సోల్కయా ।
బిభేద శుమ్భప్రహితాన్ శరాన్ శివా
శివేరితాన్సోఽపి సహస్రధా శరాన్ ॥ ౪౦॥

త్రిశూలముత్థిప్య జఘాన చణ్డికా
మహాసురం తం స పపాత మూర్చ్ఛితః ।
విభిన్నపక్షో హరిణా యథా నగః
ప్రకమ్పయన్ ద్యాం వసుధాం సవారిధిమ్ ॥ ౪౧॥

తతో మృషిత్వా త్రిశిఖోద్భవాం వ్యథాం
విధాయ బాహూనయుతం మహాబలః ।
స కాలికాం సింహయుతాం మహేశ్వరీం
జఘాన చక్రైరమరక్షయఙ్కరైః ॥ ౪౨॥

తదస్య చక్రాణి విభిద్య లీలయా
త్రిశూలముద్ధూర్య జఘాన సాసురమ్ ।
శివాజగత్పావనపాణిపఙ్కజా-
దుపాత్తమృత్యూ పరమం పదం గతౌ ॥ ౪౩॥

హతే తస్మిన్మహావీర్యే నిశుమ్భే భీమవిక్రమే ।
శుమ్భే చ సకలా దైత్యా వివిశుర్బలిసద్మని ॥ ౪౪॥

భక్షితా అపరే కాలీసింహాద్యైరమరద్విషః ।

పలాయితాస్తథాన్యే చ దశదిక్షు భయాకులాః ॥ ४×॥

బభూవుర్మార్గవాహిన్యః సరితః స్వచ్ఛపాథసః ।
ववుర్వాతాః సుఖస్పర్శా నిర్మలత్వం యయౌ నభః ॥ ४౬॥

పునర్యాగః సమారేభే దేవైర్బ్రహ్మర్షిభిస్తథా ।
సుఖినశ్చాభవన్సర్వే మహేన్ద్రాద్యా దివౌకసః ॥ ४౭॥

పవిత్రం పరమం పుణ్యముమాయాశ్చరితం ప్రభో ।
దైత్యరాజవధోపేతం శ్రద్ధయా యః సమభ్యసేత్ ॥ ४౮॥

స భుక్త్వేహాఖిలాన్భోగాంస్త్రిదశైరపి దుర్లభాన్ ।
పరత్రోమాలయం గచ్ఛేన్మహామాయాప్రసాదతః ॥ ४౯॥

ఋషిరువాచ ।
ఏవం దేవీ సముత్పన్నా శుమ్భాసురనిబర్హిణీ ।
ప్రోక్తా సరస్వతీ సాక్షాదుమాంశావిర్భవా నృప ॥ ×౦॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం నిశుమ్భశుమ్భవధోపాఖ్యానే సరస్వతీప్రాదుర్భావవర్ణనం నామాష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥ ×.४౮॥

×.४౯
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

×.४౯. ఏకోనపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః । ఉమాప్రాదుర్భావవర్ణనమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
ఉమాయా భువనేశాన్యాః సూత సర్వార్థవిత్తమ ।
అవతారం సమాచక్ష్వ యతో జాతా సరస్వతీ ॥ ౧॥

యా గీయతే పరబ్రహ్మమూలప్రకృతిరీశ్వరీ ।
నిరాకారాపి సాకారా నిత్యా నన్దమయీ సతీ ॥ ౨॥

సూత ఉవాచ ।
తాపసాః శృణుత ప్రేమ్ణా చరిత్రం పరమం మహత్ ।
యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ నరో యాతి పరాం గతిమ్ ॥ ३॥

దేవదానవయోర్యుద్ధమేకదాసీత్పరస్పరమ్ ।
మహామాయాప్రభావేణామరాణాం విజయోఽభవత్ ॥ ४॥

తతోఽవలిప్తా అమరాః స్వప్రశంసాం వితేనిరే ।
వయం ధన్యా వయం ధన్యాః కిం కరిష్యన్తి నోఽసురాః ॥ ×॥

యే ప్రభావం సమాలోక్యాస్మాకం పరమదుఃసహమ్ ।
భీతా నాగాలయం యాతా యాత యాతేతి వాదినః ॥ ६॥

అహో బలమహో తేజో దైత్యవంశక్షయఙ్కరమ్ ।
అహో భాగ్యం సుమనసామేవం సర్వేఽభ్యవర్ణయన్ ॥ ७॥

తత ఆవిరభూత్తేజః కూటరూపం తదైవ హి ।
అదృష్టపూర్వం తద్ దృష్ట్వా విస్మితా అభవన్సురాః ॥ ८॥

కిమిదం కిమిదం చేతి రుద్ధకణ్ఠాః సమబ్రువన ।
అజానన్తః పరం శ్యామానుభావం మానభఞ్జనమ్ ॥ ९॥

తత ఆజ్ఞాపయద్దేవాన్ దేవానామధినాయకః ।
యాత యూయం పరీక్షధ్వం యాథాతథ్యేన కిన్వితి ॥ ×.४९.१०॥

సురేన్ద్రప్రేరితో వాయుర్మహసః సన్నిధిం గతః ।
కస్త్వం భోరితి సమ్బోధ్యావోచదేనం చ తన్మహః ॥ ११॥

ఇతి పృష్టస్తదా వాయుర్మహసాతిగరీయసా ।
వాయురస్మి జగత్ప్రాణః సాభిమానోఽబ్రవీదిదమ్ ॥ १२॥

జఙ్గమాజఙ్గమం సర్వమోతప్రోతమిదం జగత్ ।
మయ్యేవ నిఖిలాధారే చాలయామ్యఖిలం జగత్ ॥ १३॥

తదోవాచ మహాతేజః శక్తోఽసి యది చాలనే ।
ధృతమేతత్తృణం వాయో చాలయస్వ నిజేచ్ఛయా ॥ १४॥

తతః సర్వప్రయత్నేనాకరోద్యత్నం సదాగతిః ।
న చచాల యదా స్థానాత్తదాసౌ లజ్జితోఽభవత ॥ १×॥

తూష్ణీం భూత్వా తతో వాయుర్జగామేన్ద్రసభాం ప్రతి ।
కథయామాస తద్ వృత్తం స్వకీయాభిభవాన్వితమ్ ॥ १६॥

సర్వేశత్వం వయం సర్వే మృషైవాత్మని మన్మహే ।
న పారయామహే కిఞ్చిద్విధాతుం క్షుద్రవస్త్వపి ॥ १८॥

తతశ్చ ప్రేషయామాస మరుత్వాన్సకలాన్సురాన్ ।
న శేకుస్తే యదా జ్ఞాతుం తదేన్ద్రాః స్వయమభ్యగాత్ ॥ ౧౮॥

మఘవన్తమథాయాన్తం దృష్ట్వా తేజోఽతిదుఃసహమ్ ।
బభూవాన్తర్హితం సద్యో విస్మితోఽభూచ్చ వాసవః ॥ ౧౯॥

చరిత్రమీదృశం యస్య తమేవ శరణం శ్రయే ।

ఇతి సఞ్చిన్తయామాస సహస్రాక్షః పునః పునః ॥ ×.౪౯.౨౦॥

ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర నిర్వ్యాజకరుణాతనుః ।
తేషామనుగ్రహం కర్తుం హర్తుం గర్వం శివాజ్ఞా ॥ ౨౧॥

చైత్రశుక్లనవమ్యాం తు మధ్యాహ్నస్థే దివాకరే ।
ప్రాదురాసీదుమా దేవీ సచ్చిదానన్దరూపిణీ ॥ ౨౨॥

మహోమధ్యే విరాజన్తీ భాసయన్తీ దిశో రుచా ।
బోధయన్తీ సురాన్సర్వాన్ బ్రహ్మోవాహమితి స్ఫుటమ్ ॥ ౨౩॥

చతుర్భిర్ధధతీ హస్తైర్వరపాశాఙ్కుశాభయాన్ ।
శ్రుతిభిః సేవితా రమ్యా నవయౌవనగర్వితా ॥ ౨౪॥

రక్తామ్బరపరీధానా రక్తమాల్యానులేపనా ।
కోటికన్దర్పసఙ్కాశా చన్ద్రకోటిసమప్రభా ॥ ౨×॥

వ్యాజహార మహామాయా సర్వాన్తర్యామిరూపిణీ ।
సాక్షిణీ సర్వభూతానాం పరబ్రహ్మస్వరూపిణీ ॥ ౨౬॥

ఉమోవాచ ।
న బ్రహ్మా న సురారాతిర్న పురారాతిరీశ్వరః ।
మదగ్రే గర్వితుం కిఞ్చిత్కా కథాన్యసుపర్వణామ్ ॥ ౨౭॥

పరం బ్రహ్మ పరం జ్యోతిః ప్రణవద్వన్ద్వరూపిణీ ।
అహమేవాస్మి సకలం మదన్యో నాస్తి కశ్చన ॥ ౨౮॥

నిరాకారాపి సాకారా సర్వతత్త్వస్వరూపిణీ ।
అప్రతర్క్యగుణా నిత్యా కార్యకారణరూపిణీ ॥ ౨౯॥

కదాచిద్దయితాకారా కదాచిత్పురుషాకృతిః ।
కదాచిదుభయాకారా సర్వాకారాహమీశ్వరీ ॥ ×.౪౯.౩౦॥

విరఞ్చిః సృష్టికర్తాహం జగత్పాతాహమచ్యుతః ।
రుద్రః సంహారకర్తాహం సర్వవిశ్వవిమోహినీ ॥ ౩౦॥

కాలికాకమలావాణీముఖాః సర్వా హి శక్తయః ।
మదంశాదేవ సఞ్జాతాస్తథేమాః సకలాః కలాః ॥ ౩౧॥

మత్ప్రభావాజ్జితాః సర్వే యుష్మాభిర్దితినన్దనాః ।
తామవిజ్ఞాయ మాం యూయం వృథా సర్వేశమానినః ॥ ౩౩॥

యథా దారుమయీం యోషాం నర్తయత్యేన్ద్రజాలికః ।
తథైవ సర్వభూతాని నర్తయామ్యహమీశ్వరీ ॥ ౩౪॥

మద్భయాద్వాతి పవనః సర్వం దహతి హవ్యభుక్ ।
లోకపాలాః ప్రకుర్వన్తి స్వస్వకర్మాణ్యనారతమ్ ॥ ౩×॥

కదాచిద్దేవవర్గాణాం కదాచిద్దితిజన్మనామ్ ।
కరోమి విజయం సమ్యక్ స్వతన్త్రా నిజలీలయా ॥ ౩౬॥

అవినాశి పరం ధామ మాయాతీతం పరాత్పరమ్ ।
శ్రుతయో వర్ణయన్తే యత్తద్రూపం తు మమైవ హి ॥ ౩౭॥

సగుణం నిర్గుణం చేతి మద్రూపం ద్వివిధం మతమ్ ।
మాయాశబలితం చైకం ద్వితీయం తదనాశ్రితమ్ ॥ ౩౮॥

ఏవం విజ్ఞాయ మాం దేవాః స్వం స్వం గర్వం విహాయ చ ।
భజత ప్రణమోపేతాః ప్రకృతిం మాం సనాతనీమ్ ॥ ౩౯॥

ఇతి దేవ్యా వచః శ్రుత్వా కరుణాగర్భితం సురాః ।
తుష్టువుః పరమేశానీం భక్తిసన్నతకన్ధరాః ॥ ×.౪౯.౪౦॥

క్షమస్వ జగదీశాని ప్రసీద పరమేశ్వరి ।
మైవం భూయాత్కదాచిన్నో గర్వో మాతర్దయాం కురు ॥ ౪౧॥

తతఃప్రభృతి తే దేవా హిత్వా గర్వం సమాహితాః ।
ఉమామారాధయామాసుర్యథాపూర్వం యథావిధి ॥ ౪౨॥

ఇతి వః కథితో విప్రా ఉమాప్రాదుర్భవో మయా ।
యస్య శ్రవణమాత్రేణ పరమం పదమశ్నుతే ॥ ౪౩॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాముమాప్రాదుర్భావవర్ణనం నామైకోనపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః ॥ ౫.౪౯॥

౫.౫౦

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౫.౫౦. పఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః । శతాక్ష్యాద్యవతారవర్ణనమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
శ్రోతుకామా వయం సర్వే దుర్గాచరితమన్వహమ్ ।
అపరం చ మహాప్రాజ్ఞ తత్త్వం వర్ణయ నోఽద్భుతమ్ ॥ ౧॥

శృణ్వతాం త్వన్ముఖామ్భోజాత్ కథా నానా సుధోపమాః ।
న తృప్యతి మనోఽస్మాకం సూత సర్వార్థవిత్తమ ॥ ౨॥

సూత ఉవాచ ।
దుర్గమః ప్రథితో నామ్నా రురుపుత్రో మహాబలః ।
బ్రహ్మణో వరదానేన చతస్రోఽలభత శ్రుతీః ॥ ౩॥

దేవాజేయబలం చాపి సమ్ప్రాప్య జగతీతలే ।
కరోతి స్మ బహూత్పాతాన్దివి దేవాశ్చకమ్పిరే ॥ ౪॥

సర్వా నష్టేషు వేదేషు క్రియా నష్టా బభూవ హ ।
బ్రాహ్మణాశ్చ దురాచారా బభూవుః ససురాస్తదా ॥ ౫॥

న దానం న తపోఽత్యుగ్రం న యాగో హవనం న హి ।
అనావృష్టిస్తతో జాతా పృథివ్యాం శతవార్షికీ ॥ ౬॥

హాహాకారో మహానాసీత్ త్రిషు లోకేషు దుఃఖితాః ।
అభవంశ్చ జనాఃసర్వే క్షుత్తృడ్భ్యాం పీడితా భృశమ్ ॥ ౭॥

సరితః సాగరాశ్చైవ వాపీకూపసరాంసి చ ।
నిర్జలా అభవన్సర్వే సంశుష్కా వృక్షవీరుధః ॥ ౮॥

తతో దృష్ట్వా మహాదుఃఖం ప్రజానాం దీనచేతసామ్ ।
త్రిదశాః శరణం యాతా యోగమాయాం మహేశ్వరీమ్ ॥ ౯॥

దేవా ఊచుః ।
రక్ష రక్ష మహామాయే స్వకీయాఃసకలాఃప్రజాఃI
కోపం సంహర నూనం త్వం లోకా నఙ్క్ష్యన్తి చాన్యథా ॥ ×.×౦.౧౦॥

యథా శుమ్భో హతో దైత్యో నిశుమ్భశ్చ మహాబలఃI
ధూమ్రాక్షశ్చణ్డముణ్డౌ చ రక్తబీజో మహాబలఃII ౧౧॥

సమధుఃకైటభో దైత్యో మహిషాసుర ఏవ చI
తథైవాముం కృపాసిన్ధో దీనబన్ధో జహి ద్రుతమ్ ॥ ౧౨॥

అపరాధో భవత్యేవ బాలకానాం పదే పదేI
సహతే కో జనో లోకే కేవలం మాతరం వినా ॥ ౧౩॥

యదా యదాభవద్దుఃఖం దేవానాం బ్రహ్మణాం తథాI
తదా తదావతీర్యాశు కురుషే సుఖినో జనాన్ ॥ ౧౪॥

ఇతి విక్లవితం తేషాం సమాకర్ణ్య కృపామయీI
అనన్తాక్షమయం రూపం దర్శయామాస సామ్ప్రతమ్ ॥ ౧×॥

ధనుర్బాణౌ తథా పద్మం నానామూలఫలాని చI
చతుర్భిర్ధధతీ హస్తైఃప్రసన్నముఖపఙ్కజా ॥ ౧౬॥

తతో దృష్ట్వా ప్రజాస్తప్తాఃకరుణాపూరితేక్షణాI
రురోద నవ ఘస్రాణి నవ రాత్రీఃసమాకులా ॥ ౧౭॥

మోచయామాస దృష్టిభ్యో వారిధారాఃసహస్రశఃI
తాభిఃప్రతర్పితా లోకా ఔషధ్యఃసకలా అపి ॥ ౧౮॥

అగాధతోయాఃసరితో బభూవుఃసాగరా అపిI
రురుహుర్ధరణీపృష్ఠే శాకమూలఫలాని చ ॥ ౧౯॥

వితతార కరస్థాని సుమనోభ్యఃఫలాని చI
గోభ్యస్తృణాని రమ్యాణి తథాన్యేభ్యో యథార్హతఃII ×.×౦.౨౦॥

సన్తుష్టా అభవన్సర్వే సదేవద్విజమానుషాఃI
తతో జగాద సా దేవీ కిమన్యత్కరవాణి వఃII ౨౧॥

సమేత్యోచుస్తదా దేవా భవత్యా తోషితా జనాఃI
వేదాన్దేహి కృపాం కృత్వా దుర్గమేణ సమాహృతామ్ ॥ ౨౨॥

తథాస్త్వితి ప్రభాష్యాహ యాత యాత నిజాలయమ్ ।

వితరిష్యామి వో వేదానచిరేణైవ కాలతః ॥ ౨౩॥

తతః ప్రముదితా దేవాః స్వం స్వం ధామ సమాయయుః ।
సుప్రణమ్య జగద్యోనిం ఫుల్లేన్దీవరలోచనామ్ ॥ ౨౪॥

తతః కోలాహలో జాతో దివి భూమ్యన్తరిక్షకే ।
తచ్ఛ్రుత్వా రౌరవః సద్యో న్యరుణత్సర్వతః పురీమ్ ॥ ౨×॥

తతస్తేజోమయం చక్రం విధాయ పరితః శివా ।
రక్షణార్థం దేవతానాం స్వయం తస్మాద్ బహిర్గతా ॥ ౨౬॥

తతః సమభవద్యుద్ధం దేవ్యా దైత్యస్య చోభయోః ।
వవృషుః సమరే బాణాన్నిశితాన్కఙ్కటచ్ఛిదః ॥ ౨౭॥

ఏతస్మిన్నన్తరే తస్యాః శరీరాద్ రమ్యమూర్తయః ।
కాలీ తారా ఛిన్నమస్తా శ్రీవిద్యా భువనేశ్వరీ ॥ ౨౮॥

భైరవీ బగలా ధూమ్రా శ్రీమత్త్రిపురసున్దరీ ।
మాతఙ్గీ చ మహావిద్యా నిర్గతా దశ సాయుధాః ॥ ౨౯॥

అసఙ్ఖ్యాతాస్తతో జాతా మాతరో దివ్యమూర్తయః ।
చన్ద్రలేఖాధరాః సర్వాః సర్వా విద్యుత్సమప్రభాః ॥ ×.×౦.౩౦॥

తతో మాతృగణైర్యుద్ధం ప్రావర్తత భయఙ్కరమ్ ।
రౌరవీయం హతం తాభిర్దలమక్షౌహిణీశతమ్ ॥ ౩౧॥

జఘాన సా తదా దైత్యం దుర్గమం శూలధారయా ।
పపాత ధరణీపృష్ఠే ఖాతమూలద్రుమో యథా ॥ ౩౨॥

ఇత్థం హత్వా తదా దైత్యం దుర్గమాసురనామకమ్ ।
ఆదాయ చతురో వేదాన్దదౌ దేవేభ్య ఈశ్వరీ ॥ ౩౩॥

దేవా ఊచుః ।
అస్మదర్థం త్వయా రూపమనన్తాక్షిమయం ధృతమ్ ।
మునయః కీర్తయిష్యన్తి శతాక్షీం త్వామతోఽమ్బికే ॥ ౩౪॥

ఆత్మదేహసముద్భూతైః శాకైర్లోకా మృతా యతః ।
శాకమ్భరీతి విఖ్యాతం తత్తే నామ భవిష్యతి ॥ ౩×॥

దుర్గమాఖ్యో మహాదైత్యో హతో యస్మాత్తతః శివే ।

దుర్గాం భగవతీం భద్రాం వ్యాహరిష్యన్తి మానవాః ॥ ౩౬॥

యోగనిద్రే నమస్తుభ్యం నమస్తేఽస్తు మహాబలే ।
నమో జ్ఞానప్రదే తుభ్యం విశ్వమాత్రే నమో నమః ॥ ౩౭॥

తత్త్వమస్యాదివాక్యైర్యా బోధ్యతే పరమేశ్వరీ ।
అనన్తకోటిబ్రహ్మాణ్డనాయికాయై నమో నమః ॥ ౩౮॥

వాఙ్మనఃకాయదుష్ప్రాపాం సూర్యచన్ద్రాగ్నిలోచనామ్ ।
స్తోతుం న శక్నుమో మాతస్త్వత్ప్రభావాబుధా వయమ్ ॥ ౩౯॥

మాదృశానమరాన్దృష్ట్వా కః కుర్యాదీదృశీం దయామ్ ।
వర్జయిత్వా సురేశానీం శతాక్షీం మాతరం వినా ॥ ×.×౦.౪౦॥

త్రిలోకీ నాభిభూయేత బాధాభిశ్చ నిరన్తరమ్ ।
ఏవం కార్యస్త్వయా యత్నోఽస్మాకం వైరివినాశనమ్ ॥ ౪౧॥

దేవ్యువాచ ।
వత్సాన్దృష్ట్వా యథా గావో వ్యగ్రా ధావన్తి సత్వరమ్ ।
తథైవ భవతో దృష్ట్వా ధావామి వ్యాకులా సతీ ॥ ౪౨॥

మమ యుష్మానపశ్యన్త్యాః పశ్యన్త్యా బాలకానివ ।
అపి ప్రాణాన్ప్రయచ్ఛన్త్యాః క్షణ ఏకో యుగాయతే ॥ ౪౩॥

కాపి చిన్తా న కర్తవ్యా యుష్మాభిర్భక్తిశాలిభిః ।
భవత్యాం మయి తిష్ఠన్త్యాం సంహరన్త్యాం నిజాపదః ॥ ౪౪॥

యథా పూర్వం హతా దైత్యా హనిష్యామి తథాఽసురాన్ ।
సంశయో నాత్ర కర్తవ్యః సత్యం సత్యం బ్రవీమ్యహమ్ ॥ ౪×॥

యదా శుమ్భో నిశుమ్భశ్చాపరౌ దైత్యౌ భవిష్యతః ।
తదాహం నన్దభార్యాయాం యశోదాయాం యశోమయా ॥ ౪౬॥

యోనిజం రూపమాస్థాయ జనిష్యే గోపగోకులే ।
హనిష్యామ్యసురౌ తన్మాం వ్యాహరిష్యన్తి నన్దజామ్ ॥ ౪౭॥

భ్రామరం రూపమాస్థాయ వధిష్యామ్యరుణం యతః ।
భ్రామరీతి చ మాం లోకే కీర్తయిష్యన్తి మానవాః ॥ ౪౮॥

కృత్వా భీమం పునా రూపం రక్షాంస్యత్యాన్యమ్యహం యదా ।
భీమా దేవీతి విఖ్యాతం తన్మే నామ భవిష్యతి ॥ ౪౯॥

యదా యదాసురోత్థైవం బాధా భువి భవిష్యతి ।
తదా తదావతీర్యాహం శం కరిష్యామ్యసంశయమ్ ॥ ౪.౪౦.౪౦॥

యా శతాక్షీ స్మృతా దేవీ సైవ శాకమ్భరీ మతా ।
సైవ ప్రకీర్తితా దుర్గా వ్యక్తిరేకైవ త్రిష్వపి ॥ ౪౧॥

న శతాక్షీసమా కాచిద్దయాలుర్భువి దేవతా ।
దృష్ట్వారుదత్ప్రజాస్తప్తా యా నవాహం మహేశ్వరీ ॥ ౪౨॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం శతాక్ష్యాద్యవతారవర్ణనం నామ పఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః ॥ ౪.౪౦॥

౪.౪౧
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥
॥ శ్రీగౌరీశఙ్కరాభ్యాం నమః ॥
॥ శ్రీశివమహాపురాణమ్ ॥

౪.౪౧. ఏకపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః । క్రియాయోగనిరూపణమ్ ।

మునయ ఊచుః ।
వ్యాసశిష్య మహాభాగ సూత పౌరాణికోత్తమ ।
అపరం శ్రోతుమిచ్ఛామః కిమప్యాఖ్యానమీశితుః ॥ ౧॥

ఉమాయా జగదమ్బాయాః క్రియాయోగమనుత్తమమ్ ।
ప్రోక్తం సనత్కుమారేణ వ్యాసాయ చ మహాత్మనే ॥ ౨॥

సూత ఉవాచ ।
ధన్యా యూయం మహాత్మానో దేవీభక్తిదృఢవ్రతాః ।
పరాశక్తేః పరం గుహ్యం రహస్యం శృణుతాదరాత్ ॥ ౩॥

వ్యాస ఉవాచ ।
సనత్కుమార సర్వజ్ఞ బ్రహ్మపుత్ర మహామతే ।
ఉమాయాః శ్రోతుమిచ్ఛామి క్రియాయోగం మహాద్భుతమ్ ॥ ౪॥

కీదృక్చ లక్షణం తస్య కిం కృతే చ ఫలం భవేత్ ।
ప్రియం యచ్చ పరామ్బాయాస్తదశేషం వదస్వ మే ॥ ౫॥

సనత్కుమార ఉవాచ ।

ద్వైపాయన యదేతత్త్వం రహస్యం పరిపృచ్ఛసి ।
తచ్ఛృణుష్వ మహాబుద్ధే సర్వం మే వర్ణయిష్యతః ॥ ౬॥

జ్ఞానయోగః క్రియాయోగో భక్తియోగస్తథైవ చ ।
త్రయో మార్గాః సమాఖ్యాతాః శ్రీమాతుర్ముక్తిముక్తిదాః ॥ ౭॥

జ్ఞానయోగస్తు సంయోగశ్చిత్తస్యైవాత్మనా తు యః ।
యస్తు బాహ్యార్థసంయోగః క్రియాయోగః స ఉచ్యతే ॥ ౮॥

భక్తియోగో మతో దేవ్యా ఆత్మనశ్చైక్యభావనమ్ ।
త్రయాణామపి యోగానాం క్రియాయోగః స ఉచ్యతే ॥ ౯॥

కర్మణా జాయతే భక్తిర్భక్త్యా జ్ఞానం ప్రజాయతే ।
జ్ఞానాత్ప్రజాయతే ముక్తిరితి శాస్త్రేషు నిశ్చయః ॥ ×.××౧.౧౦॥

ప్రధానం కారణం యోగో విముక్తేర్మునిసత్తమ ।
క్రియాయోగస్తు యోగస్య పరమం ధ్యేయసాధనమ్ ॥ ౧౧॥

మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యాన్మాయావీ బ్రహ్మ శాశ్వతమ్ ।
అభిన్నం తద్వపుర్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే భవబన్ధనాత్ ॥ ౧౨॥

యస్తు దేవ్యాలయం కుర్యాత్పాషాణం దారవం తథా ।
మృన్మయం వాథ కాలేయ తస్య పుణ్యఫలం శృణు ।
అహన్యహని యోగేన యజతో యన్మహాఫలమ్ ॥ ౧౩॥

ప్రాప్నోతి తత్ఫలం దేవ్యా యః కారయతి మన్దిరమ్ ।
సహస్రకులమాగామి వ్యతీతం చ సహస్రకమ్ ।
స తారయతి ధర్మాత్మా శ్రీమాతుర్ధామ కారయన్ ॥ ౧౪॥

కోటిజన్మకృతం పాపం స్వల్పం వా యది వా బహు ।
శ్రీమాతుర్మన్దిరారమ్భక్షణాదేవ ప్రణశ్యతి ॥ ౧×॥

నదీషు చ యథా గఙ్గా శోణః సర్వనదేషు చ ।
క్షమాయాం చ యథా పృథ్వీ గామ్భీర్యే చ యథోదధిః ॥ ౧౬॥

గ్రహాణాం చ సమస్తానాం యథా సూర్యో విశిష్యతే ।
తథా సర్వేషు దేవేషు శ్రీపరామ్బా విశిష్యతే ॥ ౧౭॥

సర్వదేవేషు సా ముఖ్యా యస్తస్యాః కారయేద్ గృహమ్ ।
ప్రతిష్ఠాం సమవాప్నోతి స చ జన్మని జన్మని ॥ ౧౮॥

వారాణస్యాం కురుక్షేత్రే ప్రయాగే పుష్కరే తథా ।
గఙ్గాసముద్రతీరే చ నైమిషేఽమరకణ్టకే ॥ ౧౯॥

శ్రీపర్వతే మహాపుణ్యే గోకర్ణే జ్ఞానపర్వతే ।
మథురాయామయోధ్యాయాం ద్వారావత్యాం తథైవ చ ॥ ౨౦॥

ఇత్యాదిపుణ్యదేశేషు యత్ర కుత్ర స్థలేఽపి వా ।
కారయన్మాతురావాసం ముక్తో భవతి బన్ధనాత్ ॥ ౨౧॥

ఇష్టకానాం తు విన్యాసో యావద్వర్షాణి తిష్ఠతి ।
తావద్వర్షసహస్రాణి మణిద్వీపే మహీయతే ॥ ౨౨॥

ప్రతిమాః కారయేద్యస్తు సర్వలక్షణలక్షితాః ।
స ఉమాయాః పరం లోకం నిర్భయో వ్రజతి ధ్రువమ్ ॥ ౨౩॥

దేవీమూర్తిం ప్రతిష్ఠాప్య శుభర్తుగ్రహతారకే ।
కృతకృత్యో భవేన్మర్త్యో యోగమాయాప్రసాదతః ॥ ౨౪॥

యే భవిష్యన్తి యేఽతీతా ఆకల్పాత్పురుషాః కులే ।
తాంస్తాంస్తారయతే దేవ్యా మూర్తిం సంస్థాప్య శోభనామ్ ॥ ౨౫॥

త్రిలోకీస్థాపనాత్పుణ్యం యద్భవేన్మునిపుఙ్గవ ।
తత్కోటిగుణితం పుణ్యం శ్రీదేవీస్థాపనాద్భవేత్ ॥ ౨౬॥

మధ్యే దేవీం స్థాపయిత్వా పఞ్చాయతనదేవతాః ।
చతుర్దిక్షు స్థాపయేద్యస్తస్య పుణ్యం న గణ్యతే ॥ ౨౭॥

విష్ణోర్నామ్నాం కోటిజపాద్ గ్రహణే చన్ద్రసూర్యయోః ।
యత్ఫలం లభ్యతే తస్మాచ్ఛతకోటిగుణోత్తరమ్ ॥ ౨౮॥

శివనామ్నో జపాదేవ తస్మాత్కోటిగుణోత్తరమ్ ।
శ్రీదేవీనామజాపాత్తు తతః కోటిగుణోత్తరమ్ ॥ ౨౯॥

దేవ్యాః ప్రాసాదకరణాత్పుణ్యం తు సమవాప్యతే ।
స్థాపితా యేన సా దేవీ జగన్మాతా త్రయీమయీ ॥ ౩౦॥

న తస్య దుర్లభం కిఞ్చిత్ శ్రీమాతుః కరుణావశాత్ ।
వర్ధన్తే పుత్రపౌత్రాద్యా నశ్యత్యఖిలకశ్మలమ్ ॥ ౩౧॥

మనసా యే చికీర్షన్తి మూర్తిస్థాపనముత్తమమ్ ।

తేఽత్యుమాయాః పరం లోకం ప్రయాన్తి మునిదుర్లభమ్ ॥ ౩౨॥

క్రియమాణం తు యః ప్రేక్ష్య చేతసా హ్యనుచిన్తయేత్ ।
కారయిష్యామ్యహం యర్హి సమ్పన్మే సమ్భవిష్యతి ॥ ౩౩॥

ఏవం తస్య కులం సద్యో యాతి స్వర్గం న సంశయః ।
మహామాయాప్రభావేణ దుర్లభం కిం జగత్త్రయే ॥ ౩౪॥

శ్రీపరామ్బాం జగద్యోనిం కేవలం యే సమాశ్రితాః ।
తే మనుష్యా న మన్తవ్యాః సాక్షాద్దేవీగణాశ్చ తే ॥ ౩×॥

యే వ్రజన్తః స్వపన్తశ్చ తిష్ఠన్తో వాప్యహర్నిశమ్ ।
ఉమేతి ద్వ్యక్షరం నామ బ్రువతే తే శివాగణాః ॥ ౩౬॥

నిత్యే నైమిత్తికే దేవీం యే యజన్తి పరాం శివామ్ ।
పుష్పైర్ధూపైస్తథా దీపైస్తే ప్రయాస్యన్త్యుమాలయమ్ ॥ ౩౭॥

యే దేవీమణ్డపం నిత్యం గోమయేన మృదాథవా ।
ఉపలిమ్పన్తి మార్జన్తి తే ప్రయాస్యన్త్యుమాలయమ్ ॥ ౩౮॥

యైర్దేవ్యా మన్దిరం రమ్యం నిర్మాపితమనుత్తమమ్ ।
తత్కులీనాఞ్ఞానాన్మాతా హ్యాశిషః సమ్ప్రయచ్ఛతి ॥ ౩౯॥

మదీయాః శతవర్షాణి జీవన్తు ప్రేమభాజనాః ।
నాపదామయనానీత్థం శ్రీమాతా వక్ష్యహర్నిశమ్ ॥ ×.×౧.౪౦॥

యేన మూర్తిర్మహాదేవ్యా ఉమాయాః కారితా శుభా ।
నరాయుతం తత్కులజం మణిద్వీపే మహీయతే ॥ ౪౧॥

స్థాపయిత్వా మహామాయామూర్తిం సమ్యక్ప్రపూజ్య చ ।
యం యం ప్రార్థయతే కామం తం తం ప్రాప్నోతి సాధకః ॥ ౪౨॥

యః స్నాపయతి శ్రీమాతుః స్థాపితాం మూర్తిముత్తమామ్ ।
ఘృతేన మధునాక్తేన తత్ఫలం గణయేత్తు కః ॥ ౪౩॥

చన్దనాగురుకర్పూరమాంసీముస్తాదియుగ్జలైః ।
ఏకవర్ణగవాం క్షీరైః స్నాపయేత్పరమేశ్వరీమ్ ॥ ౪౪॥

ధూపేనాష్టాదశాఙ్గేన దద్యాదాహుతిముత్తమామ్ ।
నీరాజనం చరేద్దేవ్యాః సాజ్యకర్పూరవర్తిభిః ॥ ౪×॥

కృష్ణాష్టమ్యాం నవమ్యాం వామాయాం వా పఞ్చదిక్తిథౌ ।
పూజయేజ్జగతాం ధాత్రీం గన్ధపుష్పైర్విశేషతః ॥ ४६॥

సమ్పఠఞ్జననీసూక్తం శ్రీసూక్తమథవా పఠన్ ।
దేవీసూక్తమథో వాపి మూలమన్త్రమథాపి వా ॥ ४७॥

విష్ణుక్రాన్తాం చ తులసీం వర్జయిత్వాఖిలం సుమమ్ ।
దేవీప్రీతికరం జ్ఞేయం కమలం తు విశేషతః ॥ ४८॥

అర్పయేత్స్వర్ణపుష్పం యో దేవ్యై రాజతమేవ వా ।
స యాతి పరమం ధామ సిద్ధకోటిభిరన్వితమ్ ॥ ४९॥

పూజనాన్తే సదా కార్యం దాసైరేనః క్షమాపనమ్ ।
ప్రసీద పరమేశాని జగదానన్దదాయిని ॥ ×.×०.×०॥

ఇతి వాక్యైః స్తువన్మన్త్రీ దేవీభక్తిపరాయణః ।
ధ్యాయేత్క్షీరవారూఢాం వరదాభయపాణికామ్ ॥ ×०॥

ఇత్థం ధ్యాత్వా మహేశానీం భక్తాభీష్టఫలప్రదామ్ ।
నానాఫలాని పక్వాని నైవేద్యతేవ్ ప్రకల్పయేత్ ॥ ×१॥

నైవేద్యం భక్షయేద్యస్తు శమ్భుశక్తేః పరాత్మనః ।
స నిర్ధూయాఖిలం పఙ్కం నిర్మలో మానవో భవేత్ ॥ ×३॥

చైత్రశుక్లతృతీయాయాం యో భవానీవ్రతం చరేత్ ।
భవబన్ధనినిర్ముక్తః ప్రాప్నుయాత్పరమం పదమ్ ॥ ×४॥

అస్యామేవ తృతీయాయాం కుర్యాద్దోలోత్సవం బుధః ।
పూజయేజ్జగతాం ధాత్రీముమాం శఙ్కరసంయుతామ్ ॥ ××॥

కుసుమైః కుఙ్కుమైర్వస్త్రైః కర్పూరాగురుచన్దనైః ।
ధూపైర్దీపైః సనైవేద్యైః స్రగ్గన్ధైరపరైరపి ॥ ×६॥

ఆన్దోలయేత్తతో దేవీం మహామాయాం మహేశ్వరీమ్ ।
శ్రీగౌరీం శివసంయుక్తాం సర్వకల్యాణకారిణీమ్ ॥ ×७॥

ప్రత్యబ్దం కురుతే యోఽస్యాం వ్రతమాన్దోలనం తథా ।
నియమేన శివా తస్మై సర్వమిష్టం ప్రయచ్ఛతి ॥ ×८॥

మాధవస్య సితే పక్షే తృతీయా యాక్షయాభిధా ।

తస్యాం యో జగదమ్బాయా వ్రతం కుర్యాదతన్ద్రితః ॥ ×౯॥

మల్లికామాలతీచమ్పాజపాబన్ధూకపఙ్కజైః ।
కుసుమైః పూజయేద్గౌరీం శఙ్కరేణ సమన్వితామ్ ॥ ×.××౧.౬౦॥

కోటిజన్మకృతం పాపం మనోవాక్కాయసమ్భవమ్ ।
నిర్ధూయ చతురో వర్గానక్షయానిహ సోఽశ్నుతే ॥ ౬౧॥

జ్యేష్ఠే శుక్లతృతీయాయాం వ్రతం కృత్వా మహేశ్వరీమ్ ।
యోఽర్చయేత్పరమప్రీత్యా తస్యాసాధ్యం న కిఞ్చన ॥ ౬౨॥

ఆషాఢశుక్లపక్షీయతృతీయాయాం రథోత్సవమ ।
దేవ్యాః ప్రియతమం కుర్యాద్యథావిత్తానుసారతః ॥ ౬౩॥

రథం పృథ్వీం విజానీయాద్రథాఙ్గే చన్ద్రభాస్కరౌ ।
వేదానశ్వాన్విజానీయాత్సారథిం పద్మసమ్భవమ్ ॥ ౬౪॥

నానామణిగణాకీర్ణం పుష్పమాలావిరాజితమ్ ।
ఏవం రథం కల్పయిత్వా తస్మిన్ సంస్థాపయేచ్ఛివామ్ ॥ ౬×॥

లోకసంరక్షణార్థాయ లోకం ద్రష్టుం పరామ్బికా ।
రథమధ్యే సంస్థితేతి భావయేన్మతిమాన్నరః ॥ ౬౬॥

రథే ప్రచలితే మన్దం జయశబ్దముదీరయేత్ ।
పాహి దేవి జనానస్మాన్సపన్నాన్దీనవత్సలే ॥ ౬౭॥

ఇతి వాక్యైస్తోషయేచ్చ నానావాదిత్రనిఃస్వనైః ।
సీమాన్తే తు రథం నీత్వా తత్ర సమ్పూజయేద్రథే ॥ ౬౮॥

నానాస్తోత్రైస్తతః స్తుత్వాప్యానయేత్తాం స్వవేశ్మని ।
ప్రణిపాతశతం కృత్వా ప్రార్థయేజ్జగదమ్బికామ్ ॥ ౬౯॥

ఏవం యః కురుతే విద్వాన్పూజావ్రతరథోత్సవమ్ ।
ఇహ భుక్త్వాఖిలాన్భోగాన్సోఽన్తే దేవీపదం వ్రజేత్ ॥ ×.××౧.౭౦॥

శుక్లాయాం తు తృతీయాయామేవం శ్రావణభాద్రయోః ।
యో వ్రతం కురుతేఽమ్బాయాః పూజనం చ యథావిధి ॥ ౭౧॥

మోదతే పుత్రపౌత్రాద్యైర్ధనాద్యైరిహ సన్తతమ్ ।
సోఽన్తే గచ్ఛేదుమాలోకం సర్వలోకోపరి స్థితమ్ ॥ ౭౨॥

ఆశ్వినే ధవలే పక్షే నవరాత్రవ్రతం చరేత్ ।
యత్కృతే సకలాః కామాః సిద్ధ్యన్త్యేవ న సంశయః ॥ ౭౩॥

నవరాత్రవ్రతస్యాస్య ప్రభావం వక్తుమీశ్వరః ।
చతురాస్యో న పఞ్చాస్యో న షడాస్యో న కోఽపరః ॥ ౭౪॥

నవరాత్రవ్రతం కృత్వా భూపాలో విరథాత్మజః ।
హృతం రాజ్యం నిజం లేభే సురథో మునిసత్తమాః ॥ ౭×॥

ధ్రువసన్ధిసుతో ధీమానయోధ్యాధిపతిర్నృపః ।
సుదర్శనో హృతం రాజ్యం ప్రాపదస్య ప్రభావతః ॥ ౭౬॥

వ్రతరాజమిమం కృత్వా సమారాధ్య మహేశ్వరీమ్ ।
సంసారబన్ధనాన్ముక్తః సమాధిర్ముక్తిభాగభూత్ ॥ ౭౭॥

తృతీయాయాం చ పఞ్చమ్యాం సప్తమ్యామష్టమీతిథౌ ।
నవమ్యాం వా చతుర్దశ్యాం యో దేవీ పూజయేన్నరః ॥ ౭౮॥

ఆశ్వినస్య సితే పక్షే వ్రతం కృత్వా విధానతః ।
తస్య సర్వం మనోఽభీష్టం పూరయత్యనిశం శివా ॥ ౭౯॥

యః కార్తికస్య మార్గస్య పౌషస్య తపసస్తథా ।
తపస్యస్య సితే పక్షే తృతీయాయాం వ్రతం చరేత్ ॥ ×.×౧.౮౦॥

లోహితైః కరవీరాద్యైః పుష్పైర్ధూపైః సుగన్ధితైః ।
పూజయేన్మఙ్గలాం దేవీం స సర్వం మఙ్గలం లభేత్ ॥ ౮౧॥

సౌభాగ్యాయ సదా స్త్రీభిః కార్యమేతన్మహావ్రతమ్ ।
విద్యాధనసుతాప్త్యర్థం విధేయం పురుషైరపి ॥ ౮౨॥

ఉమామహేశ్వరాదీని వ్రతాన్యన్యాని యాన్యపి ।
దేవీప్రియాణి కార్యాణి స్వభక్త్యేవం ముముక్షుభిః ॥ ౮౩॥

సంహితేయం మహాపుణ్యా శివభక్తివివర్ధనీ ।
నానాఖ్యానసమాయుక్తా భుక్తిముక్తిప్రదా శివా ॥ ౮౪॥

య ఏనాం శృణుయాద్భక్త్యా శ్రావయేద్వా సమాహితః ।
పఠేద్వా పాఠయేద్వాపి స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౮×॥

యస్య గేహే స్థితా చేయం లిఖితా లలితాక్షరైః ।

సమ్పూజితా చ విధివత్సర్వాన్కామాన్స ఆప్నుయాత్ ॥ ౮౬॥

భూతప్రేతపిశాచాదిదుష్టేభ్యో న భయం క్వచిత్ ।
పుత్రపౌత్రాదిసమ్పత్తిర్లభత్యేవ న సంశయః ॥ ౮౭॥

తస్మాదియం మహాపుణ్యా రమ్యోమాసంహితా సదా ।
శ్రోతవ్యా పఠితవ్యా చ శివభక్తిమభీప్సుభిః ॥ ౮౮॥

ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే పఞ్చమ్యాముమాసంహితాయాం క్రియాయోగనిరూపణం నామైకపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః ॥ ✕.✕౧॥

॥ సమాప్తేయం పఞ్చమ్యుమాసంహితా ॥

Proofreading by H Revathy Rajaraman / Uma Mahesh

Shri Shiva Mahapuranam 5 Uma Samhita
pdf was typeset on May 22, 2026

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*